Lui William Styron, al cărui tată
mă includea în visele lui
despre Războiul civil din Statele Unite.

Dar cine cunoaşte destinul oaselor sale sau de cîte ori o să fie înmormîntat?
THOMAS BROWNE
Ceea ce tu numeşti a muri este doar ultima durere.
AMBROSE BIERCE

EA SE AŞAZĂ, SINGURĂ, ŞI ÎŞI AMINTEŞTE.

Văzu rînd pe rînd spectrul lui Arroyo şi al femeii cu faţa ca luna şi al bătrînului gringo, trecînd prin faţa ferestrei ei. Nu erau fantome. Pur şi simplu îşi mobilizează propriul trecut, cu speranţa că ea va face la fel şi li se va alătura lor.

Dar ei i-a luat multă vreme să realizeze acest lucru.

Mai întîi a trebuit să înceteze să-— mai urască pe Tomăs Arroyo pentru că i-a arătat ce ar fi putut să fie, iar apoi pentru că i-a interzis să mai fie vreodată ce ar fi putut să fie.

El a ştiut întotdeauna că ea se va întoarce acasă.

Dar i-a permis să se vadă cum ar fi fost dacă ar fi rămas; iar aşa, ea nu va putea să fie niciodată.

Această ură a trebuit să se cureţe dinlăuntru! ei, ceea ce i-a luat mulţi ani. Bătrînul gringo nu mai era acolo ca s-o ajute. Tomăs Arroyo nu mai era acolo. Tom Brook. Ar fi putut să-i dăruiască un fiu cu acest nume. N-avea dreptul să se gîndească la un astfel de lucru. Femeia cu faţa ca luna îl dusese cu ea spre o destinaţie fără nume. Tomăs Arroyo se sfîrşise.

Singurele momente care îi rămîneau erau acelea în care ea a trecut frontiera şi a privit înapoi şi i-a văzut pe cei doi bărbaţi, pe soldatul Inocencio şi pe băiatul Pedrito, iar în spatele lor, îi vine în minte acum, a văzut praful stîrnindu-se într-un fel de cronologie tăcută care îi cerea să-şi amintească, ea a fost în Mexic şi s-a întors în ţara ei fără amintiri şi Mexicul nu se mai afla în preajma ei. Mexicul dispăruse pentru totdeauna, dar trecînd podul, de partea cealaltă a fluviului, un praf înzestrat cu memorie insista să se stîrnească numai pentru ea şi să treacă frontiera şi să poarte cu el

arborele *mezquite** şi lanurile de grîu, cîmpiile şi munţii învăluiţi în fum, marile fluvii adînci şi verzi după care bătrînul gringo a jinduit atît, pînă la apartamentul ei din Washington, pe malul fluviului Potomac, pînă la Atlantic, pînă în centrul lumii.

Praful s-a împrăştiat şi i-a spus că acum ea este singură.

Şi îşi aminteşte.

Singură.

zquite - arbore clin familia leguminoaselor *(Prosopis juliflora)* care trăieşte în zonele aride din nordul Mexicului; ramurile lui dispersate aproape că nu fac umbră, iar florile albe, înmiresmate, dispuse în formă de spic, seamănă cu cele ale salcîmului.

II

Bătrânul Gringo a venit în Mexic să moară.

Colonelul Frutos Garcîa le ordonă să înconjoare movila cu lanterne şi să se apuce să sape vîrtos. Soldaţii cu torsul gol şi cu ceafa acoperită de sudoare înşfăcară cazmalele şi le înfipseră în pămînt, în crîngul de arbori *mezquiîe.*

Bătrînul gringo: aşa i-au spus bărbatului aceluia de care colonelul îşi amintea acum în timp ce copilul Pedro îi privea fix pe bărbaţii care lucrau în noaptea deşertului: copilul văzu din nou un glppte.străpungînd în aer un peso de argint

-—Dintr-d pură întîmplare ne-am întîlnit în dimineaţa aceea la Chihuahua şi, deşi nu ne-a spus-o el, toţi am înţeles că se află acolo pentru ca să-l omorîm noi, mexicanii. De asta a venit. De asta a trecut graniţa, într-o vreme în care foarte puţini dintre noi ne îndepărtam de locul în care ne-am născut.

Lopeţile de pămînt erau nori roşii rătăciţi din cer: prea aproape de pămînt şi de lumina lanternelor.

— Ei, americanii, da, spuse colonelul Frutos Garcîa, şi-au petrecut viaţa trecînd graniţe, pe ale lor şi pe ale altora, iar acum bătrînul a trecut-o pe cea de la sud pentru că nu mai avea alte graniţe de trecut în propria lui ţară.

— la seama cum vorbeşti.

(„Şi graniţa de aici, dinlăuntrul meu?" spusese gringa du-cîndu-şi mîna la cap. „Şi graniţa de aici dinlăuntrul meu?" spusese generalul Arroyo ducîndu-şi mîna la inimă. „Există o graniţă pe care îndrăznim s-o trecem doar noaptea, spusese bătrînul gringo: graniţa diferenţierii noastre de ceilalţi, a luptei noastre cu noi înşine.")

8

Bătrînul gringo a murit în Mexic. Doar pentru că a trecut graniţa Nu este acesta un motiv suficient? spuse colonelul Frutos Garcia

— Vă amintiţi cum se speria dacă se tăia la faţă atunci cînd se rădea? spuse Inocencio Mansalvo cu ochii săi verzi

înguşti.

— Sau cît îi era de teamă de cîinii turbaţi, adăugă co lonelul.

— Nu, nu e adevărat, era curajos, spuse copilul Pedro.

— Pentru mine era categoric un sfînt, spuse rîzînd feme ia numită Garduna

— Nu, vroia doar ca lumea să-şi amintească mereu de el aşa cum a fost, spuse Harriet Winslow.

— Ia seama, ia seama la ce spui.

— Cu mult mai tîrziu, toţi am aflat treptat cum a fost viaţa lui şi am înţeles de ce bătrînul gringo a venit în Mexic. Avea dreptate, presupun. De îndată ce a sosit, a dat de înţeles că se simte obosit; lucrurile nu mai erau ca înainte, şi noi îl respectam pentru că aici n-a părut niciodată obosit şi s-a arătat la fel de viteaz ca cel mai viteaz. Ai dreptate, băiete. Prea viteaz pentru ca să-i meargă bine.

— Ia seama la ce spui.

Cazmalele s-au lovit de lemn şi soldaţii s-au oprit o clipă, ca să-şi şteargă sudoarea de pe frunte.

Bătrînul gringo obişnuia să glumească: „Vreau să merg să văd dacă mexicanii ăştia ştiu să tragă drept la ţintă. Misiunea mea s-a terminat şi eu o dată cu ea. îmi place jocul, îmi place lupta, vreau s-o văd."

—Desigur, i se citea în ochi despărţirea de lumea asta.

—Nu avea familie.

—Se retrăsese şi străbătea locurile din tinereţea lui, California, unde a lucrat ca ziarist, sudul Statelor Unite, unde a luptat în timpul războiului civil, New Orleans, unde îi plăcea să bea şi să umble după femei şi să se simtă dra cul gol.

—Cum le mai ştie colonelul pe toate.

—Atenţie la ce spui despre colonel; se pare că a fost ridicat deja în grad şi aude toi

Şi acum Mexicul: o amintre a familiei sale, un loc unde a venit tatăl lui, tot ca soldat, atunci cînd ne-au invadat cu mai bine de o jumătate de secol în urmă.

„A fost un soldat, a luptat împotriva sălbaticilor goi şi a urmat stindardul ţării sale pînă în capitala unei rase civilizate, mult spre sud."

Bătrînul gringo obişnuia să glumească: „Vreau să văd dacă mexicanii ăştia ştiu să tragă drept la ţintă. Misiunea mea s-a terminat şi eu o dată cu ea"

-—Dar lucrul ăsta nu-l înţelegeam pentru că l-am văzut sosind pe bătrîn atît de viguros, atît de drept, fără să-i tremure mîinile. Dacă a intrat în trupa generalului Arroyo, s-a întîmplat pentru că tu însuţi, Pedrito, i-ai dat ocazia şi el şi-a cîştigat-o cu un Colt 44.

Bărbaţii îngenunchează în jurul gropii deschise şi hîrşîi-ră muchiile lăzii de pin.

-—Dar mai spunea şi că a muri ciuruit în faţa unui plu ton de execuţie mexican nu este un mod prea rău de a te

despărţi de lume. Obişnuia să spună surîzînd: este mai bine decît să mori de bătrîneţe, de vreo boală sau pentru că ai căzut pe scară.

Colonelul rămase tăcut un moment: avu senzaţia clară că aude o picătură care cade în mijlocul deşertului, îşi ridică privirea spre cerul fără nori. Vuietul oceanului se stinse.

-—Niciodată n-am ştiut cum se numeşte într-adevăr, adăugă privindu-l pe Inocencio Mansalvo, gol pînă la brîu şi acoperit de sudoare, în genunchi în faţa lăzii grele şi solid legată de deşert, ca şi cum într-un timp atît de scurt ar fi prins rădăcini; numele americane ne dau multă bătaie de cap, la fel ca şi feţele lor, pentru că toate ni se par la fel; americanii vorbesc chinezeşte, spuse rîzînd în hohote Garduna, care pentru nimic în lume n-ar fi pierdut o îngro pare, cu atît mai puţin o dezgropare; feţele lor sînt pentru noi ca ale chinezilor, spălăcite, toate sînt la fel pentru noi.

Inocencio Mansalvo smulse o scîndură pe jumătate putrezită din ladă şi apăru faţa bătrînului gringo, devorată de noapte mai degrabă decît de moarte: devorată de natură, gîndi colonelul Frutos Garcia Aceasta îi dădea feţei arse de

soare, verzuie, straniu surîzătoare pentru că rictusul gurii îi descoperise gingiile şi dinţii lungi, dinţi de cal şi de gringo, un aer permanent batjocoritor.

Toţi rămaseră privind un minut ceea ce luminile nopţii lăsau să se vadă, adică luminile gemene ale ochilor căzuţi în fundul capului, dar deschişi ai cadavrului. Ceea ce atrase cel mai mult atenţia copilului a fost faptul că bătrînul gringo mort avea părul pieptănat, părul alb lins, ca şi cum acolo jos ar fi umblat un drăcuşor cu un pieptene care trebuia să le umezească părul morţilor pentru ca să arate bine cînd se vor întîlni cu moartea

—Moartea, exclamă rîzînd în hohote Garduna.

—Grăbiţi-l, grăbiţi-l, dădu ordin Frutos Garcia, scoa-teţi-l repede, că nu mai tîrziu de mîine trebuie să fie la Camargo încornoratul ăsta bătrîn, spuse cu vocea pe jumă tate răguşită colonelul, grăbiţi-vă, că deja a luat drumul ţarinei şi dacă se va stîrni vîntul, îl vom pierde pentru tot deauna pe bătrînul gringo...

Şi adevărul este că aproape s-a şi întîmplat aşa, suflînd vîntul peste pămînturi părăsite, noroaie şi saline, pămînturi cu indieni nesupuşi şi spanioli renegaţi, hoţi de vite aventuroşi şi mine lăsate în voia întunecatei revărsări a infernului: adevărul este că hoitul bătrînului gringo este aproape pe cale să se unească cu vîntul deşertului, ca şi cum graniţa pe care a trecut-o într-o zi ar fi fost de aer şi nu de pămînt şi ar fi cuprins

toate timpurile pe care ei şi le puteau aminti opriţi acolo, cu un mort dezgropat în braţe - Garduna curăţînd pămîntul de pe corpul bătrînului gringo, răsuflînd greu, grăbită; copilul neîndrăznind să atingă un mort: ceilalţi amintindu-şi orbeşte perioadele lungi şi spaţiile vaste de o parte şi de alta a rănii care se deschidea înspre nord asemenea fluviului însuşi care forma graniţa în locul unde fuseseră prăvălite tunurile în prăpastie: insulele în deserturile din nord, pămînturile străvechi ale triburilor de indieni, navahii

i apaşii, vînători şi ţărani supuşi pe jumătate dorinţelor lestăpînite de aventură ale Spaniei în America: pămînturile lin Chihuahua şi Rio Grande ajungeau în mod misterios să

noară aici, în această pustietate unde ei, un grup de soldaţi,

păstrau un moment de reculegere, tulburaţi de propria lor faptă şi de compasiunea nedespărţită de ea, pînă cînd colonelul spuse degrabă, sfîşiind clipa, degrabă, băieţi, trebuie să-l înapoiem pe bătrînul gringo ţării sale, sînt ordinele generalului.

Şi apoi privi ochii albaştri înfundaţi în orbite ai mortului şi se sperie, pentru că îi văzu pierzîndu-şi pentru o clipă depărtarea pe care trebuie să i-o acordăm morţii. Le spuse acestor ochi, pentru că păreau încă vii:

Nu vă gîndiţi niciodată că tot acest pămînt a fost al nostru? Ah, ura şi amintirea noastră sînt nedespărţite.

Inocencio Mansalvo îl privi cu asprime pe colonelul Frutos Garcfa şi îşi puse pălăria texană acoperită cu pămînt. Se îndreptă spre calul lui, împrăştiind pămîntul de pe pălărie şi apoi totul se precipită, acţiuni, ordine, mişcări: o singură scenă din ce în ce mai depărtată, mai stinsă, pînă cînd n-a mai fost posibil să fie zărit grupul format de colonelul Frutos Garcîa şi de copilul Pedro, de Garduna cea care rîdea în hohote şi *d6* supusul Inocencio Mansalvo: de soldaţi şi de cadavrul bătrînului gringo, rigid, învelit într-o pătură şi legat strîns de o sanie a deşertului: o targa de pitchpine şi fîşii de piele tîrîte de doi cai orbi.

— Ah, surise colonelul, să fii un gringo în Mexic. E mai bine decît să te sinucizi. Asta spunea bătrînul gringo.

lll

NlCI NU TRAVERSĂ BINE RÎO GRANDE, CĂ ŞI AUZI explozia şi se întoarse să privească podul în flăcări.

Coborîse din tren la El Paso cu geanta lui neagră pliabilă, ceea ce pe vremea aceea se numea un geamantan „Gladstone", îmbrăcat în întregime în negru cu excepţia bufonilor albi de la manşete şi a plastronului. îşi spuse că în această călătorie n-o să aibă nevoie de un bagaj prea mare. Merse vreo cîteva sute de metri prin oraşul de frontieră; şi-l imaginase cu mult mai trist şi mai apatic şi mai vechi decît era în realitate, şi-l imaginase bolnav de revoluţie, de holera de pe malul celălalt. Era un oraş, dimpotrivă, cu automobile nou-nouţe, cu magazine care vindeau pe credit şi cu oameni tineri, atît de tineri, încît nici măcar nu erau născuţi în secolul al XlX-lea. Căută în zadar ideea pe care şi-o făcuse

despre frontiera americană. Nu era uşor să cumperi un cal fără să ocoleşti întrebările inoportune legate de ocupaţia călăreţului.

Putea să treacă graniţa şi să-l cumpere în Mexic. Dar bătrînul vroia să-şi complice existenţa. Pe lîngă aceasta, îi intrase în cap că are nevoie de un cal american. Dacă îi vor deschide geamantanul la vamă, vor găsi doar nişte sandviciuri cu slănină, un brici de ras, o perie de dinţi, două cărţi scrise de el şi un exemplar din *Don Quijote;* o cămaşă curată şi un pistol Colt ascuns printre celelalte lucruri. Nu vroia să dezvăluie motivul pentru care îşi luase un bagaj atît de uşor în această călătorie cu un scop atît de precis.

—îmi propun să fiu un cadavru frumos.

— Şi cărţile, domnule?

—Sînt ale mele.

—N-a insinuat nimeni că le-aţi fi furat

Bătrînul se va resemna, fără să intre în alte detalii.

——Niciodată n-am putut să citesc *Don Quijote.* Aş vrea să-l citesc înainte de a muri. Eu am părăsit pentru totdeauna scrisul.

îşi imaginã toate acestea şi celui care îi vîndu calul îi spuse că merge să caute terenuri de parcelat în nordul oraşului; un cal continuă să fie mai util printre salbii decît una dintre aceste maşini infernale. Vînzătorul îi spuse că aşa este şi ce bine ar fi dacă toată lumea ar gîndi ca el, căci nimeni nu mai cumpără cai acum, în afară de agenţii rebelilor mexicani. De aceea este puţintel cam ridicat preţul, avînd în vedere că de partea cealaltă a graniţei este revoluţie, iar revoluţiile sînt bune pentru afaceri.

——Aşa că se mai poate da o întrebuinţare bună unui cal bun, spuse bătrînul şi ieşi călare pe o iapă albă care va atrage privirile noaptea şi îi va complica existenţa stăpînului ei atunci cînd stăpînul ei va dori să-şi complice existenţa.

Acum trebuie să-şi ascută simţul de orientare, căci dacă graniţa este bine marcată de lăţimea fluviului care separă El Paso de Ciudad Juărez, dincolo de această aşezare mexicană nu există alt hotar decît distanţa pîn'ă la linia unde se unesc cerul şi cîmpia prăfuită şi secetoasă.

Linia întîlnirii cerului cu cîmpia se îndepărtă pe măsură ce bătrînul înainta, cu picioarele lui lungi atîrnîndu-i pînă sub burta iepei şi cu geanta neagră fixată în şa. Cu vreo douăzeci de kilometri la vest de El Paso trecu vadul rîului în partea lui cea mai îngustă, atenţia tuturor fiind distrasă de explozia de pe pod. în privirea limpede a bătrînului se întîl-niră în clipa aceea oraşele cu zăcăminte aurifere, expediţiile care nu s-au mai întors niciodată, călugării dispăruţi, triburile rătăcitoare şi muribunde de indieni tobosos şi laguneros, supravieţuitoare ale epidemiilor europene, care au fugit din aşezările spaniole pentru a pune mîna pe cai şi pe arcuri şi mai apoi pe puşti, într-o mişcare perpetuă a întemeierii şi distrugerii, a norocului şi nenorocului în găsirea filoanelor de aur din mine, a genocidurilor la fel de gigantice ca pămîntul şi la fel de uitate ca ura acumulată a oamenilor care trăiesc pe pămînt.

I4

I5

Rebeliune şi represiune, dezastru şi foame: bătrînul ştiu că se află deja pe pămînturile neliniştite din Chihuahua şi Rfo Grande, lăsînd în urmă refugiul pe care îl reprezenta El Paso întemeiat cu o sută treizeci de colon i şi şase mii de capete de vite. Părăsea refugiul consacrat al fugarilor din nord şi sud: un adăpost uşor de descoperit, precar pe pămîn-tul tare al deserturilor: o stradă centrală, un hotel şi un pian mecanic, izvoare de sifon şi Forduri cu ţignal şi răspunsul nordului invadator la iluzionările deşertului: un pod suspendat de fier, o gară, o ceaţă deasă albastră importată din Chicago şi Philadelphia.

El însuşi era acum un fugar voluntar, la fel de fugar ca vechii supravieţuitori ai asalturilor indienilor conchos şi ai apaşilor reveniţi la nomadismul crud al nevoii, al bolii, al nedreptăţii şi al deziluziei; toate acestea bătrînul gringo şi le-a scris în minte atunci cînd a trecut graniţa între Mexic şi Statele Unite. Pe bună dreptate toţi au obosit de atîta fugă şi au rămas prinşi în spinii marilor proprietăţi latifundiare timp de mai bine de o sută de ani.

Dar poate el aducea cu sine altă teamă căreia îi dădu glas atunci cînd trecu graniţa:

Mă tem că adevărata graniţă şi-o poartă fiecare în-lăuntrul său.

Podul sări în aer în depărtare şi el o luă la dreapta şi se îndreptă spre sud şi simţi că se află pe drumul cel bun (se afla deja în Mexic şi îi era de ajuns) cînd pe înserat îi pătrunse în nări mirosul de turte fierbinţi şi de fasole prăjită prea tare.

Se apropie de casa de ţară din chirpici cenuşiu şi întrebă, în spaniola lui apăsată, dacă i se va putea da ceva de mîn-care şi o pătură pentru noapte. Perechea grasă din casa învăluită în fum spuse da, aceasta este casa dumneavoastră, domnule.

Cunoştea expresia rituală a politeţii mexicane şi bănuia că după ce îşi va pune casa la dispoziţia oaspetelui, amfitrionul se va simţi în dreptul lui să-l supună pe acesta la tot felul de vexări şi capricii, pornite mai ales din gelozie. Dar îşi înfrînă dorinţa de a provoca; încă nu, îşi spuse, încă nu.

în noaptea aceea, în timp ce dormita, îmbrăcat în negru, pe rogojină, ascultînd respiraţia grea a amfitrionilor, simţind mirosurile grele ale celor doi soţi şi ale cîinilor lor, diferite de ale sale pentru că mîncau diferit şi gîndeau şi iubeau şi se temeau diferit, îi plăcu ideea de a i se pune la dispoziţie o casă. Ce altceva pierduse dacă nu tocmai acest lucru, ca urmare a patru lovituri succesive şi iremediabile ale sorţii şi la urma urmelor nu avea alt motiv, conchise, împotriva propriei sale presimţiri amorţită dar rea, ca să călărească la trap spre sud, singura graniţă care îi mai rămînea după ce a epuizat la cei şaptezeci şi unu de ani ai săi celelalte trei laturi ale continentului nord-american şi chiar graniţa neagră pe care confederaţii au vrut să le-o deschidă în '6l. Acum îi rămînea doar sudul deschis, unica poartă pentru a ieşi în întîmpinarea unei a cincea lovituri oarbe şi criminale a sorţii.

Zorile se iviră pe vîrful muntelui.

-—Pe aici se merge la Chihuahua? îl întrebă pe bărbatul cel gras.

Mexicanul încuviinţă şi întrebă la rîndul său cu o privire bănuitoare îndreptată spre uşa închisă a casei:

-—Şi pe dumneavoastră ce vă duce la Chihuahua, mister? Adăugă cuvîntului un uşor *e* final, făcîndu-l să sune ca

mistere, şi bătrînul se gîndi că avantajul esenţial pe care un gringo îl are întotdeauna asupra unui mexican este acela de a fi un mister, un lucru pe care nu ştii cum să-l iei: prieten sau duşman. Deşi în general nu aveau nici un cîştig de pe urma acestei îndoieli.

Stăpînul casei continua să vorbească:

-—Lupta este crîncenă pe acolo; acela este teritoriul lui Pancho Villa

Privirea era mai grăitoare decît cuvintele. Bătrînul îi mulţumi şi îşi văzu de drum. în spate, îl auzi pe stăpînul casei deschizînd uşa şi răstindu-se la femeie care numai atunci îndrăzni să-şi arate faţa Dar bătrînul gringo vru să-şi imagineze nişte ochi plini de melancolie neagră: călătoria este dureroasă pentru femeia care rămîne, şi mai frumoasă ca niciodată pentru călător. Bătrînul gringo vru să respingă

ideea reconfortantă că prezenţa lui într-o casă străină poate încă să stîrnească gelozie.

Munţii se înălţau ca nişte pumni arămii şi tociţi şi bă-trînul se gîndi că trupul Mexicului este un cadavru gigantic cu oase de argint, ochi de aur, carne de piatră şi două testicule tari de aramă.

Munţii erau pumnii. Avea să-i deschidă, unul după altul, în speranţa că mai devreme sau mai tîrziu va găsi, asemenea furnicilor grăbite pe o palmă brăzdată adînc, ceea ce căuta.

în noaptea aceea, îşi priponi calul de un cactus gigantic şi se cufundă într-un somn înfometat, mulţumind pentru lenjeria lui de lînă. Visă ceea ce văzu înainte de a adormi: stelele albastre răsărite de curînd şi cele galbene, muribunde; încercă să-i uite pe fiii lui morţi, întrebîndu-se ce stele sînt deja stinse, lumina lor nefiind altceva decît propria lui iluzie: o prelungire a stelelor moarte în privirile umane care vor continua să le laude timp de multe secole după dispariţia lor într-o îndepărtată catastrofă de praf şi flăcări.

Visă că traversează un pod în flăcări. Se trezi. N-a visat. L-a văzut în dimineaţa cînd a intrat în Mexic. Dar ochii lui deschişi priviră stelele şi bătrînul îşi spuse: „Ochii mei strălucesc mai mult decît oricare stea. Nimeni nu mă va vedea decrepit. Voi fi mereu tînăr pentru că azi îndrăznesc să fiu tînăr. Lumea îşi va aminti de mine aşa cum am fost"

Ochi de un albastru profund, albastru de oţel, sub sprîn-cene înspicate, aproape blonde. Nu erau cea mai bună apărare împotriva soarelui supărat şi a vîntului crud care în ziua următoare îl purtară în inima deşertului în

timp ce muşca dintr-un sandvici uscat şi îşi potrivea o pălărie Stetson neagră, fără formă, cu boruri late, peste claia de păr argintiu. Se simţi ca un gigantic monstru albinos într-o lume păstrată de soare pentru poporul lui iubit, protejat pe ascuns şi apropiat de umbră.Vîntul încetă, dar soarele rămase. După-amia-ză i se va jupui pielea Se afla în deşertul mexican, frate cu Sahara şi cu Gobi, continuare a deşertului Arizona şi Yuma, oglinzi din centura de splendori sterile care încinge globul, parcă amintindu-i că nisipurile reci, cerurile fierbinţi şi fru-

18

museţea pustie aşteaptă atente şi răbdătoare să pună din nou stăpînire pe Pămînt chiar dinspre pîntecul lui: deşertul. - Bătrînul gringo a venit în Mexic să moară.

Şi totuşi, călare pe iapa albă şi înaintînd fără grabă, simţi că voinţa lui de a muri este o farsă. Privi la tot ce-l înconjura Lăptuca sălbatică se înălţa nervoasă ca o sîţmă şi ascuţită ca vîrful unei spade. Pe toată ramura cactusului, spinii protejau frumuseţea de neatins a unei flori de un roşu sălbatic. Salcia deşertului îşi concentra într-o singură floare viorie şi palidă tot parfumul ei dulceag şi greţos. *Choya** creştea capricioasă şi înaltă, adăpostindu-şi florile galbene. Dacă gringo mergea în căutarea lui Villa şi a revoluţiei, deşertul era deja un simulacru al războiului, cu maniocul ca o baionetă spaniolă şi cu penele oţelite ca cele ale apaşilor şi spinii agresivi, ca nişte cîrlige, ale bradului. Avanpostul deşertului erau haitele de plante agăţătoare, turmele vegetale surori ale lupului nocturn şi ale tovarăşilor lui.

Vulturii zburară în cerc şi bătrînul îşi ridică capul, îşi coborî privirea, în panică: scorpionii şi şerpii veninoşi ai deşertului îi muşcă numai pe străini. Niciodată nu-l cunosc pe cel care călătoreşte, îşi ridică şi îşi coborî capul, năucit: porumbeii trişti trecură ca nişte săgeţi, cu geamătul lor îndurerat, iar şoimii călători îl dezorientară, înspre bolta cerului păsările trasau un zgomot de gazon unduitor şi accidentat.

închise ochii, dar nu grăbi pasul.

Atunci deşertul îi spunea că moartea este doar o oboseală a legilor naturii: viaţa este regula jocului, nu excepţia, şi chiar deşertul care părea mort ascundea o întreagă viaţă minuţioasă care prelungea, crea sau corecta legile existenţei umane. El nu se putea sustrage, chiar dacă alta era voinţa lui, imperiului vital al pustiului la care ajunsese prin proprie voinţă, fără ca cineva să-i dea un ordin: bătrîne gringo, şterge-o în deşert!

Choya - variantă a termenului *cholla.* nume popular care se dă în nordul Mexicului mai multor plante cactacee din genul *Opuntia,* proprii acestei zone.

19

Nisipul aleargă spre pilcul de arbori *mezquite.* Orizontul se mişcă şi se ridică pînă la nivelul privirii. Umbrele implacabile ale norilor îmbracă pămîntul cu văluri de pete. Pămîn-tul miroase puternic. Curcubeul se împrăştie ca o oglindă a lui însuşi. Tufele de răculeţ ard în buchete galbene. Suflă vîntul ălcali.

Bătrînul gringo tuşeşte, îşi acoperă faţa cu fularul negru. Respiraţia îl

părăseşte aşa cum apele s-au retras într-o zi de pe pămînt, dînd naştere deşertului. Picăturile respiraţiei sale sînt ca setea tamariscăi care creşte lîngă rîurile aproape secate, înmagazinînd cu aviditate umiditatea

Trebuie să se oprească, sufocat de astm, să descalece cu greu de pe iapă, asfixiindu-se, şi să-şi rezeme pios faţa de şalele calului. Dar dincolo de toate spune:

Destinul meu este în mîinile mele.

IIV

INOCENCIO MANSALVO SPUSE DE ÎNDATĂ CE ÎL

văzu sosind în tabără:

-—Bărbatul acesta a venit aici să moară.

Cum Pedro era un puşti de unsprezece ani abia şi se afla foarte departe încă de a se tutui cu viteazul Inocencio, originar din Torreon Coahuila, nu înţelese foarte bine ce a vrut să spună. Dar încă de pe atunci îl respecta mult. Dacă Mansalvo ăsta era un leu în luptă, mai crud încă era cînd ghicea soarta oamenilor. Fapt este că bătrînul gringo i s-a părut mai viteaz decît toţi în bătăliile la care a luat parte aici la Chihuahua Poate că Mansalvo a ghicit la el o vitejie sinucigaşă de îndată ce l-a văzut intrînd şi de aceea a spus ce-a spus.

—Gringo ăsta se ţine în şa de parcă ar fi gata să sară la bătaie chiar aici, de parcă ar fi venit să facă pe grozavul cu noi, chiar dacă apoi vom tăbărî toţi pe el şi îl vom face fărîme.

—Se vede că este un om de onoare; călăreşte fără inten ţii rele, spuse colonelul Frutos Garcfa, al cărui tată era spa niol. Se vede cu ochiul liber.

—Vă spun că vine să moară, insistă Inocencio.

—Dar cu demnitate, repetă colonelul.

—Eu nu ştiu dacă cu demnitate, din moment ce este un gringo. Dar ca să moară da, spuse încă o dată Mansalvo. Ce poate aştepta un gringo aici printre noi dacă nu asta, moartea

—De ce trebuie să moară neapărat?

Lui Inocencio îi străluciră într-atît dinţii încît pînă şi ochii îi deveniră verzi.

21

—Doar pentru că a trecut frontiera. Nu este ăsta un motiv suficient de puternic?

—Nu, nici vorbă, rîse Garduna, o tîrfă de toată pulberea din Durango, care a ajuns să se alăture trupei fiind singura profesionistă printre vivandierele cuminţi care urmau trupele generalului Arroyo: ăsta se roagă tot timpul. Trebuie să fie un om cucernic.

Rîse în hohote pînă cînd sulemeneala îi crăpă pe ^obraji ca un obiect dat cu lac şi expus prea mult la soare, îşi cufundă nasul într-un buchet de trandafiri ofiliţi, pe care îi purta întotdeauna prinşi la piept.

Apoi, în cele cîteva zile cît merse împreună cu trupa lui Villa, atît Inocencio, cît şi colonelul îşi dădură seama că bătrînul gringo se îngrijeşte ca o domnişoară gata să se ducă la primul ei bal. îşi avea propriul lui brici de ras şi îl ascuţea cu grijă; scotocea prin toată tabăra pînă găsea apă fierbinte pentru a se rade cu cea mai mare grijă pentru pielea lui; ajunse chiar să pretindă luxul unui prosop cald filfizonul naibii. Dar ce nenorocire dacă s-ar fi tăiat din neatenţie, în ciuda faptului că doar el avea la dispoziţie o oglindă adevărată în vagonul generalului Arroyo, în timp ce ceilalţi nu se răseseră niciodată privindu-se într-o oglindă, toţi o făceau pe bîjbîite sau în cel mai bun caz privindu-se în unda rapidă a unui rîu. Dar ce nenorocire dacă bătrînul s-ar fi tăiat la faţă, ce caz mai făcea din atîta lucru, ce palid devenea, cum îşi mai ştergea sîngele, de parcă avea să şi-l piardă pe tot, scotea un plasture alb şi îşi acoperea repede rana, de parcă i-ar fi păsat mai puţin că sîngerează sau că se infectează decît că arată prost.

-—Treaba e că niciodată n-a fost mort în toată viaţa lui, scheună cea căreia îi ziceau Garduna, căci ea într-adevăr părea ieşită nu dintr-un lupanar din Durango, ci din cimitirul de alături, unde preoţii refuză să îngroape femei ca ea.

Voi spuneţi că îl trimite moartea, strănută Garduna, ca şi cum florile ei ar fi fost încă vii. Eu spun că l-a trimis diavolul, pentru că nici măcar el nu-l iubeşte. Ca să ajungi pînă aici! Trebuie să fii foarte sărac ca voi, sau foarte nenorocit ca mine, sau foarte rău... ca el.

Parcă se roagă, parcă cere ceva, spuse de departe Mansalvo.

Poartă o durere în privire, spuse deodată Garduna, şi-i acordă respectul ei pentru vecie.

Şi ceilalţi făcură la fel. Toţi învăţară să-l respecte, deşi din motive foarte diferite.

Fapt este că acum era aici, cu cîmpia nesfîrşită în faţa ochilor, după patru zile de existenţă singuratică şi legată de pămînt: o cîmpie punctată de tabere fumegînde, împrăştiate ca tufele de creozot în jurul unui tren paralizat, rămas pe şinele lui. Văzu scena mergînd la trap pe cîmpul de salbie; vagoanele cu aspect de case ambulante pentru femei şi copii, cu soldaţii care se odihneau pe acoperişurile vagoanelor, fumînd ţigări galbene şi destrămate.

El sosise.

Era deja aici. Mergînd la trap, se întrebă dacă ştie ceva despre ţara aceasta. Prin ochii săi albaştri trecu ca un fulger imaginea atît de, îndepărtată a redacţiei ziarului *Sân Francisco Chronicle,* unde ştirile din Mexic traversau aerul cu încetineală, nu ca săgeţile care îi puneau tot timpul pe fugă pe reporteri: scandaluri locale, evenimente naţionale, reporterii din imperiul lui William Randolph Hearst erau energici, nişte Ahile americani, nu broaşte ţestoase mexicane, vînînd ştirile, inventînd ştirile dacă era necesar, existau unele ştiri bombă care intrau spărgînd

ferestrele redacţiei lui Hearst: La Follete a fost ales pentru platforma populistă în Wisconsin, Hiram Johnson era noul guvernator al Californiei, Upton Sinclair a publicat *Pădurea,* Taft a pus mîna pe putere promiţînd reforma tarifelor, şi un bătrîn faraon primea în castelul din Chapultepec, plin de decoraţii, spunînd din cînd în cînd „Omorîţi-i prin ardere pe rug" şi menţinîn-du-se viu doar datorită animozităţii sale în stare de veghe împotriva vulturilor care zburau în cerc deasupra tuturor palatelor şi bisericilor din Mexic. Un bătrîn vioi, delectarea ziariştilor, un bătrîn tiran inspirat în privinţa expresiilor publicabile: „Bietul Mexic, atît de departe de Dumnezeu şi atît de aproape de Statele Unite". Ştiri neînsemnate, iritante ştiri asemenea muştelor grase şi verzi într-o după-amiază de vară,

intrînd în sala de redacţie a ziarului *Sân Francisco Chronicle,* unde ventilatoarele încete vopsite în maron nu reuşeau să mişte aerul greu. Wilson era un candidat ieşit de la Universitatea din Princeton, Teddy Roosvelt se separase pentru a forma partidul Bull Moose, iar în Mexic nişte bandiţi numiţi Carranza, Obregon, Villa şi Zapata au pus mîna pe arme cu intenţia secundară de a răzbuna moartea lui Madero şi de a-l răsturna pe un tiran beţiv, dar cu intenţia principală de a-i fura pămînturile domnului Hearst. Wilson a vorbit despre noua Libertate şi a spus că îi va învăţa pe mexicani democraţia. Hearst pretindea: Intervenţie, Război, Indemnizaţie.

—Nu trebuia să vii în Mexic ca să te laşi omorît, fiule, îi spuse umbra tatălui său. îţi aminteşti cînd ai început să scrii? Au fost unii care au pus pariu pe longevitatea ta

—Ăsta se roagă tot timpul, spuse Garduna Trebuie să fie un om cucernic.

Tu n-o să fii înmormîntată în cimitir, rîse Inocencio.

—Cum să nu, spuse Garduna. Am aranjat totul cu familia mea în Durango. Cînd o să mor, or să spună că sînt mătuşa mea Josefa Arreola, care a rămas atît de fecioară, că nu-şi mai aminteşte nimeni de ea Preoţii îşi amintesc doar de cei păcătoşi.

—Păi atunci să vedem de ce parte se află gringo, de partea celor sfinţi sau a păcătoşilor.

-—Ce poate să aştepte un gringo aici cu noi?

Bătrînul gringo ştia că există o puzderie de ziarişti ca el, veniţi din ambele părţi, care roiau în jurul armatei lui Pancho Villa, aşa încît nimeni nu l-a oprit cînd a traversat tabăra Tuturor li s-a părut ciudat: ziarist nu părea să fie, a spus-o dintotdeauna colonelul Frutos Garcia. Cum erau să-l privească ei ca pe un ziarist pe un bătrîn înalt, slab, cu părul alb, cu ochi albaştri, cu pielea feţei îmbujorată şi riduri ca brazdele din porumbişte, cu picioarele atîrnîndu-i mai jos de scări?! întrucît tatăl lui era spaniol şi negustor în Salamanca, Guanajuato, Frutos Garcia spuse că aşa îl priveau păstorii de capre şi prostituatele pe Don Quijote cînd şi-a băgat nasul în satele lor, fără să-l fi invitat nimeni, călare pe un cal deşălat

şi pornind la atac cu lancea lui împotriva armatelor de vrăjitori.

Medic! Medic! îi strigară din vagoanele înţesate de lume cînd îi zăriră valijoara jieagră.

Nu, nu medic. Villa. îl caut pe Pancho Villa, le strigă la rîndul lui bătrînul.

-—Villa! Villa! Villa! Villa! strigară toţi într-un glas, pînă cînd un soldat cu o pălărie galbenă cu dungi de sudoare şi praf strigă rîzînd de pe acoperişul unui vagon: Toţi sîntem Villa!

Bătrînul gringo simţi că cineva îl trage de pantaloni şi coborî privirea Un băiat de unsprezece ani, cu ochii ca două bile negre şi cu două cartuşiere aşezate cruciş peste piept îi spuse:

-—Vreţi să-l cunoaşteţi pe Pancho Villa? Generalul o să meargă să-l vadă la noapte. Veniţi să-l vedeţi pe general, domnule.

Băiatul apucă hăţurile şi conduse calul bătrînului pînă la unul dintre vagdanele de pe şine, unde un bărbat cu maxilare puternice, mustaţă cu vîrfurile întoarse în sus şi ochi galbeni şi înguşti, mînca *tacos** în timp ce-şi sufla de pe ochi o şuviţă rebelă şi linsă de păr arămiu.

—Cine eşti, gringo? Alt ziarist? spuse bărbatul cu ochii mijiţi, zărindu-i picioarele înfăşurate în jambiere de piele, dinspre deschizătura vagonului rătăcit. Sau vrei să ne vinzi scule?

—Bărbatul ăsta a venit aici ca să caute moartea, vru să-i spună Inocencio Mansalvo şefului său, dar Garduna îi astupă gura la timp: ea voia să vadă dacă este adevărat ce-au crezut cei trei prieteni cînd l-au văzut sosind. Băiatul de unsprezece ani aduse de hăţuri calul străinului.

Bătrînul dădu din cap că nu şi spuse că a venit să se alăture armatei lui Villa

Tacos - fel de mîncare uşoară, de cele mai multe ori improvizată, proprie oamenilor săraci din mediul rural; se pregăteşte, de obicei, dintr-o lurtă de mălai rulată sub forma unei clătite groase şi mari, umplută cu carne, legume etc.. sau din două turte de mălai aşezate sub forma unui sandvici cu umplutura la mijloc (n. tr.).

-—Vreau să lupt

Ochii mijiţi se deschiseră puţintel: masca de praf căzu atunci cu bucurie. Garduna izbucni în rîs o dată cu el şi îi răspunseră în cor femeile îmbrăcate cu fuste lungi şi rupte, care ieşiră din bucătăria de la un capăt al vagonului de bagaje, acoperite cu şaluri, să vadă de ce rîde atît de mult generalul.

-—Bătrîne! Bătrîne! rîse tînărul general. Eşti prea bătrîn! Du-te să-ţi uzi grădina, bătrîne! Ce faci aici? Nu avem nevoie de balast. Pe prizonierii de război îi omorîm, ca să

nu-i tîrîm după noi. Asta e o armată de luptători de gherilă, înţelegi?

—Am venit să lupt, spuse gringo.

—A venit să moară, spuse Inocencio.

—Noi ne mişcăm rapid şi fără să facem zgomot; părul tău ar străluci noaptea ca o flacără albă, bătrîne. Hai, pleacă, asta este o armată, nu un azil de bătrîni.

—Haideţi, puneţi-mă la încercare, spuse bătrînul, dar o spuse cu multă răceală, îşi aminteşte colonelul Frutos Garcîa.

Femeile făceau zgomote de păsări, dar acum rămaseră tăcute cînd generalul îl privi pe bătrîn cu aceeaşi răceală cu care i-a vorbit bătrînul. Generalul scoase lungul său pistol Colt. Bătrînul nu se mişcă din şa Atunci generalul îi aruncă pistolul şi bătrînul îl prinse din zbor.

Aşteptară din nou. Generalul îşi puse mîna în buzunarul adînc al pantalonului ţărănesc, scoase un peso de argint, strălucitor, lat ca un ou şi neted ca un ceas şi-l aruncă în aer, drept în sus. Bătrînul aşteptă fără să se mişte pînă cînd moneda coborî la un metru deasupra nasului generalului; atunci trase repede; femeile ţipară; Garduna le privi pe celelalte femei; colonelul şi Mansalvo îşi priviră şeful; doar copilul îl privi pe gringo.

Generalul abia mişcă din cap. Copilul alergă să caute moneda, o luă din praf, o frecă de cartuşieră uşor îndoită cum era şi i-o înapoie generalului. Un şanţ perfect traversa trupul acvilei de pe monedă.

Păstrează moneda, Pedrito, tu ni l-ai adus, surîse generalul, şi piesa de argint îi arse aproape degetele. Eu cred

că doar un Colt 44 poate să străpungă un astfel de peso, care a fost prima mea comoară. Ai cîştigat-o, Pedrito, îţi spun s-o păstrezi.

Omul ăsta a venit să moară, spuse Mansalvo.

——Nu mai ştiu dacă e un bărbat cucernic, spuse Garduna mirosindu-şi florile.

——Ce vine să facă un gringo în Mexic? se întrebă colonelul.

„Ochii lui erau plini de rugăciuni" şi dacă bătrînul gringo nu a citit gîndurile acelora care l-au privit coborînd din munţii metalici în deşert, da, el şi-a repetat propriile cuvinte scrise pentru a-i anunţa de departe că „această bucată de umanitate, acest exemplu de senzaţii intense, această făcătură de om şi animal, acest Prometeu umil se ruga de mult, da, implora de mult să-i fie dată binefacerea neantului".

Atît pămîntului, cît şi cerului, vegetaţiei deşertului, fiinţelor umane care îl văzură sosind, această încarnare suferindă le adresa o rugăciune tăcută:

„— Am venit să mor. Daţi-mi lovitura de graţie."

Arroyo îşi suflă şuviţa de păr arămiu care îi acoperea ochii, scoţîndu-şi în afară buza de jos pentru a elimina aerul din piept înainte de a-şi spune numele şi a-l strivi cu el pe străin.

——Eu sînt generalul Tomâs Arroyo.

Numele propriu a ţîşnit ca dintr-un arc prin faţa lui, dar săgeata lui personală era titlul militar şi din acel moment gringo ştia că toate locurile comune ale bărbăţiei mexicane o să-i fie aruncate peste capul alb, unul după altul, spre a vedea pînă unde pot întinde coarda cu el, pentru a-l pune la încercare, da, dar şi pentru a se ascunde de el, pentru a nu-i arăta adevărata lor faţă.

L-au aclamat după fapta de vitejie cu Coltul şi i-au dăruit o pălărie cu boruri late; l-au obligat să mănînce *tacos* din fudulii cu ardei iute şi cîrnaţi; i-au arătat sticla de *mezcal** pentru înspăimîntarea albilor, cu un vierme mic aşezat pe fundul sticlei.

——Avem deci un general gringo cu noi.

— Ofiţer cartograf, spuse bătrînul. Regimentul nouă de Voluntari din Indiana. Războiul civil din America de Nord.

— Războiul civil! Dar asta s-a întîmplat acum cincizeci de ani, cînd aici ne apăram de francezi.

——Cu ce sînt făcute *tacos!*

Mezcal - variantă a lui *mexcal* (azt. *inexcalli)* - băutură alcoolică obţinută prin distilare din capetele frunzelor cîtorva specii de agavă *(Agave americana)* în centrul şi nordul Mexicului, precum şi în New Mexico şi Texas (n. tr.).

-—Cu fudulii de taur şi sînge, generale indian. Vei avea nevoie de amîndouă dacă vei intra în armata lui Pancho Villa.

Ce are în el alcoolul?

Nu-ţi face griji, generale indian. Viermişorul e mort. Nu face decît să-i lungească viaţa *mezcal*-ului.

Vivandierele îi dădură să mănînce *tacos.* Arroyo şi băieţii lui se priviră fără nici o expresie. Bătrînul gringo mîncă în linişte, înghiţind întregi ardeii iuţi, fără să-i dea lacrimile sau să se înroşească la faţă.

-—Cei din ţara ta se plîng că în Mexic se îmbolnăvesc de stomac. Dar nici un mexican nu moare de diaree din cauză că a mîncat sau a băut în propria lui ţară. Se întîmplă ca şi cu sticla asta, spuse Arroyo. Dacă sticla şi cu tine veţi purta viermişorul toată viaţa, veţi îmbătrîni fiecare foarte frumos. Viermele mănîncă unele lucruri, iar tu mănînci altele. Dar dacă tu mănînci doar lucruri cum sînt cele pe care le-am văzut la El Paso, mîncare învelită în hîrtie şi închisă ermetic/pentru ca să n-o atingă nici măcar muştele, atunci viermele te atacă, pentru că nici tu nu-l cunoşti pe el, nici el nu te cunoaşte pe tine, generale indian.

Dar bătrînul gringo se hotărî să aştepte înarmat cu toată răbdarea strămoşilor lui protestanţi, indiferenţi şi salvaţi cu anticipaţie de credinţa lor, ca generalul Tomăs Arroyo să-i dezvăluie o faţă necunoscută celorlalţi.

Se aflau în vagonul privat al generalului, care bătrînului gringo i se păru asemenea interiorului unuia dintre lupanarele pe care îi plăcea să le frecventeze la New Orleans. Se aşează într-un fotoliu adînc de catifea roşie şi mîngîie cu răbdare ciucurii perdelelor de lame auriu. Candelabrele care atîrnau precar deasupra capetelor lor zăngăniră cînd trenul începu să se pună în mişcare pufăind, iar generalul Arroyo dădu pe gît paharul de *mezcal* şi bătrînul gringo îl imită fără să scoată vreo vorbă. Dar lui Arroyo nu i-a scăpat privirea sardonică a bătrînului în timp ce privea vagonul somptuos, cu pereţii lui lăcuiţi şi tavanul capitonat. Bătrînul gringo îşi înfrîna tot timpul capacitatea de joacă, ironia, spunîndu-şi în fiecare clipă: „încă nu".

28

29

Ciudat este că atunci a simţit, de la început, că trebuie să ţină în frîu alt sentiment, şi acesta era afecţiunea paternă pe care o încerca faţă de Arroyo. Voia să le înfrîneze pe amîn-două, dar Arroyo şi-a dat seama doar (sau a vrut să-şi dea seama doar) de privirea de batjocură reţinută. Ochii lui se pierdură dincolo de deschizătura îngustă a pleoapelor şi trenul păru să ia hotărîrea că de data aceasta n-o să rămînă pe loc. Prinse o asemenea viteză, croindu-şi drum prin înserarea dezolantă a deşertului, îndepărtîndu-se de munţii care mai păstrau încă urme ale unei lupte titanice în focul căreia unii le-au dat naştere celorlalţi, punînd umăr lîngă umăr şi susţi-nîndu-se între ei, uneori împotriva voinţei lor, sprijinindu-şi imensele turnuri încoronate în amurgul roşu şi auriu, vîrstate pe imensele lor corpuri albastre şi verzi. Acum marea tăcută a deşertului se afla la poalele lor şi bătrînul, de la fereastra vagonului, putea să numească şi să distingă creşterea vinovată a scumpiei, care în engleză se numea arborele de fum.

Arroyo spuse că trenul a aparţinut unei familii foarte bogate, care stăpînea jumătate din statul Chihuahua şi o parte din statele Durango şi Coahuila. Observase gringo trupa aceasta care l-a primit? de exemplu pe unul cu ochi verzi înguşti, pe o tîrfă zdrenţăroasă; în mod sigur l-a observat pe băiatul care l-a adus pînă la el şi apoi a păstrat moneda fierbinte cu acvila fără cap? Bine, acum trenul ăsta este al lor. Arroyo spuse că el înţelege nevoia de a avea un astfel de tren, o spuse cu un fel de strîmbătură veninoasă, căci îţi lua două zile şi o noapte pentru a traversa posesiunile familiei Miranda.

-—Stăpînii? spuse bătrînul fără să i se mişte nici un muşchi pe faţă.

-—Dovedeşte că sînt ei ! latră la el Arroyo.

Bătrînul ridică din umeri:

—Dumneavoastră tocmai aţi spus-o. Acestea sînt pose siunile lor.

—Dar nu proprietăţile lor.

Una este să avem un lucru, chiar dacă nu este al nostru, aşa cum

familia Miranda avea aceste pămînturi din nord, pentru creşterea vitelor, înconjurate de un deşert pe care ei

l-au vrut neroditor şi aspru pentru a se proteja, şi de un zid de soare şi de agave, pentru a marca cu un hotar ceea ce au înşfăcat, spuse Arroyo, şi alta este să fim într-adevăr stăpînii unui lucru pentru care am muncit ca să-l obţinem, îşi lăsă nlîna să cadă de pe perdeaua de lame şi îi spuse bătrînului să numere bătăturile de pe ea. Bătrînul admise că Arroyo a fost *peon* pe moşia familiei Miranda şi că acum îşi ia revanşa, plimbîndu-se în acest strălucitor vagon privat care înainte a fost al stăpînilor, nu este aşa?

Nu înţelegi, gringo, spuse Arroyo cu o voce groasă şi neîncrezătoare. Intr-adevăr, nu înţelegi nimic. Documentele noastre sînt mai vechi decît ale lor. Se apropie de o casă de fier ascunsă în spatele unei grămezi de perne fine de damasc şi o deschise, scoţînd o cutie foarte plată şi lungă din catifea verde roasă şi din palisandru scrijelit. O deschise în faţa bătrînului.

Generalul şi gringo văzură hîrtiile fragile ca mătasea veche.

GeneraluVşi-gringo se priviră vorbindu-şi în tăcere de pe înălţimile opuse ale unei prăpăstii: privirile erau cuvintele lor, iar pămîntul care se vedea pe fereastra vagonului trecînd în goană în spatele fiecăruia dintre ei spunea atît istoria hîr-tiilor, care era povestea lui Arroyo, cît şi istoria cărţilor, care era povestea bătrînului gringo (se gîndi bătrînul cu un surîs amar: doar nişte hîrtii, la urma urmelor, dar ce mod diferit de a le cunoaşte, de a le ignora, de a le păstra: *această arhivă a deşertului aleargă înainte şi nu ştiu unde o să ajungă, nu ştiu,* admise bătrînul gringo, *dar eu ştiu ceea ce vreau):* văzu în ochii lui Arroyo ceea ce Arroyo îi povestea cu alte cuvinte, văzu în întîmplarea extraordinară din prăvălia de la Chihuahua, care era gestul tragic al unei absenţe, mai puţin decît a putut să-i spună Arroyo, dar mai mult decît ştia el însuşi: acest gringo n-o să calce nici măcar pe o palmă de pămînt fără să cunoască istoria acestui pămînt; acest gringo o să ştie şi cel mai mic amănunt despre pămîntul ales pentru a-i dărui şaptezeci şi unu de ani de piele şi oase: ca şi cum istoria ar continua să alerge fără să se oprească în ritmul trenului, dar şi în ritmul memoriei lui Arroyo (gringo a ştiut

că Arroyo îşi aminteşte şi că doar el ştie acest lucru: mexicanul a mîngîiat hîrtiile aşa cum ar mîngîia obrazul mamei sale sau mijlocul unei amante); amîndoi au văzut mersul, fuga, mişcarea în ochii celuilalt: să fugă de spanioli, să fugă de indieni, să fugă de robia birurilor, să se agate de marile ferme de vite ca de răul cel mai mic, să apere ca pe nişte mici insule preţioase apele şi pămînturile posedate de puţinele comunităţi protejate de coroana spaniolă în Nueva Vizcaya, să scape de munca forţată şi alte cîteva cerinţe: să ceară respectarea proprietăţii comunale acordată de rege, să refuze să fie tîlhari sau sclavi sau răsculaţi sau indieni tobosos, dar în cele din urmă şi ei, cei mai puternici, cei mai onorabili, cei mai umili şi mai mîndri în acelaş timp, învinşi şi ei de destinul răului: sclavi şi tîlhari, niciodată oameni liberi sau doar atunci cînd erau răsculaţi. Aceasta era istoria acestui pămînt, iar bătrînul şoarece de biblioteci americane ştia lucrul acesta şi îl privi pe Arroyo în ochi,

pentru a se convinge că şi generalul îl ştie: sclavi sau tîlhari, niciodată oameni liberi, şi totuşi stăpîni ai unui drept care le permitea să fie liberi: răscoala

Vezi, generale gringo? Vezi ce este scris? Vezi scri sul? Vezi acest preţios sigiliu roşu? Aceste pămînturi întot deauna au fost ale noastre, ale puţinilor plugari care am primit protecţie atît împotriva protejării, cît şi a asalturilor indienilor tobosos. Chiar regele Spaniei a spus-o. Chiar şi el a recunoscut acest lucru. Stă scris aici. Cu propria lui mînă. Aceasta este semnătura lui. Eu păstrez hîrtiile. Hîrtiile dovedesc că nimeni altcineva nu are drepturi asupra acestui pămînt.

Puteţi să citiţi, dragul meu general?

Bătrînul gringo spuse asta cu un licăr surizător în privire. Rachiul încălzea bine şi era o tentaţie pentru spiritele înclinate spre glumă. Dar el era o tentaţie şi pentru sentimentul lor patern. Aşa încît Arroyo apucă mîna bătrînului gringo cu putere, deşi fără ameninţare. Aproape o mîngîie şi tocmai sentimentul de afecţiune îl smulse cu brutalitate pe bătrîn din gluma lui călduţă, obligîndu-l să se gîndească, cu o ameţeală neaşteptată şi dureroasă, la cei doi fii ai săi. Gene-

ralul îi cerea să privească pe fereastră înainte de apusul soarelui, să privească formele rapide ale pămîntului pe care le lăsau treptat în urmă, sculpturile răsucite şi însetate ale plantelor luptînd pentru a-şi păstra apa, ca şi cînd ar fi vrut să spună restului deşertului muribund că există speranţă şi că în ciuda aparenţelor, n-au murit încă.

Crezi că pătrunjelul sălbatic poate să citească, şi eu nu? Eşti un prost, gringo. Eu sînt analfabet, dar îmi amintesc. Nu pot să citesc hîrtiile pe care le păstrez pentru oamenii mei, asta are bunăvoinţa s-o facă pentru mine colonelul Frutos Garcfa Dar eu ştiu mai bine ce înseamnă hîrtiile mele decît cei care ar putea să le citească. Pricepi?

Bătrînul răspunse doar că proprietatea trece în alte mîini, aşa operează legile pieţei; nu există bogăţie care să se nască dintr-o proprietate care nu circulă niciodată. Simţi o roşcată caldă pe obrazul dinspre fereastră şi preţ de un minut crezu că temperatura lui este doar senzaţia interiorizării soarelui care cu fiecare apus ne părăseşte cu un licăr de teroare. Teroare reciprocă: privi drept în ochii galbeni şi sălbatici ai lui Tomás Arroyo. Generalul se lovi de mai multe ori la tîmplă cu degetul arătător: toate istoriile sînt aici în capul meu, o întreagă bibliotecă de cuvinte; istoria poporului meu, a satului meu, a durerii noastre: aici în capul meu, bătrîne. Eu ştiu cine sînt, bătrîne. Şi tu ştii?

Nu soarele îi arse, absent, bătrînului gringo obrazul dinspre fereastră. Era un foc pe cîmp. Soarele apusese deja. Focul îi luă locul.

-—Ei, grozavi mai sînt băieţii ăştia, suspină cu un fel de mîndrie generalul Arroyo.

Alergă pînă la platforma din spate a vagonului, şi bătrînul îl urmă cu toată demnitatea de care era în stare.

-—Ei, grozavi mai sînt băieţii ăştia Mi-au luat-o înainte. Arătă spre incendiu şi îi spuse, priveşte, bătrîne, gloria

familiei Miranda transformată în fum curat Le spusese băieţilor că va

ajunge la asfinţit. I-au luat-o înainte. Dar nu-i răpiră plăcerea, ştiau că asta este plăcerea lui, să sosească în momentul în care conacul este cuprins de flăcări.

-—Bună socoteală, gringo.

——Proastă afacere, generale.

Fanfara interpretă marşul *Zacatecas* cînd trenul intră în gara conacului Miranda. Gringo nu putu să deosebească mirosul de conac ars de cel de turtă arsă. O ceaţă deasă şi cenuşie învăluia bărbaţii şi femeile, copiii şi bucătăriile improvizate, caii şi vitele slobode, trenurile şi trăsurile abandonate. Larma ordinelor colonelului Frutos Garcfa şi ale lui Inocencio Mansalvo se făceau auzite pe deasupra celuilalt tumult imperceptibil şi aproape firesc:

——Convoi, pe loc...!

—Porumbul pentru calul generalului!

—Brigadă, drepţi!

—O să tragem o duşcă!

Cîinii lătrară cînd generalul Arroyo coborî din vagon şi îşi puse pălăria enormă încărcată cu frunze turnate în argint ca o coroană de război pe faţa lui întunecată. Ridică privirea şi îl văzu pe gringo. Pentru întîia oară, bătrînul dădea semne de frică. Cîinii lătrau la străinul care nu îndrăznea să facă următorul pas pe scară pentru a pune piciorul pe pămînt.

-—Hai, îi ordonă lui Inocencio Mansalvo, sperie-i pe cîinii ăştia de aici pentru generalul gringo, apoi îi surise. Ah, ce mai gringo viteaz. Federalii sînt mai viteji decît oricare dintre căţelandrii ăştia costelivi.

Nu se citea nici un semn de plăcere pe faţa lui Arroyo în timp ce bătrînul gringo îl urmă, înalt şi deşelat, contrastînd cu statura mai scundă, tînără, musculoasă şi dramatică a generalului, mergînd pe cîmpia prăfuită, dincolo de gară, spre vastul grup de case în flăcări, cu un zgomot metalic de pinteni şi centiroane şi pistoale şi artilerie rapid retrasă şi murmurul tîrziu al vîntului din deşert printre unicele frunze la îndemînă: cele de pe pălăria generalului.

Şuierătură colectivă răsună în auzul tuturor şi bătrînul gringo privi cu un tremur atavic, şirurile de spînzuraţi de stîlpii de telegraf, cu gurile deschise şi limbile atîrnîndu-le în afară. Toţi şuierau legănîndu-se în bătaia vîntului blînd al deşertului, de-a lungul aleii cu plopi care ducea la conacul incendiat.

VI

ACOLO SE AFLA EA. ÎN MIJLOCUL MULŢIMII, LUP-tînd şi împingînd şi încercînd să-şi găsească locul, privind toate figurile care se adunau, încercînd să fie martora spectacolului; din mijlocul mulţimii tăcute de pălării şi şaluri ieşiră la suprafaţă acei ochi cenuşii luptînd pentru a păstra un sens al identităţii proprii, al demnităţii şi curajului propriu în

mijlocul terorii ameţitoare a neprevăzutului.

Bătrînul o privi pentru prima dată şi îşi spuse: sigur că a fost prevenită.

Şi totuşj era acolo, fără îndoială încăpăţînată ca un catîr şi foarte puţin realistă: cînd o văzu, recunoscu multe alte fete asemănătoare pe care le cunoscuse în viaţa lui. O domnişoară cum trebuie. Nu numai atît, o domnişoară care o includea şi pe soţia lui cînd era tînără, şi pe frumoasa lui fiică. Acum se întrebă cu ce ar asocia-o dacă ar fi cunoscut-o în altă parte, şi altă parte voia să spună: locul potrivit, împrejurările care erau fireşti pentru ea O domnişoară cum trebuie. Nu numai atît, o domnişoară binecrescută încercînd să urmeze instrucţiunile mamei ei, pentru a deveni o femeie instruită. O tînără matroană peste foarte puţină vreme, încă nu, încă dependentă de suma fixă de bani pentru nevoile personale.

Ce avea să spună? Ce se aştepta de la ea? Care erau locurile ei comune, ca de pildă cîrnaţii şi viermişorul generalului? „Sînt cetăţeancă americană. Trebuie să-l văd pe consul. Am anumite drepturi constituţionale. Nu puteţi să mă opriţi aici. Nu ştiţi cu cine staţi de vorbă." Nu. Nimic din toate acestea. Au oprit-o cu forţa, deoarece conacul era în flăcări, şi poate pentru că au simţit în oasele şi muşchii ei ceva care spunea că ea a venit aici să muncească şi să trăiască şi să

rămînă şi nimeni n-avea dreptul s-o afume ca pe o insectă pentru ca să iasă în fugă din locul unde era angajată şi unde i se plătise deja salariul cu o lună întreagă înainte.

Căci asta spunea, într-adevăr, cu un accent pe care bă-trînul îl localiza în est, pe coasta atlantică, New York fără îndoială, dar imediat se văzu obligat să se lase purtat de curent puţin mai la sud, o uşoară influenţă a intonaţiei din Vir-ginia suprapusă peste cea din Manhattan. Oricum, doar el părea că o înţelege, poate puţin şi generalul, căci a stat în El Paso, a spus, poate exilat sau poate făcînd contrabandă cu arme, îşi imagină bătrînul gringo.

Mi-am primit leafa şi voi rămîne aici pînă cînd se va întoarce familia, iar eu voi putea să le predau copiiilor limba engleză şi să-mi merit leafa *So*!

Arroyo o privi cu un surîs pregătit anume pentru a inspira teamă, dar imediat izbucni în hohote de rîs; un rîs prostesc, dar puternic, un rîs tineresc marcat de o experienţă îndelungată a stupidităţii umane; bătrînul va spune mereu că în acel moment Arroyo i s-a părut o paiaţă tragică, un bufon care trebuia să fie luat în seamă. Cînd traduse cuvintele femeii pentru oamenii săi, bărbaţii rîseră pe faţă, în timp ce femeile scoaseră nişte sunete de păsări cu capetele acoperite cu şalurile lor. Spune că o să-i înveţe engleza pe copiii Miranda, aţi mai auzit aşa ceva? Crede că o să se întoarcă, aţi auzit? Haide, Chencho, spune-i adevărul, că niciodată n-o să se întoarcă, domnişoară, au plecat tocmai la timp la Parisul din Franţa, de îndată ce au simţit că le ajunge lumînarea la degete au vîndut ferma şi şi-au cumpărat acolo o hardughie, nu se vor întoarce niciodată, strigă Garduna mişcîndu-şi ţîţele foarte ţanţoşă cu buchetul ei de flori moarte, v-au dus cu preşul,

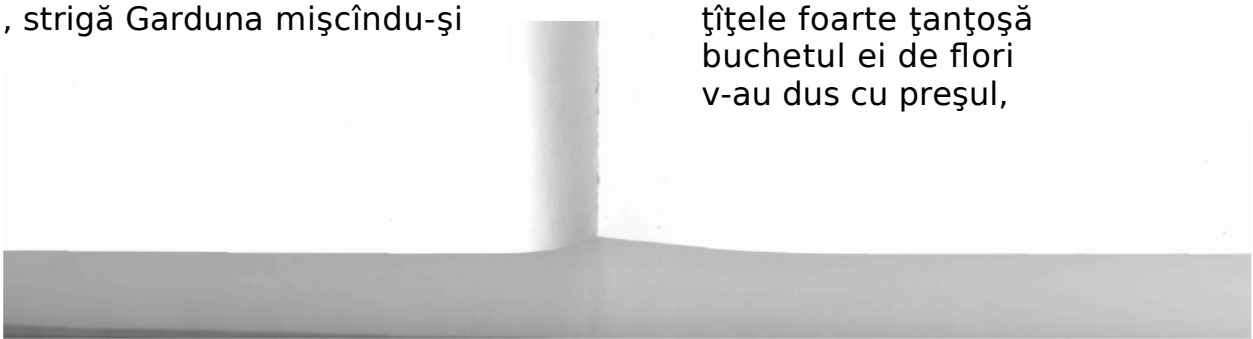

domnişoară, v-au făcut să veniţi la nimic, doar pentru a ne face să credem că nu pleacă, spuse, cu vocea lui măsurată, colonelul Frutos Garcia, iar Garduna:

Ne-au lăsat pe toţi cu buzele umflate, dom-ni-şoa-rră.

Ceea ce vrea să spună cu un copil în braţe, zise în en
gleză bătrînul. Ea îl privi. Era greu să vezi pe cineva în

amestecătura de fum şi foc şi figuri străine, dar ea îl privi pe el.

-—Ajutaţi-mă, murmuri

Bătrînul îşi dădu seama că ei nu-i este uşor să spună aşa ceva, să ceară ajutor cuiva; văzu lucrul acesta în tremurul bărbiei, în expresia ochilor, în mareea pieptului ei. Bătrînul descoperi chiar în clipa aceea că lui îi este dat să vadă dincolo de gesturile şi cuvintele acestei fete, respectîndu-le, căci ea nu încerca să înşele pe nimeni, încerca doar să se pună de acord cu ea însăşi, cu lupta pe care el putu s-o vadă în transparenţa fiinţei ei feminine. O privi şi îşi spuse că ea este tot ce ştie el, „dar are dreptul să-mi ascundă ce este şi eu am obligaţia să respect acest lucru". O fată independentă, dar nu bogată, nici cu stare, şi nu din cauza sumei fixe pentru nevoile proprii, ceea ce în Mexic se numea mesada, sau din cauza educaţiei pe care a primit-o în familie. „Incomodă pentru că se află aici ca şi mine, luptînd pentru a fi." Era o fată transparentă, iar bătrînul gringo, privind-o, îşi spuse că poate şi el este transparent, la urma urmelor. „Există oameni a căror obiectivitate este generoasă pentru că este transparentă, totul se poate citi, lua, înţelege la ei: oameni care-şi poartă propriul soare pentru a le da lumină."

Arroyo îl privi din spatele pleoapelor lui mijite, pe gringo mai întîi, mai apoi o privi pe ea Arroyo era opac, opacitatea era virtutea lui, îşi spuse bătrînul observîndu-l. Generozitatea era enigma lui: trebuia s-o dezlegi pentru a-l înţelege şi a-l face să apară în adevărata lui lumină. Jumătate din lume era transparentă; cealaltă jumătate, opacă. Arroyo: ceva rapid şi ascuns în adîncul privirii lui de urs; ceva alergînd de colo pînă colo în creierul lui.

-—Sigur. Tu ocupă-te de ea, generale indian. Tu vezi să
nu i se întîmple nimic rău.

Arroyo plecă cu oamenii săi ca un talaz, iar ei rămaseră singuri, o pereche privindu-se intens, bătrînul impunîndu-şi o vigilenţă deosebită împotriva înclinaţiei lui ziaristice spre stereotipul rapid pentru ca masele stupide să înţeleagă dintr-o dată şi să se simtă astfel măgulite: o notă pentru lot, aceasta era biblia şefului său, mister Hearst. Merse cîţiva metri în

spatele ei pentru ca să se simtă protejată, dar în realitate stu-diind-o, felul ei de a merge, modul de a se comporta, micile gesturi de orgoliu rănit, urmate de porniri hotărîte de afirmare. Pentru ziarul lui ar fi scris într-una dintre notele care îl încîntau pe Hearst: o femeiuşcă deghizată în învăţătoare, sau o învăţătoare în căutarea primei aventuri reale din viaţa ei. Deşi ar fi putut să adopte şi perspectiva unui cavaler din statele producătoare de bumbac şi să se întrebe, simplu, dacă această fată din

nord ştie sigur ce înseamnă cavalerismul.

Ea se opri, nesigură, în faţa unei uşi închise de cristal. Bătrînul i-o luă înainte în momentul în care ea era pe punctul să pună mîna pe clanţă şi să deschidă uşa din proprie iniţiativă.

Permiteţi-mi, domnişoară, spuse bătrînul şi ea acceptă, se simţi recunoscătoare, avea şi ea prejudecăţi. Şi nu mai era, cum se spune, în primăvara vieţii.

Se aflau într-un salon de dans. Bătrînul nu privi salonul. O privi pe ea şi se pedepsi în gînd pentru această febră a percepţiei. Ea, mai liniştită, privi în jur şi arătă spre un colţ unde să se aşeze, să schimbe informaţii şi să-şi spună numele - ea, Harriet Winslow, din Washington, D.C.; el nu-şi dădu numele, spuse doar sînt din Sân Francisco, California, şi ea repetă povestea: a venit să-i înveţe engleza pe copiii familiei Miranda.

Acum el o privi într-adevăr pentru prima oară, nu transparentă şi esenţială, ci circumstanţial opacă: Harriet Winslow îşi aranja cravata şi-şi netezi cutele fustei plisate ca şi cînd acum ar fi fost o femeie exterioară ei însăşi, îmbrăcată cu uniforma femeilor cu slujbă în Statele Unite: costumul de Gibson girl. Nu, nu era tocmai în primăvara vieţii, dar era încă tînără, frumoasă şi, doar acum a aflat, independentă, ne-sortită să treacă din familia mamei sale în familia soţului său. Viaţa nu mai era roz, nu mai era tihnită; acum cel puţin nu. Poate vreodată da, dacă aceste gesturi atît de ale ei n-ar fi fost deprinse, ci supte o dată cu laptele mamei. Eleganţa rapidă şi sigură a unei femei frumoase de treizeci de ani.

Nu vorbiră despre ei înşişi. Ea nu-i povesti nimic despre împrejurările care au obligat-o să vină în Mexic. El nu-i spu-

se că a venit aici ca să moară, pentru că tot ce a iubit a murit înaintea lui. Nici măcar nu-şi spuseră ceea ce le stătea pe limbă. Nu pronunţară cuvîntul „fugă", pentru că nu voiau să admită că sînt prizonieri. Bătrînul spuse numai:

—Nimic nu vă poate reţine aici, ştiţi. Dumneavoastră nu sînteţi responsabilă pentru această revoluţie sau pentru fuga patronilor dumneavoastră. Banii vă aparţin.

—Nu i-am cîştigat, domnule.

Cuvintele le sunară goale amîndurora, pentru că nimeni nu trebuia să-i informeze că sînt prizonieri pentru ca să se simtă, în seara aceea, închişi ca într-o colivie de locul străin, de mirosuri, de zgomote, de veselia beţivilor care se apropia treptat; de pumnul strîns al deşertului.

—Sînt sigur că generalul vă va ajuta să obţineţi un mij loc de transport, domnişoară.

—Care general?

—Ştiţi. Cel care mi-a cerut să mă ocup de dumnea voastră.

—Generalul? Harriet făcu ochii mari. Nu seamănă cu nici un general pe care l-am cunoscut pînă acum.

—Vreţi să spuneţi că nu seamănă cu un cavaler.

—Cum vreţi; dar nu seamănă cu un general, cavaler sau nu. Cine l-a numit general? Sînt sigură că s-a numit el însuşi.

—Se întîmplă uneori, în împrejurări neobişnuite. După

voce sînteţi într-adevăr ofensată, domnişoară.

Ea îl privi cu o umbră de surîs.

—îmi pare rău. Nu vreau să sune a prejudecată. Sînt doar nervoasă. Adevărul este că pentru mine armata în seamnă mult.

—Păi nici eu nu vreau să par curios, dar mi se pare greu, la prima vedere, să vă asociez cu...

—O, nu sînt eu, înţelegeţi. Este tatăl meu. A dispărut în timpul războiului între Spania şi Statele Unite. Armata era mîndria lui, şi a noastră. Fără armată ar fi sfîrşit trăind din cerşit. Şi noi. Vreau să spun mama şi cu mine.

Atunci această învăţătoare la un conac care nu mai exista, învăţătoarea unor copii pe care nu i-a cunoscut nicio-

dată, nici n-a aflat cum au fost, sau dacă au existat măcar, îşi mişcă capul ca o pasăre rănită şi izbucni serbarea trupelor în salonul de dans unde s-au refugiat cei doi americani. Se auziră strigăte de coioţi şi rîsetele molcome ale indienilor, care nu rîd niciodată straşnic, ca spaniolii, nici cu resentimente, ca metişii.

Cîteva rîsete ascunse şi o trompetă dezacordată. Apoi o linişte neaşteptată.

——Ne-au văzut, murmură Harriet, lipindu-se de pieptul bătrînului.

S-au văzut pe ei înşişi.

Salonul de dans al familiei Miranda era un Versailles în miniatură.

Pereţii erau două lungi şiruri de oglinzi asamblate din tavan pînă la podea: o galerie de oglinzi destinate să reproducă, într-o perpetuă rundă de plăceri, paşii şi voltele elegante ale perechilor sosite de la Chihuahua, El Paso, şi celelalte conace, ca să danseze valsul şi cadrilul pe elegantul parchet pe care domnul Miranda l-a comandat din Franţa.

Bărbaţii şi femeile din trupa lui Arroyo se priveau pe ei înşişi. Paralizaţi de propriile lor imagini, de reflectarea concretă a fiinţei lor, de faptul că-şi vedeau în întregime corpurile. Se învîrtiră încet, ca pentru a se convinge că nu este vorba de încă o iluzie. Fură răpiţi de labirintul oglinzilor. Bătrînul îşi dădu seama că domnişoara Harriet şi el nici măcar n-au observat oglinzile cînd au intrat, amîndoi obişnuiţi fără îndoială cu saloanele de dans, el în marile şi modernele hoteluri construite în Sân Francisco după cutremur, ea la vreun bal militar la Washington, cu ocazia vreunei invitaţii elegante a logodnicului ei.

Bătrînul dădu din cap: n-a privit oglinzile cînd a intrat, pentru că n-a avut ochi decît pentru miss Harriet.

Unul dintre soldaţii lui Arroyo întinse o mînă spre oglindă. - Uite, eşti tu.

Şi camaradul arătă spre imaginea celuilalt în oglindă.

Sînt ea

Sîntem noi.

Cuvintele făcură înconjurul salonului, sîntem noi, sîntem noi, şi se auzi o ghitară, o voce se uni cu alta, cei de la cavalerie intrară şi ei şi continuară serbarea şi dansul şi glumele la conacul familiei Miranda, fără să-i ia în seamă pe cei doi americani, dar începu o polcă din nord o dată cu apariţia

unui acordeon, iar pintenii călăreţilor se tîrîră în timpul dansului pe podeaua fină marchetată în culori, zgîriind-o şi scoţînd aşchii din ea Bătrînul împiedică pornirea Harrietei.

——Este serbarea lor, îi spuse el. Nu vă amestecaţi.

Ea îşi eliberă braţul din strînsoarea bătrînului cu o forţă pe care i-o dădea supărarea

-—Distrug parchetul.

El o luă de braţ, iritat:

-—Nu dumneavoastră l-aţi plătit. Vă spun să nu vă amestecaţi.

Sînt responsabilă! exclamă Harriet Winslow plină de orgoliu. Domnul Miranda mi-a plătit o lună cu anticipaţie. Eu mă voi angaja să-i fie respectată proprietatea în timpul absentai sale. Vă spun că sînt responsabilă!

Aşadar, nu vă gîndiţi să vă întoarceţi acasă, dom nişoară?

Femeia se înroşi aşa cum ar fi făcut-o şi el, dacă nu şi-ar fi definit deja, în minte, motivele pentru care nu se va întoarce niciodată acasă.

——Sigur că nu! După ce am văzut aici astă-seară!

Luă o gură de aer şi-l lăsă să i se aşeze în plămîni. Spuse că a terminat colegiul cu calificative maxime, dar că apoi şi-a dat seama că nu-i place să predea copiiilor care gîndesc deja la fel ca ea îi lipseşte provocarea, stimulentul. Dacă ar fi rămas în Statele Unite, ar fi însemnat să se lase pradă rutinei. A simţit că este de datoria ei să vină în Mexic.

——Din moment ce copiii pe care am venit să-i învăţ au plecat, voi rămîne pentru a-i învăţa pe aceşti copii de aici, spuse pe un ton în care ruşinea şi orgoliul atinseră acelaşi nivel. Bărbaţii şi femeile din trupă şi din sat, amestecaţi, dansau şi se sărutau pe furiş, îndepărtaţi deja de percepţia tulburătoare a altei prezenţe: cea a lor înşişi reflectaţi în oglinzi.

40

41

-—Nu-i cunoaşteţi. Nu-i cunoaşteţi deloc, spuse bătrînul, încercînd să amîne un răspuns pe care nu voia să i-l dea: un dispreţ compătimitor, o zeflemisire a fostei sale fiinţe, înain te de a se hotărî să vină în Mexic.

Unse un alt gînd peste acesta, ca untul pe o felie de pîi-ne prăjită: s-a privit Harriet în oglinzi cînd a intrat aici? Dar ea răspundea deja la afirmaţia bătrînului, cu toată încrederea ei regăsită: *„Şi ei nu mă cunosc pe mine".*

—Uită-te la ei, oamenii ăştia au nevoie de educaţie nu de pistoale. O baie bună urmată de cîteva lecţii despre cum facem noi lucrurile în Statele Unite, şi s-a terminat cu dezor dinea asta...

—O să-i civilizaţi? spuse sec bătrînul.

——Exact. Şi începînd chiar de mîine.

—Aşteptaţi, spuse bătrînul. Oricum, trebuie să dormiţi undeva în noaptea asta.

—V-am spus deja că mă voi ocupa eu de acest loc pînă se vor întoarce stăpînii lui adevăraţi. N-aţi face şi dumnea voastră la fel?

—Nu există un astfel de loc. S-a prefăcut în scrum. Stăpînii n-o să se întoarcă. Dumneavoastră n-o să rămîneţi să educaţi pe nimeni. Mai întîi vă vor educa ei rapid pe dumneavoastră, miss Winslow, şi într-un mod nu tocmai plăcut.

Ea îl privi cu uimire.

—Păreaţi un cavaler, domnule.

—Şi sînt, domnişoară, vă jur că sînt, tocmai de aceea o să vă protejez.

apucă ca pe o păpuşă, o ridică de pe parchetul distrus pe umerii lui bătrîni, dar puternici şi o scoase sufocată de uimire, multiplicată ca într-un vis de argint reverberant în pădurea de oglinzi; o scoase din bula de muzică şi sticlă atît de misterios respectată, salvată de focul pe care generalul ordonă să fie aprins, şi cei doi plecară în mijlocul glumelor, al urletelor şi al veseliei flaşnetei victoriei: ea luptînd şi dînd din picioare în aerul rece al deşertului printre focurile şi fumul de bălegar şi de plăcinte arse.

——Tu ocupă-te de ea, generale indian.

îşi dădu seama că singurul refugiu pentru el însuşi este protecţia oferită de întunecatul şi interiorizatul general Arroyo. Gringo căzuse în cursa tînărului revoluţionar. Fusese pe punctul de a o duce pe Harriet Winslow în fastuosul vagon de cale ferată, la bordelul privat al unui revoluţionar analfabet, cu capul plin de amintiri ale nedreptăţii, dar oricum un bărbat care nici măcar nu ştia să citească şi să scrie. O privi pe Harriet Winslow, punîndu-i aceeaşi întrebare pe care şi-o punea şi lui însuşi. Are dreptate femeia?

depuse cu grijă pe pămînt şi o îmbrăţişa înainte de a-i privi în jurul lui pe bărbaţii şi femeile din armata revoluţionară de la Chihuahua, care stăteau înfăşuraţi în poncho-urile lor în jurul focurilor.

Harriet şi bătrînul gringo se priviră descurajaţi, reflectîn-du-şi fiecare dezolarea în ochii celuilalt Deşertul este în timpul nopţii o mare boltă în aer liber: cea mai mare cameră deschisă din lume. Cei doi, îmbrăţişaţi, simţiră că se scufundă în adîncul unei mari albii: cea a oceanului care odată a ocupat acest platou de pietriş şi apoi s-a retras, lăsînd locul friguros şi pustiu locuit de toate fantomele apei: ale mărilor, ale oceanelor, ale fluviilor care au fost acolo sau ar fi putut să fie.

—Harriet: te-ai privit în oglinda din salonul de dans cînd am intrat astă-seară?

—Nu ştiu. De ce?

Ea voia să-l întrebe: Şi tu lupţi aici? Care este locul tău aici? înainte de a arde conacul, toţi spuneau că este o campanie urgentă, că trebuie să facă totul în grabă, fără menajamente sau vor pierde revoluţia I-au atîrnat de

stîlpi pe toţi soldaţii federali pe care i-au găsit. Şuieră, îi auzi? E îngrozitor! Eşti de partea lor? Tu lupţi împreună cu ei? Eşti în pericol de moarte aici?

Bătrînul repetă doar întrebarea, te-ai privit în oglindă...?

Ea nu putu să răspundă pentru că o femeie mică, acoperită cu un şal albastru, cu faţa atît de rotundă cum e cea a lunii pline, cu ochii ca nişte migdale triste, ieşi din vagonul generalului şi spuse că domnişoara trebuie să doarmă cu ea Generalul îl aşteaptă pe bătrîn. Mîine o să se dea o luptă.

VII

—CE FACE EA ACUM?

—Acum ea se aşază, singură, şi îşi aminteşte.

——Nu. Acum ea doarme.

—Ea visează şi nu mai are vîrstă.

—Ea crede cînd visează că visul ei va fi destinul ei.

—Ea visează că un bărbat bătrîn (tatăl ei?) o să-i dea o sărutare în timp ce ea doarme şi înainte ca el să plece la război.

——Niciodată nu s-a mai întors din Cuba.

—Există un mormînt gol în Arlington.

—Aş vrea să ajung în pragul morţii dezbărată de umi linţă, de resentimente, de vină sau bănuială; stăpînă pe mine însămi, cu propriile mele păreri, dar niciodată o cucernică prefăcută sau o farisee.

Tatăl tău a plecat în Cuba şi acum tu te duci în Mexic. Ce manie a curţii din dos îi bîntuie pe cei din familia Winstow!

—Priveşte harta curţii din dos: Aici este Cuba. Aici este Mexicul. Aici este Santo Domingo. Aici este Honduras. Aici este Nicaragua

—Ce vecini de neînţeles avem! îi invităm la cină, iar apoi refuză să rămînă pentru a spăla vasele.

—Priviţi harta, copii! învăţaţi!

—Singurătatea este o absenţă a timpului.

—Trezeşte-te, Harriet, trezeşte-te! E tîrziu.

Mama ei i-a spus întotdeauna că este o fată încăpăţînată ca un catîr, dar fără simţul realităţii, şi că aceasta este o combinaţie proastă pentru o domnişoară fără zestre, bine cel puţin că manierele ei nu erau întotdeauna reci şi impecabile.

Cînd citi anunţul în *Washington Star,* inima îi bătu mai repede. De ce nu? Predatul la şcoala primară devenise o

rutină, la fel ca şi dusul la slujbă duminicile cu mama ei, sau plimbările

cuminţi cu logodnicul ei, care tocmai împlinise patruzeci şi doi de ani, în timpul ultimilor opt ani.

După o anumită vîrstă, societatea acceptă ceea ce eşti cu condiţia să nu se schimbe nimic şi să nu mai existe surprize.

De ce nul îşi spuse muşcîndu-şi cravata care făcea parte din costumul ei de Gibson girl, aproape o uniformă pentru fetele cu slujbă la începutul secolului: bluză albă cu mîneci bufante şi guler închis cu nasturi; cravată, fustă de lînă lungă şi largă; botine înalte. De ce nu? La urma urmelor, datorită ei era fericită şi mama ei, care nu se simţea părăsită la bătrîneţe şi aprecia faptul că unica sa fiică a continuat să doarmă sub acelaşi acoperiş cu ea şi că o însoţeşte în fiecare duminică la biserica metodistă de pe strada M., şi era fericit şi Delaney, logodnicul ei, care nu se simţea obligat să-şi părăsească camerele comode de la club, serviciile cu care era obişnuit acolo şi cheltuielile neînsemnate ale existenţei lui de holtei, în afară de independenţa de care avea nevoie un procurator de dobînzi speciale faţă de guvernul american.

—Lumea întreagă a devenit periculoasă, spuse Delaney cînd citi titlurile constante ale editorialelor despre norii de război din Europa.

—De ce rămîi aici cu mine? îi spuse mama ei cu un surîs uşor maliţios. Ai împlinit deja treizeci şi unu de ani. Nu te plictiseşti?

Săruta atunci obrazul fiicei sale, obligînd-o să se aplece pînă atingea pielea neîngrijită a mamei. Şi astfel prizonieră a îmbrăţişării filiale, ea trebuia să asculte tînguirea mamei, da, putea să-şi imagineze durerea unei fete tinere care ar fi putut să crească în bogăţie la New York şi în schimb a trebuit să aştepte mereu, ca şi mama ei; să aştepte veşti care nu sosesc niciodată, toată viaţa, oare am moştenit ceva? oare a murit tata în Cuba? oare o să vină vreun băiat să mă invite? nu, nu era uşor, pentru că ele nu vor accepta mila nimănui, nu-i aşa, fetiţo? şi băieţii nu vor veni s-o viziteze pe fata fără bani a văduvei unui căpitan din armata Statelor Unite, obligată să părăsească New York-ul şi să urmeze cursurile şcolii

normale la Washington, D. C, pentru a fi aproape de Dumnezeu ştie ce! de fondul de pensii al armatei, de amintirea tatălui care a fost încartiruit acolo în fiecare an, de cimitirul din Arlington unde a trebuit să fie înmormîntat cu toate onorurile, dar nimeni nu ştia unde se află, unde a căzut în campania din Cuba.

Asediată de Washington vara, cînd era de ajuns să nu su-praveghezi vegetaţia o secundă pentru ca pădurea tropicală să invadeze totul şi să înghită oraşul capitală în întregime o dată cu creşterea luxoasă a plantelor tropicale, a celor agăţătoare şi a magnoliilor putrezite.

Răspunsul pe care l-au dat oamenii pădurii tropicale din Washington a fost construirea unui panteon greco-roman.

întinse mîna şi o luă pe cea a mamei sale cînd se hotărî să plece, şi mama ei murmură, o domnişoară cultivată, dar încăpăţînată ca un catîr şi fără simţul realităţii; cu toate acestea, suspină, măcar să fii fericită, cu toate acestea, repetă; în ciuda diferenţelor noastre de opinii.

—Nu mă asculţi, mamă.

—Cum să nu, fata mea. Ştiu totul. Poftim. A sosit această scrisoare pentru tine.

Era un plic trimis din Mexic. Scria clar *Miss Harriet Winslow, 24oo Fourteenth Street, Washington, D. C., Statele Unite din Nord.*

-—De ce ai deschis-o, mamă? Cine...?

N-a vrut să termine ce avea de spus, n-a vrut să se certe. A hotărît să accepte oferta familiei Miranda înainte să se întîmple ceva, înainte să moară mama ei, sau să se întoarcă tatăl ei, sau ca Delaney să fie judecat pentru delictul de fraudă federală, şi-a jurat-o, şi-a jurat-o ei însăşi. Ea era hotărîtă să plece în Mexic pentru că simţea că i-a învăţat pe copiii americani tot ce poate. A citit acest anunţ în *Star* şi s-a gîndit că în Mexic poate să-i înveţe pe copiii mexicani tot ce ştie. Aceasta este provocarea de care are nevoie, a spus într-o zi punîndu-şi pălăria de pai lăcuită cu panglicuţe negre. Cunoaşterea limbii spaniole a fost omagiul minim al învăţătoarei care a absolvit şcoala normală adus tatălui căzut

în Cuba îi va servi pentru a-i învăţa engleza pe copiii familiei Miranda la un conac din Chihuahua.

Nu pleca, Harriet. Nu mă părăsi acum.

M-am hotărît înainte de a primi scrisoarea, îi spuse logodnicului ei, domnul Delaney.

De ce am părăsit New York-ul? îi spunea în copilărie mamei ei atunci cînd ea îi amintea că acolo îşi are rădăcinile familia lor, lîngă Hudson, şi nu aici, lîngă Potomac.

Atunci ea rîdea şi îi spunea că nu ei au părăsit New York-ul; New York-ul i-a părăsit pe ei. Cîte lucruri au rămas fără răspuns cînd tatăl ei a plecat în Cuba şi ea avea şaisprezece ani şi el nu s-a întors niciodată.

Ea s-a aşezat în fiecare dimineaţă în faţa unei oglinzi în micul ei dormitor de pe strada Paisprezece şi a venit o zi în care a admis că faţa ei spune o poveste care nu-i face plăcere.

Avea doar treizeci şi unu de ani, dar faţa ei în oglindă în timp ce o desena delicat cu un deget pe sticlă, înainte de a-şi atinge cu acelaşi deget tîmpla îngheţată, părea nu mai bătrî-nă, ci mai goală, mai puţin lizibilă decît cu zece, sau chiar cu doi ani, înainte: ca pagina unei cărţi care păleşte cînd cuvintele ei o părăsesc.

Era o femeie care visa mult. Dacă sufletul ei ar fi deosebit de visele ei, ar accepta că amîndouă au o calitate instantanee. Sufletul i se revela ca un vis, în străfulgerări. Nu este aşa, vorbea cu ea însăşi în vis, lecţiile religiei sale stre-curîndu-se pînă în centrul cel mai adînc al visului, nu este aşa, se pedepsea pe ea însăşi pentru că gîndeşte contrariul, sufletul tău nu este ceva care să aparţină clipei, aparţine lui Dumnezeu şi este etern.

Se va trezi gîndindu-se la ceea ce ar fi putut să spună şi n-a spus, la

erorile şi lacunele fantomatice ale cuvintelor şi acţiunilor ei din starea de veghe, care o urmăreau toată noaptea

Aceasta era împărăţia întunericului, dar lumina era o tortură şi mai mare pentru ea în întunericul visului, ea se cufunda în vara toridă a tălăzuirilor atlantice, aşa cum se cufunda în căldura propriului ei corp adormit. Erau ale ei

aceeaşi umezeală de pe malurile fluviului Potomac, cît şi vegetaţia udă şi lîncedă, doar în aparenţă domesticită în interiorul oraşului Washington, care în realitate invada chiar şi cel mai ascuns ungher al grădinilor pierdute, al eleşteelor, al umbroaselor curţi din dos cu acoperişuri de umezeală verde aşternute cu covoare din bobocii morţi ai cornului alb şi mirosul dulce acrişor al negrilor care se lăsau să plutească pe parcursul caniculei în deriva zilelor, a corpurilor asudate şi a feţelor marcate de apatie.

La jumătatea drumului între Washington şi Mexic, avea să-şi imagineze că este vară la Washington, dar în Mexic este lumină, în mintea ei suspendată între amintire şi previziune, ambele luminări dezgoleau spaţiul înconjurător. Soarele mexican va lăsa un peisaj gol în bătaia razelor de lumină. Soarele fluviului Potomac se va transforma într-o pîclă luminoasă în stare să devoreze contururile interioarelor, ale saloanelor, ale dormitoarelor, ale spaţiilor umede şi goale ale pivniţelor rău-mirositoare, unde pisicile se refugiau pentru a-şi făta puii şi prezenţa covoarelor deteriorate, a mobilelor, şi a îmbrăcămintei vechi care reuşeau să rămînă pe loc la Washington în timp ce oamenii soseau sau plecau cu cufe-rele lor, le unea ca pe nişte fantome latente şi fără flacără în mijlocul unei arome dense de muşchi şi naftalină.

Se întreba uneori: - Cînd am fost mai fericită?

Ştia răspunsul: cînd tatăl ei adorat a plecat şi ea s-a simţit responsabilă. Şi-a petrecut copilăria urmărită de o lumină galbenă strălucitoare pe care o observa călătorind lent din cameră în cameră, într-o casă recent construită, dar deja în paragină, pe strada Şaisprezece. Se ascunse în spatele unor arbuşti de vară cu viaţă lungă pe un deal care cobora abrupt de la un teren de tenis părăsit, la o pajişte cu magnolii moarte, şi privi fix lumina care se îndepărta şi se apropia foarte lent, topind ceea ce trebuie să fi fost interiorul moale, miezul de unt al unei faţade de piatră şlefuită, tăiată şi asamblată arogant pentru a fi făcută să semene cu o casă din al Doilea Imperiu, pompoasă şi umedă.

Cine purta această lampă? De ce simţea că lumina o cheamă pe ea? Cine locuia acolo? Niciodată n-a văzut pe cineva

Acum privi fix lumina în mijlocul mesei favorite a mamei ei, o masă acoperită cu marmoră, pe care tatăl său o folosea pentru a răsfoi noaptea hîrtiile cu socoteli şi pe care familia o mai folosea pentru a lua masa şi căreia acum mama ei îi dădea doar această ultimă întrebuinţare. Privi lumina domestică şi ghici că a investit toată imaginaţia tremurătoare şi toată dorinţa pasionată a luminii din amintire în această casă umedă de vară, în acest simplu obiect casnic, în această nevoie, în această lampă de gaz cu abajur verde.

întinse mîna şi luă mîna mamei sale pentru a o anunţa că avea să plece în curînd. Mama ei ştia lucrul acesta A deschis chiar scrisoarea de la familia Miranda, fără să-i ceară mai întîi permisiunea sau măcar scuze acum.

Miss Harriet Winslow, 24oo Fourteenth Street...

O domnişoară cultivată, dar încăpăţînată şi orgolioasă...

N-avea importanţă; nici ea nu mai asculta ce spune mama ei.

Nu-şi dădea seama, dar promisiunea de fericire şi de tinereţe a fiicei era evidentă doar pe figura bietei mame. Lumina realiza acest transfer, acest dar al fiicei. O lumină. Poate aceeaşi pe care ea o urmărise ca pe o fantomă în casa părăginită: chiar această lumină ajunsese poate pînă aici, în micul său apartament, pentru a îndeplini dorinţa domnişoarei Winslow: mama să reflecte lumina strălucitoare a copilăriei mele, fiica să nu mai reflecte umbra întristată a mamei.

Visă: lumina se opri la începutul scării de serviciu, lîngă pivniţa care era ultimul şi cel mai întunecat labirint al casei inutilizabile, al faţadei înspăimîntate şi efemere a luxului şi datoriei washingtoniene, al panteonului alb al oraşului, al puţurilor sale negre şi mirosul deveni şi mai puternic; ea re-cunoscu mai întîi jumătatea acestui miros, mirosul de plă-pumi vechi şi covoare ude; imediat şi cealaltă jumătate, mirosul perechii care era în pat acolo, mirosul dulce acrişor al dragostei şi al sîngelui, al axilelor umede şi tremurul

48

49

pubisului în timp ce tatăl ei o poseda pe negresa solitară care locuia acolo, poate în serviciul unor stăpîni absenţi, poate chiar ea însăşi doamna repudiată a acestei case.

-—Căpitane Winslow, sînt foarte singură şi pot să fiu a dumneavoastră oricînd veţi dori.

Domnul Delaney, care a fost logodnicul ei timp de opt ani, mirosea a' spălătorie cînd îi fura un sărut, în timp ce se plimbau în nopţile de vară, şi mai tîrziu, cînd totul s-a terminat, ea îl văzu bătrîn şi uzat fără gulerul său Arrow apretat, iar el îi spuse: Bun, ce pot fi femeile dacă nu tîrfe sau fecioare.

-—Nu te bucuri că te-am ales drept femeia mea ideală, Harriet?

VIII

ÎN ZORI, GENERALUL ARROYO Îl SPUSE BĂTRÎNULUI gringo că o să iasă să cureţe terenul de ceea ce mai rămăsese din rezistenţa federală în zonă. Grupuri din vechea armată încercau să-şi întărească poziţiile pe versantele Sierrei Madre cu speranţa de a-i încolţi şi de a-l imobiliza pe el pentru multă vreme aici, cînd grosul Diviziei se află deja mult spre sud, a cucerit deja oraşele din Laguna „iar noi trebuie să ne continuăm drumul, mergînd în întîmpinarea lui Villa", spuse pe un ton ridicat şi opac generalul, „dar înainte trebuie să curăţăm terenul aici..."

Atunci n-o să vă alăturaţi încă lui Villa? spuse cu nelinişte bătrînul. Nu, răspunse Arroyo, o să ne unim cu toţii acolo unde o să hotărască generalul Villa pentru ca apoi să luăm cu asalt împreună Zacatecas şi Mexico. Acesta este premiul pentru campania noastră. Trebuie să ajungem acolo înaintea oamenilor lui Obregon şi Carranza. Pancho Villa spune că e important pentru revoluţie. Noi sîntem oameni din popor; ceilalţi sînt parfumaţi. Villa înaintează spre sud; noi curăţăm ariergarda ca să nu ne surprindă pe la spate, spuse Arroyo, acum surîzînd.

Sîntem ceea ce se cheamă o brigadă flotantă. Nu este poziţia cea mai glorioasă...

Bătrînul nu văzu nici un motiv să surîdă. Sosise momentul şi Pancho Villa era departe. Spuse că va fi gata în cinci minute şi se duse la capătul vagonului de cale ferată, unde femeia cu faţa ca luna dormea pe jos. îi cedase patul domnişoarei Winslow. Mexicana se trezi cînd a intrat bătrînul. El îi ceru să tacă ducîndu-şi degetul la gură. Femeia nu se alarmă; închise din nou ochii. Bătrînul privi o clipă îndelungată faţa adormită a frumoasei femei, îi mîngîie părul casta-

niu şi strălucitor, îi acoperi cu poncho-ul sînul dezvelit, mic şi rotund, şi îi atinse uşor cu buzele obrazul cald. Poate că femeia cu faţa ca luna înţelege duioşia (dori bătrînul gringo).

Visul este mitul nostru personal, îşi spuse bătrînul gringo cînd o sărută pe Harriet adormită şi se rugă ca acest vis să dăinuie mai mult decît războiul, să învingă războiul însuşi, pentru ca atunci cînd se va întoarce, viu sau mort, ea să-l primească în acest vis neîntrerupt pe care el, dorindu-l atît de mult şi inducîndu-l prin dorinţă, a ajuns să-l vadă şi să-l înţeleagă în puţinele minute cît durează un vis pe care, mai tîrziu, amintirea sau uitarea îl vor reconstitui în forma unei naraţiuni lungi, populată de detalii, de arhitecturi şi de incidente. Voia să-şi invite, poate, propriul vis; dar acesta era un vis al morţii pe care nu-l putea împărţi cu nimeni: în schimb, atîta timp cît vor trăi amîndoi, oricît de departe s-ar afla unul de altul, puteau să pătrundă fiecare în visul celuilalt, să se împărtăşească din ele, făcu un efort gigantic, ca şi cum acesta putea fi ultima acţiune a vieţii sale, şi într-o clipă visă cu ochii deschişi şi cu buzele strînse întregul vis al Harrietei, totul, tatăl absent, mama prizonieră a umbrelor, trecerea de la lumina stabilă pe o masă, la lumina fugară în interiorul unei case părăsite.

—Sînt foarte singură.

—Pot să fiu a dumneavoastră oricînd doriţi.

—...te-ai privit în oglindă...?

—Ai văzut cum s-au privit ieri în oglindă? spuse Arroyo cînd încalecă pe calul lui negru, lîngă bătrînul gringo călare pe iapa lui albă. Bătrînul îl privi pe sub sprîncenele lui albe. Pălăria veche Stetson, mototolită, nu ajungea pentru a-i ascunde ochii albaştri de gheaţă, încuviinţă.

Niciodată nu s-au văzut într-o oglindă mare. Nu ştiau

că trupurile lor sînt ceva mai mult 'decît o fărîmă a imagina ţiei lor sau o reflectare tulburată de apa unui rîu. Acum ştiu deja

De aceea nu a fost ars salonul de dans?

—Ai dreptate, gringo. Chiar de aceea

—De ce a fost distrus tot restul? Ce aţi cîştigat cu asta?

—Priveşte cîmpurile acestea, generale indian, spuse Arroyo cu o mişcare rapidă şi obosită a braţului care îi arun că pălăria pe spate. Aproape nimic nu creşte aici. Cu excep ţia amintirii şi a urii.

—Credeţi că resentimentul este acelaşi lucru cu drep tatea, generale? surise bătrînul.

Arroyo nu-i mai răspunse nimic.

-—Am început deja să urcăm pe versanţii muntelui. Deci aici este. Bătrînul privi spre vîrfurile munţilor

dinţaţi din bazalt galben. Povîrnişurile erau ca nişte animale obosite ivite din pîntecul unui munte infinit indiferent şi generator al lui însuşi. Dar bătrînul îşi impuse să creadă că federalii ascunşi acolo sus nu sînt deloc obosiţi. Trebuie să fie în stare de veghe, la fel ca atunci cînd Voluntarii din Indiana l-au ajutat pe Sherman să lichideze ceea ce mai rămînea din trupele rebele ale lui Johnston după căderea oraşului Fayeteville. O absenţă cumplită, aproape o uitare reînvie în acest moment în mintea bătrînului gringo; atunci, în tinereţe, a dorit să se afle de partea albastră, a Uniunii, împotriva părţii cenuşii, a rebelilor, doar pentru că a visat că tatăl său militează pentru Confederaţie împotriva lui Lincoln. Vroia ceea ce a visat: drama revoluţionară a fiului împotriva tatălui.

-—Or să atace acum sau niciodată, spuse bătrînul, cobo- rînd în realitatea tactică ca un şoim asupra prăzii sale. Acum sîntem descoperiţi din toate părţile.

—Dacă ne vor ataca, vom şti unde se află, spuse Arroyo.

Gloanţele se înfipseră în pămînt, atingînd coasta la doisprezece metri de ei.

-—Atît de nervoşi, surise Arroyo. Aşa nu ne lovesc.

Ordonă oprirea; toţi descălecări Cu excepţia bătrînului. El continuă să înainteze.

-—Ascultă, generale indian, nu poţi să-ţi stăpîneşti calul? Am ordonat oprirea, strigă Arroyo.

Şi continuă să strige în timp ce bătrînul începu să meargă la trap, luînd-o drept spre stîncile de unde porniseră împuşcăturile.

Ascultă, gringo idiotule, n-ai auzit ordinul? întoarce-te aici, bătrîn idiot!

Dar bătrînul merse drept inainte în timp ce tirul mitralierei trecea pe deasupra lui, îndreptat spre Arroyo şi oamenii lui şi nu asupra iluziei optice a unui călăreţ alb pe un cal alb, care îţi sărea atît de mult în ochi încît nu-l mai vedeai, mergînd la trap ca şi cum n-ar fi observat tirul mitralierei, desfăcînd frînghia de la oblînc, grăbindu-se. Arroyo şi oamenii lui căzură în brînci, mai speriaţi de bătrînul gringo decît de ei înşişi sau de federalii care stăteau la pîndă. Culcaţi pe burtă, îşi dădură seama că federalii s-au înşelat, mitraliera nu ajunge pînă unde se află Arroyo şi nu-l atinge nici pe bătrîn. Dar acuşica o să-şi dea seama de greşeala lor. Şi atunci, adio, bătrîne gringo, murmură Arroyo, culcat cu faţa în jos.

L-au văzut venind şi adevărul este că n-au crezut că e adevărat. Bătrînul a înţeles ce se întîmplă de îndată ce a putut să le zărească feţele uluite. Nu semăna cu ei, era ca un diavol alb şi răzbunător, avea ochi pe care îi are numai Dumnezeu în biserici; pălăria Stetson zbură şi dezvălui imaginea lui Dumnezeu Tatăl. Semăna cu o plăsmuire a imaginaţiei, nu cu o fiinţă reală. A fost deajuns pentru ca micul grup de federali să se zăpăcească înainte să-şi revină şi să schimbe mitraliera cu carabinele, prosteşte, fără să-şi dea seama că în spatele lor un comandant călare al Confederaţiei îi îmboldea spre victorie cu o spadă scoasă din teacă şi către acest călăreţ care scotea fulgere de mînie pe vîrful muntelui se îndrepta gringo, nu spre cei care şi-au pierdut acum mitraliera, aruncată undeva de unde nu putea fi văzută şi apoi arătarea uscată şi zbîrcită trase asupra celor patru oameni în poziţie de franctirori şi erau morţi sub soare, striviţi pe o stîncă fierbinte, cu feţele lor arzînd în moarte, cu picioarele lor îngropate în praful surprins, ca şi cum ar fi vrut să alerge după moarte, să se ia la întrecere cu ea. Un strigăt unanim izbucni dinspre trupele rebele, dar bătrînul gringo nu-l auzi, el continuă să tragă în sus, spre stîncile pe unde alerga mai întîi şi cădea mai apoi călăreţul

îmbrăcat în gri dar mai alb decît el, prăvălindu-se prin aer: călăreţul aerului.

Toţi alergară spre el pentru ca să-l oblige să se oprească, pentru ca să-l felicite, scuturîndu-şi pămîntul şi spinii de pe piept, dar el continua să tragă în sus şi în aer, fără să dea atenţie strigătelor camarazilor săi care nu aveau cum să ştie că aici devine realitate fantomatică o poveste în care el este o santinelă a armatei unioniste care adoarme timp de un minut şi este trezit în minutul următor de o voce răguşită auzită de muritori: vocea tatălui său din sud, călare pe un cal alb pe vîrful unei stînci.

—Fă-ţi datoria, fiule.

—Mi-am omorît tatăl.

—Eşti un bărbat viteaz, generale indian, spuse Arroyo.

Bătrînul privi adînc şi aspru în ochii generalului, gîndindu-se că poate să-i spună multe lucruri. Nimeni n-o să fie interesat de povestea lui. Cu excepţia Harrietei Winslow, poate. Şi chiar şi ea ar interpreta prea exact o astfel de poveste. Pentru bătrînul gringo, ameţit de planeta fragilă care desparte realitatea de ficţiune, problema era alta: ziarist sau scriitor, alternativa

continua să-l urmărească; nu era acelaşi lucru dar trebuia să-şi scoată opţiunile din cap. Nu putea să mai creadă că o să trăiască, o să muncească, o să opteze între ştirea adresată lui Hearst şi cititorii săi, sau între ficţiunea adresată tatălui şi femeie, şi că nu era posibil să continue să sacrifice una în favoarea alteia Nu exista decît o singură opţiune şi de aceea îi spuse, ca unic răspuns, lui Arroyo:

-—Nu e foarte greu să fii viteaz cînd nu ţi-e teamă de moarte.

Dar Arroyo ştia că munţii strigă deja, din prăpăstii pînă pe culmi, din peşteri pînă în defilee, peste rîpe şi pîrîiaşe uscate ca oasele vacilor: a sosit un bărbat viteaz, umblă slobod un bărbat viteaz, un bărbat viteaz a pus piciorul pe pietrele noastre.

IX

DAR DEŞERTUL NE UITĂ, ÎŞI SPUSE ÎN DIMINEAŢA aceea bătrînul gringo. Arroyo se gîndi în acelaşi timp, privind spre cer, că totul are un cămin, însă el şi norii nu. în schimb Harriet Winslow se trezi pronunţînd *tomorrow,* cuvîntul *mîine,* acuzîndu-l de a-i fi prelungit visul pentru a o trezi imediat cu o senzaţie incomodă de datorie neîmplinită, întrebarea bătrînului (s-a privit în oglinzile din salonul de dans?) continua să-i dea tîrcoale, şi Harriet îşi spuse ei însăşi „de ce nu?", deşi oglinzile începeau să-i spună o poveste care nu-i plăcea. Poate bătrînul a vrut s-o întrebe azi-noapte dacă în aceste oglinzi de la conac femeia a văzut altceva sau ceea ce vede dintotdeauna.

—Sufletul tău nu este deosebit de visele tale. Amîndouă sînt instantanee.

—Sufletul tău nu aparţine clipei. Nu este un vis, este etern.

De aceea în dimineaţa luptei de care ea nu ştia nimic, se duse cu pas hotărît în satul învecinat conacului, proaspătă şi eficace cu bluza şi cravata ei, cu fusta ei largă de lînă plisată şi cu botinele ei înalte, cu părul castaniu strîns într-un coc, murmurînd „ziua bună începe de dimineaţă", uitînd că atunci cînd s-a trezit s-a simţit nehotărîtă între ceea ce ar fi putut să spună şi n-a spus la întîlnirea ei cu generalul şi cu bătrînul, recuperînd lacunele fantomatice ale vorbelor şi faptelor sale din starea de veghe, care au urmărit-o toată noaptea Activitatea diurnă este mai importantă tocmai de aceea; presupune să recunoşti mai întîi şi să distrugi mai apoi ameninţările nocturne ale clipei. Dar va dormi din nou, va visa din nou: sfîşierea viselor în maşina minutelor care distruge în fiecare zi adevăratul timp interior în vîrtejul activităţii nu face decît să dea un relief mai mare, o valoare mai accentuată lumii clipei eterne, care se va întoarce la lăsarea nopţii, în timp ce ea doarme şi visează singură.

Pe înserat detaşamentul se întoarse. Arroyo îi văzu pe bărbaţii care au rămas să cureţe ruinele conacului, pe femeile care pregăteau găleţi mari de var şi pe copiii aşezaţi în jurul domnişoarei Winslow în salonul de dans salvat de la distrugere. Copiii evitau să se uite în oglinzi. Miss vorbise cu fermitate împotriva vanităţii şi acest salon era o tentaţie pentru a ne pune la încercare umilinţa creştină, un salon plin de păcatul trufiei.

-—V-aţi privit în oglinzi cînd aţi intrat în salonul de dans?

învăţase o spaniolă corectă la şcoala ei normală din Washington şi putea să vorbească hotărît, chiar corect, cînd nu era speriată ca noaptea trecută: Trufia, Vanitatea, Diavolul, Păcatul, şi copiii se gîndiră că lecţia micii învăţătoare din America nu este deosebită de predicile parohului de aici de la conac, numai că în capelă sînt lucruri mai frumoase şi mai amuzante la care să te uiţi în timp ce preotul vorbeşte. Miss Harriet Winslow le puse întrebări şi îi găsi inteligenţi şi deschişi. Dar, domnişoara a vizitat deja micuţa şi frumoasa capelă ?

Aţi văzut ceva deosebit de ceea ce vedeaţi la Washington sau tot aceeaşi imagine?

Privirea Harrietei o întîlni pe cea a lui Tomâs Arroyo cînd generalul intră îndreptîndu-se spre salonul de dans cu un bici în mînă. Ea văzu furia stăpînită a generalului şi se bucură în sinea ei. Cine i-a permis domnişoarei să reconstruiască conacul? De ce abate de la misiunea lor elemente militare?

-—Pentru ca oamenii să aibă un acoperiş deasupra capu
lui lor, spuse simplu miss Winslow. Nu toţi pot dormi într-un pulman proiectat pentru familia Vanderbilt.

Generalul o privi cu ochişorii lui mai înguşti ca niciodată...

-—Eu vreau ca acest loc să fie o ruină. Eu vreau ca acesta casă a familiei Miranda *să rămînă* o ruină.

—Sînteţi nebun, domnule, spuse Harriet cu toată seni
nătatea de care era în stare.

El tropăi ameninţător pînă la ea, dar se opri înainte de a o atinge.

-—Arroyo. Numele meu este generalul Arroyo.

Aşteptă, dar ea nu răspunse; el strigă:

—Acum înţelegeţi? Nimeni nu atinge acest loc. Rămîne
cum este.

—Sînteţi nebun, domnule.

Acum se percepea o insultă în cuvîntul folosit de Harriet. O luă de braţ cu violenţă, iar ea îşi înăbuşi un geamăt.

—De ce nu-mi spuneţi general, generale Arroyo?

—Daţi-mi drumul!

—Răspundeţi, vă rog.

—Pentru că dumneavoastră nu sînteţi general. Nimeni
nu v-a numit. Sînt sigură că v-aţi numit singur.

—Veniţi cu mine.

scoase de acolo cu forţa la ora aceea tîrzie. Bătrînul stătea cu un pahar de *tequila* în faţă în vagonul generalului cînd auzi zarva şi ieşi pe platformă, îi văzu clar desenaţi, cu faţa spre soarele care apunea, ea înaltă şi zveltă, el scund pentru un bărbat, dar musculos şi compensînd prin forţă virilă ceea ce ea îi răpea în înălţime sau educaţie sau cum s-ar putea numi lucrul acesta de care el se temea şi pe care îl dorea acum din partea ei, gîndi bătrînul văzîndu-i şi auzin-du-i acolo în aceeaşi zi a faptei lui de vitejie în care bătrînul nu voia să se aşeze să scrie pentru a compensa uzura fizică şi de aceea se îmbăta şi se ruga ca ziua aceasta să se sfîr-şească curînd şi să sosească ziua următoare care va fi poate deja cea a morţii sale. Dar el ştia că răsplata, ca întotdeauna, nu este pentru cei viteji, ci pentru cei tineri: să mori sau să scrii, să iubeşti sau să mori. închise ochii cu teamă: privea de departe un fiu şi o fiică, el opac,

ea transparentă, dar amîndoi născuţi^din sămînţa imaginaţiei care se numeşte poezie şi iubire, îi era teamă căci nu mai dorea şi alte sentimente în viaţa lui.

-—Uite, îi spuse Arroyo domnişoarei Winslow, tot aşa cum îi spuse şi bătrînului gringo în dimineaţa aceea, priveşte

pămîntul, şi ea văzu o lume uscată, urîtă, dar de o mare frumuseţe dramatică, puternică, lipsită de generozitate, străină de ceea ce se obţine uşor: ea văzu un pămînt unde puţinele fructe trebuiau să se nască dintr-un pîntec mort, asemenea unui copil care continua să trăiască şi lupta pentru a se naşte în pîntecul mort al mamei sale. Harriet şi bătrînul se gîndiră acum la alte pămînturi mai fertile, mai bogate şi mereu umede, la strălucirea lanurilor de grîu tremurătoare pe pămînturi netede ca o faţă de masă şi la văi cu unduiri domoale lîngă munţi albaştri şi fumurii bogat împăduriţi. Fluviile: se gîndiră mai ales la fluviile din nord, o litanie care se rostogolea de pe limbile lor ca o curgere de bucurii pierdute în înserarea mexicană uscată şi setoasă. Hudson, spuse bătrînul: Ohio, Mississippi, îi răspunse de departe ea; Mississippi, Potomac, Delaware, încheie bătrînul gringo: generoasele ape verzi.

Ce i-a spus bătrînul gringo lui miss Harriet aseară? A venit ca învăţătoare la un conac care nu mai există, pe care niciodată nu l-a văzut, ca să-i înveţe engleza pe nişte copilaşi pe care nu i-a cunoscut, nici n-a ştiut cum sînt, sau dacă au existat măcar.

Se plictiseau, spuse Arroyo cu cuvinte greoaie şi uscate pe acest pămînt fără fluvii.

Se plictiseau: domnişorii de la conac veneau aici doar din cînd în cînd, în vacanţe. Vechilul le administra afacerile. Trecuseră vremurile omului de încredere mereu prezent la coada .vacii sau numărînd chintalele. Cînd veneau, se plictiseau şi beau coniac. De asemenea hărţuiau juncile. De asemenea ieşeau în galop pe arăturile sărace pentru a-i înspăimînta pe *peonii* aplecaţi asupra culturilor sărace din Chihuahua, de sălăţică, grîu pipernicit, fasole şi cei mai slăbănogi îi loveau în spate cu latul machetelor pe bărbaţi şi se aruncau asupra femeilor, iar apoi le violau în grajdurile de la conac, în timp ce mamele tinerilor domni se prefăceau că nu aud strigătele mamelor noastre, iar taţii tinerilor domni beau coniac în bibliotecă şi spuneau: sînt tineri, sînt la vîrsta chefurilor, mai bine acum decît mai tîrziu. O să le vină mintea la cap. Şi noi am făcut la fel.

59

Arroyo nu mai arăta spre pămîntul blestemat. Acum o obligă pe Harriet să privească ruinele incendiate ale conacului. Ea nu rezistă fizic pentru că nu rezistă mental, îi acorda lui Arroyo ceea ce era al lui Arroyo, îşi spuse bătrînul ameţit de isprava lui militară, de învierea viermelui literar, de dorinţa morţii, de teama să nu moară desfigurat: cîinii, bricele; amintirea durerii celorlalţi cînd a devenit propria ta durere; teama să nu moară asfixiat de astm; dorinţa de a muri de mîna altuia. Toate acestea în acelaşi timp: „Vreau să fiu un cadavru frumos".

-—Eu sînt fiul chefurilor, fiul întîmplării şi al nenorocirii, domnişoară. Nimeni n-a apărat-o pe mama mea. Era o copilă. Nu era căsătorită şi nici n-avea cine s-o apere. Eu m-am născut ca s-o apăr. Uitaţi, miss. Nimeni

nu apăra pe nimeni aici. Nici măcar pe tauri. Să castrezi tauri, într-adevăr era mai excitant decît să violezi ţărănci. Am văzut cum le străluceau ochii cînd îi castrau şi strigau: *Boule, boule!*

ţinea pe Harriet de după umeri şi ea nu se opunea pentru că ştia că Arroyo nu vorbeşte cu nimeni aşa şi poate pentru că înţelegea că ceea ce spune Arroyo este adevărat doar pentru că generalul nu cunoaşte lumea

—Că cine m-a numit general? O să-ţi spun. Nenorocirea m-a numit general. Tăcerea şi obligaţia de a tăcea. Aici te omorau dacă te auzeau făcînd zgomote în pat. Bărbaţii şi femeile care gemeau cînd se culcau împreună erau biciuiţi. Era o lipsă de respect faţă de familia Miranda Ei erau oameni decenţi. Noi iubim şi aducem pe lume fără să ni se audă gura în loc de voce, eu am o hîrtie. întreabă-l pe prietenul tău bătrînul. Are grijă bine de tine? spuse Arroyo trecînd fără nici o legătură de la dramă la comedie.

Răzbunarea, spuse Harriet fără să-i dea atenţie, răzbunarea vă însufleţeşte. Acesta este monumentul dumneavoastră ridicat răzbunării, dar şi dispreţului faţă de propriul dumneavoastră popor. Răzbunarea nu ţine de foame, generale.

— întreabă-i pe ei atunci, spuse Arroyo arătînd spre oamenii lui.

(îi spuse bravul Inocencio Mansalvo: Nu-mi place pămîntul, domnişoară. V-aş minţi dacă v-aş spune asta. Nu vreau să-mi petrec viaţa cu capul plecat. Vreau să fie distruse moşiile şi să fie lăsaţi liberi ţăranii, pentru ca să putem merge să lucrăm unde vrem, în oraş sau în nord, în ţara dumneavoastră, domnişoară. Şi dacă nu se poate, eu nu voi obosi niciodată să lupt. Aşa cu capul plecat, nu: vreau să-mi fie privită faţa")

(îi spuse Garduna: „Tatăl meu era foarte încăpăţînat. S-a pus el poliţist pe bietul nostru pămînt de sezonieri. Au venit poliţiştii albi de la moşie şi i-au omorît pe tata şi pe mama, care aştepta un frăţior sau o surioară, cine ştie... Eu eram foarte mică şi m-am putut ascunde sub o cratiţă. Nişte vecini m-au trimis la Durango să locuiesc cu mătuşa mea necăsătorită, Josefa Arreola într-o zi a trecut revoluţia şi un băiat a strigat, s-a arătat, s-a mişcat prin faţa ochilor mei... Vai, tată, vai, mamă, vai, bietul meu îngeraş mort...")

(îi spuse colonelul Frutos Garcia: „Ne sufocam în aceste sate de provincie, domnişoară Winslow. Chiar şi aerul era în doliu aici. Dumneavoastră vedeţi uneori aici oameni din popor adevăraţi, bătrîni hoţi de vite, ţărani care n-au avut altă şansă sau cărora le place cheful. Dar uitaţi-vă la mine care sînt fiu de negustor şi întrebaţi-vă cîţi ca mine au pus mîna pe arme şi sprijină revoluţia şi vă vorbesc de profesionişti, scriitori, profesori de şcoală, mici industriaşi. Putem să ne guvernăm pe noi înşine, vă asigur, domnişoara Nu mai vrem o lume dominată de guvernatori tiranici, de biserică şi de aristocraţiile ridicole pe care le-am avut mereu aici. Dumneavoastră nu ne credeţi capabili, deci? Sau vă temeţi doar de violenţa care precede libertatea?")

întreabă-i pe ei, atunci, spuse Arroyo arătînd spre oamenii lui; îi întoarse spatele Harrietei, îndepărtîndu-se orgolios, cu capul într-o parte.

De pe platforma pulmanului bătrînul văzu şi auzi şi îşi imagină. „Care este pretextul cel mai adînc pentru a iubi? Se diferenţiază el de pretextul pentru a acţiona?"

înţelese, totuşi, că Arroyo îi demonstrează de departe că „ceea ce are în cap" face inutilă cunoaşterea oricărui alfabet.

x

PIERDUSE PUŢINTEL SOCOTEALA PAHARELOR,

dar o primi pe platforma vagonului, îi oferi braţul ca un cavaler de modă veche şi toate conflictele lui se rezolvară graţie acestui fapt care era prezenţa unei femei tinere şi frumoase lîngă el, în dispoziţie bună, sociabilă, departe de hotărîrile amînate: în cele din urmă, viaţa... Ea acceptă păhărelul de *tequila,*

—Bun ! suspină Harriet Winslow în situaţia ei de nord-americană în compania unui compatriot în amurg şi în faţa unui pahar reconfortant. Dumneavoastră ştiţi că nu este uşor să laşi în urmă New York-ul. Washington-ul în realitate nu este un oraş, ci un loc cu peisaj. Actorii principali se schimbă atît de des, rîse liniştit, şi bătrînul se întrebă dacă această con versaţie are loc la căderea nopţii peste un deşert sălbatic din Mexic.

—De ce aţi părăsit New York-ul? întrebă bătrînul.

De ce ne-a părăsit New York-ul pe noi? ea îşi exprimă delicat bucuria încă o dată şi bătrînul îşi spuse că poate beţia Harrietei este anterioară beţiei lui, şi mai ameţitoare. Şi el nu dorea decît s-o întrebe din nou: „Te-ai privit în oglinzi cînd ai intrat în salonul de dans?"

Dar îşi dădu seama, uitîndu-se pe furiş la femeia care cu cîteva minute înainte se afla de fapt în braţele unui bărbat tînăr şi străin, că ea preferă să nu-i vorbească despre asta, dar nici nu vrea sa pară stîngace şi să-i pună întrebări despre viaţa lui: în dimineaţa aceasta americana a văzut geamantanul deschis al bătrinului, două cărţi în engleză, amîndouă de acelaşi autor şi un exemplar din *Don Quijote;* şi acum, lîngă pahar, nişte foi de scris şi un creion bont. Era mai uşor pentru amîndoi acum să vorbească despre ea, despre trecutul ei.

Bătrînul a participat la luptă; ar fi putut să moară. Ea bău cu sorbituri şi îi spuse în linişte: „ştiu că ai luptat azi, ţi se citeşte entuziasmul pe faţă, nu ţi-aş refuza puţină candoare şi nici puţină căldură". De aceea preferă să vorbească despre ea şi să răspundă astfel întrebării insistente a bătrînului:

Atîtea lucruri au rămas fără răspuns cînd tata a plecat în Cuba Eu aveam şaisprezece ani şi el nu s-a mai întors niciodată.

îi spuse că istoria familiei ei este neobişnuită, pare inventată, mai ales „dacă v-o povestesc aici". Fratele bunicului ei, în anii patruzeci ai secolului trecut, era unul dintre oamenii cei mai bogaţi din New York. Se simţea mîndru de fiul lui şi l-a trimis în Europa să se facă om. Dar în acelaşi timp, în semn de încredere paternă, l-a pus să cumpere cîţiva „vechi maeştri" ai picturii clasice, în schimb „minunatul meu unchi Lewis" a cumpărat

lucruri pe care atunci nimeni nu le aprecia: Giotto şi maeştrii primitivi. „Ştiţi? Fratele bunicului meu Halston l-a dezmoştenit, a crezut că fiul lui şi-a bătut joc de el cumpărînd nişte picturi grosolane şi groaznice, nedemne de a le fi arătate doamnelor şi domnilor într-un salon al locuinţei de pe malul fluviului Long Island Sound."

Le-a lăsat toţi banii celor două fiice ale lui iar picturile lui Lewis ca o moştenire bufă, întrucît nu serveau la nimic. Unchiul Lewis a rămas cu picturile şi a murit sărac. O mătuşă nemăritată le-a păstrat în mansarda ei „şi propria mea bunică, care le-a moştenit, s-a mulţumit să le dăruiască cuiva. Cînd în sfîrşit au fost scoase la licitaţie acum douăzeci de ani, preţul lor s-a dovedit a fi de cinci milioane de dolari. Pe unchiul Lewis l-au costat cinci mii. Dar pentru noi era deja prea tîrziu".

îşi ridică paharul şi îi spuse bătrînului gringo să-şi imagineze numai şi el îi spuse că da, îşi poate imagina visurile unei fete tinere, să fie bogată la New York pe la începutul secolului, cînd viaţa era plăcută acolo, şi în schimb „să trebuiască să aştepte, să aştepte aşa cum şi mama ei a trebuit să aştepte, n-a fost uşor, sigur că n-a fost uşor", pentru că ele nu erau obişnuite să accepte caritatea, în nici una din

formele ei; pretendenţii nu sînt numeroşi pentru o fată fără bani, fiica unui ofiţer inferior dispărut în Cuba, fiica văduvei unui căpitan de armată care urmează cursurile şcolii normale din Washington, D. C, pentru a fi aproape de Dumnezeu'ştie ce şi...

-—Bun. Şi dumneavoastră? Acolo ia sfîrşit istoria.

——Imaginaţi-vă...

-—Da, ea spuse da şi privi din nou foile mîzgălite, creionul tocit. Am studiat literatura la şcoală, ştiţi, domnule? Ce bine că aţi adus cartea lui Cervantes în Mexic.

-—N-am citit-o niciodată, spuse bătrînul gringo.

M-am gîndit că aici...

-—Niciodată nu este prea tîrziu pentru a-i citi pe clasici, de data aceasta Harriet îşi întinse păhărelul şi bătrînul i-l umplu înainte de a-şi turna cel de-al patrulea, al cincilea..., sau pe contemporanii noştri. Văd că aţi mai adus şi două opere ale aceluiaşi autor, un autor american în viaţă...

——Să nu le citiţi, spuse bătrînul curăţîndu-şi mustaţa de gustul înţepător al tequilei. Sînt opere pline de multă amărăciune, dicţionare ale diavolului...

-—Şi dumneavoastră? insistă ea, aşa cum insistase şi el, s-a privit ea în oglinzi cînd a intrat în salonul de dans? ce poveste îi spuneau oglinzile?

Şi el? Avea să repete poate tot ce simţea? Am venit să mor, sînt scriitor, vreau să fiu un cadavru frumos, nu tolerez să mă tai cînd mă bărbieresc, îmi e groază să mă muşte un cîine turbat şi apoi să mor desfigurat, nu mi-e teamă de gloanţe, vreau să citesc *Don Quijote* înainte de a muri, să fiu gringo în Mexic este modul meu de a muri, sînt...

—Un bătrîn plin de amărăciune. Nu mă luaţi în seamă. E o simplă coincidenţă că ne-am întîlnit aici. Dacă nu v-aş fi întîlnit pe dumneavoastră, miss Harriet, fără îndoială aş fi întîlnit vreun ziarist american dintre cei care îl urmăresc peste tot pe Villa şi lui n-ar trebui

să-i spun povestea mea Ar şti-o.

—Dar eu n-o ştiu, spuse Harriet Winslow. Şi eu am fost sinceră cu dumneavoastră. Un bătrîn plin de amărăciune, spuneţi?

Old Bitters. Un reporter demn de dispreţ care răstoarnă totul cu susul în jos în serviciul unui baron al presei atît de corupt ca şi aceia pe care i-am denunţat în numele său. Dar eu eram curat la suflet, miss Harriet, mă credeţi? Curat la suflet, dar plin de amărăciune. Eu am atacat onoarea şi dezonoarea tuturor, fără să fac deosebiri. La vremea mea s-au temut de mine şi m-au urît. Luaţi-vă alt păhărel şi nu mă mai priviţi aşa Dumneavoastră mi-aţi cerut sinceritate. Eu o să v-o acord. De aceea mă zugrăvesc singur.

—Nu ştiu, într-adevăr, dacă...

—Nu, nu, nu, spuse categoric bătrînul. Dumneavoastră ştiţi de ce trebuie să mă ascultaţi astăzi.

-—Mîine... Eu ştiu numele dumneavoastră.

Bătrînul făcu o mutră ironică.

-—Numele meu era sinonim cu răceala antisentimentală. Eu eram discipolul diavolului, doar că nici pe diavol nu l-aş fi acceptat ca maestru. Cu atît mai puţin pe Dumnezeu, pe care l-am hulit prin ceva mai rău decît blasfemia: prin blestemarea a tot ceea ce a creat El.

Ea încercă o interjecţie spirituală, ea era metodistă, el visa, un minut, voia să-l imagineze, dar el nu-i permise nici un joc, nici o abatere de la subiect.

-—Mi-am inventat un nou decalog, spuse el abrupt.

„Să nu adoraţi alte imagini decît cele care apar pe monedele din ţara voastră: să nu omorîţi, căci moartea îi eliberează pe duşmanii voştri de chinul lor constant; să nu furaţi, este mai uşor să vă lăsaţi mituiţi; cinsteşte-l pe tatăl şi pe mama ta, să vedem dacă îţi lasă moştenire averea lor."

-—Aşa că mi-am inventat o nouă familie, familia imaginaţiei mele, obiectul distrugerii prin intermediul Clubului Paricizilor. Ce Dumnezeu, chiar şi în pîntecul mamei mele am perceput semne de canibalism şi i-am îndemnat pe amanţi să se muşte cînd se sărutau, hai, muşcaţi-vă, ani malelor, mîncaţi-vă între voi: muşcaţi-vă... ha!

Se ridică în picioare fără să vrea, făcînd să cadă foile de hîrtie şi creionul instabil aşezate pe spătarul unui scaun de pe platformă în timp ce afară deşertul părea că se înrudeşte cu o mare fără apă. Munţii aspri şi golaşi aveau culoarea

piramidelor. Păsările trecură cu un zgomot de gazon unduitor şi accidentat.

-—O, am avut şi eu minutul meu de glorie, rîse sarcastic bătrînul stînd pe vine şi strîngîndu-şi materialele de lucru. M-am transformat în zeiţa răzbunării marelui corupător şi delapidator californian pînă cînd el însuşi m-a invitat în biroul lui şi a încercat să mă miluiască. Da, i-am spus, eu sînt incoruptibil. El a rîs cum rîd eu acum, miss Winslow, şi mi-a spus „orice om îşi are preţul lui". Şi eu i-am răspuns aveţi dreptate, scrieţi-mi un cec de şaptezeci şi cinci de mili oane de dolari. „Pe numele dumneavoastră sau la purtător?" spuse Leland Stanford cu carnetul de cecuri deschis şi cu tocul în mînă, bătîndu-şi joc de mine prin ceva mai rău decît batjocura, prin complicitatea ochilor lui mici de şoarece gri. Nu, i-am spus, în contul trezoreriei Statelor Unite pentru preţul exact al terenurilor publice furate de dumneavoastră, şi dumneavoastră, domnişoară, n-aţi văzut niciodată o figură ca cea a lui Stanford atunci cînd i-am spus asta. Ha!

Bătrînul rîse de obrăznicia lui mai mult acum decît atunci, pentru că atunci a trebuit să aibă o figură impasibilă, iar acum nu, acum se poate bucura de ea, amintirea este mai bună decît faptul, acum da, poate să rîdă: aşa o să moară mîine?

-—Sigur, spuse ştergîndu-şi lacrimile de rîs cu o batistă mare cu ciucuri roşii, un ziarist care face cercetări are nevoie de un sponsor corupt, aşa cum Dumnezeu are nevoie de Satana şi floarea are nevoie de bălegar, dacă nu, cu ce se compară gloria lui?

Rămase tăcut o clipă şi ea nu spuse nimic, îşi aminti de trecerea lui prin munţi cu cîteva zile înainte şi pînă acum nu i-a dispărut din minte că peste Sierra Madre adie încă suflul puternic al creaţiei.

-—Aş fi acceptat oferta lui Stanford şi i-aş fi aruncat în faţă lui Hearst postul său, în loc să strîng bani pentru trai şi să le refuz soţiei şi copiilor mei tot felul de lucruri şi apoi să-mi sporesc sentimentul de vinovăţie cheltuind puţinul pe care îl economiseam în acele blestemate baruri din Sân Francisco, unde noi californienii ne strîngem să privim spre mare pentru a ne spune: S-a sfîrşit frontiera, băieţi, ne-a mu-

rit continentul, s-a dus dracului destinul nostru celebru, să vedem acum unde-l mai găsim: era oare doar o fata morgana a deşertului? încă un rînd.

Nu mai există vest, băieţi, decît în frontiera invizibilă a unui pahar de whisky gol.

Harriet Winslow luă mîna tremurătoare a bătrînului şi-l întrebă dacă vrea să continue, dacă ce a povestit nu este deja o înfrîngere suficientă, şi o ispăşire în amintire. Dar el îi spuse că nu, nu este aşa, pentru că el a continuat să se justifice, el nu este responsabil.

-—Eu eram oarecum asemănător îngerului exterminator,

vedeţi dumneavoastră. Eu eram discipolul plin de amărăciune şi sardonic al diavolului, pentru că încercam să fiu un sfînt la fel de prefăcut ca şi obiectele dispreţului meu. Dumneavoastră trebuie să înţelegeţi asta, dumneavoastră metodistă, eu calvinist: amîndoi încercînd să fim mai virtuoşi decît toţi, să cîştigăm cursa puritană, dar să-i facem să sufere în trecere pe cei mai apropiaţi nouă: căci veţi vedea dumneavoastră, miss Harriet, că eu de fapt nu aveam putere decît asupra lor, asupra soţiei şi copiiilor mei, nu asupra citi torilor atît de mulţumiţi de ei înşişi ca mine sau ca Hearst, atît de mult de partea moralei şi a dreptăţii şi a indignării cu toţii, spunînd: ăsta pe care îl denunţă nu sînt eu, ci fratele meu cel abject, celălalt cititor. Dar n-am avut nici o putere nici asupra ţintelor furiei mele ziaristice şi cu atît mai puţin asupra celor care îmi manipulau dispoziţia şi furia pentru propriile lor interese. Trăiască democraţia!

Ea nu-i dădea drumul la mînă. (Ea se simte singură şi îşi aminteşte.) Ea simţea că nu are de ce să aleagă între cei care se aflau în locul acesta oferind moartea ca pe un blestem, şi care totuşi îşi trăiau ultimele momente deschişi spre înţelegere, şi cei care poate concepeau moartea ca pe un dar al vieţii, dar care se închideau în ei înşişi, refuzînd să-l primească; mîngîind mîna aspră a bătrînului cu verigheta lui grea, a putut să-i spună doar cu o iubire care se năştea atunci:

-—Atunci de ce înţelegi ce înseamnă să fii înfrînt? îi spuse în engleză, dar cu o schimbare imperceptibilă de ton, cu o alunecare spre familiaritatea afectuoasă care este

echivalentul lui „tu" în spaniolă. Bătrînul era prea adîncit în sine, în amintirile lui, pentru a-şi da seama de această schimbare, spunînd că într-o zi bătrînul cinic plin de amărăciune a descoperit că este la fel de sentimental ca şi obiectele batjocurii şi dispreţului său: un bătrîn plin de nostalgie şi de amintiri ale iubirii şi ale rîsetelor.

-—N-am putut să suport durerea celor pe care i-am iubit Şi n-am putut să mă suport pe mine însumi pentru că am fost un sentimental atunci cînd nenorocirea mi-a atins umărul.

Strînse cele două mîini ale Harrietei Winslow cînd norii de pe cerul nopţii începură să-şi caute oglinda în deşert, fără s-o găsească, şi îşi urmară calea lor rătăcitoare. Ii jură lui miss Harriet că nu îi cere să-i împărtăşească nenorocirea; poate că mîine... Ea înţelegea; ea era singura care putea să înţeleagă şi amîndoi încercau o mică bucurie.

-—Dar eu nu am nenorociri de împărţit cu nimeni, spuse pe un ton dintr-o dată rece miss Winslow. Eu am suferit doar umilinţe şi dispreţuiesc vorbăria

El n-o mai asculta de fapt, nici nu avea capacitatea să nuanţeze atitudinile schimbătoare ale acestei femei în parte capricioasă, în parte voluntară, în parte demnă, în parte slabă. Dar continua să-şi lase mîinile în cele ale Harrietei Winslow.

-—Voiam să-ţi spun numai că trebuie să înţelegi înfrîn-

gerea unui bărbat care a crezut că este stăpînul destinului său şi care a crezut chiar că poate să dea formă destinului altora printr-o ziaristică denunţătoare şi satirică, insistînd fără echivoc asupra faptului că este prietenul adevărului, nu al lui Platon, în timp ce stăpînul meu şi domnul presei îmi canaliza furia spre o şi mai mare înflorire a intereselor lui politice şi a circulaţiei lui masive de capital, şi a masivelor lui conturi în bancă. O, ce idiot am fost, miss Harriet. Dar pentru asta mă plăteau, pentru ca să fiu idiotul, bufonul, plătit de el, Stăpînul şi Dumnezeul meu pe acest pămînt,

îmbrăţişa pe Harriet; doar îmbrăţişînd-o cu nasul cufundat în părul ei care era ca o replică vie dată deşertului, doar spunîndu-şi că îl îndeamnă să continue să trăiască o încercare de iubire fizică, o apropiere a corpului de alt corp,

şi nu afecţiunea sau compasiunea detestate, făcîndu-şi iluzii că ea va înţelege sau va accepta o astfel de distincţie, dar acceptîndu-l în numele tatălui ei pe acel gringo pe care ea voia să-l vadă, ascultîndu-l, nu ca ziarist ci ca militar, dispărut în luptă, pierdut în deşert fără alt sprijin decît al ei, compatrioata lui impregnată de idei despre onoarea militară şi despre sprijinul datorat compatrioţilor din exterior, îi spuse că „de două ori a murit fiul meu cel mai mare, un alcoolic mai întîi şi un sinucigaş după ce m-a citit şi mi-a spus: Bătrîne, ai scris planul desăvîrşit pentru moartea mea, vai, dragul meu bătrîn".

„Cineva chinuit de o boală dureroasă sau respingătoare, cineva care a cunoscut dezonoarea, cineva care a căzut în patima beţiei fără nici o şansă de scăpare, cineva... de ce să nu-i cinstim cînd se sinucid, să-i onorăm la fel ca pe soldatul viteaz sau pe pompierul plin de abnegaţie?"

-—Vezi, Harriet, îi spuse ca şi cum ar fi vorbit stelelor moarte şi nu urechii umede şi calde pe care o avea aproape, fără ca braţele femeii să-l strîngă la pieptul ei, în realitate nu erau împotriva mea, ci împotriva vieţii mele. Bărbatul fiul meu cel mare a hotărît să moară în lumea oribilă pe care eu am scris-o pentru el. Şi bărbatul fiul meu cel mic a hotărît să moară demonstrîndu-mi că are curajul să moară pentru a-şi dovedi că are curaj.

Rîse cu voce tare:

—Eu cred că fiii mei şi-au luat viaţa pentru ca eu să nu-i ridiculizez în ziarele patronului meu William Randolph Hearst.

—Şi soţia ta?

Bătrînul gringo călători prin deşert privind tulpinile de tamariscă de lîngă un rîu sărac. Aceste tufe însetate şi dese înmagazinează apa puţină doar pentru a o face amară, sărată, nefolositoare pentru nimeni:

-—Ea a murit singură şi plină de amărăciune, a murit de o boală adîncă şi devoratoare, care este senzaţia de a fi pier dut timpul în miile de reproşuri lamentabile ale unei perechi care îşi petrece zilele întîlnindu-se fără să-şi vorbească, fără să se privească măcar; întîlnirile de nesuportat a două ani male oarbe într-o peşteră.

68

69

„Doar moartea poate să te compenseze pentru atîta amărăciune răzbunătoare, pentru obligaţia de a face linişte, geniul lucrează şi apoi, unde sînt dovezile trîmbiţatului talent?" spuse bătrînul revenindu-şi, simţind durerea de cap, îndepărtîndu-se de Harriet Winslow aşa cum păcătosul se îndepărtează de confesional şi caută podeaua unde să îngenuncheze pentru a-şi ispăşi penitenţa. Bătrînul gringo încercă să pătrundă cu privirea orbirea nocturnă a deşertului şi să-şi imagineze tulpinile de creozot care cresc păstrînd distanţa între ele, pentru că rădăcinile lor sînt otrăvitoare şi omoară orice plantă care ar creşte lîngă ele. în felul acesta s-a depărtat de Harriet Winslow.

—Şi fiica ta? spuse cu vocea pentru prima oară tremurătoare Harriet Winslow, blestemînd imediat acesta trădare de sine.

—Fiica mea a jurat să nu mă mai vadă niciodată, răspunse liniştit acum bătrînul, căutînd în zadar cu mîinjle sale nervoase un pahar sau o bucată de hîrtie. Mi-a spus: voi muri fără să te mai văd vreodată, pentru că sper sa mori înainte să ştii dacă o să-ţi fie dor de mine. Dar mă îndoiesc de aceasta, miss Harriet, mă îndoiesc de aceasta pentru că i-am citit în ochi marea speranţă că eu îmi voi aduce aminte de micile lucruri care, dincolo de toate, ne-au ţinut uniţi atîţia ani. N-a fost aşa între dumneavoastră, tatăl dumneavoastră şi mama dumneavoastră, miss Harriet?

Ea nu răspunse. Voia să asculte sfîrşitul. Nu voia ca bătrînul să-şi piardă din nou privirea în noaptea deşertului, căutînd analogii imposibile. (Ea rămîne aşezată şi îşi aminteşte: voia ca bătrînul să termine odată şi ca ea să nu trebuiască să înceapă niciodată.) Ştia că povestea tragicomică a fratelui bunicului său Halston şi a picturilor italiene nu este suficientă pentru a compensa viaţa lui pe care i-o dăruia bătrînul compatriot, scriitorul.

—Şi fiica ta?

—Iţi aduci aminte de bucuriile mici de a fi tată şi fiică şi apoi durerea enormă cînd înţelegi că toate acestea au luat sfîrşit pentru totdeauna?

—Şi fiica ta? strigă aproape, dar cu o răceală îndătnică şi calmă, Harriet Winslow.

Mi-a spus că nu-mi va ierta niciodată durerea ei de moarte în faţa cadavrelor fraţilor săi. Tu i-ai omorît pe amîndoi, mi-a spus, pe amîndoi.

Şi ţara? se ridică acum supărată Harriet, deghizîndu-şi teama de a nu continua singură, „trebuie să-i răspund bătrî-

nului", şi ţara? şi bătrînul căzu în capcană, şi de asta şi-a bă tut joc, desigur, ea voia să ştie dacă el a omorît sentimentul onoarei naţionale, al datoriei patriotice, al fidelităţii faţă de drapel? Sigur că da, pînă şi asta, de aceea s-a temut de el familia lui, el a rîs de Dumnezeu, de Patrie, de Bani, atunci, Doamne, cînd le va veni şi lor rîndul, asta trebuie să se fi întrebat ei, nouă cînd ne va veni rîndul, cînd se va întoarce blestematul nostru de tată împotriva noastră, judecîndu-ne, spunîndu-ne voi nu sînteţi excepţia, sînteţi o parte din regulă, şi tu soţia mea, şi tu frumoasa mea fiică, şi voi fiii mei, sînteţi o parte din această murdărie ridicolă, o parte din aceste vîn- turi trase de Dumnezeu care poartă numele de omenire.

Vă voi suprima pe toţi prin ridicol. Pe toţi vă voi înă buşi cu un rîs înveninat. Voi rîde de voi ca şi de Statele Unite, de Armata şi de Drapelul lor ridicol, spuse deja fără aer bătrînul, sufocat de astm,

My country'tis ofthee Sweet land offelony...

Harriet Winslow nu se mişcă din loc pentru a-l ajuta îl privi pur şi simplu acolo, sufocîndu-se, îndoit pe scăunelul de răchită de pe platforma trenului, aşa cum se îndoaie un brici de ras cînd nu mai este folosit

—Vă spun că eu respect armata, spuse Harriet cît a pu tut mai simplu, fără să încerce să aibă aerul că îl contrazice, pentru că bătrînul cel puţin n-a minţit

—De ce armata s-a interpus între voi şi azil? întrebă bătrînul sufocîndu-se, cu ochii strălucitori şi înlăcrimaţi, dar hotărît să moară întrecînd măsura batjocurii ^sufocat de pro priul lui rîs. Atunci în realitate *a fost* azilul, îmi pare rău.

—Eu nu mă ruşinez de naţiunea şi de strămoşii noştri. V-am mai spus-o deja, tatăl meu a murit în Cuba, dispărut în luptă...

îmi pare rău, tuşi bătrînul care cu cîteva minute înainte i-a mîngîiat mîinile şi şi-a cufundat nasul în părul castaniu al unei femei frumoase. Acum deschide bine ochii, miss Harriet, şi aminteşte-ţi că ne-am omorît pieile roşii şi niciodată n-am avut curajul să ne împerechem cu femeile indiene şi să avem cel puţin o naţiune formată din două jumătăţi. Sîntem prizonierii acestei obsesii de a-i omorî la nesfîrşit pe oamenii cu pielea de altă culoare decît a noastră. Mexicul este dovada a ceea ce am fi putut să fim, aşa că deschide bine ochii.

îmi dau seama Te ruşinezi pentru că te-ai arătat deschis şi uman cu mine. Nu suporţi durerea celor pe care i-ai iubit

Despre tatăl său bătrînul gringo scrisese cu multă vreme în urmă: „A fost un soldat, a luptat împotriva sălbaticilor goi şi a urmat drapelul ţării sale pînă în capitala unei rase civilizate, înaintînd foarte mult spre sud". Dar ei nu-i putea spune lucrul acesta acum, nu dorea să mai împartă nimic cu ea în noaptea asta şi nici să-i dea vreo explicaţie. Se întrebă dacă acest lucru este singurul pe care îl au în comun, adică războaiele între fraţi, războaiele

împotriva „sălbaticilor", războaiele împotriva a tot ce e slab şi străin. Nu spuse nimic pentru că vru să se încreadă în faptul că încă ceva, încă cineva va putea încă să-i unească, fără ca ea să depindă de el pentru a înţelege ceva aici. N-avea să uite prea curînd mirosul părului, fineţea pielii, mîinile ei a căror mîngîiere o dorea. Poate era prea tîrziu: ea dispăruse şi el rămase singur în faţa deşertului. Poate ar putea s-o viziteze în vis. Poate femeia care a intrat în salonul de dans noaptea trecută nu s-a privit pe ea însăşi, dar în mod sigur s-a visat

Sînt vieţi străine de noi pe care nu le înţelegem foarte bine, spuse Inocencio Mansalvo. Vreţi să ne cunoaşteţi vieţile mai bine? Atunci va trebui să le ghiciţi, pentru că nu sîntem încă nimeni.

XI

GENERALUL ARROYO SPUSE CĂ TRUPELE FEDERALE,

ai căror ofiţeri au studiat la academia militară franceză, speră să-i angajeze într-o luptă în toată legea, în care ei cunosc toate regulile, iar rebelii nu.

Ei sînt ca şi domnişoara, spuse tînărul mexican, brunet, aspru, cu pielea aproape lucioasă; ea vrea să respecte regulile; eu vreau să le fac.

A auzit bătrînul ce-a spus domnişoara Winslow aseară? A auzit ce spun oamenii din tabără şi de la conac? De ce să nu se conducă oamenii pe ei înşişi, chiar aici pe pămîntul lor? Este acesta un vis prea mare? Strînse din fălci şi spuse că poate domnişoara şi cu el doresc acelaşi lucru, dar ea nu vrea să admită înainte de toate violenţa în schimb Arroyo ştie, îi spuse bătrînului gringo, că o nouă violenţă este necesară pentru a pune capăt vechii violenţe; colonelul Frutos Garcîa, care este citit, spune că, fără noua violenţă, violenţa dinainte va rămîne aceeaşi pentru vecie, adevărat, adevărat, generale indian?

Bătrînul privi multă vreme cărarea desfundată pe care mergeau călare. Apoi spuse că înţelege ceea ce generalul încearcă să spună şi îi mulţumeşte că a găsit cuvinte ca s-o spună. Erau cuvinte demne de un bărbat, îi spuse, şi îi mulţumeşte pentru ele pentru că îl leagă din nou de oameni cînd el a făcut o profesiune de credinţă din negarea solidarităţii sau a oricărei alte valori, de ce s-o nege, spuse bătrînul gringo sperînd ca pălăria să-i ascundă zîmbetul.

Merseră la trap în linişte pînă la locul de întîlnire. Bătrînul se gîndi că se află în Mexic în căutarea morţii şi ce ştie el despre această ţară? Aseară i-a citat deşertului o frază care amintea că tatăl său a participat la invazia din 1847 şi la

ocuparea oraşului Ciudad de Mexico. Apoi şi-a amintit că Hearst l-a trimis pe un radical al ziarului să facă un reportaj despre Mexicul lui Porfirio Dfaz şi ziaristul s-a întors spunînd că Dîaz este un tiran care nu

tolerează nici o opoziţie şi că a îngheţat ţara într-un fel de robie, unde poporul este sclavul moşierilor, al armatei şi al străinilor. Hearst n-a permis să fie publicat materialul; puternicul baron al presei îşi avea radicalul şi tiranul său, îi plăceau amîndoi, dar îl apăra doar pe tiran. Dfaz este un tiran, dar este tatăl poporului său, un popor slab care are nevoie de un tată sever, spunea Hearst plimbîndu-se în mijlocul comorilor lui adunate în lăzi acoperite cu rumeguş şi bătute în cuie.

-—Există un lucru pe care nu îl ştii, îi spuse Arroyo lui gringo. în tinereţe Porfirio Dfaz era un luptător viteaz, cel mai bun luptător de gherilă împotriva armatei franceze şi a lui Maximilian. Cînd avea vîrsta mea, era un biet general ca mine, un revoluţionar şi un patriot, nu ştiai?

Nu, spuse bătrînul, nu ştie: el ştie doar că taţii le apar fiilor noaptea călare pe cal, sus pe o stîncă, luptînd în tabăra opusă şi cerîndu-le fiilor:

-—Faceţi-vă datoria Trageţi împotriva taţilor.

în deşert, la această oră a revărsatului de zori, munţii păreau să-i aştepte pe călăreţi, ca şi cum într-adevăr ar fi fost călăreţi ai aerului, în spatele fiecărei zănoage: distanţele se pierd şi după o cotitură muntele aşteaptă pentru a sări ca o fiară asupra cavalerului, în deşert, spune o vorbă populară, se poate vedea faţa lui Dumnezeu de două sau de trei ori pe zi. Bătrînul gringo se temea de ceva asemănător, se temea să vadă faţa tatălui, şi mergea la trap alături de un fiu: Arroyo, fiul nenorocirii.

Ce impalpabilă, gîndi bătrînul gringo în acest revărsat de zori, este informaţia pe care un tată o moşteneşte de la toţi taţii săi şi pe care o transmite tuturor fiilor săi: el credea că ştie acest lucru mai bine decît mulţi alţii, spuse acum cu voce tare, fără să ştie sau să-i pese că îl aude Arroyo, trebuie s-o spună, a fost acuzat de paricid imaginar, dar nu la nivelul unui popor întreg care îşi trăieşte istoria ca pe o serie de asasinate ale taţilor bătrîni, acum nefolositori. Nu, el

într-adevăr ştie despre ce vorbeşte, chiar şi atunci cînd a diagnosticat-o şi a etichetat-o atît de repede pe miss Winslow: el, bătrînul, rapsodul înarmat ajuns la sfîrşitul legăturii lui singulare cu oamenii, fiul unui calvinist obsedat de teroarea infernului, căruia îi plăcea la rîndul lui poezia lui Byron şi care într-o zi s-a temut că fiul lui îl va omorî în somn, fiul mai întîi prea imaginativ şi mai apoi cumplit de dispreţuitor faţă de ceea ce familia a moştenit şi a transmis în mod natural, cumpătarea, spiritul de economie, credinţa, iubirea pentru părinţi, simţul răspunderii, îl privi pe Arroyo, care nici măcar nu-l auzea Bătrînul gringo spuse că ironia sorţii este că azi fiul o apucă pe acelaşi drum pe care tatăl l-a străbătut cu multă vreme în urmă pe la 1847.

-—Vitele, uite, spuse Arroyo, sînt pe moarte.

Dar bătrînul nu privi pămînturile de păstorit ale familiei Miranda; ochii lui erau orbiţi de o negură de recunoaştere de sine cînd se gîndea la tatăl său mort, viu în Mexic în alt secol, întrebîndu-l pe fiu dacă, cunoscînd resentimentul şi acuzaţiile Mexicului împotriva americanilor, n-a venit aici din acest motiv, dar adăugind injuria insultei la adresa patriei sale americane, provocînd Mexicul pentru ca Mexicul să-i facă ceea ce el nu îndrăznea să facă din cauza sentimentului onoarei şi a respectului de sine:

să nu moară cum s-a gîndit, ci să sucombe din iubire pentru o fată.

—Dumneavoastră v-aţi îndrăgosti de o fată tînără, dacă aţi avea vîrsta mea? spuse în glumă bătrînul gringo.

—Dumneavoastră aveţi mai bine grijă de fete să nu li se întîmple vreo nenorocire, îi întoarse surîsul Arroyo, v-am mai spus-o o dată, vedeţi să fie bine protejată şi gîndiţi-vă la ea ca la fiica dumneavoastră.

—Asta am vrut să spun, generale.

-—N-ai vrut să mai spui şi altceva, generale indian?

Bătrînul surîse. Odată tot trebuia să înceapă să-şi facă de cap; acum era un moment tot atît de bun ca oricare altul; cine îi va da asigurări că va fi Arroyo, şi nu el, mortul cel mai de seamă al acestei zile?

Da, mă gîndeam la destinul dumneavoastră, generale Arroyo.

Arroyo rîse din nou:

-—Destinul meu e în mîinile mele.

Lăsaţi-mă să mi-l imaginez ca pe cel al lui Porfirio Dfaz, spuse cutezător bătrînul. Lăsaţi-mă să vă imaginez în viitorul puterii, al forţei, al opresiunii, al vanităţii, al indife renţei. Există vreo revoluţie care să fi scăpat acestui destin, domnule general? De ce ar trebui să scape copiii ei de des tinul mamei lor revoluţia?

Mai bine spune-mi, există o ţară care să fi evitat aceste rele, incluzînd-o şi pe a ta, gringo? întrebă Arroyo înaintînd pe calul lui la fel de liniştit ca şi bătrînul gringo.

-—Nu, eu vorbesc de destinul dumneavoastră personal, nu de destinul vreunei ţări, generale Arroyo; dumneavoastră vă veţi salva de corupţie doar dacă veţi muri tînăr.

Această afirmaţie păru să-l înveselească, împotriva intenţiilor bătrînului, pe Arroyo:

-—Mi-ai ghicit gîndul, generale indian. Niciodată nu m-am visat bătrîn. Şi tu? De ce n-ai murit la timp, codoşule? rîse cu poftă Arroyo.

Bătrînul gringo cedă în faţa umorului mexicanului şi îi spuse doar ceea ce le spunea uneori stelelor: ţara asta ... niciodată n-a văzut-o înainte: a atacat-o din ordinul şefului său Hearst, care avea moşii şi proprietăţi fabuloase aici, şi se temea de revoluţie, şi cum nu putea să spună: „Veniţi să-mi protejaţi proprietăţile", trebuia să spună: „Veniţi să ne protejaţi vieţile, există cetăţeni americani în pericol, interveniţi..."

-—Ce ţi-e şi cu americanii ăştia, exclamă Arroyo cu un aer de glumă tăioasă, cînd îţi spun că vorbesc chinezeşte... Ceea ce se întîmplă este că tu nu ştii la ce avem dreptul, pur şi simplu nu ştii. Cel care se naşte cu acoperişul de paie lipit de creştet are dreptul la tot, generale indian, la tot!

Nu avură timp să vorbească sau să gîndească mai mult pentru că ajunseră la un povîrniş stîncos unde o santinelă îl aştepta pe general şi îi spuse că totul este gata aşa cum a ordonat el.

Arroyo îl privi drept în faţă pe bătrîn şi îi spuse că trebuie să aleagă. O să-i înşele pe federali. O parte a trupelor

rebele o să se îndrepte spre cîmpie pentru a se întîlni cu armata regulată aşa cum îi place ei, în front, aşa cum fuseseră învăţaţi la academia militară. Altă parte o să se împrăştie în munţii din spatele liniilor federale, ascunşi, pînă vor lua culoarea muntelui, ca şopîrlele, cu sex, rîse cu hohote pline de amărăciune Arroyo, şi în timp ce federalii luptă cum scrie la carte cu falsele trupe rebele pe cîmpie, ei le vor tăia liniile de aprovizionare, îi vor ataca pe la spate şi îi vor lăsa ca pe un şoarece în cursă.

—Spui că trebuie să aleg?

—Da, unde vrei să fii, generale indian.

—Pe cîmpie, spuse bătrînul fără să ezite. Nu pentru glo rie, înţelegeţi dumneavoastră, ci din cauza pericolului mai mare.

A, deci lupta de gherilă ţi se pare mai puţin periculoasă.

-—Nu, este mai periculoasă, dar mai puţin glorioasă. Dumneavoastră sînteţi un luptător al nopţii, generale Arroyo. Sînteţi obligat de asemenea să improvizaţi. Dacă înţeleg bine, pe cîmpie va trebui doar să merg înainte cu un aer vitejesc, fără să mă gîndesc prea mult că un obuz de tun ar putea să-mi zboare capul. Lăsaţi-mă să fac asta.

Masca asiatică a lui Arroyo nu arătă nici o emoţie. Dădu pinteni calului şi o apucă pe cărarea pietroasă în timp ce santinela îl conduse pe bătrîn drept înainte pentru a-l alătura trupelor din cîmpie. Privi feţele, şi ele neclintite, ale soldaţilor. Gîndeau la fel ca el? Ştiau? Erau şi ei viteji sau îndeplineau doar ordinele crezînd că vor avea noroc? Aveau să lupte cu convingere pe o scenă de teatru pregătită de către singularul general Arroyo, fiul, gîndi bătrînul, nu al nenorocirii ci al unei moşteniri complicate: geneticul Arroyo?

Apoi, cînd într-adevăr se afla în iureşul luptei, bătrînul nu se mai gîndi sau avu doar timpul să se gîndească la ceea ce nimeni nu se mai gîndea, adică la faptul că toţi erau înghiţiţi de fluxul cailor, de cutremurul de animale gîfîitoare şi de copite trepidante pe pămîntul tare al deşertului, de liniştea norilor amiezii şi de iuţeala baionetelor rebelilor care-şi lăsau treptat în urmă morţii şi înaintau asupra grele-

lor şi nemişcatelor tunuri franceze în timp ce artileriştii dezorientaţi auziră, simţiră şi se temură de zgomotele de voci care le cădeau ca o cascadă în spinare, de tremurul şi zgomotele munţilor, de avalanşa de cai căreia nu-i era teamă că îşi va frînge gîtul, de urletele rebelilor, de gloanţele strălucitoare pe piepturile goale şi de pălăriile aruncate în aer ca nişte fraţi gemeni ai roţii soarelui.

Federalii se coceau în uniformele lor strîmte ale legiunii străine franceze, iar chipiurile lor mici le strîngeau craniul, într-atît, încît rebelii din cîmpie, comandaţi de bătrînul gringo fără de frică, îşi croiră un drum pînă la artilerie fără măcar să se uite înapoi la cadavrele de pe cîmpie, asediate

încă din aer de eternul cerc de vulturi de pe cerul mexican, adulmecate deja de porcii neîncrezători care scăpaseră de la fermele lor amărîte şi care acum se plimbau liberi pe pămîn-tul pustiu ca nişte animale zbîrlite de culoarea flegmei, uitîndu-se să vadă dacă într-adevăr corpurile sînt moarte, dacă într-adevăr nu mai fac rău, înainte de a se îndrepta grohăind spre ele şi de a-şi începe apoi sărbătoarea la ceasul amurgului roşu.

Nu fusese rănit. Nu era mort.

Era singurul lucru care-l uimea Capul lui bătrîn şi alb era plin de mirare. I-au adunat pe federalii capturaţi şi cele două forţe rebele s-au unit întru victorie. Doar că de data aceasta n-au mai fost sărbătoririle din ziua anterioară, cînd bătrînul gringo a aruncat mitraliera Poate că acum erau mai mulţi camarazi morţi pe cîmp. Ei erau morţi; el nu. El vroia moartea şi rămînea acolo, demn de o milă comică, ajutînd să fie încercuite şi strînse resturile regimentului federal, simţind la sfîrşit ura jignitoare pe care o aşteptase atît de mult.

Gringo n-a murit, a fost cel mai viteaz, n-a făcut decît să se lase purtat înainte la fel ca ieri, ca şi cum nu s-ar fi temut de nimic şi de nimeni, dar n-a murit: *gringo viejo*.* N-a fost surprins prea mult de ceea ce a văzut şi a auzit în tabăra ridicată în grabă de Arroyo lîngă pereţii de chirpici netezit ai micii ferme de unde au fugit porcii plini de teroare

Bătrînul gringo (n. tr.).

flămîndă. Arroyo le-a spus prizonierilor că cei care vor vrea să se alăture armatei revoluţionare a lui Pancho Villa vor fi primiţi cu bucurie, dar cei care vor refuza vor fi împuşcaţi chiar în noaptea asta, pentru că ei se mişcau repede şi nu stăteau să tîrască după ei prizonieri inutili.

Imensa majoritate a soldaţilor şi-au smuls în linişte insignele federale şi au intrat în rîndurile trupelor lui Villa Dar ceilalţi au refuzat, şi bătrînul gringo i-a privit aşa cum priveşti întotdeauna excepţiile. Aveau feţe orgolioase sau demente sau numai obosite. S-au aliniat în spatele celor cinci ofiţeri, căci aceştia într-adevăr nu s-au clintit din loc.

Acum bătea vîntul de noapte şi bătrînul gringo se temu de întoarcerea duşmanului său care îl făcea să se sufoce. Grohăiturile înfometate ale porcilor pe cîmpul de luptă umplură tăcerea între explicaţia lui Arroyo şi acţiunile tăcute care îi urmară. Colonelul comandant al trupelor federale se îndreptă spre Arroyo şi îi oferi cu mare demnitate micuţa lui spadă strălucitoare, care părea de jucărie. Arroyo o luă fără să facă nazuri şi îşi tăie cu ea o felie din spinarea unuia din purceii de lapte care se frigeau la un foc în aer liber.

-—Dumneavoastră ştiţi că este o crimă asasinarea ofiţe
rilor care au căzut prizonieri, spuse colonelul.

Avea ochi verzi, somnoroşi, întunecaţi, şi mustaţă blondă şi groasă ca a unui kaiser. Cîtă osteneală, se gîndi bătrînul gringo, să ţii mereu ridicate vîrfurile mustăţii şi ziua, şi

noaptea

-—Dumneata eşti viteaz, aşa că nu te grăbi, răspunse Arroyo şi lăsă să-i cadă felia de porc în gură.

Ce înseamnă cuvintele dumneavoastră? întrebă colonelul somnoros, dar arogant. Nu despre vitejie este vorba Eu vorbesc de lege.

-—Sigur că da, spuse Arroyo cu o privire aspră şi tristă.

Eu vă întreb ce este mai important, modul de a trăi sau modul de a muri.

Ofiţerul ezită un moment:

-—Spus în felul acesta, atunci da, este felul cum murim.

Bătrînul nu spuse nimic, dar se gîndi la cuvintele care poate erau codul onoarei lui Arroyo şi pe care bătrînul ar fi

putut, dacă ar fi vrut, să le înţeleagă ca şi cum i-ar fi fost adresate lui: Arroyo îi întoarse spatele bătrînului şi-l invită să mănînce porc, aşa cum porcii mîncau cadavrele de pe cîmp. Gîndul bătrînului gringo trebuie să fi fost foarte dur, pentru că atrase privirile ofiţerului federal şi apoi cuvintele lui.

Acesta este un bărbat viteaz, spuse colonelul cu ochii pregătiţi pentru moarte. Arroyo grohăi şi colonelul adăugă:

Şi eu am fost viteaz, sînteţi de acord? Arroyo grohăi din nou. Totuşi acest bătrîn viteaz n-o să moară, pe cînd eu da. Ar fi putut să fie invers. Dar presupun că aşa este războiul.

Nu, spuse Arroyo în cele din urmă, aşa e viaţa

-—Şi moartea, spuse pe un ton de intimitate arogantă colonelul.

——Numai să nu mi le separaţi, răspunse Arroyo.

Colonelul surîse şi spuse că există ceva special în a fi prea viteaz, fie în faţa vieţii, fie în faţa morţii. El, de pildă, o să moară într-un deşert rece şi înalt, departe de marea de unde a venit, el originar din Veracruz, purtînd în fiinţa lui apropierea vapoarelor care sosesc din Europa, împuşcat acum într-o noapte cu focuri aprinse şi porci grohăind. N-o să aibă nici o importanţă dacă o să-şi arate vitejia în clipa morţii; într-o secundă nu va mai incomoda pe nimeni.

-—Dar să fii exagerat de viteaz şi să rămîi în viaţă, aceasta într-adevăr este o problemă, generale, aceasta este o problemă pentru cele două armate: bărbatul indecent de viteaz. Ne expune pe toţi. Ridiculizează oarecum cele două tabere.

——Vedeţi dumneavoastră, spuse colonelul federal, toţi se tem de cel laş şi admit acest lucru; dar nimeni nu admite că ne este şi mai teamă de cel viteaz, pentru că cel viteaz ne face să părem laşi. Nu e rău să ne fie un pic de frică în luptă. Atunci fiecare seamănă cu ceilalţi. Dar un bărbat fără nici o urmă de teamă ne descurajează pe toţi. Eu vă spun un lucru, generale. Cele două tabere ar trebui să se unească şi, ca să spun aşa, să-l elimine pe cel viteaz. Să-l cinstească, da, dar să nu-l plîngă.

Atîta vorbărie veracruzană nu păru să-l impresioneze în mod deosebit pe Arroyo, aplecat asupra unei felii de carne de porc pe care degetele lui agile o făceau sul.

Tu eşti bărbatul acela? spuse Arroyo.

Colonelul federal rîse uşor, deşi nervos:

Nu, nici vorbă. Eu nu. în nici un caz.

Bătrînul se încredinţa că nimeni nu-l priveşte în timp ce şi el muşca din felia lui, prima mîncare din ziua aceea după micul dejun cu ouă prăjite şi cafea aburindă. Arroyo evoca isprava viteazului general Fierro, mîna dreaptă a lui Villa, cînd a scăpat de prizonieri propunîndu-le să sară zidul închisorii şi să fie liberi fără ca Fierro să reuşească să-i ciu-ruiască, dar şi fără dreptul de a trage de două ori asupra aceleiaşi persoane. Au scăpat atunci doar trei prizonieri. Fierro a omorît vreo trei sute de bărbaţi în noaptea aceea

El, Arroyo, general al Diviziei din Nord, n-o să se ia la întrecere cu marele general Fierro, care este unul dintre Oamenii de Aur ai lui Villa El este cu mult mai modest Dar are cu el un bărbat viteaz, un general din Războiul civil nord-a-merican, bărbatul cel mai viteaz, absolut toţi au văzut azi. Arroyo se ridică precum o pisică sălbatică şi nu se mai adresă ofiţerului capturat, ci bătrînului, ah, generalul indian vrea să fie mereu soldatul cel mai viteaz în luptă, ei, acum o să fie călăul cel mai viteaz dintre toţi. Dacă este viteaz în faţa morţii, o să fie viteaz şi în faţa vieţii, e adevărat? din moment ce amîndouă sînt la fel, bătrînul a venit în Mexic ca să înţeleagă lucrul ăsta, e adevărat că îl înţelege deja? şi dacă nu l-a înţeles pînă acum, călătoria l-a făcut să se nască a doua oară, nu-i aşa?

Bătrînul va face în noaptea asta ceea ce a făcut Fierro în altă noapte. De acord: ofiţerii şi soldaţii de neînvins ai beţivului de Huerta vor avea ocazia să alerge de la zidul de chirpici dărîmat pînă la uşa scîrţîitoare a cocinei, pentru ca apoi să iasă alergînd pe cîmpul unde se află porcii şi morţii. Generalul indian îi va lăsa să alerge pînă la poartă. Atunci va trage. Dacă nu-i va nimeri, iepurii federali vor fi liberi. Dacă îi nimereşte, înseamnă că îi omoară. Viteazul de general indian!

Mai tîrziu (nu în timpul viitor al vieţii, pentru că acum viaţa lui este suspendată, atemporală, ca o picătură de apă pe o frunză solitară în timpul iernii, cînd toată problema constă în a şti ce va cădea mai întîi: frunza sau picătura) îşi va spune că a făcut singurul lucru pe care ar fi putut să-l facă. l-o spuse lui miss Harriet în *prezentul* ei care a primit acest imposibil *viitor* al lui:

-—Am făcut singurul lucru pe care l-aş fi putut face,
pentru că n-am avut norocul să fiu omorît în mod discret şi
firesc, şi poate chiar în mod nobil, de către o mînă anonimă
pe cîmpul de luptă. Aş fi putut să fiu încă un mort devorat
de porci. Vai, cum mai grohăiau şi se uşurau în noaptea rece.

(— Care este singurul lucru pe care ai putut să-l faci? îl întrebă tatăl său

oprit pe un armăsar înaripat.

——Să-i refuz altuia moartea pe care am dorit-o pentru mine.)

Acum el dorea să fie colonelul federal uşor efeminat, dar viteaz într-un mod ciudat, cu privirea somnoroasă şi dispreţuitoare şi mustaţa pomădată şi ţeapănă după o zi de luptă, care s-a dus pînă la zidul de chirpici şi acum se opreşte acolo, privindu-l pe gringo, aşteptînd să dea ordinul.

-—Vezi, tată, eu aş fi vrut să fiu în cizmele acestui bărbat

——Aleargă! ordonă Arroyo.

Colonelul se desprinse împotriva voinţei lui de zid, ca şi cum acest perete ros şi pe jumătate dărîmat ar fi fost dintot-deauna portul ultim al imaginaţiei lui: un cămin în patria lui. La început merse normal, întorcîndu-i spatele lui Arroyo şi bătrînului care ţinea Colt-ul în mînă. Colonelul ezită, se întoarse cu faţa spre duşmanii săi şi merse cu spatele, privindu-l pe călăul său desemnat, pe Arroyo, pe colonelul Frutos Garcfa, pe Inocencio Mansalvo, care formau această foarte ciudată faţă colectivă care l-a condamnat fără să-l judece:

-—N-o să mă omorîţi pe la spate? spuse. Era sigur că bătrînul nu se va dezonora făcînd un astfel de lucru, gîndi bătrînul, gîndi Arroyo atunci cînd privirea i se încrucişa cu cea a generalului indian. Şeful federal se vedea puţin ridicol. Calcă în gol şi căzu şi se ridică şi acum aleargă într-adevăr.

-—Trage! ordonă Arroyo.

Bătrînul îl ochi cu pistolul pe colonelul care fugea, apoi ochi un porc. Ochea în continuare porcul cînd apăsă pe trăgaci şi glontele străpunse clar carnea spongioasă şi plină de viermi a animalului înfometat. Arroyo făcu o săritură înainte cu pistolul în mînă şi ciurui faţa prizonierului care fugea. Ceilalţi bărbaţi condamnaţi schimbară între ei priviri înfricoşate.

Colonelul căzuse în brînci. Arroyo nici nu se uită la bătrînul gringo, ajunse lîngă cel căzut şi îl împuşcă în cap. Federalul zvîcni şi nu se mai mişcă. Ofiţerii şi soldaţii capturaţi, mîndri sau încăpăţînaţi sau numai obosiţi, cine putea să ştie, se aliniară lîngă zidul de chirpici, şi bătrînul îi văzu acolo, o colecţie de tipuri umane, unii făcînd pe ei, alţii idioţi şi absenţi, unii aprinzîndu-şi o ultimă ţigară, alţii lălăind un cîntec care le amintea de cei de acasă sau de vreo iubită. Şi mai era unul care surîdea, nici prost, nici obosit, nici viteaz, ci incapabil să mai facă deosebirea între viaţă şi moarte.

Chiar acesta îi atrase privirea generalului Arroyo.

—Mult l-a mai privit generalul, îţi aminteşti, Inocencio?

—Cum să nu, Pedrito. Generos s-a mai purtat şeful nos tru. „Nu-i omorîţi, spuse. Tăiaţi-le numai urechile la toţi, ca să se-nveţe minte şi ca să ştim dacă-i întîlnim din nou ca a doua oară să nu mai scape cu viaţă."

—Ce om de suflet e generalul nostru!

—m dacă-i întîlnim din nou ca a doua oară să nu mai scape cu viaţă."

—Ce om de suflet e generalul nostru!

XII

PE DRUMUL DE ÎNTOARCERE ARROYO SE IZOLA ca o broască ţestoasă. Carapacea lui era un poncho din care nu i se vedea decît nasul, în timp ce pălăria îi era înfundată pe cap pînă la rădăcina dureroasă a urechilor. Doar ochii îi străluceau. Dar nimeni n-ar fi îndrăznit să privească în acele fîntîni galbene şi adînci, spuse Garduna cînd îl zări intrînd în sat Nu erau ochi prietenoşi. Victoria s-a şters de pe ei, observă Inocencio Mansalvo.

N-a fost un marş triumfal. Singura licărire de speranţă sau de fericire sau de recompensă senzuală, sau orice altceva, dacă ceva de genul acesta căuta într-adevăr Arroyo dincolo de idealurile lui de dreptate şi dincolo de tacticile expeditive care justificau, dar în acelaşi timp degradau dreptatea, sălăşluia în simpla mişcare înainte a soldaţilor lui, în aspiraţia colectivă de a se îndrepta cu hotărîre de la conacul în ruine spre următorul obiectiv, de a se apropia de grosul armatei lui Villa, de a răzbi pînă în capitală, poate de a bate palma cu fratele din sud, Zapata. Desigur că Arroyo visă toate acestea sau le află, pentru că oamenii lui le-au visat. Vru să i-o spună încă din dimineaţa aceasta bătrînului, înainte ca generalul indian să intre pentru a-i da un sărut domnişoarei Harriet. Dar mai dorea, confuz, iluzionîndu-se, să prelungească şederea la conacul unde s-a născut şi a crescut.

—Tu crezi că vom pleca în sfîrşit? îl întrebă Inocencio Mansalvo pe copilul Pedrito, ca şi cum ar fi crezut într-ade văr că doar din gura copiiilor şi a beţivilor se poate auzi adevărul.

—Nu ştiu, spuse copilul, aici s-a născut şi aici a cres cut; poate că îi place.

Dar soldaţilor nu; sînt deja neliniştiţi... observă colonelul Frutos Garcîa

Bătrînul gringo simţi aceste tensiuni de îndată ce se întoarseră la conac. Nu vru să-l provoace acum pe Arroyo: încă o moarte i-ar leza simţul spaţiilor dramatice (surîse bătrînul scriitor), dacă facem abstracţie de luptă şi de colonelul federal; rîse; căci doar nu era Shakespeare, chiar dacă această moarte ar fi fost a lui. Rămase în urmă, cu infanteria, dar şi acolo simţi noua tensiune. Spontan, soldaţii obosiţi, dar maliţioşi, îl împinseră treptat pe bătrînul gringo înapoi, spre ultimele rînduri, cele ale federalilor cu tunică ce trecuseră de partea lui Villa, dar care nu dovedeau încă din ce aluat sînt făcuţi. Bătrînul da: pentru prima oară simţi teamă în luptă; dar o teamă gravă, nu teama vanitoasă în faţa pedepselor sau a oglinzii. Preferă să surîdă şi să scuipe lung, pe deasupra capului iepei.

-—A, da! cum să nu-mi amintesc? le spunea generalul Frutos Garcîa prietenilor lui după scandal, cînd colonelul a fost ridicat în grad pentru a fi recompensată în persoana lui înfrîngerea lui Pancho Villa şi pentru a fi reconciliate forţele revoluţiei. Bătrînul gringo a căutat tot timpul moartea, nimic altceva în schimb, ceea ce găsea era gloria şi fructele amare ale gloriei care poartă numele invidiei.

Bătrînul scuipă încă o dată, lung şi cenuşiu şi departe. Rîse de el însuşi. Cu ani în urmă scrisese ceva despre Războiul de secesiune: „O

reţetă simplă pentru a fi un bun soldat: Străduieşte-te întotdeauna să fii omorît".

—Străduieşte-te întotdeauna să fii omorît, au fost ulti mele cuvinte ale generalului Frutos Garcîa cînd a murit la reşedinţa sa din Ciudad de Mexico în 1964 şi fraza a devenit celebră în colecţiile de anecdote ale veteranilor revoluţiei.

—Generalul indian...

Lovi tare cu pumnul pe oblînc şi simţi mişcarea imaginaţiei sale literare învingîndu-l din nou, urcînd nervos ca nişte gîdilături de la scara şeii de-a lungul picioarelor lungi şi slabe, pînă la nodul emoţiilor din plexul solar. Se afla aici ca să moară sau ca să scrie un roman despre un general

mexican şi un gringo bătrîn şi o învăţătoare din Washington, pierdută în deserturile din nordul Mexicului?

Nu avu timp sau putere să şi-o imagineze în timpul acestei zile, în vreme ce ei îşi îndeplineau riturile masculine ale curajului şi morţii, iar ea rămase la conac cu altă forţă în minte, opusă direct aceleia a generalului. Harriet Winslow nu se gîndi, în timp ce îşi desfăcea cravata în bătaia soarelui arzător al dimineţii, cînd cea mai mare parte a soldaţilor plecaseră, iar ea se afla singură cu garnizoana aţipită, cu femeile şi cu copiii, să meargă înainte spre următoarea bătălie, nu se gîndea la întîlnirea cu Villa, la marşul trimfal spre Ciudad de Mexico care se afla în adîncul gîndului şi dorinţei tuturor. Harriet Winslow, în schimb, stabilea un orar fundamental de învăţămînt primar pentru copii, de obligaţii de salvare pentru femei şi de reconstrucţie pentru bărbaţi. Copiii vor învăţa chiar azi, nu mîine, tehnicile elementare, cele trei *r-uri* ale învăţămîntului englez: cititul, scrisul şi socotitul; femeile vor scotoci prin dulapurile enorme şi prin cuferele frumos mirositoare tîrîte de soldaţi în curte înainte de incendiu şi vor despărţi ce e ars de ce nu e, şi vor împărţi totul, punînd lucrurile nearse înapoi la locul lor şi vor tăia şi vor coase hainele rupte, pentru ca să le poarte ele. Bărbaţii vor da cu var pereţii de îndată ce vor repara construcţiile, vor curăţa petele, vor întoarce cenuşa; şi ea însăşi, miss Harriet, va da exemplu, va fi simbolul în jurul căruia se va concentra munca de la conacul renovat,

în graba ei, doamna Miranda uitase o casetă mică într-o nişă în peretele din spatele patului ei, protejată de un crucifix enorm care a ars, salvînd caseta şi descoperindu-i ascunzătoarea Caseta cu bijuterii conţinea mai multe coliere frumoase de perle. Harrietei îi displăcu ideea bijuteriilor ascunse în spatele figurii unui Hristos în agonie (care mai proteja şi pasiunea carnală a perechii bogate care dormea la picioarele lui): împreunarea durerii lui Dumnezeu cu bunurile din lumea aceasta. Aşa că puse caseta la vedere, nu în strălucitorul salon de dans, unde i s-a părut că ar fi un exces de lux (ceea ce, pentru modul ei de a gîndi, dacă nu era un semn de idolatrie, în mod sigur era unul de prost gust), ci

într-un mic coridor boltit care ducea la salonul de dans. Harriet aşează caseta în acest coridor pe o măsuţă de nuc, solitară, deşi ispititoare. Miss Winslow recunoscu acest lucru cu un mic fior moral. Ispita era necesară pentru a-i învăţa pe oamenii aceştia că proprietatea privată trebuie să fie

respectată şi că a şti acest lucru este la fel de important ca a şti să citeşti.

Dimineaţa de lucru trecu; trecu şi ora unui prînz prea lung şi exotic (cratiţe în clocot, sosuri verzi, *epazote*,* turte calde şi condimentate) şi înainte ca ei să-şi ceară dreptul de a ieşi la cîmp ca să se ocupe de bietele lor culturi şi să aibă grijă de casele lor, ea puse în joc cartea cea mai puternică, mai surprinzătoare, mai definitivă, îi adună în salonul de dans şi le spuse că aici se vor aduna periodic, o dată pe săp-tămînă, dacă aşa o cereau treburile, şi îi vor alege pe propriii lor funcţionari, un secretar şi un trezorier; vor forma comitete pentru creşterea vitelor, învăţămînt şi întreţinerea locului; şi pentru aprovizionare. E necesar să se înceapă chiar acum. Cînd adevăraţii proprietari se vor întoarce, se vor confrunta cu faptul deja consumat că acum hacienda are o organizaţie care vorbeşte în numele oamenilor care locuiesc aici şi le apără drepturile. Asta mai tîrziu. Pentru moment locuiesc şi muncesc aici, şi generalul Arroyo va afla la întoarcere că oamenii ştiu deja să se conducă singuri, într-adevăr, nu cu acele vagi idei despre cum vor sta lucrurile cînd va lua sfîrşit războiul şi apoi mileniul, nu, chiar acum, vedeţi dumneavoastră, el va lupta în continuare pînă cînd va muri şi nu va înceta să lupte chiar dacă va cîştiga, dar dumneavoastră o să rămîneţi aici. El spune că v-a eliberat Acum, prin urmare, dumneavoastră arătaţi-i că are dreptate, chiar pentru a-l sfida pe el, care spune ce spune.

Aşa le vorbi ea şi ei o priviră cu măştile lor de ţărani care nu spun nici da, nici nu, nici te înţelegem, nici nu te

Epazote - cuvînt de origine aztecă, desemnînd, în Mexic şi în America Centrală, o plantă erbacee cu tulpini rămuroase din familia chenopodiaceelor *(Chenopodium foetidum),* medicinală şi comestibilă, cu un puternic miros de camfor şi gust picant (a tr.).

înţelegem, nici avem modul nostru de a fi, nici sîntem în stare să învăţăm fără tine. Nu, nu îi spuseră nimic, aşa că ea a considerat că ora s-a terminat şi a spus că se vor vedea din nou mîine.

îşi închise repede nasturii de la bluză, dar oamenii nu mai plecau, rămaseră să vorbească între ei, necăjiţi, dar fără mare chef s-o arate, spuse mai apoi Garduna care nu făcea de-cît să privească aceste întîmplări cu mirare, toţi îndoindu-se dacă trebuie să-i spună azi de ce mîine o să fie imposibil să facă tot ceea ce a spus ea.

Sărăcuţa, spuse o femeie, e de bună credinţă, dar nu ştie ce zi e mîine.

Se simţiră mîhnite pentru ea şi rîseră ca nişte păsărele jucăuşe.

Acum ea se aşază şi îşi aminteşte. Se lăsă toropită de somn. Se simţi degradată, imorală, pentru că a adormit la patru după-amiază, mintea ei se afla în continuare în salonul de dans, ea singură şi căutînd în zadar ochii care să împărtăşească răul din visele ei, cînd se simţea gata să se scoale, dar simţea că o mînă o opreşte, ţinînd-o prizonieră în pat, umezind cearşaful care îi acoperă corpul gol şi umed, unsuros, cu miros de petale moarte de magnolie şi de pivniţe umede şi tîrînd-o înapoi în vis.

Harriet Winslow se trezea întotdeauna cu nu sentiment accentuat de vinovăţie pentru ce a spus sau n-a spus în ziua anterioară; vinovăţie pentru greşelile şi omisiunile din ziua trecută.

Azi, lupta interioară şi senzaţia pe care i-o lăsa erau mai rele decît niciodată şi întrebarea care o ţinea, împotriva voinţei ei (era convinsă de acest lucru), în pat la ora patru după-amiază, era una pe care şi-a formulat-o deja înainte: „Cînd am fost mai fericită?"

Nu şi-o punea deseori, pentru că îi amintea întotdeauna de acel *ritornello* spus cu sfinţenie de mama sa: „Fericirea va fi înainte de toate"; în ciuda acestui fapt îşi răspunse ei însăşi: „Eu am fost mai fericită cînd tatăl meu adorat ne-a părăsit şi eu m-am simţit responsabilă; am simţit că acum lucrurile depind de mine; eu sînt cea care trebuie să aducă

jertfe Domnului, să facă eforturi, să se simtă vinovată, nu numai în numele meu, ci şi în numele tuturor celor care mă iubesc şi pe care îi iubesc". Să fiu fericită făcîndu-mi datoria Această verigă între visul şi activitatea ei o apropia de imaginea pe care voia s-o păstreze despre tatăl ei. O apropia de tot ceea ce a spus el, la întîmplare, la masă: acest gen de fi-losofie nescrisă pe care fiecare o aude şi o învaţă acasă, viaţa este grea, viaţa este uşoară, totul va ieşi bine, ordinea se va impune, caritatea începe de acasă, poartă-te cu ceilalţi ca şi cum...; puternici, economi, înţelepţi: cu frica lui Dumnezeu, metodist! sobri, fără altare baroce, cu frica lui Dumnezeu: aceasta era datoria ei cînd el a plecat, mai mult decît cea a mamei sale, pe care Harriet nu putea s-o suporte cînd se comporta ca o umbră deprimată; dar o iubea din nou cînd reflecta lumina nevinovăţiei, fericirea puţin searbădă din copilăria fiicei sale, înainte ca tatăl să plece şi să fie mai apoi declarat pierdut în bătălie.

-—De ce continui să locuieşti aici cu mine, Harriet? Nu te pHctiseşti?

în Mexic, datoria ei era mai mult ca niciodată datoria ei. Dar ceva lipsea în vis. Mai era ceva fără de care simpla datorie nu ajungea încercă să invite alt vis în visul ei, o lumină, o curte din spatele casei stropită cu petale căzute de corn, un vaiet din adîncul unei fîntîni.

Bătrînul, pe drumul de întoarcere, nu şi-o imagina acum. Nici Arroyo. Ea se trezi brusc, înainte de a vedea feţele sau de a auzi vocile, îşi şopti în interiorul visului că dacă nu te ocupi de organizarea vieţii tale încă de cînd te-ai trezit, trebuie să-ţi înfrunţi visele. Fetiţei îi e frică, îi e frică: faţa brutală şi sulemenită a Gardufiei cu dinţişorii ei ascuţiţi plîngea lîngă ea, îi dădea fiori, îi spunea o poveste delirantă, melodramatică, pe care ea n-o înţelese, înţelese doar un lucru:

-—Ajutaţi-ne, miss, ne moare fetiţa

Un pacheţel albăstrui, o piele învineţită de durere, fetiţa muribundă, asfixiată în timp ce sufla vîntul ălcali din deşert, şi Harriet în genunchi în vagonul de cale ferată, ca un vis, se imagina pe ea însăşi, cînd era mică, drept fiica unui militar în campanie, bolnavă tot aşa într-un vagon de cale ferată

care servea de casă şi bucătărie şi acum de spital: fetiţa care era ea se sufoca şi toţi îi spuneau, Gardufia plîngînd, femeia cu faţa ca luna, salvaţi-o, miss, noi nu mai ştim ce să facem, i s-a întîmplat asta deodată fetiţei Gardunei, de abia dacă are doi ani, să nu ne moară, ni se sufocă, a tras-o curentul, ui-taţi-vă ce vînătă e, şi Harriet se simţi dezarmată, fără medicamente, nici siringi, nici nimic altceva decît un pacheţel cu aspirine în valiza ei, pastă de dinţi, perie pentru păr, pentru haine, pentru dinţi: dinţii Gardunei ca nişte cuţite, gura curată a Harrietei: nu avea medicamente şi hotărî că doar cu corpul ei putea s-o salveze pe fetiţă, să alerge cineva după aspirină, dar din asta i-am dat deja, şi freci şi cureţi cu ramuri de rută şi parohul nu este aici, a luat-o la sănătoasa şi corpul meu, spuse Harriet: cînd voi face baie, cînd voi putea să-mi spăl corpul, port cu mine jeg şi moarte, moarte şi vis, visîndu-l pe tatăl meu dispărut în bătălia din Cuba, şi mor-mîntul lui gol în Arlington, purtînd cu mine vis şi jeg şi moarte şi frică de cînd am coborît la Veracruz, Cuba şi Veracruz, mereu curţile din spate din ţara mea, ocupate de ţara mea, pentru că destinul nostru este să fim puternici cu cei slabi, portul Veracruz ocupat de infanteria de marină a Statelor Unite în urma unei presupuse insulte aduse steagului cu bare şi stele:

—Aţi avut dificultăţi la debarcare, domnişoară Winslow?

—Au fost foarte curioase autorităţile de ocupaţie, dom nişoară Winslow?

—V-au întrebat fără prea multe menajamente unde mer geţi şi care este motivul călătoriei dumneavoastră, domni şoară Winslow?

—Le-aţi arătat cu mîndrie actul dumneavoastră legalizat prin care se dovedeşte că sînteţi capabilă să vă purtaţi singu ră de grijă şi să vă cîştigaţi existenţa, domnişoară Winslow?

—Le-aţi spus că nu va trebui să-şi facă griji pentru re patrierea unei tinere americane rătăcită şi flămîndă: ea a venit să-i înveţe limba engleză pe copiii unei familii bine situate, domnişoară Winslow?

Le-aţi spus că dumneavoastră nu sînteţi o doică, ci într-adevăr o maestră, ceea ce aţi fost întotdeauna, o instruc toare, nu o învăţătoare, domnişoară Winslow?

Aţi privit zidurile ciuruite ale vechii închisori din Sân Juan de Uliia, cu gîndul că şi dumneavoastră chiar aţi putea să ajungeţi acolo, domnişoară Winslow?

V-aţi dat seama că zidurile oraşului sînt şi ele ciu ruite de recentul tir de artilerie al navelor de război ameri cane, domnişoară Winslow?

Aţi aflat că pînzele albe cu funde albe şi flori albe pe străzi arată locurile unde au căzut cadeţii de la şcoala navală din Veracruz, domnişoară Winslow?

V-au condus la gară doi infanterişti de marină într-o trăsură pe străzile cu cîini vagabonzi şi vulturi care zburau foarte jos, domnişoară Winslow?

—A tras asupra dumneavoastră un franctiror mexican de pe o terasă şi unul dintre marinari a căzut mort lîngă dumneavoastră, domnişoară Winslow, pătîndu-vă bluza roz cu sînge din lanurile de grîu din Ohio, de unde a apucat să vă spună că vine tînărul infanterist al cărui cap a căzut mort pe umărul dumneavoastră, domnişoară Winslow?

—V-aţi urcat tremurînd în trenul care vă va duce în Mexic, domnişoară Winslow, înconjurată de preoţi şi bărbaţi tineri şi negustori refugiaţi mai întîi, capturaţi mai apoi, răpiţi de aceste istorii tulburi ale unei revoluţii străine, domnişoară Winslow?

—Aţi văzut cum i-au luat pe tinerii care voiau să mear gă la Veracruz şi în schimb i-au trimis în trenul de Chihuahua, domnişoară Winslow?

—Vi s-a spus că ei voiau să meargă să lupte împotriva americanilor la Veracruz, dar de fapt Huerta i-a recrutat să lupte împotriva lui Villa în nord, domnişoară Winslow?

-—Aţi auzit ceva din ce se întîmplă în curtea din dos, domnişoară Winslow?

Un tapet de flori de corn. Un geamăt profund şi negru. Şi acum îi rămînea doar capul pentru a se gîndi la toate acestea, pentru că gura îi trebuia ca să şi-o lipească de cea a fetiţei bolnave, şi s-o sugă, s-o sărute, să-i scoată şi să-i dea

aerul, să primească şi să scuipe flegma cu care s-a înecat fetiţa, să-şi spună n-are importanţă, eu sînt vaccinată, fetiţa nu este, să scuipe flegma groasă, neagră şi albastră ca trupuşorul fetiţei, să se gîndească la sosirea ei în Mexic pentru a nu se gîndi la ceea ce face şi fetiţa plînse puternic şi ascuţit, ca şi cum s-ar fi născut din nou. Garduna îi sărută mîinile lui miss Harriet:

—Dumnezeu să vă binecuvînteze, domnişoară!

—E un miracol! spuse femeia cu faţa ca luna

—Nu, nu, negă Harriet, a fost doar ceva necesar; n-a fost un miracol, dar în mod sigur eram predestinată. Poate doar pentru asta am venit în Mexic. Acum daţi-i apă cu sare şi apă cu zahăr. Fetiţa o să trăiască.

Fetiţa o să trăiască pentru că am luat-o de picioare şi i-am biciuit fesele. Fetiţa o să trăiască pentru că datorită loviturilor mele i-a ieşit flegma din gît. Fetiţa spuse plmgind să n-o mai lovească, să n-o mai... Eu am simţit o plăcere imensă cînd o biciuiam. Am salvat-o cu furie. Eu n-am avut copii. Dar pe fetiţa asta eu am salvat-o. îmi este foarte greu să descopăr iubirea în ceea ce nu-mi este familiar. O concep şl o protejez ca pe un mare mister.

Asta i-a spus Harriet Winslow într-o noapte generalului Tomăs Arroyo.
Eu nu voi avea copii.

XIII

FEMEILE ÎŞI ACOPERIRĂ FAŢA CÎND COLOANELE obosite au intrat tîrîndu-se în tabără în momentul în care se crăpa de ziuă.

Pedrito îşi aminti că femeile rîdeau tăcut văzîndu-i că se întorc şi doar fetele mai tinere îşi arătau feţele rotunde, roşii ca nişte mere în dimineaţa rece a deşertului.

—Sînt îndrăgostite, îi spuse generalul Frutos Garcfa tocmai lui care nu înţelegea ce mai e şi iubirea asta: îşi nu mărau bărbaţii ca să vadă cîţi s-au întors, care dintre ei s-au pierdut.

—Bietul meu tată pierdut în Cuba.

—Bietul meu fiu mort la Veracruz.

Dar se aflau şi oameni noi, nesiguri de pămîntul pe care călcau. Erau prizonierii care acum trecuseră de partea trupelor lui Villa, mulţumiţi să ajungă într-o aşezare omenească şi să-şi facă din nou prieteni. Garduna revenită din nou la viaţă, aranjîndu-şi mănunchiul de trandafiri uscaţi de la piept, era acolo pentru a le ura bun venit, pentru a le spune că viaţa este vie şi că la fel ca ea, ei, care niciodată n-au ieşit din satele lor, acum mergeau dintr-un loc în altul, concepeau un copil în Durango şi îl năşteau în Juârez şil- pierdeau în Chihuahua: izolaţi în satele pierdute, în taberele din deşert, în cătunele din munţi, iar acum toţi se cunosc şi chiar călătoresc cu trenul: „Trăiască revoluţia şi generalul Tomăs Arroyo!"

Bătrînul gringo văzu toate aceste feţe care îi primeau şi îl trecu un fior de recunoştinţă mai adîncă decît cea din salonul de dans. în jurul focurilor se cînta un cîntec, *a venit vtrtejul şi ne-a ridicat.*

Nu ştiu dacă bătrînul gringo şi domnişoara şi-au dat seama că revoluţia este acest vîrtej care i-a smuls pe bărbaţi şi pe femei din rădăcinile lor şi i-a trimis în zbor departe de praful lor liniştit şi de vechile lor cimitire şi de sătuleţele lor pierdute de lume, spuse colonelul Frutos Garcfa privind spre apele repezi ale fluviului Rîo Bravo del Morte.

Da, sigur că da, îi răspunse Inocencio. Trebuie să-şi aducă aminte că americanii întotdeauna s-au mişcat spre vest, iar noi, mexicanii, niciodată nu ne-am mişcat pînă acum.

L-au pescuit furînd aurul dintr-un tren deraiat în Charco Blanco şi l-au spînzurat chiar acolo cu tot ce avea la el şi cu chimirul plin cu monedele pe care şi le-a luat în avans.

-—Nul- scotociţi, spuse colonelul Frutos Garcîa, care l-a executat. A fost un om viteaz. Are dreptul să-şi ia cu el banii.

-—îmi pare rău, Inocencio, n-o să te mai mişti niciodată. El însuşi a văzut, avea să-i spună lui miss Harriet bă

trînul gringo, o naţiune întreagă mişcîndu-se de la New York pînă la Ohio, pînă la cîmpurile de luptă din Georgia, pînă la cele două Caroline şi apoi în California, unde s-a sfîrşit continentul şi uneori chiar destinul. Mexicanii nicio dată nu s-au mişcat din loc, doar dacă nu erau inculpaţi sau sclavi. Acum se mişcau ca să lupte şi să iubească. Garduna îşi ridică amîndouă braţele pentru a-i atrage atenţia unui fe deral cu mustaţă stufoasă care i-a intrat în graţii.

Bătrînul gringo o găsi pe miss Harriet strîngîndu-şi cu agrafe într-un coc pletele castanii în faţa oglinzii din vagon şi se opri în faţa imaginii, fascinat de apropierea feţei parfumate, machiate, catifelate, şi de rîsul melodios al femeii:

—Nu mă privi aşa Adevărul e că toate femeile mi-au făcut o baie turnîndu-mi apă din vase de lut. Nu reuşisem să fac baie de cînd am ajuns aici. Şi ştii deja că după sfinţenie nu există virtute mai mare ca...

—Sigur, murmură bătrînul. Cele două priviri se întîlniră în oglindă şi bătrînul continuă: M-am gîndit mult la tine astă-noapte. Ai fost foarte vie în gîndurile mele. Cred că am ajuns chiar să te visez. M-am simţit atît de aproape de tine ca un..

——Ca un tată? de data asta îl întrerupse ea, luîndu-şi revanşa Atît de aproape? spuse fără nici un fel de emoţie.

Dar imediat coborî privirea

——îmi face plăcere că te-ai întors.

Se auziră cîteva explozii la rînd, cine ştie cîte pentru că exploziile alterează noţiunea timpului şi pulverizează secundele, iar miss Harriet se agăţă de pieptenul ei ca un naufragiat de barca lui. Nimic nu i se părea mai ridicol decît să lase lucrurile să cadă pe jos: pieptenul. Lăsă să-i cadă părul pe umeri şi luă mîna bătrînului gringo...

——Doamne Dumnezeule, s-au întors!

-—Cine?

——Cei din tabăra cealaltă. Numai de asta m-am temut. S-au întors şi nu vor face nici o deosebire între cei care ne aflăm aici.

-—Şi tu, miss Harriet, vei fi luată drept o vivandieră americană care a venit în Mexic în căutare de emoţii facile.

Ideea ridicolă împrăştie frica Harrietei Winslow; luă mîna bătrînului şi o strînse. Se gîndi la o moarte intermitentă. El privi adînc în ochii cenuşii ai femeii.

—îţi jur că am acceptat această slujbă înainte să se întîmple ceva, înainte ca logodnicul meu, domnul Delaney, să fie condamnat pentru fraudă federală sau ca povestea lui să devină publică, ţi-o jur...

Nu vreau să ştiu nimic despre asta, spuse bătrînul şi îşi apăsă buzele pe obrazul Harrietei.

Pentru că tu mi-ai vorbit de Leland Stanford. Tu ştii că astfel de lucruri se întîmplă tot timpul. Dar eu îţi jur că

hotărîrea mea era luată deja dinainte. Eu am hotărît să vin aici, în mod liber, tu trebuie s-o ştii...

Privi dincolo de bătrînul care o îmbrăţişa şil- văzu pe Arroyo, în picioare la intrarea compartimentului, parţial ascuns de perdelele grele de mătase albastră care erau atîr-nate peste tot în acest vagon regal. Apoi auzi un foşnet liniştit în spatele lui Arroyo şi o mînă de femeie lungă şi catifelată îl luă de braţ. Miss Harriet închise gura şi o văzu fugitiv pe femeia cu faţa ca luna acoperită cu un şal albastru.

95

Exploziile continuară, mai des şi mai zgomotos: ea se eliberă de îmbrăţişarea tandră a bătrînului şi îşi termină de încheiat toţi nasturii de la bluză: ce se întîmplă? dar teama trebuie să fie secretă.

—Poate s-au întors federalii, spuse bătrînul, fără teamă să-şi dea în vileag teama. Atunci diavolul să se milostivească de noi.

—Nu, spuse femeia micuţă cu faţa ca luna şi cu mîini lungi şi catifelate, intrînd dinspre compartimentul generalu lui. Sînt doar artificii.

Este ziua sfintei patroane a acestui sat, spuse femeia, o mare zi de sărbătoare pentru toată regiunea, veţi vedea îndată, şi îi conduse din vagonul staţionat în aerul plin de praful împuşcăturilor trase de aceiaşi oameni care cu o zi înainte trăgeau cu puşti Winchester obţinute prin contrabandă din Texas. Aerul era căminul acid al prafului de puşcă amestecat cu tămîie şi un grup de copii cu măşti o înconjurară pe miss Harriet şi săriră imitîndu-i pe cei mari. Bătrînul gringo se opri şi privi spre vagonul de cale ferată.

Arroyo era în picioare pe platformă, cu torsul gol, cu o ţigară neagră şi lungă între dinţi, învăluit în fum, privindul- pe bătrîn, privind-o pe Harriet Winslow, privindu-i pe amîn-doi. Dansatorii indieni din nord dansau monoton în faţa capelei, cu clopoţei legaţi de glezne, iar bătrînul o urmări pe Harriet pînă la acoperişul ruinat al conacului, de-a lungul portalurilor devastate unde femeile din sat, cu un amestec de jenă şi de graţie îşi probau rochiile pe care ea le-a permis să le cîrpească: cea mai bună ocazie era întotdeauna sărbătoarea şi astfel Harriet voia să-i arate bătrînului gringo ce a făcut, şi-a învins visul, şi-a învins trecutul, a organizat viitorul: a salvat o viaţă, dar toate acestea nu voia să i le spună ea, să afle el singur.

Perlele nu mai erau acolo şi ea se ruşina şi se mînie cînd puse mîna în casetuţa goală. Tot restul, tot ce a visat, tot ce a pregătit, tot ce a cîştigat s-a risipit cu amărăciune (acum ea se aşază, singură, şi îşi aminteşte).

—Prada, spuse, este unicul lucru pe care îl doresc ei.

—Nu-ţi fie teamă, spuse pe neaşteptate bătrînul.

96

Nu aveţi de ce să vă temeţi, spuse Arroyo, care îşi încingea cele două tocuri de pistol de-o parte şi de alta a burţii dezgolite şi plate. Singura lui îmbrăcăminte erau cizmele înalte şi pantalonii din piele de căprioară.

Iartă-mă, n-am avut timp să mă îmbrac. Mi-a fost

teamă să nu cumva să faci ceva de mîntuială, domnişoară.

Dumneavoastră aveţi prada, dumneavoastră, răspunse ea, mîndră (îşi aminteşte), arogantă (acum se simte singură) şi mulţumită că el a auzit. Este singurul lucru pe care îl vreţi, adevărat? Restul e aer fierbinte.

Arroyo privi caseta goală, îl privi pe bătrîn. O apucă cu forţa de încheietura mîinii pe Harriet; şi Harriet îl privi pe bătrîn, cerînd ajutor, dar el îşi dădu seama că timpul lui cu această fată a venit şi a trecut chiar dacă ea ar avea încă timp să se cuibărească în braţele lui şi săl- iubească ca o femeie sau ca o fiică, n-avea importanţă, era deja prea tîrziu: văzu faţa lui Arroyo, corpul lui Arroyo, mîna lui Arroyo şi se recunoscu învins. Fiul şi fiica lui.

——Călăreţule: ai putea să iubeşti o femeie căreia i-ai făcut sau îi vei face rău?

Arroyo o apucă de încheietura mîinii şi ea ar fi vrut să lupte împotriva lui dacă bătrînul nu ar fi ascultat de primele cuvinte ale lui Arroyo şi nu ar fi protejat-o; dar fantoşa propriului său ridicol se interpuse între ea şi rezistenţa ei. Arroyo o făcu doar să simtă că şi ea este puternică şi că o duce cu el împotriva voinţei ei, dar nu dînd din picioare şi protestînd, ci la fel de puternică precum este el, puternică în orice situaţie pe care el ar fi creat-o acum: îi conduse pe Harriet şi pe bătrînul gringo afară, în ziua arzătoare, acoperită cu nori, uscată şi cenuşie, printre bărbaţii şi femeile îngenuncheaţi în praf în faţa capelei, înghesuiţi în faţa capelei deja plină de oameni: ea se aşază singură şi îşi aminteşte că mai degrabă decît de o întoarcere a federalilor s-a temut acum de faptul că se află într-adevăr pe un pămînt fatalmente străin, unde singura voinţă sigură este o hotărîre încăpăţînată de a nu fi niciodată decît aceeaşi veche, mizerabilă şi haotică ţară; ea a mirosit lucrul acesta, l-a simţit. Acesta era Mexicul.

Bătrînul adulmecă frica Harrietei şi îşi imagină ceea ce propriul său tată, calvinistul furtunos, ar fi spus cînd ar fi intrat în această capelă:

O, ce irosire, ce mîrşăvie a risipei, ce cheltuire idolatră a fructelor Domnului în această mulţime barocă de frunze aurite în fiecare colţ al altarului, ce ziduri sculptate, ce reliefuri aurii de smochini şi mere şi cherubini şi trompete, ce diaree a aurului mexican şi spaniol în mijlocul unui deşert de praf şi porci şi spini şi picioare desculţe şi haine sfîşiate şi cenuşă a fiinţelor sacrificate!

Hristosul mort se afla într-o cuşcă de sticlă. Regele Regilor gol acoperit de abia cu pelerina lui de catifea roşie. Continua să sîngereze după ce murise. Sacrificiul nu dezlegase sclavia vieţii sale, a încarnării sale, a oribilei sale cereri de salvare în mijlocul condamnării preordonate a blestematului său corp pămîntesc care ar fi trebuit să se gîndească doar la Tatăl său: tatăl său în aer, călăreţ al aerului căţărat pentru totdeauna într-un amvon calvinist, calul său de lemn, acel Clavileno al său cu condamnări şi predestinări: gringa a salvat-o pe fetiţa bolnavă a Gardunei: un miracol: o necesitate: bătrînul gringo văzu o complicitate rece şi nedeclarată în ochii lui miss Harriet cînd amîndoi s-au întîlnit în religiile

fără altar din nord, unde Iisus Mîntuitorul trăieşte eliberat pentru totdeauna de trup, de sculptură, de pictură, un spirit impalpabil zburînd pe altarul muzicii: un Dumnezeu adevărat care niciodată n-ar putea să sîngereze, să mănînce, să se împreuneze cu o femeie sau să-şi uşureze stomacul, nu cum e Hristosul mexican.

Arroyo o atrase spre el şi arătă spre altarul scînteietor, autodevorator, unde nici Fecioara nu sîngera şi nici nu se împreuna cu un bărbat, imaculata mamă a Domnului în picioare în toată gloria ei smălţuită acoperită cu falduri aurii şi albastre şi cu o coroană de perle, acum ea se aşază singură şi îşi aminteşte de acele perle pe care ea însăşi le-a salvat nu mai departe de ieri din dormitorul întunecos al castelanei absente şi pe care le-a oferit ca o tentaţie şi ca un monument ridicat în cinstea economisirii şi a onestităţii într-o casetă deschisă.

Cine a plătit toată această... această... extravaganţă? a fost tot ce a putut să spună pentru a ascunde ruşinea pe care o încerca, acuzaţia ei de furt; s-a purtat ca nepoata bătrînului Halston:

Au economisit tot anul, domnişoară, au suferit şi de foame pentru a nu trebui să renunţe la sărbătoarea lor.

El a fost crescut aici, fiul tăcerii şi al nenorocirii.

sărbătoare fără sfîrşit, un lucru proliferant care se alimenta cu propriile lui excese de culoare şi de febrilitate şi de sacrificiu. Bătrînul gringo nu vru să citească presimţiri sau să descifreze semne ale fatalităţii în viaţa care îl înconjura, înghesuindul- şi împingîndul- încet în interiorul capelei, simţind înaintarea şerpuită, dură şi de neînfrint a credinţei încarnate şi a sacrificării şi a risipei pe altar, despărţindul- de ei, bătrînul despărţit de Arroyo şi de Harriet, de bărbatul şi femeia acum împreună, acum îmbrăţişaţi de un destin orb, pe care bătrînul gringo putea săl- înţeleagă pe faţa Harrietei, dar nu şi pe a lui. Pe faţa lui Arroyo. Faţa bătrînului gringo spunîndu-i lui Arroyo: „la-o, ia-o pe fata mea", în mijlocul penitenţilor îngenuncheaţi, a fumului gros de tămîie şi a piepturilor cu scapulari, se rostogoli moneda de un peso de argint perforat, şi copilul Pedrito, în patru labe, se făcu nevăzut, ca un mic animal, de teamă să nu-şi piardă singura bogăţie.

XIV

MONEDA DE UN PESO SE ROSTOGOLI PÎNĂ LA

marginea piaţetei. Pedrito auzi un pian mecanic îndepărtat, pe care copilul ştiu să-l localizeze cu toată zarva sărbătorii. Fredona această melodie. Cine n-o ştia?

—*Pe valuri,* îi spuse la ureche Tomăs Arroyo Harrietei Winslow.

—*The Most Beautiful Night,* îi spuse Harriet Winslow la

ureche lui Tomăs Arroyo, pianul mecanic cîntînd dintr-un colţ epuizat şi invizibil al conacului, el şi ea în salonul de dans salvat de foc de către general şi dăruit, spuse ea, nopţii, luminii nopţii.

Dansară încet, reproduşi în oglinzile ca o sferă de brice care taie acolo unde o apuci:

—Uite. Sînt eu.

—Uite. Eşti tu.

——Uite. Sîntem noi.

Ei îmbrăţişaţi la apusul sărbătorii: ea dansînd cu el foarte încet valsul, dar dansînd şi cu tatăl ei, *dansez cu tatăl meu care s-a întors decorat din Cuba,* ridicat în grad în Cuba, salvat de Cuba, salvatorul Cubei:

——Am fost să salvăm Cuba

-—Am venit să salvăm Mexicul.

Harriet dansînd în noaptea aceasta cu tatăl ei ridicat în grad, decorat, viteaz, la o serată dansantă de bun-venit eroilor din Cuba, cocarde tricolore pe pieptul fiecărei femei, WELCOME BACK HEROES OF SÂN JUAN HILL, tatăl său îmbrăcat în uniformă, cu mustăţile ţepene şi părul parfumat, mîndru de fiica lui zveltă în rochia ei de tafta, căpitanul Winslow mirosind totuşi a ceva deosebit şi ea îngropîndu-şi nasul în ceafa tatălui, ceafa tatălui său mirosind a

Washington, această falsă acropolă de marmură cu cupole şi coloane înfipte în noroiul umed al unui tropic dăunător pentru că nu-şi spune numele: o sufocare septentrională, jungla de marmură ca un cimitir grandios şi nelocuit, templul justiţiei şi al guvernului prăbuşindu-se într-un mărăciniş ecuatorial, devorator, proliferant: un cancer vegetal împletit la temelia Washingtonului, un oraş umed ca sexul unei negrese în călduri. Harriet îşi îngropa nasul în ceafa lui Arroyo şi simţi mirosul de sex excitat şi păros al unei negrese: căpitane Winslow, sînt foarte singură şi pot să fiu a dumneavoastră oricînd veţi dori.

Tomăs Arroyo strînse talia femeii străine în timp ce dansau şi se apropie şi mai mult de pîntecul ei ca o pădure, îşi imagină pîntecul ca o pădure, îşi imagină pîntecul Harrietei ca o pădure frumoasă pe care o va vedea mereu de departe, şi din spatele unei uşi cu oglinzi ieşi Tomăs Arroyo copil să danseze cu mama sa, mama sa soţia legitimă a tatălui său, mama sa doamna curată şi dreaptă, fără ca greutatea norilor să-i apese pe umeri, fără nici o coroană de crivăţ pe cap, fără ochi cenuşii din cauza soarelui puternic, ci curată, nu altfel, o doamnă curată, cu îmbrăcăminte curată, cu părul curat, cu încălţăminte curată, care dansa valsul *Pe valuri,* pe care de-atîtea ori l-au auzit de departe, în casa mare unde îţi puteau interzice să priveşti nu însă şi să asculţi acordurile muzicii.

Atît de intensă era muzica, încît făcea să strige pămîntul aproape întotdeauna tăcut şi le permitea „uite sîntem noi" să se lase pradă iubirii fără teama de a fi auziţi. Tomăs Arroyo îşi puse limba în urechea Harrietei Winslow.

Ea se temu atunci să simtă cît de frumos şi de periculos în acelaşi timp

poate fi.

Teama se transformă în plăcere doar pentru că a gîndit-o. Adevărata teamă era ca după aceea să nu se mai întîmple nimic. Arroyo îi puse limba în ureche şi Harriet Winslow simţi o absenţă cumplită, nu cea a tatălui său, ci a bătrînului gringo. „O să-l cuceresc pe generalul Tomaş Arroyo înainte să mă întorc acasă şi să contim/u viaţa mea obişnuită."

Dar bătrînul i-ar fi spus că în Mexic nu este nimic de supus şi nimic de salvat.

Este lucrul pe care ne este cel mai greu să-l înţelegem pentru că strămoşii noştri au cucerit neantul în timp ce aici se afla o rasă civilizată. Tata mi-a povestit lucrul acesta după război în 1848. Mexicul nu este o ţară perversă. Este numai o ţară diferită.

limbă diferită, în urechea ei: auzită, simţită, umedă, tîrîndu-se ca o reptilă, pe care Harriet o acceptă, dar de care, în acelaşi timp, fugi invocînd predispoziţia ei pentru schimbarea anotimpurilor: dansa în braţele lui Arroyo, dar ea era capabilă chiar acum să dea un sens anotimpurilor, care aici nu existau; dansă în verile copilăriei sale în apropierea foşnetului proaspăt din Rock Creek Park; coborî rapid într-o sanie pe povîrnişurile ninse din Meridian Hill Park; alergă ţinîndu-se de mînă cu tatăl ei pe strada Paisprezece, cumpărînd merele şi nucile toamnei din înmiresmatele băcănii greceşti: se duse la cimitirul din Arlington într-o zi de primăvară plină de polen fugar şi de cireşi umbriţi şi văzu un mormînt gol.

Se strînse şi mai mult în braţele lui Tomâs Arroyo, ca şi cum s-ar fi temut să nu piardă ceva, dar îşi îndepărtă faţa pentru a privi propria ei uimire sălbatică în ochii mexicanului.

Am fost aici înainte, dar numai cînd voi pleca îmi voi da seama

Îl întrebă la ureche dacă îi place să viseze.

Răspunse că da: încetează să mai aibă vîrstă...

Şi mai bine: cînd se trezeşte, nu ştie unde se afla

Arroyo îşi aminteşte doar de un singur anotimp al anului: este mereu acelaşi, aici timpul nu are acele semne în drumul lui şi de aceea este atît de violentă nevoia de a marca timpul cu răni de neuitat, din acelea care continuă să doară după ce se închid: aşa a fost toată viaţa lui.

Iartă-mă, gringuita, nu ştiu multe lucruri despre lume. Uneori sînt foarte îndrăzneţ, înţeleg şi simt unele lucruri foarte adînc, gringuita, foarte adînc, pentru că dacă nu le simt, n-am nici o posibilitate să înţeleg ceva

Dansară valsul ca şi cum ar fi dansat o poveste de iubire; ea îi spuse multe lucruri la ureche în engleză, ca şi cum el ar fi putut să le înţeleagă doar pentru că ea i le-a spus ca şi cum totul s-ar fi întîmplat deja: *n-o să-l mai văd niciodată pe Delaney; cînd vorbesc de întoarcere, nu vorbesc de repetare; o sa mă întorc acasă cu timpul tău, Arroyo; cu timpul bătrînului; o să le păstrez pe amîndouă, Arroyo; tu nu ştii, dar o să fiu stăpînă pe tot timpul pe care îl voi cîştiga aici; o să fiu mai frumoasă şi mai fericită pe măsură ce voi înţelege mai bine acest lucru şi mă voi plimba cu timpurile voastre ale tuturor, păstrîndu-le, pe cărările înguste din Rock Creek vara şi pe potecile ninse din Meridian Hill iarna şi oprindu-*

mă pe strada Şaisprezece în fiecare toamnă, iar în fiecare primăvară, în faţa unei case părăsite unde soarele la apus se joacă cu reflexele schimbătoare ale soarelui pe geamurile ferestrelor: poate mă vei ierta atunci pentru că păstrez timpul tău, Arroyo, sau vei degrada totul poate cerîndu-mi să mă dărui ţie în schimbul vieţii unui bărbat...

N-a întrebat, dar nici n-a afirmat Aceasta nu va mai fi doar povestea unui bărbat. Prezenţa unei femei (prezenţa mea, spuse Harriet) va deforma povestea *Sper doar să-i mai dea un mister şi o primejdie pe care faptele, în sine, niciodată nu i le-a garantat.*

Singurătatea este o absenţă de timp.

Arroyo o strînse la pieptul său şi ar fi vrut să-i spună tot ce gîndeşte, pentru ca ea să nu plece de aici cu vreo nemulţumire, ci să se simtă stăpînă pe tot ce a cîştigat aici. O să-i ceară să păstreze timpul lui, al lui Tomâs Arroyo, atunci cînd el nu va mai putea s-o facă. Şi timpul bătrînului. Şi al lui, încuviinţă Arroyo. Va accepta acest lucru. Vor face un schimb de timp, surîse mexicanul: cine va supravieţui va păstra timpul celorlaţi doi, e de acord, adevărat? spuse aproape cu timiditate, cu un fel de duioşie, generalul, adevărat? orice s-ar întîmpla...

Vroia ca cei doi americani să spună cînd vor pleca din Mexic:

Am stat aici. Ţara aceasta niciodată nu mă va mai părăsi. Tocmai asta vă cer amîndurora Pe cuvînt de onoare:

este singurul lucru pe care-l vreau. Nu ne uitaţi. Dar mai ales, fiţi ai noştri fără să încetaţi să fiţi voi. Atunci spuse lucrul de care ea se temea.

De tine depinde ca bătrînul gringo să se întoarcă viu în ţara lui.

Nici nu mai auzi ce-a adăugat Arroyo *(E un răzvrătit. E viteaz. E rău pentru oamenii mei să fii aşa.),* ci ce n-a adăugat *(Nu voi petrece noaptea asta fără tine. Te doresc cum nici nu-ţi imaginezi, gringuita. Bine, te doresc cum doresc să învie mama. Aşa. lartă-mă, dar voi face orice pentru ca să te am în noaptea asta, frumoasa mea.),* pentru că Arroyo nu ştia că Harriet dansează cu un ofiţer decorat, demn, proaspăt îmbăiat şi în schimb Arroyo a părăsit-o pe mama lui cuminte şi respectată: Harriet îl văzu pe Arroyo ca pe copilul născut de toate femeile copleşite de suferinţe şi umbre: umbrite, mîhnite.

Cînd se despărţi de Arroyo, se văzu într-un salon de dans plin de oglinzi. Se văzu intrînd în oglinzi fără să se privească pe ea însăşi, pentru că în realitate intra într-un vis şi în acest vis tatăl ei n-a murit.

îl privi pe Arroyo şi îl sărută sălbatic, pe neaşteptate. Copilul lăsă să-i cadă peso-ul de argint, dar moneda nu sună la atingerea pietrei, pentru că o mînă pistruiată şi osoasă, acoperită de păr alb, o pescui în aer.

XV

SE SIMŢI UMILIT DE PREZENŢA RĂBDĂTOARE A femeii cu faţa ca luna acoperită cu şalul ei albastru, în ochii ei umezi se citea o stăpînire de sine, adîncă şi înţeleaptă. Femeia unui soldat: a cunoscut astfel de femei în viaţa lui sau a citit despre ele în toate povestirile din trecut. Dar acum

ea îl atinse cu mîna ei lungă şi fină, cerîndu-i fără cuvinte să se prefacă că nu se întîmplă nimic, că ea şi el sînt acolo, în strălucitoarea cuşcă de sticlă a salonului de dans, închişi asemenea lui Hristos în sicriul lui transparent sau asemenea moşierilor absenteişti care dădeau aici în fiecare an un singur bal pentru doamnele şi domnii din Chihuahua şi din El Paso şi chiar din Ciudad de Mexico...

Se prefăceau: el se simţi degradat, dar ea nu.

Uneori el se simte singur şi întotdeauna se poartă ca un bărbat, spuse femeia cu faţa ca luna.

-—Dumneavoastră nu-l satisfaceţi? spuse brusc bătrînul gringo.

Ea nu se simţi jignită.

—Adevărul este că bărbaţii şi femeile sîntem diferiţi.

—Lucrul acesta nu este adevărat şi dumneavoastră o ştiţi bine. Eu nu sînt feminist Unul dintre motivele pentru care sînt aici, doamnă, este acela că mă tem de o lume plină de sufragete isterizate; de un matriarhat insuportabil. Ceea ce se întîmplă este că toţi ne răzbunăm. Doar că voi o faceţi într-un mod mai ascuns decît noi. Asta e tot..

Femeia cu faţa ca luna îi dădu dreptate. Adevărul este că ea era satisfăcută şi el nu, nu pentru că n-ar iubi-o, ci pentru că îi cerea să-şi arate iubirea acceptînd că el are nevoie de iubire mai mult decît ea.

-—Tu nu eşti ţărancă..

Luă mîinile femeii şi le privi.

——Nu. Eu ştiu să citesc şi să scriu.

—Unde te-a întîlnit?

—Nu, eu l-am întîlnit pe el. A intrat în satul meu ca un tînăr armăsar, negru şi mătăsos. Apoi satul a fost cucerit de federali. Eu l-am salvat de la o moarte cumplită, crede-mă, generale indian.

——Recunoştinţa

-—Păi, eu îi sînt recunoscătoare lui. Niciodată nu mi-am imaginat că cineva m-ar putea iubi aşa. Nu este un lucru obişnuit în satul meu. Era un sătuc trist unde chiar şi perechile căsătorite se culcau pe întuneric. Şi cu teamă sau cu scîrbă, nu mai ştiu.

Spuse că în schimb Arroyo este un bărbat gol, chiar şi atunci cînd umblă îmbrăcat. Este un bărbat tăcut, chiar şi atunci cînd vorbeşte.

-—A trebuit să-l salvez pentru ca să mă salveze. Sîntem uniţi şi eu îl înţeleg.

——Ce frumos.

Rămaseră tăcuţi multă vreme; bătrînul gringo încercă să-şi imagineze ce-i spune Arroyo Harrietei în timp ce femeia aceasta îi vorbeşte lui, fără sa-şi imagineze că şi Arroyo se gîndeşte poate la ceea ce femeia îi spune bătrînului gringo, în timp ce Arroyo îi povesteşte Harrietei cum l-a salvat femeia cu faţa ca luna cînd se ascundea de federali în primele zile ale campaniei împotriva lui Huerta aici în nord:

Erau peste tot şi Arroyo îşi dădu seama că l-ar omorî dacă l-ar găsi. Rămase singur în sat şi îşi găsi adăpost într-o pivniţă. De acolo îi auzi tropăind deasupra capului său şi omorîndu-i pe camarazii săi capturaţi. Auzi totul, pentru că acea pivniţă era ca un melc de mare. Apoi astupară toate intrările cu scînduri bătute în cuie.

Arroyo nu înţelegea. Crezu că au condamnat acest sat la moarte pentru că i-a încartiruit pe revoluţionari. L-au încuiat, fără să ştie, în acea pivniţă. El s-a priceput întotdeauna să adulmece. Ii adulmecă pe cei doi cîini adormiţi acolo într-un colţ. Bătăile de ciocan i-au trezit Erau mari şi urîţi, cenuşii, cu boturi de oţel. N-a mai văzut niciodată nişte

fiinţe care să se trezească atît de încet, de parcă ar fi fost uitaţi în pivniţa aceea de la începutul timpului, îi trecu prin minte că au fost lăsaţi doar pentru el, că sînt păzitorii lui, că sînt spiritele păzitoare în formă de animale. Adevărul este că erau doi dulăi urîţi, cenuşii şi de o ferocitate ieşită din comun, pe care stăpînul casei i-a părăsit acolo pentru că federalii i-au furat tot şi omului acestuia îi plăceau cîinii mai mult decît banii, dacă i-ar fi avut, sau decît soţia, căci soţie avea.

—Nu mă privi aşa, gringa.

—Aşa simt.

—Eşti aici de bunăvoie.

—Da, dar numai pentru ce-ai spus tu. O ştii foarte bine.

—A, îţi place bătrînul.

—Da. Are o durere. Cel puţin aşa înţeleg.

—Şi eu atunci?

—Tu provoci durerea. Eu voi încerca să-l ajut cum voi putea, înţelege că pentru asta mă aflu aici.

—O să-l salvezi aşa cum ea m-a salvat pe mine?

—Nu ştiu cum te-a salvat ea.

Arroyo şi cîinii se pîndiră. Cîinii ştiau că el se află acolo. El ştia că ei se află acolo. Cîinii întotdeauna atacă sau latră. Extraordinar în această situaţie era faptul că îl pîndeau pur şi simplu pe Arroyo ca şi cum s-ar fi temut de el tot atît de mult ca şi el de ei. Poate că ei nu ştiau că el nu este un alt animal sau poate că stăpînul lor i-a învăţat să se teamă de tot ce miroase a soldat. Cine ştie. Cîinii au mai mult de cinci simţuri. Arroyo spuse că nici măcar n-ar spune această poveste dacă n-ar fi atît de ciudată.

A fost o zi foarte lungă. Arroyo nu se mişcă şi îi făcu să simtă că şi el e puternic, dar că pentru moment nu le va face rău. Apoi se lăsă noaptea şi el îşi dădu seama că cei doi cîini au aşteptat după faptul că puteau să-l simtă mai bine decît putea să-i vadă el. Mîrîiră. Simţiră că Arroyo se pregăteşte să-i atace. Lătrară foarte urît, şi imediat se năpustiră. Arroyo trase asupra lor. îi străpunse în aer, ca pe doi vulturi grei. îşi descarcă tot revolverul. Căzură horcăind îngrozitor. Ii privi. Se temu că împuşcăturile au fost auzite şi atunci alţii aveau să-l omoare pe el aşa cum i-a omorît şi el pe dulăi, îi lovi cu

piciorul şi îi întoarse cu vîrful cizmei. Doi cîini urîţi, mon-struoşi.^

—îţi povestesc toate acestea cu speranţa că la sfîrşit mă vei înţelege.

—Tu ştii de ce mă aflu aici.

Trecură zilele şi Arroyo putea să audă ordinele militare deasupra capului său, mai ales ordinele date plutoanelor de execuţie, în timp ce el murea de foame cu un pistol descărcat în mînă şi cu doi cîini morţi la picioarele lui. Ar fi dorit să mai aibă încă un glonte. Era mai bine decît să-i mănînce pe duşmanii lui morţi.

—Voi crede orice îmi vei spune acum.

—Nu eşti prizoniera mea

—Asta o ştiu deja

—Crede tot ce îţi voi spune. Vei putea pleca atunci cînd vei vrea

în noaptea aceea auzi că cineva bate cu degetele în scîn-durile bătute în cuie. O voce de femeie îi spuse să nu deznădăjduiască. Ea îl va lăsa să iasă de îndată ce va trece primejdia Să nu deznădăjduiască. Ceea ce ea nu ştia este că Arroyo i-ar fi mîncat pe cei doi cîini. Dar îi ascultă vocea şi îşi spuse că trebuie să creadă în ea, nu trebuie s-o jignească îndoindu-se de ea şi apoi ea este singura lui speranţă. Nu trebuie să mănînce mortăciuni pentru ca să nu trebuiască să-i spună mai apoi: am crezut în tine ştiind că nu este adevărat şi îţi sărut buzele cu aceleaşi buze care au mîncat carne de cîine.

—înţelege-mă şi iartă-mi mica iubire trecătoare pentru tine, gringa

—Ştiu bine. Şi eu ştiu să salvez un bărbat Dar poate consecinţele sînt diferite. Ştii foarte bine ce trebuie să-mi povesteşti, generale Arroyo.

îi spuse că erau două posibilităţi ca cineva să moară noaptea trecută după luptă. Una era a bătrînului gringo. Cealaltă a colonelului federal. Oricare dintre ei ar fi putut să moară.

—M-am întors să-ţi povestesc că colonelul a murit ca un viteaz.

—Trăieşti un vis nesfîrşit de onoare.

(Acum ea este singură şi îşi aminteşte: Viaţa nu este aşa cum o înţeleg eu. Ah, acum ea înţelege viaţa în sfîrşit, după ce a fost iubită de el?)

——Eşti vanitos şi prost uneori, şi alteori eşti sincer şi vulnerabil. Ştiu asta după ce te-am iubit. Asta înţeleg, dar nu modul tău de a înţelege viaţa, pentru că tu cinsteşti moartea mai mult decît orice.

-—Eu sînt viu. Datorită unei femei ieri şi datorită ţie azi. Nu, ea dădu din cap agitîndu-şi părul castaniu, el este

viu azi pentru că n-a sosit încă momentul cel mai bun pentru ca el să moară. Nu-l va lăsa să treacă. Lucrul cel mai important din viaţa lui Arroyo n-o să fie cum a trăit, ci cum a murit.

-—Sigur. Sper ca tu să mă poţi vedea murind, gringuita

—Ţi-am mai spus că prefer să văd moartea ta decît a bătrînului.

—Este foarte bătrîn.

—Dar nu ştiu să-i judec durerea Pe a ta ştiu s-o judec.

—Ţi-ai petrecut timpul judecîndu-mă de cînd ai venit.

N-o să mai fac, ţi-o jur. Este promisiunea mea contra promisiunii tale, generale Arroyo.

Vorbeşti mult, frumoasă gringuita Eu am crescut în tăcere. Tu ai mai multe cuvinte decît sentimente, cred eu.

—Nu-i adevărat, îmi plac copiii. Sînt bună cu ei.

—Atunci, fă unul.

Rîseră mult şi el o sărută din nou, intrîndu-i în gură ca într-o pivniţă plină de cîini, devorîndu-i limba cu aceeaşi foame pe care a simţit-o atunci.

—Nu-ţi place, gringuita? Cu sau fără promisiuni, nu-ţi place, spune-mi, frumoasă gringuita, gringuita amantă şi îndurerată, iubind cu de-adevărat pentru prima oară, să nu-mi spui că nu, frumoaso, nu ţi-a plăcut dragostea mea, dragos tea ta, gringuita?

—Da

Arroyo strigă şi femeia cu faţa ca luna strînse mîna bătrînului gringo şi spuse despre Arroyo ceea ce toţi spuneau despre bătrîn:

——A venit aici doar ca să moară.

108

109

Căpitane Winslow, sînt foarte singură şi puteţi să mă aveţi oricînd veţi dori.

Bătrînul gringo se întoarse pe jos la vagonul de cale ferată şi îl văzu pe Arroyo singur, rîzînd şi mergînd legănat, cu pasul fanfaron, prin tabăra prăfuită, fără să ştie ce face sau zice duşmanul lui. Dar bătrînul gringo îşi imagină şi se temu că generalul se plimbă ca un cocoş pentru a lăsa să se înţeleagă că gringa este a lui, că s-a răzbunat în felul acesta pe beţivii de americani, Arroyo este acum masculul care a avut-o pe americană şi a spălat cu o ejaculare rapidă înfrîn-gerile de la Chapultepec şi Buenavista.

Dar Harriet nu gîndea ca bătrînul. Cînd Arroyo o lăsă pe ea, femeia cu faţa ca luna se întorsese deja în compartimentul în care dormeau cele două femei, şi Harriet se simţi scandalizată şi ruşinată. Aceasta era adevărata lui femeie.

Trebuie să înţelegi, spuse femeia cu mîinile lungi şi fine, care făceau parte din sentimentele şi modalitatea ei de comunicare. Erau biciuiţi cu latul unui machete dacă erau auziţi că fac amor. Uneori aproape îi omorau. Trebuiau să facă amor în tăcere, ţi-o spun ca femeie. Mai rău ca animalele. Eu am fost prima femeie cu care a făcut amor fără să se teamă de cuvintele şi de suspinele lui. El nu va uita niciodată cum a strigat de plăcere pentru prima oară cînd a terminat în interiorul meu şi nimeni nu l-a biciuit. Nici eu nu-l voi uita, domnişoară Harriet. Niciodată n-o să-l întrerup cînd face dragoste, pentru că ar fi ca şi cum m-aş

întrerupe pe mine cînd fac dragoste. Dar el n-a mai strigat niciodată de atunci, pînă în noaptea asta cu dumneavoastră. Asta m-a speriat, trebuie să mărturisesc acum, înainte să fie prea tîrziu şi presimţirea mea să se transforme în altceva. Tomăs Arroyo este fiul tăcerii. Adevăratele lui cuvinte sînt hîrtiile lui pe care le înţelege mai bine decît oricine, chiar dacă nu ştie să le citească. Eu întotdeauna m-am temut să nu se întoarcă aici unde s-a născut. Ce lucruri se pot întîmpla cînd cineva se întoarce la căminul pe care într-o zi l-a părăsit pentru totdeauna?

Cum nu ştiu ce să-i răspundă, Harriet făcu o slabă încercare de a-i spune femeii că şi ea a avut un amant în ţara ei, un bărbat blînd şi onest, un bărbat distins şi responsabil,

un... Privi ochii femeii cu faţa ca luna şi nu putu să continue.

—Eşti liberă, gringa, îi spusese Arroyo cînd o părăsise în după-amiaza aceasta, şi ea îi răspunsese că nu, asta nu e iubire adevărată, dar ce o să-i spună dacă se va întoarce din nou, în noaptea asta, puţin ameţit, ca să-i spună că nu-i ajunge o singură dată, că durerea bătrînului gringo nu e nimic pe lîngă durerea lui, durerea de a nu o mai avea pe ea încă o dată, de a continua s-o dorească, imaginîndu-şi-o goală în braţele lui, de a nu putea s-o mîngîie...

—Nu mai ai nimic de dorit sau de imaginat, generale Arroyo.

—Nu mă pedepsi, te rog frumos.

Ai prefera să mă imaginezi? Acum vorbeşti ca un bărbat pe care l-am cunoscut odată. Şi el prefera să mă imagineze în timp ce făcea amor cu altele, pentru ca eu să fiu femeia lui ideală. Poate destinul meu este acela de a trăi în imaginaţia bărbaţilor.

Arroyo spuse că nu ştie istoria personală a Harrietei, nici nu doreşte s-o ştie. Poate şi ea simte că s-a răzbunat?

-—Toţi sîntem oameni jigniţi, unii mai mult decît alţii, îi spuse Tomâs Arroyo. Tuturor ne place răzbunarea. Aici îi spunem pe nume. Voi cum îi spuneţi?

-—Caritate... destin... murmură Harriet Winslow. Admise că într-adevăr voia să-l omoare pe bătrînul

gringo în noaptea luptei şi apoi să-i spună ei că a murit ca un laş. Ce vroia ea, de fapt? Să aibă un tată ca bătrînul gringo, sau să se poarte cu Arroyo precum cu tatăl ei? Ea tremură cînd auzi ce spune şi îi spuse vorbeşte, vorbeşte, ca să spună altceva, nu ce a spus acum.

înainte de a se hotărî să o iubească, Arroyo se gîndi că niciodată n-o să ştie de ce bătrînul gringo nu l-a omorît pe colonel şi a pierdut în felul acesta ocazia de a cîştiga încrederea şefului.

-—Ăsta a fost primul lucru pe care mi l-am spus, gringa, îi comunică imediat îndoiala lui. Al doilea a fost: Arroyo, dacă îl vei omorî pe bătrînul gringo, niciodată nu va fi a ta gringuita Atunci un drăcuşor mi s-a băgat în cap şi mi-a spus: Arroyo, poate că cele două lucruri sînt unul şi acelaşi.

Nici tu nici bătrînul nu vreţi s-o pierdeţi pe această femeie frumoasă. Şi amîndoi ştiţi că ea niciodată nu va iubi un asasin.

Spusele lui o aduseră la disperare. Cum îşi număra Arroyo morţii? Cei din ziua următoare îi ştergeau pe cei din ziua anterioară? Fiecare dimineaţă însemna să uităm sîngele şi s-o luăm de la capăt cu morţii? Mîine, mîine... Spuse că n-o interesează deloc ce-ar putea să mai spună. Ar fi putut să spună orice ar^fi dorit. Ar fi putut să-i inventeze un alt destin bătrînului. îi strigă că o răneşte în credinţa ei cea mai adîncă. îi ceru să o creadă: ea nu gîndeşte ca el, îi e greu să-l urmeze, nu trebuie să se mai vadă, o singură dată pentru a-şi face o promisiune şi a-şi dărui o plăcere, mai merge, dar nu pentru a-şi reinventa un destin, al lor şi al altora Aceasta nu este credinţa ei, spuse suspinînd Harriet Winslow. Numai Dumnezeu poate să facă asta

Nu un bărbat ca tine.

Aş fi putut să-l omor.

—Atunci nu m-ai fi posedat niciodată, ai dreptate. Am fost cu tine doar pentru că mi-ai spus că vrei să-l omori. Asta mi-ai spus în înghesuiala din capelă, apucîndu-mi braţele.

—Ascultă, ce e roata asta pe braţul tău drept?

—Este un vaccin. Dar răspunde-mi. Acum trebuie să-ţi ţii promisiunea

—Eşti liberă, gringa Vaccin?

——M-ai învăţat să descopăr dragostea fără să iubesc? Aceasta nu este adevărata libertate a unei femei, te înşeli.

Şi iarăşi:

-—Nu ţi-a plăcut, gringuita? Spune-mi dacă nu ţi-a plă cut, cu sau fără promisiune, adevărat că ţi-a plăcut şi mai vrei, frumoasă gringa, fetiţă dulce, gringuita mea, amanta mea drăgăstoasă, iubind de-adevăratelea pentru prima oară, cu vaccinul tău cu tot, eu ştiu, nu ţi-a plăcut cum te-am iubit, cum ne-am iubit, gringuita?

Da

Şi lucrul acesta Harriet Winslow nu i l-a iertat niciodată lui Tomăs Arroyo.

XVI

ŞTII DE CE M-AM ÎNTORS? O ÎNTREBĂ PE Harriet Winslow, şi imediat nu mai întrebă, afirmă: Tu ştii de ce m-am întors. Ochii tăi îţi scapă, gringuita, probabil că fugi de ceva, din moment ce doreşti atît de mult să te întorci la acelaşi lucru, la lucrul de care fugi: uite, te-ai privit în oglinzi, crezi că nu ştiu? Şi eu m-am privit în oglinzi, cînd eram un băieţel; dar

oamenii mei nu, ei niciodată nu şi-au văzut corpurile în întregime: eu trebuia să le dau acest mare dar, această sărbătoare: acum, priviţi-vă, mişcaţi-vă, ridică un braţ, tu, dansează o polcă, răzbunaţi-vă pentru toţi anii orbi în care aţi trăit orbi faţă de propriile voastre corpuri, pipăind în întuneric pentru a întîlni un corp - corpul tău -atît de străin şi tăcut şi depărtat ca toate celelalte corpuri pe care nu ţi se permitea să le atingi sau cărora nu li se permitea să te atingă pe tine. S-au mişcat în faţa oglinzii şi s-a rupt vraja, gringuita Ştii tu, aici avem un joc de copii. Se numeşte vrăjiţii. Cel care te atinge te vrăjeşte. Rămîi nemişcat pînă cînd altă persoană ajunge să te atingă. Atunci poţi să te mişti din nou. Cine ştie cînd va veni altă persoană să te vrăjească încă o data A vrăji. Este un cuvînt foarte frumos. Este un cuvînt foarte periculos. Eşti vrăjit Dar nu mai eşti stăpîn pe tine însuţi, îi aparţii altei persoane care nu poate să-ţi facă bine sau să-ţi facă rău, cine ştie? Ascultă-mă, gringuita, eu am fost vrăjit de casa asta de cînd m-am născut aici, nu în patul mare cu perne de puf şi cu baldachin al tatălui meu, ci pe rogojina mamei mele într-o cameră de serviciu. Conacul şi cu mine ne-am privit de treizeci de ani încoace, aşa cum şi tu te-ai privit în oglindă sau cum oamenii mei s-au văzut reflectaţi în ea Eu eram vrăjit de cărămidă şi de plăcile de faianţă multicoloră şi de geamuri şi

de porţelan şi de lemn. O casă sînt toate acestea la un loc, dar şi mult mai mult. Ai avut o casă pe care s-o fi putut numi „casa mea" cînd erai copilă, gringuita? Sau şi tu a trebuit să priveşti o casă care ar fi putut fi a ta, care într-un fel era a ta, mă înţelegi, dar care era mai îndepărtată de tine decît un palat dintr-un basm? Există lucruri care sînt şi una, şi alta: ale tale şi ale altuia, care te dor ca şi cum ar fi ale tale pentru că nu sînt ale tale. Mă înţelegi? Vezi altă casă, înţelegi această casă, vezi cum se aprind luminile şi cum cuprind treptat toate ferestrele şi apoi le vezi stingîndu-se noaptea şi tu te afli în interiorul casei, dar şi afară, supărat că te afli afară, dar recunoscător că poţi vedea casa în timp ce ei toţi, ceilaţi, restul, mulţi, se află înăuntru, prizonieri, şi nu pot să vadă: atunci ei sînt cei excluşi şi tu te bucuri, gringuita, tu te simţi mulţumit şi sufletul ţi-e plin de bucurie: tu ai două case şi ei au doar una singură.

Arroyo lăsă să-i scape un suspin înspăimîntător, asemănător mai degrabă cu geamătul cuiva izbit cu piciorul în vintre şi îşi ascunse exteriorizarea involuntară a chinurilor interioare, curăţîndu-şi gîtlejul şi scuipînd o flegmă groasă într-un pahar plin cu rachiu. Era un spectacol urît şi Harriet se ascunse de el, dar Arroyo o apucă cu forţa de bărbie.

Priveşte-mă, spuse Arroyo, gol în faţa Harrietei, îngenuncheat, gol, cu pieptul lui arămiu puternic şi buricul lui adînc şi sexul neliniştit, niciodată în stare de repaus, ea l-a cercetat, mereu pe jumătate în erecţie, asemenea sticlei de *mezcal* pe jumătate plină pe care obişnuia s-o lase mereu în diferite locuri, ca şi cum testiculele lungi şi tari, asemănătoare cu o pereche de fructe păroase de avocatier, legănîndu-se, dar tari ca piatra între picioarele lui indiene zvelte, fără păr, lucioase, ar fi avut sarcina de a se ocupa neîntrerupt de erecţia penisului negru, din nou strălucitor,

zvîcnind, încununat cu o aureolă din părul cel mai negru pe care ea l-a văzut vreodată, şi rîse amintindu-şi de părul pubian ciufulit, roşiatic, rar, al lui Delaney, pe care ea l-a văzut o singură dată, prin şliţul pe jumătate deschis, penisul lui Delaney adormit ca un pitic trist pierdut într-o spălătorie: văzut o singură dată, dar simţit de atâtea ori cînd îi cerea: fii femeia

mea, Harriet, dovedeşte-mi iubirea ta, fă ce vrei, ştii tu, fără nici un pericol pentru tine, scumpo, doar mînuţa ta fină, Harriet: şi micile lui plăceri reci şi spasmodice; Arroyo era ca un şuvoi fluid la fel ca sexul: asta însemna numele lui, Brook, Stream, Creek: Tom Creek, Tom Brook, ce nume englezesc perfect pentru un bărbat care semăna cu Tomâs Arroyo! rîse ea cu el îngenuncheat acolo în faţa ei, fără să-şi etaleze sexul în perpetuă semierecţie pe care ea îl văzu şi îl atinse iluzionată, înţelegînd că nu este nimic de înţeles acolo, că Arroyo, Tom Brook al ei, este armăsarul primitiv: a auzit spunîndu-se că bărbaţi cum sînt căruţaşii, ciobanii, zidarii, au penisul mereu pregătit, tare, nu-şi complică viaţa cu gînduri despre sex, îşi folosesc sexul cu firescul cu care merg, strănută, dorm sau mănîncă: Arroyo este ca ei? îi trecu prin gînd o clipă şi imediat se detestă pentru că l-a privit din nou cu un aer protector, mult, mult mai bine să creadă că penisul lui Arroyo este mereu pregătit sau pe jumătate pregătit, de fapt, datorită unei imaginaţii complicate care ei i se părea de nepătruns: poate el este aşa cu ea, doar cu ea, cu nimeni altcineva, cu nici o altă femeie?

„Harriet Winslow, se dojeni în tăcere pe ea însăşi, orgoliul este un păcat. Nu deveni o fată proastă şi infatuată atît de tîrziu. Nu înnebuneşti pe nimeni, nici în Mexic, nici la Washington. Linişteşte-te, linişteşte-te, miss Harriet, fetiţo, linişteşte-te."

Nu mai vorbea cu ea însăşi: imaginaţia o condusese în braţele amantei tatălui ei, negresa umedă în casa umedă şi tăcută, unde luminile urcau şi coborau pe scări.

Priveşte-mă, repetă Arroyo, priveşte-mă privindu-te (asta vroia să spună, oricum, gîndi ea) (acum ea se simte singură şi îşi aminteşte) incapabil să mă mişc în timp ce îţi privesc chipul, pentru că eşti frumoasă, poate, dar frumuseţea nu este singurul motiv pentru a rămîne aşa, nemişcat, în faţa cuiva sau în faţa unui lucru, ca în faţa unui şarpe, surise Harriet, de exemplu, sau în faţa unei fata morgana în deşert; sau a unui coşmar din care nu poţi să evadezi, căzînd pentru totdeauna în fîntîna visului, alergînd pentru totdeauna în interiorul visului: nu, spuse Arroyo, te gîndeşti la lucruri

triste şi urîte, gringa, eu vorbesc de frumuseţe, sau de iubire, sau pentru că îmi amintesc deodată cine eşti tu şi ori tu mă faci să-mi amintesc cine sînt eu, ori deodată fiecare în parte îşi aminteşte de cineva, dar îi mulţumeşte persoanei care priveşte pentru că îi aduce înapoi această dulce amintire; da, ea îşi ridică palma, aici, în noaptea asta pot să-mi imaginez multe lucruri care n-au existat niciodată sau să doresc ceea ce n-am avut niciodată, spuse Arroyo, unindu-şi palma deschisă cu

palma ei: ea rece şi uscată, el fierbinte, dar şi uscat, amîndoi în genunchi învolburînd cu genunchii lor spuma cearşafurilor, patul ca o tălăzuire nemişcată care va prinde din nou viaţă atunci cînd trenul se va mişca iarăşi, cînd se va grăbi spre întîlnirea următoare, spre luptă, spre campanie, spre ceea ce se va întîmpla după aceea în viaţa lui Arroyo: atunci patul cuplului Miranda, pe care erau îngenuncheaţi împreună iubindu-se, se va zdruncina singur, fără a ţine seama de corpurile care acum îi dădeau singurul lui ritm: o mare de fluxuri lente şi reci şi fulgere subite de căldură ivite din profunzimi de nebănuit, unde o caracatiţă se va mişca împinsă de o teroare iraţională şi spiralele de nisip negru alergînd ca nişte nori spre înalt încălzind uşor apele cu febra descoperită a nemişcării, spărgînd oglinzile mării îngheţate: prefăcînd în aşchii suprafaţa realităţii.

Fiecare strînse în pumnul său mîna celuilalt.

El spuse că timp de treizeci de ani privise fără să se mişte conacul: cînd era copil, cînd era adolescent, şi cînd era bărbat tînăr la conac. Atunci a avut loc această mişcare. Nu el a început-o. El n-a făcut decît să i se alăture. Dar înţelege că este a lui, ca şi cum el ar fi conceput revoluţia între coapsele deşertului din Chihuahua, da, gringuita, chiar aşa Dar nu ăsta este lucrul cel mai important. Adevărul este că el s-a mişcat, în sfîrşit, el împreună cu toţi ceilalţi, cu spinările îndoite, mişcîndu-se, urcînd ca dintr-un vis de marijuana, animale încete arămii însetate şi rănite, urcînd din patul deşertului, din căuşul muntelui, urcînd cu picioarele goale din satele devorate de păduchi, a vorbit ea cu Luna, femeia care a venit dintr-un mic sat din nordul Mexicului, ea ştie, ştie ea? bine, mişcarea l-a excitat şi acum, şi acum,

obligă cu violenţă să-şi coboare mîna strînsă în mîna lui şi o aşează pe penisul lui nervos, şi acum poate să i-o spună doar ei, niciodată nu-i va spune nimic Lunei, femeia va înţelege, dar se va simţi trădată pentru că amîndoi sînt mexicani, el i-o va spune ei, pentru că n-ar putea să i-o spună decît unei femei venită dintr-o ţară atît de depărtată şi ciudată ca Statele Unite, din cealaltă lume, din lumea care nu este Mexicul, din lumea depărtată şi curioasă, periferică şi marginală a iancheilor care nu se bucură de mîncărurile bune sau de revoluţiile violente sau de femeile sclave sau de bisericile frumoase şi care rup toate tradiţiile doar ca să le rupă, ca şi cum doar în viitor sau în tot ce e nou ar exista lucruri bune, îi poate spune asta doar ei nu numai pentru că ea este altfel, ci pentru că acum ei, mexicanii, sînt, poate doar pentru o clipă, ca şi ea, ca bătrînul gringo, ca toţi cei din ţara lor: neliniştiţi, mişcîndu-se, uitînd vechea lor fidelitate faţă de un singur loc şi un singur peisaj şi un singur cimitir, asta îi va spune ei:

-—Gringa, sînt din nou prizonier.

Ce vrei să spui? întrebă ea, surprinsă încă o dată de acest bărbat ale cărui cuvinte erau mereu o surpriză pentru ea

-—Asta vreau să spun. înţelege-mă. încearcă. Nu mă puteam mişca privind conacul, ca şi cum aş fi fost propriul meu spiriduş. Atunci am evadat şi m-am mişcat. Acum sînt nemişcat din nou.

—De ce te-ai întors aici? spuse ea încercînd să fie înţelegătoare.

—Nu, el dădu din cap energic. Mai mult decît atît. Mă simt din nou prizonierul propriilor mele fapte. Ca şi cum din nou nu m-aş mai mişca

Este închis în destinul revoluţiei unde l-a surprins ea: asta a vrut să spună. Nu, este ceva mai mult decît întoarcerea la conac. Cu mult mai mult decît asta (îşi lăsă mîna să cadă pe coapsa goală a Harrietei): Toţi avem vise, dar atunci cînd visele noastre se transformă în destinul nostru, trebuie să ne simţim fericiţi pentru că visele au devenit realitate?

El nu ştia să răspundă. Nici ea Dar Harriet începu să se gîndească de atunci că poate bărbatul acesta a fost capabil să

facă ceea ce nimănui nu i se cere: s-a întors acasă, retrăieşte unul dintre cele mai vechi mituri ale umanităţii, întoarcerea la căminul părintesc, la casa călduţă a originilor noastre.

„Nu este posibil, îşi spuse ea, şi nu numai pentru că cel mai probabil este ca acel loc să nu se mai afle acolo. Dar chiar dacă s-ar afla acolo, nimic nu va mai fi la fel: oamenii îmbătrînesc, lucrurile se sparg, sentimentele se schimbă. Niciodată nu te poţi întoarce acasă, chiar dacă este acelaşi loc cu aceiaşi oameni, dacă din întîmplare atît locul cît şi oamenii au dăinuit, nu aceiaşi, ci faptul că sînt pur şi simplu acolo, în fiinţarea lor." îşi dădu seama că limba engleză nu ştie să conjuge decît un singur fel de a fi, *to be,* care în spaniolă este fiinţa şi fantoma ei: a fi esenţial şi permanent şi a fi schimbător aici, o formă de existenţă, oglinda celeilalte, dar şi transformarea ei: schimbarea constantă, ca spiritul şi trupul. Căminul este o amintire. Singura amintire adevărată: prin urmare amintirea este căminul nostru, şi astfel se transformă în singura dorinţă adevărată a sufletelor noastre; căutarea arzătoare a micilor şi incertelor noastre paradisuri, îngropate foarte adînc în sufletele noastre, impermeabile la sărăcie sau prosperitate, la bunătate sau cruzime. Un sîmbure strălucitor de autocunoaştere care străluceşte doar pentru un copil? întrebă Harriet.

Nu, răspunse Arroyo intuitiv, un copil este doar un martor. Eu am fost martorul conacului. Pentru că eram bastardul din camerele de serviciu, trebuia să-mi imaginez ceea ce ei nici măcar nu se străduiau să vadă. Am crescut mirosind, respirînd, ascultînd fiecare colţ din casa asta: fiecare cameră. Eu puteam să ştiu fără să mă mişc, fără să deschid ochii, vezi, gringuita? Eu puteam să respir cu fiecare loc şi să văd ce făcea fiecare în camera lui, în baia lui, în sufragerie, •nu exista nimic secret sau necunoscut pentru mine, micul martor, Harriet, eu care i-am văzut pe toţi, i-am auzit pe toţi, i-am imaginat şi i-am mirosit doar pentru că am respirat în ritmul pe care ei nu-l aveau pentru că nu le era necesar, ei meritau totul, eu trebuia

să-mi umplu plămînii cu aerul conacului, să-i umplu cu cea mai mică crăpătură din zugrăveala pereţilor, cu fărîmitura cea mai mică de pîine, cu

cea mai secretă frîntură de vomă, cu urmele şerpuite de treabă mare şi praful lor măturat sub covoare, şi să fiu astfel martorul absent al fiecărei împreunări trupeşti, grăbită sau languroasă, jucăuşă sau plicticoasă, lamentabilă sau orgolioasă, tandră sau rece, al fiecărei defecaţii, groasă sau apoasă, verde sau roşie, uşoară sau bolovănoasă din cauza porumbului crud indigest, am ascultat, mă auzi, fiecare vînt, mă auzi, fiecare rîgîit, fiecare scuipat căzînd, fiecare urină curgînd şi am văzut cum li se sucea gîtul curcanilor descărnaţi, cum erau castraţi boii, cum erau spintecaţi ţapii şi puşi la frigare, am văzut sticlele astupate pline cu vinul neliniştit din văile din Coahuila, atît de aproape de deşert, încît miros a vin de nopal, apoi sticluţele cu medicamente destupate pentru curăţenia cu ulei de ricin şi pentru febra mare a morţii, şi pentru naştere şi pentru bolile de copii, eu puteam să ating catifelele roşii şi organdiurile spumoase şi taftalele verzi ale crinolinelor şi bonetele doamnelor, cămăşile lor lungi de noapte din dantelă cu inima sacră a lui Iisus brodată în dreptul sexului: devotamentul tremurător şi umil al lumînărilor de pe măsuţele de noapte picurîndu-şi liniştit sudoarea de ceară portocalie ca şi cum ar fi fost o parte dintr-un mic orgasm sacru; contrastînd cu candelabrele din casa imensă cu parchete luxoase şi draperii grele şi ciucuri auriţi şi pendule cu picioare, şi fotolii cu braţe şi scaune de sufragerie fragile şi scăldate în vopsea aurie: eu am văzut totul şi într-o zi bătrînul meu prieten, bărbatul cel mai bătrîn de la conac, un bărbat poate la fel de bătrîn ca însuşi conacul, da, uneori am crezut că aşa este, un bărbat care niciodată n-a purtat pantofi şi niciodată n-a făcut zgomot (se numea Graciano, acum îmi aduc aminte), îmbrăcat tot în pînză albă, o bucată de piele veche bătrînul, cu îmbrăcămintea aceea care a fost cîrpită de atîtea ori, încît nu mai era posibil să se facă vreo deosebire între petice şi peticele peticelor de pe hainele lui şi ridurile de pe pielea lui, ca şi cum corpul ar fi fost şi el cîrpit de o mie de ori: Graciano cu mirieştea lui albă pe cap şi pe bărbie era omul însărcinat să întoarcă ceasurile în fiecare seară şi într-una dintre seri mă luă cu el.

118

119

n

„Nu i-am cerut-o eu. El singur m-a luat de mînă, şi cînd am ajuns la ceasul care se afla în salonul unde toţi beau cafea şi coniac după cină, Graciano mi-a dat cheile casei. El era singurul servitor care avea dreptul să le ţină. Mi le-a dat mie în seara aceea, pentru ca eu să le ţin în rnînă în timp ce el întorcea ceasul cel mare de la intrarea în salon.

Gringa: timp de o clipă am avut acele chei în mîna mea Erau fierbinţi şi reci, ca şi cum şi cheile vorbeau despre viaţa şi moartea din camerele pe care le deschideau.

Am încercat să-mi imaginez ce camere vor deschide cheile fierbinţi şi ce camere, cele reci.

A durat doar o clipă.

Am strîns cheile în pumn, ca şi cum aş fi ţinut în el întreaga casă. în clipa aceea toată casa a fost în puterea mea Toţi cei care se aflau în ea erau în puterea mea Sigur că ei au simţit-o pentru că (sînt sigur) pentru prima oară în viaţa lor au încetat să discute şi să fumeze şi să bea şi şi-au îndreptat privirea spre bătrînul care întorcea ceasul şi o doamnă foarte frumoasă îmbrăcată în verde m-a văzut şi a venit pînă la mine, lăsîndu-se jos în faţa mea şi spunînd: «Ce nostim!»

Aprecierea tinerei doamne n-a fost împărtăşită de nimeni din cei de faţă. Am văzut cum se aplecau unii spre alţii, am auzit cum vorbeau cu vocea scăzută, şi apoi o tăcere penibilă cînd doamna s-a întors să-i privească de parcă ar fi vrut să-şi împartă bucuria cu ei, dar n-a dat decît peste priviri reci şi atunci a întrebat cu o voce foarte scăzută:

«— Ce-am mai făcut acum?»

Era tînăra soţie a fiului mai mare al tatălui meu. Era mama copiilor, nepoţii mei, pe care tu ai venit să-i înveţi engleza, gringa. Acum douăzeci de ani, fata aceea nu înţelegea încă legile clanului Miranda Eu i-am privit speriat, strîngînd în pumn cheile casei lor. Atunci bărbatul care era tatăl meu a lătrat:

«— Graciano, ia-i cheile mucosului ăstuia»

Bătrînul surîse şi întinse palma ca să-i dau darul pe care mi-l făcuse.

Eu îl înţelegeam pe don Graciano. îi înapoiam cheile dîndu-i de înţeles că eu le-am atins deja, că eu înţeleg că el

îmi face acest dar minunat dintr-un motiv necunoscut. Cînd i le-am dat înapoi, cheile erau calde, dar mîna mea era rece.

Apoi don Graciano m-a dus cu el pînă la patul lui vechi în partea în care dormeau servitorii şi se aşează pe el cu o privire absentă, pe care mai tîrziu am învăţat s-o descopăr, gringa, în ochii celor care se duc din lumea asta, dar nu ştiu încă. Uneori, privindu-i, noi aflăm înaintea lor cine o să plece, şi cînd. Există un fel de absenţă în privirea lor lăuntrică care ne spune: «Priveşte-mă. Sînt pe ducă. Eu nu ştiu. Dar se întîmplă doar pentru că mă privesc dinlăun-trul meu şi nu din afară. Tu care mă priveşti din afară, spune-mi dacă n-am dreptate şi uite, băiete, nu mă lăsa să mor singur.»

Desigur că bătrînul Graciano a vorbit de alte lucruri în noaptea aceea A spus, îmi amintesc (Arroyo îşi aminti), că de multe ori stăpînii au vrut să-i dea lui hainele uzate, hainele de oraş, pentru a-l răsplăti şi a-i arăta stima lor. M-a sfătuit să nu cumva să accept aşa ceva Să mă mulţumesc întotdeauna cu hainele mele de lucru, mi-a spus, în noaptea aceea

A vorbit despre caritate şi despre cît de mult o detesta A vorbit despre cum să vorbim, despre cum vorbim noi, nu despre cum imităm modul de a vorbi al stăpînilor. A spus că niciodată nu trebuie să explici nimic; mai bine să înduri loviturile de bici decît să te plîngi sau să explici ceva Dacă trebuie să supravieţuieşti, e mai bine s-o faci fără să spui niciodată «îmi pare rău» sau «Nu mă simt bine».

M-a tras spre el, ca să mă pot cuibări la pieptul lui şi bătaia inimii lui

era mai slabă decît cea a şopîrlelor din deşert pe care uneori le-am prins cînd fugeau din vreun colţ în ruină al camerelor de serviciu.

Caritatea, spuse, este duşmana demnităţii, orgoliul nu este păcatul, orgoliul este demnitate curată. Orgoliul nu este un drept, spuse scotocind dedesubtul unui poncho făcut sul, care-i slujea drept pernă: demnitatea însă este un drept. Scoase din poncho o cutie netedă şi frumoasă din palisandru, gringa, ascunsă acolo înlăuntrul acelui poncho făcut sul, spunînd că demnitatea este un drept, şi dreptul se află chiar

aici în interiorul acestei cutii: el mi-a dat cheile, dar trebuie să i le dau înapoi sau dacă nu îşi vor da seama că se întîm-plă ceva ciudat Dar ceea ce se află în cutia de lemn poate să rămînă la mine: poate să rămînă la mine, pentru că ei nu ştiu nimic despre asta, eu însă trebuie să ştiu pentru că eu sînt moştenitorul legitim al conacului familiei Miranda.

Am luat cutia, plin de uimire, fără să înţeleg nimic în realitate, doar plin de uimire: asta mi se întîmpla mie în ziua aceea în care împlineam nouă ani. Dar l-am asigurat pe don Graciano că îi voi proteja cutia ca şi cum ar fi fost propria mea viaţă.

El surise, aprobînd cu o mişcare a capului.

«— Strămoşii noştri vor veni la înmormîntarea mea şi mă vor primi pentru că am păstrat într-un loc sigur hîrtiile.»

Asta e tot ce a spus şi n-a mai vorbit despre cutie. Atunci suspină din rărunchi şi mă mîngîie pe cap şi îmi spuse să mă duc la culcare şi să-l caut în ziua următoare.

îţi jur, Harriet, bătrînul nu mi-a spus: Mîine vom vorbi; nu mi-a spus: Să vii neapărat mîine pentru ca să mai vorbim. Fără îndoială nu mi-a spus: Ascultă, Tomasito, o să mor şi vreau să stai aici cu mine şi să nu mă părăseşti mîine: Vreau să mă vezi murind, căci mi-o datorezi pentru că te-am dus în interiorul casei şi ţi-am oferit posibilitatea ca tu să-i vezi şi ca ei să te vadă pe tine, nu cum le place lor să ne vadă, ca pe o parte dintr-o grămadă din preajma lor, înţelegi tu, le place mult să nu recunoască pe nimeni şi să privească pe deasupra capetelor noastre, ca şi cum n-am fi acolo, iar eu în schimb vroiam să le spun:

«— Priviţi-l. E aici. Voi nu puteţi privi prin Tomâs Arroyo. Nu e făcut din aer, ci din sînge. E din carne. Nu e de sticlă. Nu e transparent. E opac, mama voastră de ticăloşi, e opac ca zidul închisorii celei mai solide prin care nici voi, nici eu, nici el nu vom pătrunde vreodată.»

Astfel şi-a luat rămas-bun Graciano de la anii mulţi pe care i-a petrecut la conacul familiei Miranda

în ziua următoare l-au găsit mort pe laviţa lui. Eu l-am văzut cînd l-au dus să-l îngroape. «E Graciano», spuseră. «Cine va mai întoarce ceasurile acum?»

Şi Graciano era bătrîn, Harriet, ca bătrînul tău gringo. L-am înmormîntat aici în acelaşi deşert pe care generalul indian l-a găsit cînd a venit aici. Dar cînd l-am înmormîntat pe Graciano, toţi strămoşii noştri au venit acolo, apaşii şi indienii tobosos şi laguneros cei rătăcitori care au vînat şi au omorît pe pămîntul ăsta cînd nu era al nimănui, şi spaniolii care au venit cu foamea oraşelor de aur pe care au crezut că le vor întîlni în

acest deşert, şi cei care au venit după ei cu crucile cînd au aflat că aici nu este aur, ci spini şi, în sfîrşit, cei care au venit să locuiască acest pămînt şi să-şi înfigă drepturile pe pămînt cu bolţurile lor de argint şi pintenii lor de fier, luînd pămîntul indienilor care s-au întors trăgînd cu puştile şi violînd femei şi făcînd să răsune potcoavele cailor lor proaspăt descoperiţi în deşert, sau care au fost omorîţi, sau care au fost trimişi în închisori la tropice pentru ca să moară de friguri galbene, sau care au urcat pînă în munţi, din ce în ce mai sus şi mai departe, pînă au dispărut ca fumul care se vede uneori chiar în vîrful culmilor celor mai înalte, ca şi cum aceasta ar fi ofranda lor zilnică adusă morţii pe care toţi trebuie s-o aducem în fiecare zi: o coloană gri despărţindu-se de lume, spunînd că ne bucură să plecăm cu ceva în fiecare zi, chiar dacă ar fi vorba doar de o adiere de cer noros, pentru ca atunci cînd ne vom duce cu totul să fim deja obişnuiţi, să ne recunoaştem în moartea noastră care ne-a precedat: gringuita, tu vezi moartea mea ca pe o parte din viaţa mea?"

—Nu, spuse ea, viaţa este un lucru şi moartea este altul: sînt lucruri opuse, duşmane şi nu trebuie să le confundăm pentru a nu fi în pericol de a părăsi viaţa şi de a renunţa s-o mai apărăm, pentru că viaţa este fragilă şi poate să dispară în orice moment.

—Ah, atunci viaţa într-adevăr îşi conţine propria moar te, sări Arroyo.

Nu, nu, negă Harriet cu părul în dezordine, viaţa este înconjurată de duşmana ei; sîntem asediaţi de ceea ce ne neagă: păcatul şi moartea, diavolul, Celălalt...

Plecă capul şi adăugă:

-—Dar putem să ne salvăm datorită faptelor bune şi virtuţii personale, abstinenţei, şi trebui să privească pe furiş sticla de rachiu mereu prezentă, dar imediat se mustră pentru lipsa ei de caritate— şi datorită binecuvîntării lui Dumnezeu, care este omniprezent, şi accesibil nouă pentru că este ne-sfîrşit şi de aceea El este Domnul, Dumnezeul nostru...

Arroyo o privi fix, pentru că în ochii Harrietei, cu o clipă înainte de a-şi fi plecat capul, el nu putea să descopere nimic care să transforme cuvintele în adevăruri: erau doar convingeri, şi nu este acelaşi lucru, dar se întrebă dacă trebuie să le respecte.

—Ştii ce, gringuita? Don Graciano a trăit foarte mult.

—Sper ca bătrînul american să trăiască şi el atîta timp cît i-a dat Dumnezeu.

Arroyo rîse, culcîndu-şi capul în poala Harrietei:

—Lasă-l să trăiască tot atît cît a trăit pînă acum, lasă-l să trăiască dublul timpului, gringuita, şi vei vedea cum îl va detesta Ne va detesta dacă îi dăm dublul timpului său. Nu,

gringa, murim pentru că drumurile noastre se încrucişează. Doar pentru asta Deşertul e mare. Graciano, don Graciano, este îngropat acolo. El întotdeauna a trăit aici. Strămoşii lui au venit să-l vadă atunci cînd l-am îngropat. Bătrînul gringo a venit aici. Nimeni nu i-a cerut să vină. El nu are bunici aici. Moartea lui va fi foarte tristă. Nimeni nu va veni la mormîntul lui. Mormîntul lui nu va purta nici un nume. Spune-i s-o şteargă repede, gringa Nu este de-al nostru. Nu crede în revoluţie. Crede în moarte. Mă înspăimîntă, gringa Nu are strămoşi în acest deşert.

—Vorbeşte-mi despre ai tăi, se rugă Harriet, simţind că după trecerea apropierii de o clipă se apropia pe nesimţite despărţirea şi ea dorea ca apropierea să dureze cît mai mult cu putinţă, căci Harriet era sigură, dacă nu de fraternitatea sau de duşmănia între viaţă şi moarte, de faptul că în timpul vieţii a fi despărţiţi este condiţia noastră comună, a nu fi uniţi; şi a fi despărţiţi, îi spuse cu duioşie lui Arroyo, înseamnă moartea în timpul vieţii, nu crede şi el că e aşa?

El răspunse reluînd firul şi spunînd că mai întîi oamenii albi şi apoi metişii care au populat curînd acest pămînt au

suferit şi ei ca indienii; şi ei şi-au pierdut micile proprietăţi în beneficiul marilor latifundii invadatoare, al marilor proprietăţi plătite din străinătate sau de la Ciudad de Mexico, transfomîndu-i peste noapte în mari latifundiari pe cei care aveau banii necesari pentru a cumpăra pămînturile la licitaţie atunci cînd acestea au încetat să mai aparţină preoţilor; şi micii proprietari, ca oamenii lui, s-au trezit din nou aruncaţi pe drumuri: pleacă la munte, Arroyito, trăieşte cu indienii şi transformă-te într-o pală de foc, sau tîrăşte-te prin deşert în timpul zilei, ca o şopîrlă, ascunsă la umbra cactuşilor gigantici, sau atacă noaptea ca lupii, alergînd de-a lungul oceanului uscat şi orfan, sau transformă-te în lucrător aici la conac: dacă te vei purta bine, poate îţi vom da din nou cheile, vei putea să întorci ceasurile cînd vei fi bătrîn, aminteşte-ţi, Tomăs, trebuie să-ţi păstrezi demnitatea refuzînd hainele uzate ale stăpînilor.

-—Dă-mi fasolea, vrei?

Arroyo ridică privirea pentru a o privi pe Harriet după ce înghiţi cu lăcomie fasolea şi apoi îşi sprijini din nou capul pe coapsele lipite ale femeii: ochii celor doi amanţi se întîlniră răsturnaţi, ochi ciudaţi ca nişte fiinţe subacvatice mărite de sprîncenele ca nişte pungi, mustăţi, moluşte de mare rătăcite care se devorează reciproc, dar tonul lui Arroyo era atît de sever, atît de implacabil, încît la început ea nu putea să vadă nimic amuzant în ceea ce se întîmplă:

-—M-am întors pentru ca nimeni în Mexic să nu tre buiască să-mi repete viaţa sau să aleagă aşa cum a trebuit să aleg eu.

Ea îşi imagină cum va rîde bătrînul gringo la auzul unei astfel de afirmaţii şi de ce nu rîde şi ea, de ce nu mai este iritată ca la început cînd s-au întîlnit şi ea nu vroia să-l numească „general"? De ce? De ce? Căută în sufletul ei şi acolo găsi o căldură extraordinară; dar era căldura cenuşii fierbinţi care arde fără flacără: un foc muribund, care este cel mai

puternic, focul care durează cel mai mult dintre toate: este şi focul lui Arroyo, sau este doar, acum ea închide ochii repede pentru ca să nu-i mai vadă pe cei doi marsuini înotînd care sînt ochii lui Arroyo, propriul ei foc,

124

125

focul Harrietei Winslow, salvat pentru ea însăşi după ce Arroyo l-a aprins, dar nu al lui, nu, al lui doar momentan, el fiind un instrument pentru a primi un foc care mereu a fost acolo, dar care îi aparţinea ei, căderii casei Halston, verilor niciodată văzute în Long Island şi maniei ei şi tatălui ei şi amantei de culoare a tatălui ei, un foc care aparţinea tuturor acestor lucruri care erau ale ei şi pe care acum el vroia să şi-l atribuie lui însuşi, cu aroganţa lui de mascul şi cu implacabila lui teatralitate, ea îl văzu încă o dată oprit într-una din posturile lui spontane neînvăţate, un toreador într-o arenă pustie la miezul nopţii, înconjurat de miasma animalelor moarte, un tenor sigur pe el dintr-una dintre operele italiene pe care mama ei a dus-o să le vadă la National Theatre, dar din nou lipsită de decoruri, de costume de cortine de brocart: un cîntăreţ gol, da, aproape un copil cu gesturi nervoase, ascendente, pe jumătate pline. Harriet făcu ceea ce n-a făcut niciodată în viaţa ei, se înfipse ca o pasăre fragilă, dar înfometată între coapsele lui Arroyo, apucă cu buzele acel lucru nervos, ascendent pe jumătate plin, simţi în sfîrşit mirosul seminţei străine, linse vîrful săgeţii, muşcă, supse, înghiţi ceea ce înainte a fost doar în interiorul ei, dar acum ca şi cum graţie acestui act ea s-ar fi aflat în interiorul lui, ca şi cum înainte el ar fi posedat-o şi acum ea îl poseda pe el: aceasta este diferenţa, acum ea ar putea să smulgă lucrul acela cu muşcături dacă ar dori, în timţTce înainte el putea să se înfigă ca o spadă şi s-o taie pe ea în două, s-o străpungă, s-o ţintuiască ca pe un fluture; înainte ea ar fi putut să fie victima lui; acum el putea să fie victima ei; şi acum Arroyo crescu, dar nu vru să termine, blestematule, blestemat să fii, ticălos negricios, blestemată să fie slinoşenia ta oribilă, refuză să termine pentru că vrea s-o gîtuie, s-o sufoce, lovind, palpitînd, atacînd, refuzînd să se reverse în gura ei, refuzînd să ţipe cum ţipa cu femeia cu faţa ca luna, blestematul, refuzînd să se siringă şi să se declare învins, refuzînd să admită că în gura femeii el este prizonierul femeii, dar din nou făcînd-o să simtă că mai înainte ar putea s-o stranguleze, înainte de a termina şi de a se strînge şi de a o lăsa pe ea să-şi savureze victoria.

126

Ea îl respinse cu un sunet gutural sălbatic, cel mai urît zgomot pe care l-a scos vreodată (îşi spuse şi îşi aminteşte) cînd a scuipat afară şopîrla ţeapănă care i-a muşcat buzele şi i-a biciuit obrajii, lovindu-i cu un zgomot sec în timp ce ea striga ce-i cu tine, ce te face să fii cum eşti, sulă nenorocită şi neagra, ce te face să-i refuzi unei femei un moment atît de formidabil şi de puternic ca cel pe care înainte ţi l-ai rezervat ţie?

Şi din această cauză Harriet Winslow niciodată nu l-a iertat pe Tomăs Arroyo.

XVII

BĂTRÎNUL MERGE ÎN LINE DREAPTĂ, BOLBOROSIND

istorii vechi pe care le-a scris odată, istorii pline de cruzime despre Războiul civil din Statele Unite în care oamenii mor şi supravieţuiesc pentru că le-a fost dată o conştiinţă fragmentată; pentru că un bărbat poate în acelaşi timp să moară spînzurat de un pod cu o frînghie în jurul gîtului şi poate să-şi privească moartea de pe celălalt mal al unui fluviu: pentru că un bărbat poate să nutrească visul de a deveni un călăreţ şi poate să-şi omoare propriul tată, toate în aceeaşi clipă.

Conştiinţa rătăcitoare, hoinară, se dispersează ca polenul într-o zi de primăvară; ceea ce o destramă o şi salvează. Dar alături de această conştiinţă destrămată a universului o singură întrebare ne mai pune viaţa: care este pretextul cel mai adînc pentru a iubi?

Acum Harriet mergea alături de bătrînul gringo, dar el continuă să bolborosească, fără să-l intereseze dacă ea îl aude sau îl înţelege. Dacă este nevoie, conştiinţa noastră pulverizată inventează iubirea, o imaginează sau o simulează, dar nu trăieşte fără ea, pentru că în mijlocul dispersării infinite, iubirea, chiar dacă este pretextată, ne dă măsura pierderii noastre.

Vine vremea să renunţăm chiar şi la pretext, iar despre aceasta el a scris aşa: „Momentul de a părăsi un loc este acela în care am pierdut un mare pariu, am pierdut speranţa zadarnică a unui succes posibil, iubirea pentru joc şi puterea lui de a ne întări."

privi mergînd alături de el, acum, în ritmul paşilor lui, în stare să ţină pasul lui de gringo, lung şi silenţios, nu tropăit şi rapid şi scurt ca în lumea copiilor Spaniei. O privi pe femeia aceasta cu gesturi rapide şi sigure, cu gusturi ele-

gante şi treizeci şi unu de ani care i-o amintea pe fiica lui şi chiar şi pe soţia lui cînd era tînără. îl urma îndeaproape pentru ca amîndoi să-l vadă în depărtare pe Arroyo ţinînd discursuri de îmbărbătare, mişcîndu-se pe cîmpia nesfîrşită acoperită cu praf, distrugînd poate imaginea acestei cîmpii pe care Harriet Winslow a construit-o atît de fragil nu mai departe de ieri; îl urma îndeaproape pentru a-i înţelege în sfîrşit cuvintele.

Te-a avut ca pe un obiect, te-ai lăsat violată ca un obiect de pofta animalică a acestui bărbat, te-a avut pentru a-şi satisface aroganţa şi vanitatea; doar pentru atît.

-—Nu. Nu el m-a avut pe mine. Eu l-am avut pe el.

Bătrînul gringo se opri şi o privi pentru prima oară cu o reală dorinţă. Ochii lui albaştri plini de amărăciune păreau atît de trişti ca şi cuvintele lui. Ochii nu credeau în cuvinte; în ochi i se citea într-adevăr dorinţa

-—Atunci tu erai înfometată şi singură, Harriet.

Vru să spună: Nu trebuia să fii singură, de cînd te-am cunoscut ai trăit o a doua viaţă şi ai iubit fără să ştii, în miile de fragmente ale propriilor mele

sentimente şi vise. Chiar şi în oglinzile salonului în care ai intrat fără să te priveşti în ele cu vanitate, ca şi cum ai fi intrat într-un vis uitat: chiar şi acolo trăiai şi erai iubită fără să ştii.

-—Nu, răspunse Harriet, nu l-am avut pentru ceea ce crezi tu, pentru că ştiu că aş fi putut avea şi alte consolări.

El nici nu clipi. Ea nu-i auzi gîndul. El nu-şi coborî privirea albastră plină de amărăciune.

—Atunci, de ce, pentru Dumnezeu, de ce?

—A spus că o să te omoare. Eu i-am spus că pot să fiu a lui dacă prin asta îţi salvez viaţa.

Bătrînul nu reacţiona imediat cînd auzi aceste cuvinte, căci îi luă cîteva minute să le înţeleagă bine înainte de a izbucni în rîs, în hohote, cu lacrimi de rîs, aplecat înainte ca atunci cînd sufla vîntul ălcali şi i se tăia respiraţia, iar ea privindu-l fără să înţeleagă, umplînd golul rîsului cu alte argumente spuse rapid.

-—Arroyo a spus că ar fi putut să te omoare ieri, cînd nu i-ai ascultat ordinul şi nu l-ai omorît pe colonel; a spus că e

prea de tot: te-ai revoltat împotriva lui, superiorul tău; tu ai cerut să te alături trupelor lui Arroyo; nu el te-a invitat; el credea că tu încerci să-i meriţi încrederea şi nu înţelegea de ce preferi să i-o dovedeşti nimerind cu un glonte un peso de argint în aer decît omorînd un colonel federal. Eu i-am spus:

„— Spui că colonelul a murit ca un erou. N-ar fi fost de ajuns?

«— Nu, mi-a răspuns el. Aş fi putut să-ţi mai spun şi că bătrînul a murit ca un laş.»

«— De ce, de ce aveai nevoie să-mi spui asta?»

«— Pentru că l-am văzut sărutîndu-te noaptea trecută. Am văzut bine. V-am văzut împreună în camera ta şi încă o dată şi încă una. Iartă-mă. De mic am învăţat să spionez. Tatăl meu era un moşier bogat îl spionam în timp ce bea, în timp ce făcea dragoste, fără să ştie că fiul lui îl priveşte, aşteptînd momentul să-l omoare. Dar nu l-am omorît Tatăl meu mi-a scăpat. Iar acum îmi scapă gringo ăsta rebel, doar pentru că amîndoi ştim că tu n-ai iubi niciodată un asasin.»"

—îţi jur că am luat hotărîrea să vin în Mexic înainte de a fi fost reţinut domnul Delaney pentru fraudă fed...

—Un cec de 75 de milioane de pesos în contul Trezore riei Statelor Unite, domnule Stanf...

—Să nu mi-l atingi nici cu o petală de trandafir pe preşedintele Dfaz: are prea multe interese în Mexic şeful nostru domnul Hears...

—Ştia cineva să călărească? Da, tatăl meu. O, Doamne!

—Niciodată nu s-a întors din Cuba Dispărut în luptă. O, Doamne!

—îl spionam atunci cînd bea şi cînd făcea dragoste. Mi-a scăpat. O, Doamne!

Bătrînul gringo se opri din rîs şi începu să tuşească adînc şi urît

-—Te-au înşelat tot timpul, spuse cu greu, gîndindu-se dacă el şi ea, cei doi americani, ar putea în cele din urmă să-şi scoată la iveală emoţiile fără să le omoare, aşa cum anumite flori cresc în colţuri întunecate şi se ofilesc numai dacă le atinge aerul şi soarele. Mai întîi familia Miranda te-a făcut să vii pînă aici pentru a evita bănuielile şi pentru a

putea să scape mai uşor. Capeţienii din Franţa şi-ar fi salvat poate capetele, dacă s-ar fi gîndit să angajeze o învăţătoare chiar în noaptea fugii lor. Dar aici nu este Varennes, Harriet. Aşa că acum te-au făcut să crezi că, dîndu-i corpul tău generalului, o să-mi salvezi viaţa.

Bătrînul plin de amărăciune izbucni din nou în hohote.

Bogaţi sau săraci, mexicanii se răzbună mereu pe noi. Ne urăsc. Noi sîntem gringos. Eternii lor duşmani.

—Nu înţelegi, spuse Harriet, dezorientată şi neîncreză toare. O să te omoare serios.

—A spus de ce?

—Pentru că un bărbat curajos este un pericol pentru camarazii şi pentru duşmanii lui, aşa cred că a spus. Pentru că uneori există un curaj mai rău decît teama, a spus.

—Nu. Motivul adevărat

El vru să spună motivul lui, motivul ei, imaginîndu-şi-o prizonieră şi eliberată de propriul ei trecut, de trecutul visat, de verile umede de pe coasta atlantică, de lumina din casa veche, de tatăl ei, de femeia neagră, de lampa de pe măsuţa mamei sale, de singurătatea şi fericirea cînd tatăl său a plecat şi nu s-a mai întors niciodată, de un logodnic de patruzeci şi doi de ani care i-a spus „Nu eşti mulţumită? Eşti femeia mea ideală".

-—E adevărat A mai spus că a fost gelos.

Bătrînul era pe punctul de a-şi continua drumul, rume-gînd hotărîrile momentului, dar auzind-o pe Harriet la început, nu se mişcă, apoi o îmbrăţişa, strînse capul femeii la pieptul său.

-—Fetiţo, fetiţă frumoasă, biata mea fetiţă, spuse bătrî nul gringo, luptînd împotriva emoţiei care îl cuprinse de cînd a auzit-o spunînd că Arroyo vrea să-l omoare şi că ea i s-a dăruit pentru a-l salva pe el. O, fetiţa mea frumoasă, nu m-ai salvat de nimic.

Atunci conştiinţa rătăcitoare care era pecetea şi chemarea imaginaţiei lui, dacă nu a firii lui, l-a întrebat pe bătrînul gringo: ştiai că ea te-a creat la fel ca şi tu pe ea, ştiai, bătrî-ne, că ea era pe cale să-ţi creeze şi un proiect de viaţă, ştiai că toţi sîntem obiectul imaginaţiei celorlalţi?

Nu înţelegi? Eu vreau să mor. De aceea am venit aici. Ca să fiu omorît.

Cuibărită la pieptul bătrînului, Harriet simţi mirosul proaspăt al cămăşii spălate; ridică o mînă iubitoare şi mîn-gîie obrajii netezi, slabi, proaspăt raşi ai bătrînului, eliberat în sfîrşit de obişnuiţii ţepi albi ai bărbii. Era un bătrîn frumos. O cuprinse imediat frica, ştiindu-l curat, bărbierit, parfumat, ca şi cum s-ar pregăti pentru o ceremnie importantă. Dar atenţia le fu abătută de forfota îndepărtată a satului, de Arroyo vorbindu-le oamenilor, mişcîndu-se rapid şi autoritar prin satul lui; cei doi îl văzură de departe, dar îl văzură şi de aproape, crud şi blînd, drept şi nedrept, vigilent şi destins, vulnerabil şi sigur de sine, activ şi leneş, modest şi arogant: un indo-latin desăvîrşit. Il văzură în timp ce se îmbrăţişau şi se adulmecau şi se înşelau, decupaţi în lumina apusului, departe de oraşele şi fluviile care au fost ale lor, cotropiţi de sensul revelaţiei care ni se arată uneori „ca faţa lui Dumnezeu în deşert", de două sau de trei ori în viaţă.

Bătrînul îi spunea repede la ureche:

-—Eu nu îmi voi lua viaţa niciodată, pentru că aşa a murit fiul meu şi nu vreau să repet durerea lui.

îi spuse că nu are dreptul să se plîngă şi în nici un caz să ceară milă acum cînd s-a abătut nenorocirea asupra lui. Nu are dreptul pentru că el şi-a bătut joc de nefericirea tuturor; el şi-a petrecut viaţa acuzîndu-i pe oameni că sînt nefericiţi. El şi-a înconjurat familia de resentimente care nu aveau nici o legătură cu ea.

-—Poate copiii mei au fost dovada că n-am urît univer sul. Dar oricum ei m-au urît. Femeia îl ascultă, dar îi spuse doar că merită să trăieşti şi că ea o să i-o demonstreze; în sat este o fetiţă, o fetiţă de doi ani... Dar bătrînul gringo începu s-o îndepărteze de el spunîndu-i că ştie deja despre ce este vorba, de cînd a intrat în Mexic simţurile i s-au trezit; a simţit cînd a trecut munţii şi deşertul că poate să audă şi să miroasă şi să guste şi să vadă cum nu i se mai întîmplase înainte, ca şi cum ar

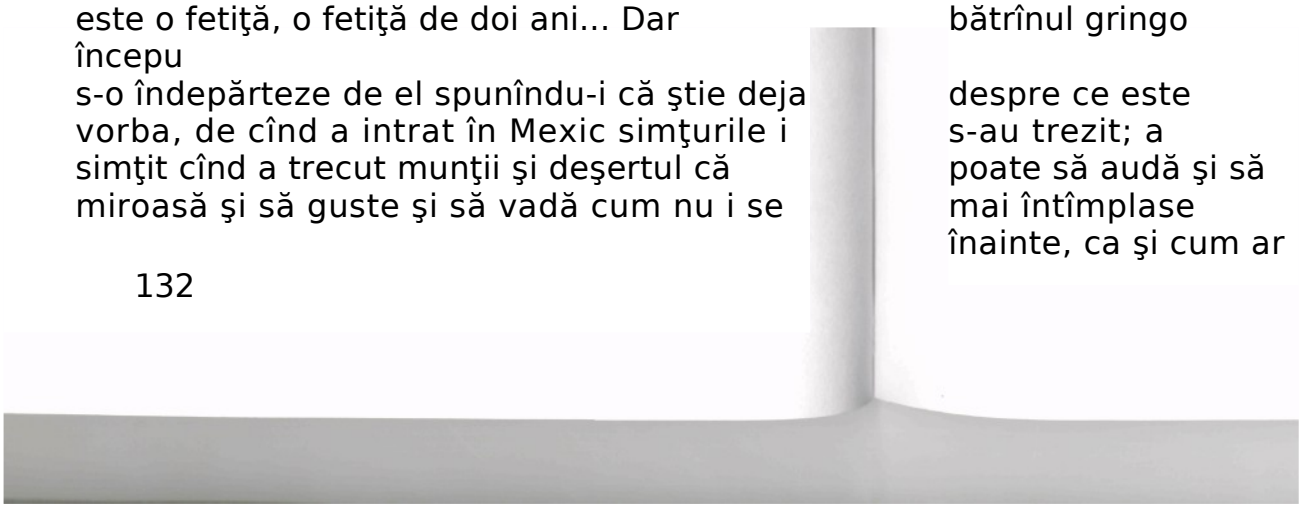

fi din nou tînăr, mai bine decît atunci cînd era tînăr, surise, cînd necunoaşterea lumii îl împiedica să facă comparaţii şi că acum se simte eliberat de murdarele

sarcini de redacţie, de saloanele cu lămpi de petrol gălbui, de băruleţele rău mirositoare unde a murit fiul lui şi viaţa lui a fost întemniţată în timp ce toţi morţii din California ridicau păhărelele de whisky închinînd pentru viitorul cutremur şi pentru viitoarea dispariţie a lui El Dorado în mare pe vecie spre norocul omenirii: eliberat de Hearst,

eliberat de tinerii paricizi care în mod fatal îl asediază pe un scriitor celebru asemenea vulturilor de pe cîmpia mexicană şi lăsînd pentru cei care l-au admirat nu amintirea unui bătrîn decrepit, ci imaginea unui călăreţ în aer; „Vreau să fiu un cadavru frumos".

Ochii albaştri îi scînteiară.

-—Să fii un gringo în Mexic... *asta este eutanasie.*

Acum, aici, înconjurat de munţii arămii şi de după-amiaza reverberantă şi translucidă şi de mirosurile de turtă de mălai şi ardei iute şi de ghitarele îndepărtate în timp ce Arroyo era înghiţit de cuşca cu oglinzi a salonului său apărat de moarte, el putea să asculte şi să guste şi să miroasă aproape în mod supranatural, ca spînzuratul de pe podul cucuvelelor, care în clipa morţii a putut în sfîrşit să vadă nervurile fiecărei frunze, mai mult: insectele de pe fiecare frunză, mai mult: culorile prismatice ale fiecărei picături de rouă pe un milion de fire de iarbă.

Conştiinţa lui rătăcitoare, în apropierea unităţii finale, îi spuse că aceasta este marea compensaţie pentru iubirile pierdute, pentru că a meritat să le piardă; Mexicul, în schimb, i-a dat compensaţia unei vieţi: viaţa simţurilor trezită din letargia ei de apropierea morţii, demnitatea naturii ca o ultimă bucurie a vieţii; o să strice ea toate acestea oferindu-i un corp care noaptea trecută i-a aparţinut lui Arroyo?

-—Am avut o ultimă vanitate, surîse bătrînul gringo. Vroiam să mă omoare chiar Pancho Vil la. Asta doream cînd am scris o scrisoare de despărţire unei prietene poete în care îi spuneam: nu mă vei mai vedea; poate voi sfîrşi ciuruit de gloanţe în faţa unui zid mexican. E mai bine decît să cad pe scări Roagă-te pentru mine, prietenă.

Rămase cu privirea aţintită în ochii cenuşii ai Harrietei. Lăsă ca minutul să se desfăşoare în linişte, cu gravitate, pentru ca amîndoi să se simtă în mod plenar.

îmi este teamă să mă îndrăgostesc de tine, îi spuse ca şi cum niciodată n-ar fi spus altceva în viaţa lui. Ea fusese răspunsul final la visul nebunesc al artistului cu conştiinţa divizată. Ea văzuse cărţile în geanta deschisă. Ea ştia că el a venit să citească *Don Ouijote,* dar nu ştia că a vrut să-l citească înainte de a muri. Ea văzu hîrtiile mîzgălite şi creioanele rupte. Ea poate ştia că nimic nu poate fi văzut decît numai ceea ce numeşte scriitorul. Limbajul ne îngăduie să vedem. Fără cuvînt toţi sîntem orbi: o sărută pe femeie, o sărută ca un amant, ca un bărbat, nu cu senzualitatea lui Arroyo, ci cu o lăcomie împărtăşită de amîndoi:

—Nu ştii că am vrut să te salvez pentru a-l salva pe propriul meu tată de o a doua moarte? spuse ea cu graba sacadată a propriei revelaţii, nu ştii: cu Arroyo pot fi ca tatăl meu, liberă şi senzuală, dar cu tine am un tată, nu ştii?

Da, spuse el, da, aşa cum i-a spus şi ea lui Arroyo cînd Arroyo a făcut-o să se simtă tîrfă, iar pe ea a încîntat-o să fie ceea ce dispreţuia, încercă să o îndepărteze de el, doar pentru a se convinge că acei

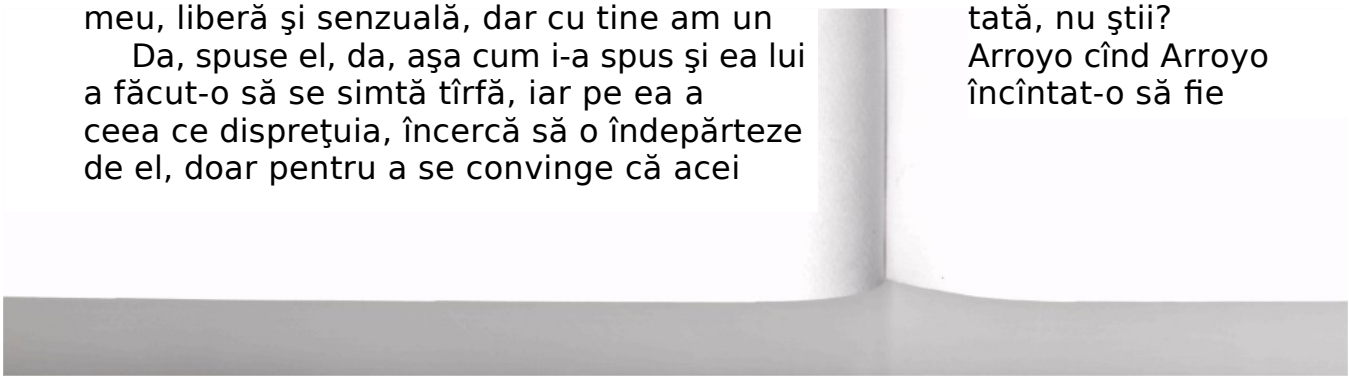

frumoşi ochi cenuşii sînt plini de lacrimi, dar o strînse din nou în braţe şi o orbi pentru ca el să poată spune ceea ce trebuia să spună acum cînd credea că ştie totul şi a şti totul însemna să ştie că are nevoie să ştie totul: ea se schimbase pentru totdeauna, asta îi spunea îmbrăţişarea, căldura, apropierea acestei femei frumoase care ar fi putut să fie soţia sau fiica lui, dar n-a fost nici una, nici alta, ci a fost ea însăşi, în sfîrşit: el fusese martorul privilegiat al momentului în care un individ, bărbat sau femeie, se schimbă pentru totdeauna, se agaţă în mod fatal de clipa pentru care s-a născut şi apoi o lasă să treacă, deja fără ambiţie, deşi cu tristeţe: ea se schimbase pentru totdeauna; fiica lui s-a schimbat în braţele şi între picioarele fiului său, şi nimic inventat de el, nici o batjocură, nici un denunţ, nici un dicţionar al diavolului n-au putut s-o împiedice. Nu-i rămînea decît să accepte schimbarea Harrietei prin iubirea violentă a lui Arroyo şi să-i ceară ceva ei, în numele iubirii

care nu s-a putut înfiripa, al iubirii între bătrînul care se pregătea să moară şi tînăra care îşi pierdea tinereţea:

-—Acum spune-mi tu adevărul, pentru Dumnezeu, nu mă lăsa să mă duc fără să-ţi ascult secretul.

(Se simte singură şi îşi aminteşte. Amantul mea Fiica mea)

-—Nu. Tatăl meu n-a murit şi nici n-a dispărut în luptă. S-a plictisit de noi şi a rămas să trăiască cu o negresă în Cuba Dar noi l-am declarat mort şi am încasat pensia pentru a ne duce traiul. Mie mi-a scris în secret pentru ca să înţeleg. Ce era să înţeleg, dacă eu aveam nevoie să simt? El n-a spus-o, dar l-am omorît noi, mama şi cu mine, pentru a supravieţui. Mai rău e că n-am ştiut niciodată dacă ea ştia ceea ce ştiam eu sau dacă încasa cecul lunar de bună credinţă, îţi spun că nu vroiam să înţeleg; vroiam să simt

Să aduci la lumină sufletul pielii, al pipăitului şi al mişcării şi să le faci una Nimeni n-a înţeles acest lucru. El înţelege? Bătrînul încuviinţă. Ea îi jură că, deşi ştie cine este el, niciodată nu va dezvălui acest lucru. Acesta va fi modul ei de a-l iubi de aici înainte.

—Voi uita numele tău adevărat.

—Mulţumesc, spuse simplu bătrînul gringo şi adăugă că regretă că ea a venit să ofere viaţă şi în schimb va fi marto ra morţii.

—Vrei să spui că am venit să dau lecţii şi în schimb o să primesc eu lecţii, spuse ea ştergîndu-şi lacrimile şi nasul cu mîneca bufantă, bătrînul gringo continuîndu-şi drumul şi ea urmîndu-l, credincioasă acum, vestala lui pentru totdeau na de acum înainte, sacralizînd aceste minute în care amîn doi au reuşit să-şi unească conştiinţa divizată cu cea a celui lalt: înainte de dispersiunea finală pe care o ghiceau: timpul, Mexicul, războiul, memoria, trupul însuşi le dăruiseră mai mult timp decît acela care le este dat majorităţii bărbaţilor şi femeilor.

—Poate, spuse bătrînul. Toţi încercăm să fim virtuoşi. Este distracţia noastră naţională.

—Vrei să-ţi spun că nu m-am culcat cu Arroyo pentru

a-ţi salva viaţa şi pentru a mă simţi virtuoasă, ci pentru că mai întîi i-am dorit corpul şi apoi l-am avut

—Da, mi-ar plăcea. Deşi altă distracţie naţională a noastră esta aceea de a spune adevărul, de a nu păstra nici un secret pentru noi, pentru a ne simţi virtuoşi, desigur. Copilul Washington nu poate să nege că a doborît cu lovituri de topor un cireş. Cred că copilul Juârez poate într-adevăr să treacă sub tăcere că a dorit-o pe frumoasa fiică a patronului.

—Mi-a plăcut, spuse Harriet fără să-l audă pe bătrînul gringo. A spus că i-a plăcut modul lui de a iubi (îl auzi atribuindu-şi plăcerea lui însuşi, corpului lui bătrîn) : vroia ca el să ştie.

Vreau să mai ştii că Tomâs Arroyo nu avea nici un drept asupra corpului meu şi că mi-o va plăti scump.

Harriet îl privi pe bătrînul gringo aşa cum bătrînului gringo i-ar fi plăcut să fie văzut înainte de a muri. Bătrînul gringo simţi că această privire a completat secvenţa fragmentată a imaginii Harrietei Winslow, deschisă de reflectările ei în oglinzile din salonul de dans care erau doar pragul unui drum spre vis, atomizat în mii de clipe onirice şi refăcut acum în cuvintele care bătrînului gringo îi spuneau că Harriet nu admite martori în viaţă ai senzualităţii ei şi că ea îi dă bătrînului, şi nu lui Arroyo, dreptul să o viseze.

XVIII

ATUNCI HARRIET WINSLOW ÎL VĂZU PE GENERA-lul Tomăs Arroyo care se întorcea în vagonul său, cu capul aplecat înainte, ca şi cum şi-ar fi privit vîrfurile prăfuite ale cizmelor, fără să-l privească pe bătrîn cînd acesta îi dădu drumul Harrietei şi îi spuse:

Odată am scris un lucru hazliu. Evenimentele s-au potrivit încă de la începutul timpului ca eu să mor aici.

Vorbi cu o privire aspră şi strălucitoare, îi şopti că a venit aici ca să fie omorît pentru că nu este capabil să se omoare singur. S-a simţit eliberat cînd a trecut frontiera la Juârez, ca şi cum într-adevăr ar fi intrat în altă lume. Acum ştie că există o frontieră secretă înlăuntrul fiecăruia şi că aceasta este frontiera cea mai grea de trecut, pentru că fiecare aşteaptă să se regăsească acolo, singuratic înlăuntrul său, şi descoperă doar, mai mult ca niciodată, că se află în compania celorlalţi.

Ezită un moment şi apoi spuse:

-—Acest lucru este neaşteptat. Este înfricoşător. Este dureros. Şi este bun.

îşi frecă obrazul proaspăt ras cu un gest de resemnare bărbătească şi o întrebă pe Harriet înainte de a pleca:

-—Cum arăt în noaptea asta?

Ea nu răspunse cu cuvinte, dar făcu un gest prin care îi dădea de înţeles că este un bătrîn foarte frumos. Arroyo le spusese oamenilor lui:

-—Respectaţi-l pe gringo. Asta ne priveşte numai pe

noi doi.

Nu, ea şi-l aminti pe bătrînul gringo doar înainte de a intra în vagonul privat al generalului Arroyo, îşi aminti că el a scris doar despre conştiinţa fragmentată şi ea încercă să

înţeleagă acest lucru pe măsură ce Arroyo se apropia de ea, străin de misterul celor doi gringos, cu un fragment din conştiinţa Harrietei în cap, acest general înţelept şi viteaz doar pentru că nu a înţeles nimic din lumea aflată dincolo de ţinutul lui de baştină, ostentativ şi arogant, care se juca cu credinţele poporului său şi îşi reprezenta rolul de mare distribuitor al bunurilor de pe lumea aceasta: îl văzu în întregime în această lumină a deşertului, lumină muribundă a unui deşert muribund, care însă nu se reflecta şi asupra generalului; şeful militar arab, mexican şi spaniol urmat de familia lui de servitori, clienţi şi însoţitori, adulatori şi mercenari, un bărbat care a posedat-o şi a fost martorul senzualităţii ei, care a fost prezent la întîlnirea secretă a sufletului ei cu mişcările trupului ei, care a văzut momentul în care Harriet Winslow, care ar fi trebuit să crească bogată în New York şi a crescut săracă la Washington la adăpostul unei pensii şi al mai multor absenţe, s-a schimbat pentru totdeauna, iar acolo înăuntru, în vagon, se afla celălalt martor al transfomării ei, bărbatul care a venit ca să fie omorît, bătrî-nul ofiţer responsabil cu hărţile din batalionul de Voluntari din Indiana, care cunoştea valoarea hîrtiilor, a hîrtiilor care justificau căutarea bietului general Arroyo: bogăţie şi răzbu-nare şi senzualitate şi orgoliu şi simplă acceptare din partea semenilor săi; conştiinţa fragmentată a Harietei Winslow făcu un salt în gol pentru a intra în capul generalului Tomăs Arroyo care ca şi ea nu avea tată, amîndoi morţi sau igno-rîndu-şi copiii, ceea ce este acelaşi lucru ca şi cum ar fi amîndoi morţi şi amîndoi i-ar ignora pe copiii lor Harriet şi Tomăs: mereu moartea şi ignoranţa în cele din urmă, mereu pacea mută şi insensibilă a inexistenţei şi a inconştienţei la sfîrşit.

Arroyo urca deja treptele vagonului de cale ferată cînd ea alergă spre el, strigînd: opreşte-te, opreşte-te, şi femeia cu faţa ca luna ieşi de la celălalt capăt al vagonului şi o opri cu forţa cînd se auziră împuşcăturile, împreună cu sunetul furios şi gîtuit scos de Arroyo, dar fără nici un murmur al bătrînului care a reuşit să iasă pe platformă cu hîrtiile arse în mînă în spatele lui Arroyo, care se clătina încă cuprins de o

furie pe care Harriet Winslow n-o văzuse niciodată înainte şi spera să n-o mai vadă vreodată: martoră a morţii aşa cum Arroyo a fost martorul senzualităţii Harrietei. Arroyo stătea acolo, cu un pistol din care ieşea fum într-o mînă şi cu o casetă goală, plată şi lungă de palisandru scrijelit în cealaltă. Ea îi strigă lui Aroyo, pentru a-l opri, să-şi amintească, amîndoi s-au cunoscut cînd s-au iubit, amîndoi s-au despărţit de taţii lor absenţi, dar şi de tinereţea lor: ea în mod conştient, el din pură intuiţie: în numele tinereţii lor pierdute, îi ceru să nu-l omoare pe singurul tată care le rămînea amîn-durora: ea ţipă pentru prima oară de plăcere cu el, el ţipă pentru prima oară cu femeia cu faţa ca luna, după ce a trăit atîta vreme în

tăcerea impusă de conac sclavilor săi: bătrînul gringo căzu mort şi Harriet Winslow vru să creadă că a murit întrebîndu-se, ca şi ea acum, dacă aceasta este noaptea în care soarele va răsări din nou, pentru că de aici înainte aceasta va fi teroarea şi nu întunericul (acum ea se aşază, singură, şi îşi aminteşte); bătrînul gringo căzu mort şi pă-mîntul continua să fie singur în mijlocul mării şi deşertul continua să fie singur în mijlocul pămîntului: bătrînul gringo căzu mort pe singurul ocean al pămîntului; bătrînul gringo căzu mort şi cuvintele se transformară în cenuşă; bătrînul gringo căzu mort şi oamenii începură să vorbească pentru că acum hîrtiile pe care era scrisă istoria lor nu vor mai vorbi pentru ei: vor spune că noi am lucrat timp de o mie de ani pămîntul, înainte să fi sosit agrimensorii şi avocaţii şi armata ca să ne spună pămîntul nu mai este al vostru, pămîntul a fost deja scos la licitaţie, dar rămîneţi să trăiţi în continuare aici, să-i slujiţi pe noii stăpîni, iar dacă nu vreţi, n-aveţi decît să muriţi cu toţii de foame; bătrînul gringo a murit şi cuvintele din hîrtii s-au împrăştiat zburînd prin deşert, spunînd ne place să luptăm, ne simţim ca şi cum am fi morţi dacă nu luptăm, ce bine ar fi să nu se sfîrşească niciodată această revoluţie şi dacă se sfîrşeşte vom pleca să luptăm într-o nouă revoluţie, pînă ce vom cădea morţi de oboseală în mormintele noastre; bătrînul gringo căzu mort şi cuvintele arse se împrăştiară în zbor tot mai departe de conac şi de sătuc şi de biserică spunînd niciodată n-am cunoscut pe nimeni din

afara acestei regiuni, nu ştiam că există o altă lume dincolo de plantaţiile noastre de porumb, acum cunoaştem oameni veniţi de pretutindeni, ne cîntăm împreună cîntecele, ne visăm împreună visele şi discutăm dacă eram mai fericiţi singuri în satele noastre sau acum zburînd pe aici amestecaţi cu atîtea vise şi atîtea cîntece diferite; bătrînul gringo căzu mort şi se auzi cîntecul cuvintelor arse, fugare prin deşertul locuit de fantomele lagunelor, ale fluviilor, ale oceanelor: acum toate sînt ale noastre, pentru că am pus mîna pe ele, fetele, soldaţii, banii, caii; dorim doar ca totul să rămînă aşa pînă vom muri; bătrînul gringo a căzut mort, cu spatele ciuruit şi cuvintele devorate de vîntul âlcali pe care el niciodată nu-l va mai respira, şi nu va mai asculta nici cuvintele care spun ne-au biciut dacă nu eram în picioare la patru dimineaţa pînă la apusul soarelui, ne-au biciuit dacă vorbeam între noi în timpul lucrului, ne-au biciuit dacă ne auzeau cînd făceam dragoste, nu ne-au biciuit doar cînd eram copii mici şi plîngeam sau cînd eram bătrîni şi muream: cînd a murit, bătrînul gringo a căzut în brînci în praf, munţii s-au apropiat cu un pas şi norii joşi şi-au căutat oglinda pe pămînt, privindu-se în cuvintele de foc, stăpînul cel mai rău era acela care spunea că ne iubeşte ca un tată, insultîndu-ne cu mila lui, tratîndu-ne ca pe nişte copii, ca pe nişte idioţi, ca pe nişte sălbatici; noi nu sîntem cum ne vedeau ei; cînd bătrînul gringo a muşcat praful în Mexic, s-a dezlănţuit o ploaie de deşert ca pentru a domoli sîngele şi praful laolaltă şi mari pînze de apă au udat giulgiul pămîntu-lui pentru ca cuvintele arse să redevină apă care spune lucrurile erau departe, acum sînt aproape şi noi nu ştim dacă e bine sau rău; dar acum toate sînt atît de aproape de noi, încît ne sperie, acum toate pot fi atinse: asta e revoluţia?; cînd bătrînul gringo s-a dus pentru

vecie, munţii păreau nisip pietrificat şi cerul ne murea sub ploaia cuvintelor care spuneau toate sînt departe, dar Pancho Villa este aproape şi este ca noi, toţi sîntem Pancho Villa!

Cînd bătrînul gringo a murit, viaţa n-a îndrăznit să se oprească.

Harriet Winslow şi bătrînul gringo l-au văzut cu puţin înainte ţinînd discursuri în tăcere, convingînd, îmbrăţişînd pe cîte un bărbat, ciupindu-o de obraz pe cîte o femeie, spunîn-du-le că nu e nevoie de comitete, e nevoie de curaj în vreme de război şi de dragoste în vreme de pace, tiruri de mitralieră ziua şi săruturi noaptea, unde se pune la încercare pe el însuşi un bărbat? la luptă sau în pat, nu dînd lecţii, strigă pe deasupra răgetului măgarilor cu boturile pline de spumă şi albe: revoluţia este o mare familie, toţi sîntem alături, important este să mergem înainte, eu depind de Villa ca şi cum ar fi tatăl meu şi depind de voi ca şi cum aţi fi familia mea: totul poate să aştepte, mai puţin cîştigarea acestui război: ridică în braţe un copil despuiat şi îi lovi în glumă funduleţul gol, iar ei îl văzură de departe, imaginîndu-şi că-şi dă aere, am avut-o pe gringa, dar nu pentru că nu este important să posezi ceva dacă nu este vorba de pămînt, restul te posedă el pe tine şi nu e bine să-ţi petreci viaţa gîndindu-te la ce ai şi temîndu-te să nu pierzi ce ai în loc să te porţi ca un bărbat şi să mori cu onoare şi demnitate.

Dar acum bătrînul gringo a murit şi nu mai ploua şi deşertul mirosea a creozot ud şi generalul Tomăs Arroyo îi vorbea marii sale familii tăcute şi desculţe, uitaţi-vă, uitaţi-vă ce-am salvat pentru voi, salonul şi locurile frumoase care înainte erau numai pentru ei, n-am atins lucrurile astea, am ars tot restul, imaginea sclaviei, prăvălia cu răbojul unde fiii fiilor noştri urmau să datoreze şi cămaşa pe care o aveau pe ei, pe asta am ars-o, am ars grajdurile unde caii mîncau mai bine decît noi, barăcile unde detaşamentul de federali ne privea toată ziua, scobindu-se în dinţi cu scobitori şi ascuţin-du-şi baionetele, vă amintiţi de toate astea? sufrageriile unde se ghiftuiau, apele infectate, latrinele publice puturoase şi camerele unde făceau dragoste şi sforăiau, cîinii turbaţi pe care îi cunosc şi de care mă tem în visele mele, măiculiţă, toate astea le-am distrus în numele vostru, mai puţin ăsta care va fi pentru voi dacă vom reuşi să supravieţuim. Un salon cu oglinzi.

Mi-am petrecut copilăria spionînd. Nimeni nu mă cunoştea. Eu i-am cunoscut pe toţi, stînd ascuns. Toate astea

pentru că într-o zi am descoperit salonul cu oglinzi şi am descoperit că eu am o faţă şi un corp. Eu puteam să mă văd. Tomâs Arroyo. Pentru tine, Rosario, Remedios, Jesiis, Benjamin, Jose, pentru colonelul Frutos Garcfa, pentru Chencho Mansalvo, chiar şi pentru tine Garduna, în numele cocioabelor şi al închisorilor şi al atelierelor, în numele păduchilor şi al rogojinilor, în numele...

Toţi îl văzură acum cuprins de un fel de teamă, teamă pentru ei şi pentru el. îl văzură pe şef, îl văzură pe protector, îl văzură cu tristeţe, îl văzu Pedrito care în 1914 era un copil de unsprezece ani cu un peso perforat de argint în buzunarul de la cămaşă, salvat la biserică dintre paşii

credincioşilor: priviţi-vă în această oglindă şi eu vă voi vedea pe voi.

—Nu sînt mai mult decît sînteţi voi, copiii mei. Numai că eu sînt cel care păstrează hîrtiile. Cineva trebuie să facă asta. Nu avem alt mod de a dovedi că aceste pămînturi sînt ale noastre. Este testamentul strămoşilor noştri. Fără el sîntem ca nişte orfani. Eu lupt, tu lupţi, noi luptăm, pentru ca la sfîrşit aceste hîrtii să fie respectate. Vieţile noastre, sufletele noastre...

—Niciodată nu te voi înţelege, spusese HarrieL

Dar acum bătrînul gringo pe care el le ceru să-l respecte era mort sub curcubeul împrăştiat deasupra apusului de soare după ploaie. Deşertul era oglinda lui însuşi: muşca fundul mării străvechi, muşca pietrişul plajei imense abandonată de ape, şi generalul Tomăs Arroyo, care niciodată n-a vorbit mult pentru că avea hîrtiile, trebuia să vorbească acum în numele hîrtiilor arse. Acum memoria depindea de şef şi depindea de ei. Dar femeia cu faţa ca luna ştia că bărbatul ei, Tomâs Arroyo, nu este un om al cuvintelor, pentru că el se află în posesia cuvintelor.

De aceea îi spuse cu vocea foarte scăzută Harrietei, care tremura de frică:

-—Cînd el vorbeşte atît de mult, înseamnă că o să i se întîmple ceva. Tăcerea este tovarăşul lui cel mai bun.

în schimb trupa dizolvă îndată discursul şefului cu mişcarea ei înainte, cu mareea propriilor ei cuvinte şi îndeletni-

ciri care vroiau să-i spună că el are dreptate, ei o să trăiască în ciuda lui.

—E deja timpul să mergem înainte. Nu vă mai ocupaţi de oglinzi, generale. O să ne meargă rău dacă nu ne alăturăm lui Vil la. Vom fi o brigadă flotantă, dar singuri nu vom ajunge la Ciudad de Mexico.

—Destinul meu este în mîinile mele, spuse Arroyo rămînînd singur.

—Ce-o să-i facă gringa? îi spuse femeia cu faţa ca luna Gardunei, la ora la care se vorbeşte în secret pentru a nu trezi pămîntul, ce-o să-i facă bărbatului meu?

Dar Garduna izbucni îndată în hohote şi aminti cu voce tare, fără s-o intereseze odihna oamenilor, că ei de hîrtii şi de oglinzi îi pasă ca de potcoavele unor cai morţi, cum se spune acum în armata lui Villa.

-—Ce te interesează atunci? o întrebă femeia cu faţa ca luna.

Şi Garduna îşi aminti că trăia foarte singură şi neprihănită în satul ei din Durango, protejată de sfinţenia mătuşii sale Josefa Arreola, cînd a trecut primul detaşament de revoluţionari şi ea a ieşit pe stradă, zăpăcită, l-a privit pe un băiat tînăr şi frumos, dar cu moartea scrisă pe frunte, care atrăgea atenţia asupra lui, alerga şi părea că o cheamă pe ea, ca să nu fie singur. Ea a simţit o căldură foarte tristă, dar foarte frumoasă, ca atunci cînd ţi-e milă, şi nu s-a mai întors acasă, însoţindu-l pe acest băiat care a fost tatăl fetiţei sale pînă cînd un glonte l-a omorît în întîlnirea din La Ascension. Aşa se spune că a ajuns tîrfă.

-—Cel puţin destinul meu este în mîinile mele, spuse de

multe ori în visele lui neliniştite generalul Tomăs Arroyo în noaptea în care l-a omorît pe bătrînul gringo şi în care a plouat în deşert şi cuvintele arse şi-au luat zborul strigînd.

XIX

FEMEIA CU FAŢA CA LUNA ÎNTOARSE PENDULA

muzicală şi aşează în linişte acul pe discul giratoriu. Din cutia de muzică care avea forma unui corn al abundenţei striat de culoare bej împodobit cu figura unui căţeluş alb cu negru ascultînd Vocea Stăpînului său, se auzi vocea liniştitoare deşi ştearsă a Norei Bayez cîntînd *în lumina lunii argintii.*

By the light light light ofthe...

Harriet se gîndi din nou la Wabash şi la celelalte fluvii domoale din America de Nord, dar refuză să privească prin ferestrele trenului oprit spre deşertul mexican.

Femeia nu spuse nimic, dar vocea ei stinsă o lăsă să înţeleagă că această piesă muzicală ştearsă va servi pentru a o face şi mai stinsă: aceasta este o femeie care se teme tot timpul să fie auzită de bărbaţi, gîndi Harriet cu un oarecare dispreţ.

Clopoţelul de la conac răsună.

Femeia pe care el o numea Luna spuse că este straniu să auzi un clopot şi să nu ştii de ce bate. Aşa a aflat ea că revoluţia a ajuns în sătucul ei de provincie din Durango: clopotele au început să bată la o oră pe care nimeni nu putea s-o identifice cu cea a slujbei de seară sau de dimineaţă, sau cu altceva: era ca un alt timp, spuse, un timp pe care nu ştiam să ni-l imaginăm, şi atunci ea se gîndi la regularitatea timpului nostru, generaţie după generaţie ancorată în anotimpurile tradiţionale, în orele ştiute dintotdeauna, chiar şi în minutele tradiţionale: ea a fost crescută în felul acesta, cuminte, nu prea bogată, dar desigur cuminte, tatăl ei un co-merciant de cereale, soţul ei un cămătar în acelaşi sat unde toţi, copii sau femei, se trezeau la cinci, pentru a se îmbrăca

încă pe întuneric (acest amănunt era foarte important, să nu-ţi vezi propriul corp) şi pentru a fi apoi prezenţi la biserică la şase şi a se întoarce acasă înfometaţi chiar şi atunci când mîncau trupul lui Hristos (misterul care îi uşura memoria, misterul care îi intriga imaginaţia: un trup într-o bucată de pîine, trupul unui bărbat născut dintr-o femeie care n-a cunoscut niciodată păcatul, ştiţi dumneavoastră, miss Winslow: aici vorbim cu nişte ocolişuri teribile, de cînd eram copile ne-au învăţat să nu spunem niciodată picioare, ci cele cu care merg, niciodată fese, ci cele cu care mă aşez, Luna surise uşor, aproape suspinînd) (corpul unui bărbat care era Dumnezeu) (corpul unui bărbat care îşi împărţea dumnezeirea cu alţi doi bărbaţi, ea şi-i imagina pe toţi trei ca pe nişte bărbaţi: un al doilea

bărbat cu barbă, bătrîn şi puternic, aşezat pe un tron, care era în acelaşi timp bărbatul tînăr răstignit pe cruce; şi un al treilea bărbat, fantomatic, fără vîrstă; un mag care se numea pe el însuşi Spiritul, şi Sfînt pe deasupra, şi care fără îndoială era răspunzător în imaginaţia ei de copil de toate celelalte transformări: unul în trei, trei în unul, unul în interiorul fecioarei, apoi unul în afara fecioarei, apoi unul mort, apoi înviat şi probabil revenit printre cei trei fără să înceteze să fie unul şi apoi toţi-trei-în-unul într-o ostie, multe, milioane de bucăţele de pîine toate conţinîndu-l pe El, şi pe Magul care lucra fără încetare, Fantoma unei Lumi Spectrale): biserica s-a transformat astfel într-o fantomă, la fel ca şi casa mea, la fel ca şi destinul meu: toţi eram fantome deplasîndu-ne pe rînd, micul dejun, lecţiile despre ceea ce se numea economie domestică, masa de prînz, desertul, rugăciunile, gustarea, puţin pian, dezbrăcarea pe întuneric şi în pat: o viaţă de fetiţă, şi dumneavoastră e posibil să-mi spuneţi că nu era o viaţă tocmai rea; dar cînd viaţa bărbatului este înjugată alături de cea a fetei mirese, miss Harriet, atunci viaţa ei devine întunecată, repetitivă, aşa cum se întîmplă cu toate lucrurile atunci cînd se opresc şi nu mai înfloresc faţă de ceea ce erau înainte ca bărbatul, tatăl, soţul să fie prezent pentru a garanta că ea va continua să fie fată mireasă şi că măritişul este o ceremonie a fricii: frică de a fi pedepsită pentru că nu mai

este o fetiţă; şi totuşi acest bărbat pune mîna pe ea, domnişoară, şi o pedepseşte cu sexul său pentru că nu mai este fată, pentru că îl trădează cu sîngele menstrual şi cu părul sexual şi pentru mine care foarte curînd am avut dovada sterilităţii mele, a incapacităţii de a-i da copii era şi mai rău: nu exista nici o justificare pentru sexul meu urît şi păros, pentru groaznicele mele subsuoare păroase, pentru ciclul meu abundent ca o cloacă, pentru sfîrcurile mele iritate, umflate, înfloritoare, dar fără lapte: el mă înfăşură în cămaşa lui de noapte lungă, aspră, groasă, cu o despicătură în faţa sexului meu şi cu inima sacră a lui Iisus brodată acolo cu un fir gros, roşu, argintiu, o emblemă congelată a feminităţii mele murdare, sacră doar acum, în întîlnirea oarbă cu propriul lui sex de neatins: introdus rapid, urmat de un suspin greu, cîteva secunde abia: eu ştiu că el se masturba de multe ori pentru a mă evita, iar atunci cînd imaginaţia îi seca sau avea nevoie de mine pentru a-şi dovedi lui însuşi că este încă bărbat, chiar şi atunci se juca mai întîi cu penisul pentru a-l avea pregătit în clipa în care îl introducea, îl lăsa să termine şi îl scotea rapid: eu nu trebuia să am nici un fel de plăcere şi mi-am refuzat-o, cu sau fără el: mi-am trădat toate învăţăturile şi m-am privit goală uneori în faţa oglinzii, dar mai apoi n-am mai făcut-o nu pentru că aş fi simţit tentaţia de a permite degetelor mele să rătăcească în jos, departe de sfîrcurile înfloritoare spre sexul meu întunecat şi greoi, ci pentru că am început să mă privesc în această oglindă ca o fată bătrînă, o bătrînă costelivă şi arierată care bolboroseşte nerozii copilăreşti, o păpuşă stricată care cîntă refrene obscene şi care îşi introduce sexurile imaginare ale animalelor de pluş în vaginul uscat, trecut: clopote, utrenii, vecernii, spovedanii, comuniuni, rugăciuni de seară, mustrări de cuget, crezuri, fum gros şi sacru în biserică şi în afara ei, omilii, teamă de infern,

iubire pentru Iisus, iubirea lui Iisus bărbatul, iubirea bărbatului gol Iisus pe crucea lui, în mor-mîntul lui, frumosul copil Iisus cu penisul lui grăsuţ şi mititel jucîndu-se pe genunchii tremurători ai mamei lui: viaţa se oprise şi bărbatul meu, în fiecare sîmbătă după-amiază, ordona socotitorilor săi să-i primească pe lucrătorii locului,

pe micii negustori şi pe meşteşugarii cu pălăriile lor de fetru maron şi cu cămăşile cu dungi şi fără guler şi cu jiletcile lor închise pînă sus, precum şi pe cei mai săraci: pe vînzătorii de haine vechi, de lumînări, de perii şi pe rarele femei acoperite cu şalurile lor care le ascundeau şi feţele, şi rîndurile mai lungi de lucrători ai cîmpului care nu aveau un loc fix pe nici o moşie şi care absolut toţi îi datorau bani soţului meu; un şir lung de bărbaţi şi femei de-a lungul unei străzi de sîmbătă, netedă, fierbinte şi prăfuită, stradă cu case mici şi cu obloanele trase, case. puse în lanţuri de ele însele, cu lacăte ca nişte centuri de castitate pe fiecare poartă, domnişoară, case aşezate după gratii de ele însele, cu balcoane joase de fier atîr-nînd ca nişte cuşti pe faţa caselor: ca botniţele cîinilor, domnişoară, prietenă, pot să vă numesc prietenă?

Uneori i-am văzut şi am încercat ca ochii mei să se întîlnească cu ai lor cînd ieşeam să mă spovedesc sîmbătă după-amiază, dar într-o zi privirea mi s-a încrucişat cu cea a unui bărbat impresionant: era un *peon* foarte sărăcăcios îmbrăcat în alb şi cu o pălărie în mîinile lui puternice, dar faţa lui, mi-am dat seama, era nouă; nici o urmă de umilinţă nu se citea pe ea: ceea ce se citea pe ea era un orgoliu care inspira teamă, m-a privit şi m-a oprit cu privirea lui şi tot cu privirea mi-a spus chiar acolo ceea ce eu probabil vroiam să ascult (Luna continuă: ...„Sînt sărac şi înlănţuit de datorii. Tu eşti bogată şi înlănţuită de lipsa de iubire. Lasă-mă să facem dragoste într-o noapte."): într-atît de mare era orgoliul înspăimîntător şi plin de dorinţă din ochii lui, strîm-bătura provocatoare şi nemulţumită a dinţilor lui albi şi strălucitori, eleganţa mustăţii lui negre şi mari, aroganţa neliniştită şi zbîrlită a capului său. N-am putut să mă stă-pînesc, domnişoară. Toată educaţia mea îmi spunea să nu fac ceea ce am făcut. Trebuia să-mi plec privirea şi să-mi continuu drumul spre biserică, oprind înşiratul mătăniilor în mîinile mele încrucişate, în loc de asta, m-am oprit

Cum te cheamă? am reuşit să-l întreb pe acest bărbat al cărui cap părea prea mare pentru corpul lui scurt şi puternic...

146

147

I

Obloanele tuturor caselor s-au deschis dintr-o dată. Feţele tuturor caselor s-au ivit brusc din intunericul interioarelor.

-—Doroteo, mi-a răspuns. Doroteo Arango.

Eu am încuviinţat cu capul şi mi-am continuat drumul.

Am ajuns la biserică. Am îngenuncheat într-o parte a confesionalului, cu

modestie, cum se cuvine pentru o femeie, protejată de reţeaua de zăbrele de mîinile preotului, dar nu şi de răsuflarea lui. Mi-am mărturisit lista obişnuită de păcate uşoare. El scutură din cap.

Uiţi ceva.

Ce, părinte?

Te-ai oprit să vorbeşti cu un necunoscut pe stradă. Un *peon.* Un bărbat care îi datorează bani soţului tău. Ce înseamnă asta, fata mea? Mă tem pentru tine!

Cînd m-am întors acasă, şirul de oameni plecase deja, obloanele erau trase.

în ziua următoare, la biserică, părintele a ţinut o predică despre iubire. A citat din Sfîntul Luca acolo unde Hristos i-a izgonit pe negustori din templu. Dar ne-a asigurat că mînia sfîntă a lui Hristos este o apărare a templului, nu o lipsă de iubire faţă de negustori. Aceştia au fost iertaţi de Hristos, din moment ce vocea lui este cea a iubirii eterne faţă de toţi.

în timpul cinei din seara aceea i-am spus soţului meu şi familiei lui care se afla întotdeauna cu noi că m-am gîndit la ceea ce a spus părintele la slujba de duminică şi că nu înţeleg dacă iubirea înseamnă şi iertarea datoriilor.

Cuvîntul a căzut ca un strat de ghiaţă spartă pe masă.

-—A datoriilor, am repetat. Iertarea datoriilor. Nu numai a păcatelor.

Soţul meu mi-a ordonat să părăsesc masa fără să cinez: Eu continuam să fiu fetiţa, vedeţi dumneavoastră, domnişoară, prietenă, pot să vă spun prietenă?

Cînd soţul meu a urcat în camera mea, eu nu eram speriată, pentru că ştiam ce trebuie să-i spun:

—Te iubesc în felul meu. Ascultă-mă, i-am spus, este spre binele tău.

-—Eşti necuviincioasă, m-a întrerupt, spui lucruri necu viincioase la masă, faci lucruri necuviincioase pe stradă, te

opreşti să stai de vorbă cu bărbaţi necunoscuţi, bărbaţi de condiţie proastă, cum îndrăzneşti, tîrfuliţă ridicolă?

L-am privit drept în faţă, tot aşa cum bărbatul numit Doroteo m-a privit pe mine, şi i-am spus:

-—Mi-e frică. Ar fi trebuit să priveşti ochii acelui bărbat aşa cum i-am privit eu. Trebuie să-ţi fie teamă. Aceşti oameni sînt altfel. Au suportat tot ceea ce pot să suporte. Acum te vor privi drept în ochi şi îţi vor lua viaţa Ai grijă de tine.

M-a trîntit la pămînt dintr-o singură lovitură şi mi-a spus că dacă mă mai port urît mă va pedepsi închizîndu-mă în pivniţă.

-—Ce este în pivniţă?

Eu niciodată n-am coborît pînă acolo.

Dar în noaptea următoare, într-o luni, urletele au început să se audă la orice oră dinspre pivniţa casei, ca şi cum simplul fapt de a menţiona această pivniţă unde a ameninţat că mă trimite ca să mă pedepsească, ar fi populat-o de spaime, zgomote de glasuri, fantome, animale, voci care fredonau, instrumente muzicale; mi-am ascuţit auzul, am încercat să disting originea zgomotelor, naşterea unei armonii care ajungea poate la urechile mele

filtrată de mii de straturi de cărămidă şi de lemn, de chirpici şi tapet, de şipci şi tencuială, da, şi de încă ceva: de barierele tuturor celor din casă, care ne împiedicau să ştim ce sîntem, eu, soţul meu, familia lui, bărbaţii şi femeile care aşteptau afară sîmbăta după-amiază, şoaptele şi incertitudinile tuturor acestor oameni: oare e posibil să mi se împrumute nişte bani, va trebui să-mi plătesc datoria, se vor îndura oare de noi, se vor îndura oare de noi, se vor îndura oare de noi?

Spuneţi-mi, domnişoară, prietenă (pot?): cum puteam eu să disting adevărata origine a zgomotelor prin atîtea straturi de a fi şi a nu fi şi de ură şi de disperare şi de teamă că o să-mi uit copilăria şi de teamă că n-o să mai rămîn cu nimic dincolo de ea, de teamă că n-o să fiu niciodată o femeie adevărată, de teamă că o să mor, uscată şi umilită, răsfăţată degeaba, ca o pară lăsată să putrezească într-un cimitir.

Zgomotul din pivniţă erau acordurile delicate ale unui pian la care se interpreta uneori *Pe valuri,* valsul meu pre-

ferat?

—Nu, zbieră soţul meu cînd zgomotul din pivniţă a fost înăbuşit de zgomotele de pe stradă, nu! sînt strigătele pri zonierilor, o să-i omorîm pe toţi nemernicii care au pus mî-na pe arme şi s-au răsculat, pe fiecare dintre golanii ăştia jegosi, dar mai întîi eu o să-i aduc aici în pivniţa mea, ca să-i jupoi de vii, asta sînt şi asta au fost întotdeauna, spuse cu ceaşca de ceai zăngănind pe farfurioară, golani, neruşi naţi, căci de acum înainte nu va mai fi doar un fel de a spune, vor fi jupuiţi, tropăi nervos pe podeaua de cedru cu ghetele lui mici, îmbumbate şi acoperite cu ghetre de culoarea faunului; vor fi literalmente jupuiţi, jupuiţi de piele ca bananele, ca merele pline de viermi, ca perele putrezite în cimitire, ha! exclamă, şi ceaşca de ceai se vărsă pe ghetrele lui şi le pată, dacă nu se vor alinia în fiecare sîmbătă să-mi plătească ceea ce îmi datoresc, va trebui să se alinieze în fiecare zi a săptămînii ca să fie biciuiţi pînă vor muri: şi acestea vor fi strigătele pe care le vei auzi dinspre pivniţă, dragă, spuse aplecîndu-se ca să-şi cureţe ghetrele: *ştii acum.*

—Dar înainte? am îndrăznit să întreb, înainte de asta, ce era zgomotul de acolo de jos?

Cum îndrăzneşti să mă întrebi!? exclamă şi se ridică în picioare, amenin ţîndu-mă chiar în clipa, vă jur, prietenă a mea, *my friendl,* în care clopotele începură să bată fără motiv, nu băteau nici pentru slujba de dimineaţă, nici pentru cea de seară, nici la o oră cunoscută din timpul meu, şi o explozie dărîmă poarta noastră şi intrară bărbaţii cu pălării

Stetson pătate şi cu torsurile ca nişte butoaie pe care erau prinse în diagonală cartuşierele, pulverizînd toarta fragilă a ceştii de ceai, iar unul dintre ei arătă spre soţul meu.

Aici e, ăsta e ticălosul de trîntor! şi bărbatul pe care eu l-am văzut la rînd cu multă vreme în urmă, bărbatul cu privirea de un orgoliu care inspiră teamă, bărbatul care mi-a spus fără să deschidă gura: „Sînt sărac şi înlănţuit de datorii. Tu eşti bogată şi înlănţuită de lipsa de iubire. Lasă-mă să facem dragoste într-o singură noapte." Acel bărbat stătea acum în salonul meu.

L-am recunoscut

I-am văzut deseori faţa, pe afişe prinse cu ace de panoul pentru anunţuri de la biserică, alături de invitaţii la novene pentru sufletele din purgatoriu sau de înştiinţări despre ziua de Sfîntul Anton: era Doroteo Arango, după cum scria pe afişe, un hoţ de vite şi acum stătea în salonul meu şi nici măcar nu mă privea, ci spunea răstit:

-—Duceţi-l pe trîntor acolo în spate în curte şi împuş-caţi-l odată. Nu avem timp. De data asta federalii sînt pe urmele noastre.

Atunci clopotele au încetat să mai bată şi puştile au tunat în curte sfîşiind aerul serii ca şi cum ar fi fost o pînză de in, iar eu am rămas singură în salon şi am leşinat

Cînd mi-am venit în simţiri, prietenă a mea, domnişoară Winslow, îmi permiteţi...? nu era nimeni. Mă înconjura o linişte înspăimîntătoare. Plecaseră şi eu nu vroiam să mă duc în curte şi să văd ce mă aştepta acolo.

Atunci au sosit federalii şi m-au întrebat ce s-a întîmplat Eu eram paralizată. Nu ştiam.

-—Poate l-au omorît pe soţul meu. Doroteo Arango...

——Pancho Villa, au spus corectîndu-mă. Atunci eu nu înţelegeam numele acela

-—Au plecat deja, am spus simplu.

——îi ajungem din urmă, nu vă faceţi griji, mi-au spus.

-—Eu nu sînt îngrijorată.

-—Eşti sigură că au plecat toţi?

Am încuviinţat cu capul.

Dar în noaptea aceea, refuzînd să ies în curte şi să văd ce se afla acolo, am ascultat zgomotele din pivniţă, dar acum erau altfel. Vreau să spun: acolo se auzeau zgomotele vechi, dar era şi ceva nou, un alt zumzet pe care de abia puteam să-l aud, muzica unei respiraţii diferită de gîfîitul deconcertant pe care soţul meu l-a oferit fricii mele (darul suprem pe care l-am primit de la el în numele căsătoriei era teama, acest lucru trebuia să-l învăţ şi să-l accept în numele lui, sau în realitate nu exista o legătură adevărată între noi, vedeţi dumneavoastră). Eu n-am ieşit să-l îngrop. Eu nici nu ştiam cîte cadavre erau aruncate acolo, morţii revoluţiei, nu victimele, am refuzat să-i numesc aşa, doar morţii, căci cînd o să ştim, prietenă a mea, ce a fost drept şi ce a fost

nedrept? Eu nu ştiam. Nu atunci, încă nu: şi acest nou sunet a ajuns pînă la mine însoţit de o nouă teamă: poate în pivniţa casei noastre (am numit-o a *noastră* doar acum cînd soţul meu era sigur mort) exista un lucru mai bun, o comoară, da (iluziile mele din copilărie, domnişoară Harriet, terminîndu-se în sfîrşit aici), dar un lucru pe care ştiam că trebuie să-l protejez pentru a nu urma acelaşi drum al morţii ca soţul meu.

în prima noapte după ce s-au întîmplat toate acestea n-am ştiut ce să fac.

Am visat că soţul meu nu este mort, este doar ascuns între puii dintr-un coteţ de găini împrejmuit cu sîrmă, şi că s-a întors la mine în noaptea aceea, deschizînd uşile camerei şi croindu-şi drum cu penisul lui înspăimîntător în timp ce eu ţipam de frică: era viu, dar plin de sînge.

Apoi am visat că federalii îmi vor lua ceea ce se află ascuns în pivniţă atunci cînd se vor întoarce.

Dintr-un motiv neclar nu puteam să tolerez un astfel de lucru.

Dimineaţă foarte devreme am ieşit în curte. Nu m-am uitat pe jos, dar am auzit bîzîitul muştelor.

Am smuls scîndurile groase ale coteţului, le-am strîns, le-am împins sau le-am dus în spate, sau le-am tîrît cum am putut mai bine pînă la uşa care dădea spre scările de la pivniţă.

Neobişnuită cu o astfel de muncă, mi-am sfîşiat rochia lungă şi neagră şi mi-am zgîriat mîinile care pînă atunci făcuseră doar prăjituri, mîngîiaseră mătăniile şi atinseseră sfîrcurile solitare.

Pentru prima oară în viaţa mea, am îngenuncheat şi pentru altceva decît pentru o rugăciune.

Transpiram şi baia sudorii mele răspîndea un miros pe care nu mi-l cunoşteam, miss Winslow.

Mă durea tot corpul, mă simţeam zdrobită şi rănită cînd am bătut în cuie scîndurile care acopereau intrarea în pivniţă.

Vroiam să protejez ceea ce se afla acolo jos.

Sau poate am făcut doar ceea ce aş fi făcut dacă aş fi hotărît să-l înmormîntez creştineşte pe soţul meu.

îndeletnicirile se asemănau, dar trupul lui nu era prezent

Mi-am lăsat trupul istovit să se odihnească deasupra scîn-durilor şi mi-am spus: „Miroşi alt corp. împărţi cu altcineva aerul pe care-l respiri. Nu sînt monştri cei care te aşteaptă acolo jos. Pivniţa nu ascunde acel lucru înspăimîntător de care ţi-a vorbit soţul tău."

Ce era acolo jos?

Eu vroiam să deosebesc lucrurile pe care am ajuns să le doresc în timpul acestui lung priveghi de cele pe care am ajuns să le urăsc: dacă soţul meu nu era îngropat acolo jos, atunci ceva de-al lui se afla sigur acolo, ceva puturos, putred, păros, scîrbos, ca fecalele sau urdorile. Puteam să-i simt mirosul.

Dar mai puteam să miros şi altceva, ceva care mă atrăgea

Atunci clopotele au bătut din nou şi eu am ştiut că federalii au plecat şi că oamenii lui Villa au pus din nou stăpînire pe sat. Dar poate mă înşelam şi bătaia clopotelor care nu avea nici un sens anunţa totuşi ceva important. Lumea nu-şi alterna realităţile doar pentru a-mi fi pe plac.

îndoielile mi-au fost risipite de zgomotul unui glonte de pistol dinspre pivniţă, urmat de un al doilea şi apoi de linişte.

A fost a doua oară cînd am auzit împuşcături în propria mea casă, dar de data aceasta nu mi-a mai fost frică.

Am smuls scîndurile cu propriile mele mîini, am ştiu că trebuie să-l eliberez pe oricine ar fi fost acela care a tras gloanţele. Am ştiut că trebuie să deschid uşile pivniţei şi să-i văd pe cîinii morţi acolo: doar cîini, nimic altceva

Şi să-l văd pe el ieşind cu buzele curate.

Erau doar cîini. Acestea au fost primele lui cuvinte, domnişoară, prietenă a mea, pot să vă numesc prietena mea acum? Mă înţelegeţi, domnişoară Winslow?

XX

PANCHO VILLA INTRĂ ÎN CAMARGO ÎNTR-O luminoasă zi de primăvară, cu faţa lui de culoarea aramei oxidate, încoronată cu o pălărie mare brodată cu aur, nu un lux, desigur, ci un instrument al puterii şi un simbol al luptei, o pălărie pătată de praf şi de sînge, la fel ca şi mîinile lui late şi bătătorite şi scările de bronz de la şaua lui biciuite de vîntul de munte: patina de praf, de spini şi de stîncă, potecile verticale şi imensele cîmpii oarbe se agăţau de hainele lui ţărăneşti aspre de culoarea elanului, de jambierele lui din piele de căprioară, de baltagul lui de oţel şi de pintenii lui de luptă, de haina şi de pantalonii lui închişi cu nasturi de aur şi argint, totul avînd strălucirea aurului şi argintului, dar nu a celui adevărat, ci a metalelor care ne acoperă cînd luptăm în război şi cînd murim: un costum de mort.

Era un bărbat din nord, înalt şi robust, cu un tors mai lung decît picioarele lui scurte de indian, cu braţe lungi şi mîini puternice şi cu capul acela care părea retezat de multă vreme de la corpul altui bărbat, de multă vreme şi de foarte departe, un cap tăiat din trecut, aliat ca o potcoavă de metal preţios cu un corp muritor, util dar şi inutil, din prezent. Ochii orientali, surîzători dar cruzi, înconjuraţi de un cîmp de riduri care îi dădeau un aer amuzat, surîsul rapid, dinţii ieşiţi în afară care străluceau ca nişte boabe de porumb foarte albe, mustaţa rasă şi barba nerasă de trei zile: un cap care fusese în Mongolia şi în Andalucfa şi la Rif, printre triburile rătăcitoare din nordul american şi acum era aici în Camargo, Chihuahua,

surîzînd şi clipind şi îngustîndu-şi privirea pentru a se apăra de agresiunea luminii, cu vaste rezerve de intuiţie şi de ferocitate şi de generozitate. Capul sfîrşise prin a se sprijini pe umerii lui Pancho Villa.

154

Moşierii fugiseră şi cămătarii se ascunseseră. Villa rîse de abia ţinîndu-şi în frîu calul castaniu pe străzile pietruite din Camargo, unde coloana din mijloc comandată de el a diviziei din Nord se alătura coloanelor celorlalţi generali înainte de a lua cu asalt Zacatecas, vadul comercial al moşiilor pe care el le prădase pentru a elibera poporul de sclavie şi de dobînzi şi de prăvăliile cu răboj. Intră călcînd apăsat pe caldarîm, în fruntea unei suite de zgomote metalice în contrapunct cu pustietatea stranie a străzilor de piatră: zăngăneau frîiele de fier, lănţişoarele de la belciuge, lanţurile atîrnate de gît şi zăbalele de aramă; se auzeau plesniturile desagilor legaţi de şa cu păr de cal şi ale pintenilor şi ale bicelor.

Tot satul era acolo, aruncînd confeti de pe balcoanele din fier forjat, serpentine de hîrtie de pe stîlpii de lumină care atenuau întîlnirea dintre metal şi piatră cu mareea roz, albastră şi stacojie a sărbătorilor mexicane, revărsîndu-se spre damigenele mari de sticlă cu apă rece, spre zaharicalele colorate tăiate felii şi spre cratiţele mari în care clocoteau fierturi negre, roşii şi verzi.

Nu lipseau de acolo nici reporterii, ziariştii şi fotografii americani, cu o nouă invenţie, camera de luat vederi. Villa era deja cucerit de idee, nu mai era nevoie să fie convins, înţelegea că maşinuţa aceea poate să prindă fantoma corpului său chiar dacă nu şi substanţa sufletului său, aceasta îi aparţinea doar lui, măicuţei lui moarte şi revoluţiei; corpul lui în mişcare, generos şi dominator, corpul lui de panteră, acestea într-adevăr puteau fi prinse şi eliberate mai apoi într-o cameră obscură, asemenea lui Lazăr ivit nu dintre morţi, ci din depărtarea timpului şi a spaţiului, într-o cameră neagră şi pe un zid alb, oriunde, la New York sau la Paris. Lui Walsh, americanul cu camera de luat vederi îi promise:

Nu vă faceţi griji, don Ratil. Dacă dumneavoastră spuneţi că lumina de la patru dimineaţa nu e bună pentru maşinuţa dumneavoastră, nu e nici o problemă. Execuţiile vor avea loc la ora şase. Dar nu mai tîrziu. După aceea trebuie să plecăm la luptă. De acord?

155

Acum ziariştii americani adunaţi la Camargo îl asaltară cu întrebările înainte ca el să pornească să ia cu asalt Zacatecas, pentru a hotărî soarta revoluţiei împotriva lui Huerta şi în trecere şi soarta politicii mexicane a hii Wilson.

—Speraţi ca guvernul Statelor Unite să vă recunoască dacă veţi cîştiga?

—Această problemă nu există. Eu ascult de ordinele lui Carranza, primul şef al revoluţiei.

—Toată lumea ştie că dumneavoastră şi Carranza nu vă aveţi bine, generale.

—Cine ştie? Dumneavoastră? Atunci spuneţi-mi şi mie,

vă rog.

—Am interceptat o telegramă pe care generalul dum neavoastră, Maclovio Herrera, i-a trimis-o lui Carranza acum cînd vi s-a luat dreptul de a lua cu asalt Zacatecas, generale Villa Textul este foarte laconic. Spune doar „Sînteţi un fecior de tîrfă".

—Vai, prietene, eu nu ştiu să spun aceste cuvinte urîte în spaniolă. Vă jur că nu-mi ies decît în engleză: *You son of a bilch,* în tot cazul, domnul Carranza a considerat că e bine să-i trimită pe fraţii Arrieta să ia cu asalt Zacatecas...

—Dar dumneavostră vă aflaţi aici cu o întreagă divizie, cu artilerie şi zece mii de oameni...

—în slujba revoluţiei, domnilor. Dacă fraţii Arrieta, cum le este obiceiul, vor prinde rădăcini în Zacatecas, eu voi ajunge acolo în cinci zile ca să le dau o mînă de ajutor. Asta mai lipsea.

în sfîrşit, generale Villa, ce părere aveţi despre ocupaţia americană din Veracruz?

-—Că nepoftiţii şi morţii după două zile încep să pută.

Puteţi să fiţi puţin mai explicit, generale?

-—Marinarii au ajuns la Veracruz bombardînd oraşul şi omorînd tineri cădeţi mexicani, în loc să-l doboare pe Huerta, l-]au făcut şi mai puternic cu ajutorul înflăcărării naţionaliste a poporului. Au divizat conştiinţa revoluţiei şi au permis ca beţivul de Huerta să impună infama înrolare naţio nală. Tinerii care credeau că o să lupte împotriva nord-ame-ricanilor la Veracruz au fost trimişi să lupte împotriva mea

în nord. Eu nu ştiu dacă asta căutaţi dumneavoastră, dar mie mi se pare că nord-americanii cînd nu fac pe deştepţii, fac pe proştii.

—E adevărat că dumneavoastră aţi omorît pe la spate un ofiţer american, un căpitan al armatei Statelor Unite, asasi nat cu sînge rece chiar de unul dintre oamenii dumneavoas tră, generale?

—Cine dracu...?

—Opinia responsabilă în Statele Unite vă consideră nici mai mult, nici mai puţin decît un bandit, generale Villa. Opinia publică se întreabă dacă dumneavoastră puteţi oferi garanţii aici în Mexic. Respectaţi dumneavoastră viaţa umană? Puteţi dumneavoastră să stabiliţi relaţii cu naţiunile civilizate?

—Cine dracu a spus toate astea?

—O domnişoară, Harriet Winslow, din Washington, D. C. Spune că ea a fost martoră a faptelor. Tatăl său fusese dat dispărut în timpul unei acţiuni încă de pe vremea războiului din Cuba. Se pare că vroia doar să scape de obligaţiile familiale, dar mai tîrziu a vrut s-o vadă pe fetiţa lui deja mare înainte de a muri. Ea a venit aici să-l vadă. Este acuzat un general din armata dumneavoastră, generale.

Cum spui că se numeşte, Art?

—Arroyo este numele, generalul Tomâs Arroyo. Ea spune că l-]a văzut trăgînd în tatăl ei pînă cînd l-]a omorît.

—Cu tot respectul, generale, vă amintim că trupurile cetăţenilor din Statele Unite omorîţi în Mexic sau în oricare altă parte din lume trebuie să fie aduse în ţară la cererea rudelor pentru a beneficia de o înmormîntare creştinească şi decentă.

—Asta spune legea? grohăi Villa

—Exact, generale.

—Arătaţi-mi unde este scris.

—Multe din legile noastre nu sînt scrise, generale Villa

—O lege care nu este scrisă pe hîrtie? Atunci de ce dracu să învăţăm să citim? spuse cu un surîs de viclenie mirată Villa, apoi rîse şi toţi rîseră cu el şi îi croiră drum omului care reprezenta revoluţia şi care se pregătea să

demonstreze lumii că el nu este Carranza, un bătrîn senator parfumat, o parte din aşa-numita lume bună din Mexic, care merita această imagine, ci tocmai ceea ce Carranza ura mai mult, un ţăran desculţ, analfabet, băutor de *pulque* şi mîncător de *tacos,* venit de pe dealurile neliniştite din Durango, care a fost biciuit de aceiaşi moşieri care i-au violat surorile.

Nu, rîse şi îl asigură pe distinsul său artilerist generalul Felipe Ângeles, absovent al academiei franceze de la St. Cyr, n-o spun pentru dumneavoastră, don Felipe, ci pentru ei, tocmai i-aţi văzut: nord-americanii nu-şi amintesc niciodată de noi, ca şi cum n-am exista şi într-o bună zi ne descoperă, măiculiţă, şi sîntem chiar dracul în persoană care o să le răpească vieţile şi moşiile, atunci de ce să nu-i facem să tragă o sperietură pe bune, surîse Pancho Villa, de ce să nu-i invadăm o dată, nu mai mult, ca să vadă şi ei ce simţim?

Apoi îl apucă o mînie înspăimîntătoare la gîndul că sînt unii care nu înţeleg situaţia; Carranza îl ţinea paralizat în Chihuahua ca să nu fie Villa cel care va deschide drumul spre Ciudad de Mexico, pentru ca această glorie să le revină parfumaţilor, ah! ceea ce îl stîrnea cel mai mult pe Pancho Villa era faptul că ticălosul ăla bătrîn cu barbă de ţap nu va lăsa să-i scape nici o ocazie de a-i aminti fostului hoţ de vite din Chihuahua că obîrşiile lor sînt foarte diferite: sigur, nu este acelaşi lucru să fii contopişi sau să-ţi pui viaţa în pericol ! Atunci avocatul i-a cerut secretarului său să redacteze renunţarea lui la Divizie, o să se ridice pînă la cer pariul, cum să nu, şi o să vadă dacă Natera şi fraţii Arrieta vor cuceri singuri Zacatecas, şi o să vadă de ce ipocritul de Pablo Gonzâlez nu-i trimite nici cărbune, nici muniţii de la Monterrey, şi o să vadă dacă puterea civilă poate s-o scoată la capăt fără ajutorul militar al lui Pancho Villa: asta o să se decidă chiar acum, şi cînd te gîndeşti că un biet ticălos

Pulque - băutură alcoolică tare, albă şi densă, cu aspect greţos şi gust neplăcut, care se obţine prin fermentarea sucului mugurilor de agavă,

tăiaţi înainte de a înflori. Este băutura oamenilor săraci din Mesa Central, a căror hrană principală o constituia turta de mălai şi ardeiul iute (n. tr.).

rămîne la Chihuahua ca să-mi facă probleme cu americanii, pe deasupra! izbucni Villa şi îl calmă o noapte de dragoste, ca întotdeauna

Generalul Tomăs Arroyo primi ordinul să-l dezgroape pe bătrînul gringo oriunde s-ar afla îngropat şi să-l ducă pînă la Camargo. Nu, l-]au minţit intenţionat, nici o familie n-a revendicat corpul neînsufleţit, ci un ziar, *Washington Star,* i se spuse. Dar cînd acest ordin urni în sfîrşit brigada flotantă de la conacul incendiat al familiei Miranda, Arroyo ştia bine numele persoanei care revendică corpul. O văzu în visele lui în timp ce legăna capul mort al bătrînului cu mîinile ei şi-l privea pe el în picioare la ieşirea din vagon, ca şi cum ar fi omorît ceva care-i aparţinea ei, dar şi lui, şi acum amîndoi erau din nou singuri, orfani, privindu-se cu ură, incapabili deja să se susţină unul pe celălalt prin intermediul unei fiinţe vii şi să-şi umple absenţele neliniştite pe care ea le simţea în sufletul ei şi el în sufletul lui:

-—Uite ce ţii în mînă. Uite ce ţii strîns în mînă.
Arroyo nu fu în stare să spună altceva Ea privi bucăţile

de hîrtie calcinată şi Arroyo spuse că bătrînul gringo i-a ars sufletul şi ea admise că a mai ars ceva: istoria Mexicului, dar că aceasta nu este o scuză pentru crimă, pentru că viaţa unui individ valorează mai mult decît istoria unei ţări şi Harriet se convinse că dincolo de toate împreună cu ea strigă tot deşertul din Chihuahua:

—Asasinule, ticălosule, jegosule, laş împuţit, spuse ea în gura mare, m-ai avut pe mine, dar a trebuit să-l omori şi pe el.

—A venit să mă provoace, gîfîi Arroyo, ca şi tine. Amîndoi aţi venit aici să mă provocaţi. *Mama voastră de americani!*

—Nu, te-ai provocat pe tine însuţi, îi spuse ea la sfirşitul acelei zile, pentru a-ţi demonstra ţie însuţi cine eşti; numele tău nu este Arroyo ca acela al mamei tale; te nu meşti Miranda ca tatăl tău: da, îi spuse în timp ce ploaia împrăştia scrumul de hîrtie, eşti un moştenitor jignit, traves tit în rebel. Biet bastard. Eşti Tomăs Miranda

158

159

spuse cu cruzime, încercînd să-l rănească, dar ştiind că ar fi putut să-i spună acelaşi lucru cu calm bătrînului căzut lîngă roţile vagonului de cale ferată pe spatele căruia se vedeau rănile fiecărui glonte pe care l-]a tras în el, doar pe spate; dar i-o spuse cu furie, pentru ca să fie dreaptă şi să-i aducă aminte că şi ea ştie să lupte, să întoarcă loviturile. Tomăs Arroyo nu mai înţelegea nimic. L-a omorît pe bă-trînul gringo. Nu şi-a putut imagina că Harriet Winslow mai are conflicte interioare: ar fi trebuit

să fie la fel de goală pe dinăuntru ca şi el. Bătrînul gringo şi hîrtiile arse.

-—Am acceptat totul de la voi americanii. Totul, mai puţin asta, spuse Arroyo arătîndu-i hîrtiile distruse.

——Nu-ţi face griji, îi răspunse Harriet Winslow, cu res turile de umor şi de compasiune care-i mai rămîneau. El cre dea că este deja mort.

Dar Arroyo vroia să-şi ardă chiar sufletul în seara aceea

Ce reprezintă viaţa unui bătrîn pe lîngă drepturile tuturor oamenilor mei?

Tocmai ţi-am spus că ai omorît un mort. Fii recunos cător. Ţi-ai economisit efortul unui ordin de execuţie.

Chiar acest lucru i-l pretindea acum Villa lui Tomăs Arroyo cînd văzu corpul ciuruit al bătrînului şi îşi stăpîni faimoasa mînie cu care îi domina atît pe propriii lui oameni, cît şi pe duşmanii lui, acest bărbat, Pancho Villa, care atinse spatele ciuruit al bătrînului gringo şi îşi aminti de un lucru pe care i-l spuse unul dintre reporterii americani cînd i-au luat interviul la Camargo.

—Am o vorbă pentru dumneata, generale Villa Ceea ce dumneata numeşti a muri nu este altceva decît ultima durere.

—Cine a spus asta?

—A scris-o un bătrîn plin de amărăciune.

——A, atunci este scris.

-—De către un bătrîn plin de amărăciune, cum să nu!

——A, fem…

Villa ordonă execuţia pentru aceeaşi noapte, la ora douăsprezece. Atrase atenţia că va fi o execuţie secretă; nimeni nu va şti despre ea cu excepţia lui, a lui Villa, a generalului Arroyo şi a plutonului.

-—Mister Walsh şi camera lui de luat vederi să înghită în sec, asta nu e pentru el.

Bătrînul gringo fu aşezat cu greu în picioare lîngă zid, cu faţa spre puştile plutonului, cu capul atîrnîndu-i pe piept, cu faţa desfigurată de acizii primei lui înmormîntări în deşert şi cu genunchii strîmbi.

Ordinul fu dat în curtea din spatele cazarmei de instrucţie a lui Villa, luminată de lanterne aşezate pe jos, care întunecau într-un mod ciudat feţele oamenilor. Se auziră împuşcăturile şi bătrînul gringo căzu pentru a doua oară în braţele vechii lui prietene moartea

—Acum e împuşcat în mod legal în faţă şi în conformi tate cu legea, spuse Pancho Villa

—Ce facem cu corpul, generale? întrebă comandantul plutonului.

—O să-l trimitem acelora care îl revendică în Statele Unite. Vom spune că a murit într-o luptă împotriva fede ralilor, l-]au capturat şi l-]au omorît.

Villa nu-l privi pe Arroyo, dar spuse că nu vrea să care cadavre de gringos care să-i ofere lui Wilson pretextul de a-l recunoaşte pe Carranza sau de a interveni împotriva lui Villa dinspre nord.

-—Vom mai omorî cîţiva gringos, spuse Villa cu un surîs feroce, dar la timpul potrivit şi cînd voi hotărî eu.

Se întoarse spre Arroyo fără să-şi schimbe expresia

-—Un bărbat viteaz, nu-i aşa? Un gringo viteaz. Mi-au fost povestite isprăvile lui. Executat din faţă, nu din spate ca un laş, căci nu era un laş, adevărat, Tomăs Arroyo?

Nu, generale. Bătrînul gringo a fost cel mai viteaz.

-—Hai, Tomasito. Dă-i lovitura de graţie. Ştii doar că tu eşti ca şi fiul meu. Fă-o cum se cuvine. Trebuie să facem totul cum se cuvine şi în conformitate cu legea De data asta nu vreau să mă mai înşeli nici pe mine, nici pe tine. Trebuie să fim întotdeauna pregătiţi. Tu mi se pare că te-ai odihnit destul la conacul ăla unde ai tras de timp şi chiar ai devenit celebru.

-—Arroyo, îi spuse ziaristul american, Arroyo este numele.

160

161

-—Da, generale, spuse simplu Arroyo.

Merse pînă la cadavrul bătrînului gringo în faţa zidului, se lăsă în genunchi lîngă el şi scoase pistolul. Trase glontele de graţie cu precizie. Acum n-a mai curs sînge din gîtul bătrînului. Atunci Villa însuşi dădu ordin să se tragă asupra nefericitului de Arroyo, a cărui faţă era imaginea vie a neîncrederii îndurerate. Totuşi, reuşi să strige:

Trăiască Villa!

Arroyo căzu alături de bătrînul gringo şi Villa spuse că nu va tolera ca ofiţerii lui să le joace feste cetăţenilor străini şi să-i dea lui bătaie de cap; cît despre omorîrea americanilor, doar Pancho Villa ştie cînd se va întîmpla asta şi de ce. Corpul bătrînului îi va fi înapoiat fiicei lui şi povestea va fi uitată pentru totdeauna

Ochii, strălucitorii ochi albaştri ai bătrînului general indian fură închişi pentru totdeauna în noaptea aceea de mîna unui copil cu ochii negri ca nişte bile şi cu două curele încrucişate peste piept, care într-o zi l-]a întrebat:

-—Vreţi să-l cunoaşteţi pe. Pancho Villa?

Pedrito îşi scoase din pantalon moneda de un peso perforată de acelaşi pistol Colt. 44 pe care Arroyo l-]a pus într-o zi în mîna bătrînului gringo şi o puse în buzunarul de la piept al cămăşii pătate a omului care a murit de două ori. însuşi Villa îi dădu lui Arroyo lovitura de graţie.

XXI

HARRIET WINSLOW SPUSE CÎND RECUNOSCU

corpul ciuruit al bătrînului: „Da, acesta este tatăl meu", şi îl înmormîntă la Arlington lîngă cadavrul mamei sale, care murise în apropierea lămpii pusă pe masă, învinsă în cele din urmă de umbre. Aşa încît se gîndi mai

întîi la biata ei mamă, care a dorit atît de mult ca Harriet să fie o fată cultivată şi respectată, deşi cavalerismul nu se prea manifesta atunci cînd condiţia familiei era foarte strîmtorată; însă educaţia spiritului pretindea o completare socială în viaţa de fiecare zi: prezenţa unui bărbat. Făcu abstracţie atît de prejudecăţi, cît şi de deosebirile de opinie şi avu încredere în faptul că în cele din urmă fericirea va învinge şi se va impune ordinea. Harriet Winslow se gîndi că într-o zi ea se va odihni chiar aici împreună cu mama ei şi cu un bătrîn scriitor solitar care s-a dus în Mexic ca să fie omorît.

-—Bătrînul gringo a venit aici ca să moară.

în noaptea cînd el a murit, ea rătăci buimacă prin tabără şi apoi simţi o foame cumplită despre care ştia că nu este de origine fizică, dar pe care numai mîncarea putea să i-o potolească. Se aşeză dintr-o dată în faţa unei femei care pregătea turta de mălai stînd lîngă un mic vas cu jăratic, întrebă în tăcere dacă poate să ajute. Luă puţin aluat şi le dădu formă turtelor, imitînd-o pe femeia care stătea pe vine în faţa ei. Apoi le gustă.

—Vă plac? întrebă femeia.

—Da.

—Sînt foarte gustoase. Curînd o să plecăm de aici. Am rămas deja prea multă vreme aici.

Ştiu. Este locul lui. în realitate el nu vrea să plece.

—Ah, nici vorbă. Trebuie să mergem înainte. Eu îl urmez pe omul meu, îi fac de mîncare şi-i cresc copiii. Viaţa nu se opreşte doar pentru un război. Dumneavoastră îl urmaţi pe el?

—Ce vreţi să spuneţi?

—Pe generalul nostru Arroyo. Nu sînteţi dumneavoastră noua lui femeie?

în timp ce mînca turtele lîngă femeia aceea în noaptea deja depărtată din deşert; sau în timp ce se aşeza lîngă mor-mîntul bătrînului gringo pe care acum era înscris numele tatălui ei; şi mai tîrziu bătrînă deja cînd îşi amintea singură de toate aceste lucruri, se pregăti pentru o compasiune pe care a trădat-o poate o singură dată în viaţa ei, cînd a revendicat corpul bătrînului gringo ştiind care vor fi consecinţele. Noua compasiune care, tocmai în virtutea acestui păcat, i-a fost acordată, ea i-o datora unui tînăr revoluţionar mexican care dăruia viaţă şi unui bătrîn scriitor nord-american care căuta moartea: ei i-au dat destulă existenţă corpului ei pentru a trăi anii pe care îi mai avea de trăit aici în Statele Unite, acolo în Mexic, oriunde: mila era numele sentimentului cu care Harriet Winslow privea faţa violenţei şi a gloriei cînd în cele din urmă amîndouă lăsau să le cadă măştile şi îşi arătau adevăratul chip: cel al morţii.

Apoi a venit marele război şi revoluţia la sud de frontieră a fost măturată de pe primele pagini ale ziarelor pînă cînd Villa a luat cu asalt o aşezare de graniţă în Nuevo Mexico şi generalul Pershing a fost trimis să-l urmărească prin munţii din Chihuahua şi desigur nu l-a găsit niciodată, şi nu numai pentru că Villa cunoştea acele rîpe şi acele drumuri prăfuite cu ochii închişi, ci dintr-un motiv mai puternic: pe Pancho Villa putea să-l omoare doar un trădător dintre ai lui.

De aceea spune Harriet Winslow că i-ar fi plăcut, dincolo de toate, să fie prezentă la execuţia generalului Tomăs Arroyo, pentru a vedea cu ochii ei fuga acelui destin pe care el întotdeauna l-a considerat al lui, înrădăcinat în voinţa lui, şi nu în cea a altcuiva. Dar a murit de mîna şefului său, Pancho Villa, şi atunci s-a împlinit acest destin posibil. Ea

s-a întrebat întotdeauna ce ar fi făcut Tomâs Arroyo dacă ar fi supravieţuit revoluţiei *(l-a omorît revoluţia);* care ar fi fost destinul lui în viitorul Mexicului. Bătrînul gringo a murit, poate, dînd foc acestui viitor comun al Mexicului şi al lui Tomâs Arroyo.

După cele două execuţii, Harriet Winslow ieşi din camera ei de hotel din Camargo. Auzise de departe împuşcăturile de la miezul nopţii: bătrînul gringo murise pentru a doua oară. Apoi a urmat o altă serie de împuşcături, o primă moarte şi un foc de pistol sec şi solitar. Şi Arroyo a murit de două ori.

La recepţia hotelului, un patio cu plăci de faianţă colorată şi ghivece mari de flori şi cu canari, o aştepta femeia cu faţa ca luna.

Nu-i spuse nimic. Harriet o urmă pînă la o capelă dărî-mată. Pancho Villa stătea în uşă şi cînd le văzu îşi scoase pălăria, iar Harriet îi văzu părul negru şi puţin rar, năclăit de sudoare la tîmple. Villa o luă de braţ pe femeia cu faţa ca luna

—Dumneavoastră sînteţi o femeie respectabilă, doamnă, şi înţelegătoare.

—Nu-mi datorezi explicaţii, Doroteo Arango. Te-am cunoscut cînd te urmăreau federalii pentru că erai hoţ de vite.

—Dumneavoastră v-aţi părăsit casa. Eu mi-am părăsit-o pe a mea.

—Tu nu aveai casă, Doroteo Arango.

—Dar acum sînt Francisco Villa şi-i urmăresc eu pe ei, pentru că ne-au violat surorile şi ne-au omorît părinţii. N-am făcut niciodată ceva care să nu fie pentru apărarea dreptăţii. Ei mi-au luat casa

Omul meu este mort, Doroteo Arango.

-—Tomăs Arroyo a crezut că poate să se întoarcă acasă. Dar nimeni n-are dreptul să facă asta pînă cînd nu va trium fa revoluţia. Revoluţia este acum casa noastră. Tomăs n-a înţeles? Dacă fiecare o să rămînă acasă cînd va ajunge acolo, s-a terminat cu revoluţia. Acum cel ce va dori să rămînă acasă la el, îşi va aminti de ceea ce i s-a întîmplat lui

Tomds Arroyo. Asta este o armată, doamnă, şi uneori trebuie să-ţi frîngi inima pentru ca oamenii să se-nveţe minte pentru totdeauna

—într-o bună zi tu însuţi o să vrei să te întorci în satul

tău, Doroteo.

—Doar pentru ca să mor, doamnă, doar pentru asta

—Bine, generale Villa Am să păstrez în suflet ideea ca o altă iluzie a morţii este căminul.

Villa se întoarse spre Harriet şi îi spuse că a făcut bine atunci cînd a înfiinţat şcoala şi a făcut ordine la conac. Chiar acest lucru îl fac ei acum în tot nordul Mexicului: înfiinţează şcoli, împart pămînturile, îi spînzură pe cămătari şi şterg datoriile.

-—Dar uneori acest lucru nici nu se vede, pentru că în acelaşi timp trebuie să cîştigăm şi războiul. Dumneavoastră într-adevăr aţi avut de cîştigat. înmormîntaţi-vă tăticul, care după cît mi se spune era un bărbat viteaz şi povestiţi-le acolo că Pancho Villa este un om cu suflet, dar şi un soldat fără umbră de teamă. Atenţie la ce spuneţi.

Le privi din nou pe cele două femei, îşi puse din nou pălăria şi le spuse:

——Intraţi să vă vedeţi bărbaţii.

Acolo se aflau cadavrul lui Tomăs Arroyo şi al bătrînu-lui gringo. Femeia cu faţa ca luna începu să plîngă, apoi să ţipe, dar Harriet Winslow îşi aminti că Tomăs Arroyo a ţipat pentru prima oară cu această femeie neconsolată, din pură plăcere de a putea să ţipe atunci cînd face dragoste cu o femeie; şi Harriet Winslow îşi aminti că şi ea a ţipat pentru prima oară cu acest bărbat mort.

-—Băiatul meu, băiatul meu, striga amanta lui Tomâs Arroyo în noaptea priveghiului într-o biserică din Camargo unde statueta unui Hristos închis într-o cuşcă de sticlă, cu coroana de spini pe cap şi acoperit cu vestmîntul de ocară îi privea aşezat într-o cutie goală de sticle cu bere.

Harriet Winslow îi spuse cadavrului bătrînului gringo doar atît:

——Te aşteaptă un mormînt gol în cimitirul militar, tată.

Tot împreună au plecat amîndouă din Camargo în dimineaţa următoare, care a fost o dimineaţă rece şi limpede, fiecare cu sicriul ei în cîte o căruţă trasă de catîri trişti. Garduna, Inocencio Mansalvo şi copilul Pedro le-au însoţit pînă la răscrucea de drumuri. N-au vorbit. Garduna îşi purta fetiţa învelită în şalul de pe umeri, şi cînd au ajuns la răscruce, îi mulţumi din nou Harrietei Winslow.

—O să vezi cum fata mea o să facă să fiu îngropată în cimitir lîngă mătuşa mea dona Josefa Arreola în Durango.

—Să dea Dumnezeu să trăiască mulţi ani, spuse Harriet Winslow.

—Cine ştie; dar voi muri gîndindu-mă la fratele meu din cer, care nu a apucat să se nască şi mulţumindu-ţi ţie...

—Unde o să-l îngropi pe generalul Arroyo? o întrebă Inocencio Mansalvo pe femeia cu faţa ca luna.

Ea răspunse fără lacrimi că o să-l îngroape în deşert, unde nimeni să nu mai ştie niciodată nimic de el.

îmi pare rău că nu te însoţesc, spuse Inocencio. Dar trebuie s-o escortez pe gringa Din ordinul generalului Villa

Amanta lui Tomăs Arroyo încuviinţă, dădu pinteni catî-rului bătrîn şi o

porni pe drumul ei necunoscut cînd colonelul Frutos Garcîa tocmai venea să-şi ia ultimul ră-mas-bun de la şeful său. Drumul se pierdu în norii de praf şi Frutos Garcîa o privi pe Harriet şi îi spuse că o vor escorta pînă la frontieră Inocencio Mansalvo şi copilul Pedrito, care era şi el un copil viteaz şi care l-a iubit mult pe bătrînul gringo.

—Mai mult, rîse cu un ditamai hohot spaniol, cu un copil alături nimănui nu-i vin idei rele. Fiţi liniştită, îi spuse, serios deja, străinei. Dumneavoastră aţi făcut ceea ce trebuia să faceţi. Bătrînul gringo a venit în Mexic ca să moară. Cine dracu ar fi zis că avea să moară din cauza unei americance. Adevărul este că a murit doar pentru că a trecut frontiera Nu este un motiv suficient ?

—Şi eu am trecut-o, spuse Harriet.

—Nu vă faceţi griji. Noi o să vă respectăm pe dumnea voastră şi pe bătrînul gringo. Pe bătrîn pentru că era viteaz. Pentru că purta o durere în privire. Şi pentru că ăsta a fost

ultimul ordin al generalului Tomăs Arroyo: respectaţi-I pe bătrînul gringo.

—Şi pe mine?

—Dumneavoastră nu vă revine decît să vă amintiţi de tot ce s-a întîmplat.

Pe lungul drum de la Camargo la Ciudad Juărez, Harriet Winslow avu tot timpul să se gîndească la viaţa ei cînd se va întoarce la Washington. Dar lîngă ea exista o prezenţă caldă: un copil mexican. Pedrito îl iubea pe bărbatul mort care acum avea să fie dus în mormîntul căpitanului Winslow din Arlington. Inocencio Mansalvo se ocupă de toate în timpul călătoriei; masă, casă, orientare şi alarmă. Cunoştea bine drumurile acestea fără semne. Dar locurile erau deja cucerite de revoluţionari şi aici toţi erau partizanii lui Villa

La Juârez, în timp ce Harriet se pregătea să treacă de partea cealaltă, copilul Pedrito vorbi în sfîrşit.

-—Ţi-au făcut-o, bătrîne, îi spuse de despărţire cadavru lui bătrînului gringo, în timp ce Harriet aştepta hîrtiile biro cratice pentru dificila intrare a unui mort în Statele Unite ale Americii. Ţi-au făcut-o, bătrîne. Chiar Pancho Villa a dat ordin să fii împuşcat.

Inocencio Mansalvo fuma cu coatele sprijinite pe balustrada podului cînd o chemă pe Harriet cu un gest brusc, plin de năduf în primăvara încinsă de la frontieră. Ea se supuse. Era despărţirea ei de Mexic. Cei doi priviră o clipă, în tăcere, apele tulburi, repezi dar sărace, ale acestui fluviu pe care americanii îl numesc mare, iar mexicanii brav.

Harriet îl privi pe Mansalvo pentru prima oară. Era un bărbat slab cu ochii verzi şi părul creţ, cu două tăieturi adînci pe obraji, două la colţurile

gurii, două pe frunte, toate perechi, ca şi cum o pereche de meşteşugari gemeni l-ar fi modelat în grabă cu cioplituri de machete, pentru a-l arunca degrabă în lume. Avea o frumoasă barbă despicată şi ea. Harriet îşi muşcă buza; nu l-a *privit* pe bărbatul acesta pînă în ziua aceea Pînă la ora aceea

L-a văzut nemişcat şi impenetrabil, tăiat în două dinspre barbă, şi ştiu că va urmări cu privirea lunga frontieră nordică

a Mexicului; pentru mexicani singura cauză a războaielor erau întotdeauna americanii.

Mansalvo privi fără să vrea partea nord-americană a frontierei.

-—Bătrînul gringo spunea că nu mai sînt frontiere pentru americani, nici la est, nici la vest, nici la nord, doar la sud, mereu la sud, spuse luptătorul şi despături o tăietură de ziar.

Harriet, sprijinită cu coatele pe balustradă alături de Mansalvo, simţi mirosul de sudoare, de alcool, de ceapă şi de tutun negru al bărbatului. Văzu de asemenea faţa bătrînului gringo pe tăietura dintr-un ziar american. Inocencio Mansalvo lăsă să cadă tăietura în apa rîului.

-—Ce păcat, spuse. Eu nu ştiu să citesc englezeşte. Acum dumneavoastră nu veţi mai putea să-mi cititţi ce scrie acolo.

Atunci Mansalvo se întoarse şi o apucă cu putere pe Harriet de braţe.

——Ce păcat. Cum de nu v-aţi îndrăgostit de mine. Generalul ar fi fost viu acum.

îi dădu drumul.

——Mereu la sud, repetă Inocencio Mansalvo. Ce păcat. Pe bună dreptate asta nu e o frontieră, ci o cicatrice.

Atunci se îndepărtă, şi Harriet îl văzu din spate, cu vesta lui din piele de căprioară pusă peste o cămaşă fără guler şi cu pălăria texană acoperită cu ţărînă pe care Inocencio Mansalvo o împrăştia în ritmul paşilor săi din nord, de crescător de vite.

Harriet nu-l mai privi nici pe el, nici pe copil. Cînd trecu podul de fier la El Paso, o aşteptau un roi de ziarişti. Ei, mai mult decît funcţionarii de la vamă, confirmaseră deja că Winslow, căpitanul pierdut în luptă în Cuba, în mod sigur amnezic şi dezorientat, victimă a cruzimii spaniole în lagărele de prizonieri, dar mereu însufleţit de vitejie în luptă, pe care admirabila lui fiică l-a recunoscut şi l-a recuperat în sîngeroasele lupte ale revoluţionarilor mexicani... Harriet auzi şi asimila povestea urzită de presă, o acceptă ca pe o parte a timpului pe care ea avea să-l salveze. Sicriul a fost aşezat pe un afet al armatei, pentru a fi transportat la gară.

-—Sînteţi o ştire naţională, domnişoară Winslow. Un prieten de-al dumneavoastră din Washington, domnul Delaney, a declarat că Senatul vă va asculta cu plăcere pen tru a depune mărturie despre barbaria care stăpîneşte în Mexic.

Harriet se opri. Se temu să nu piardă legătura cu tovarăşul ei, cadavrul recuperat, văzîndu-l că se îndepărtează din nou, o conştiinţă rătăcitoare şi

pierdută în moarte mai mult ca niciodată în moarte, o conştiinţă locuită de fantome, taţi asasinaţi şi copii pierduţi.

-—Domnişoara Winslow... ştire naţională...

pîclă albastră o îndepărta din nou de bătrîn: Harriet întinse mîna ca pentru a opri acest cadavru rătăcitor acum într-o pîclă făcută de oameni, o ceaţă din aburi siguri şi energici; pentru a împiedica despărţirea celor doi gringos care au venit în Mexic, el în mod conştient, ea fără să-şi dea seama, să găsească următoarea frontieră a conştiinţei americane, cea mai grea, strigă aproape Harriet în acel moment, ştire naţională, ştire naţională, încercînd să se despartă de grupul de ziarişti pentru a nu se despărţi şi mai mult de cadavrul bătrînului, cea mai grea dintre toate, pentru că este cea mai străină fiind cea mai apropiată şi de aceea cea mai uitată şi cea mai de temut, cînd se trezeşte din lungile ei perioade de letargie.

-—Ce păcat. Cum de nu v-aţi îndrăgostit de mine.

—Fiske, de la *Sân Francisco Chronicle.* Nu mi-aţi răspuns la întrebare. Veţi depune mărturie pentru ca să ducem progresul şi democraţia în Mexic? Daţi-vă seama...

—Să ducem? Cine? spuse Harriet învîrtindu-se în jurul ei însăşi, zăpăcită, despărţită de mortul ei, de tovarăşul ei, văzînd de o parte un pod de soare şi un un nor de praf muri bund, de cealaltă fuga şinelor acoperite cu mercur şi fumul albastru al gării: sicriul învelit în steagul Statelor Unite.

—Cine? Statele Unite, domnişoară Winslow. Dumnea voastră sînteţi cetăţeancă nord-americană.

—Fiske. Dumneavoastră m-aţi chemat pentru a declara că tatăl dumneavoastră a fost asasinat în mod brutal.

Ştire naţională.

—V-am servit cu plăcere. Şi acum dumneavoastră...

—Credeţi că trebuie să intervenim în Mexic?

—Nu vreţi să răzbunaţi moartea tatălui dumneavoastră?

Sân Francisco Chronicle.
Washington Star.

—Nu vreţi să salvăm Mexicul în numele democraţiei şi al progresului, domnişoară Winslow?

—Nu, nu, eu vreau să învăţ să trăiesc cu Mexicul, nu vreau să-l salvez, reuşi să spună şi părăsi grupul de ziarişti, părăsi cadavrul bătrînului, se întoarse alergînd la frontieră, la rîu, la soarele obosit al acelei zile care apunea treptat de-a lungul frontierei de la vest, ca şi cum ar fi uitat un lucru pe care nu l-a spus ziariştilor, ca şi cum ar fi vrut să le spună ceva celor pe care i-a lăsat în urmă, ca şi cum ar fi putut să-i facă să înţeleagă că aceste cuvinte nu înseamnă nimic, să salvăm Mexicul în numele democraţiei şi al progresului, că important este să trăim cu Mexicul în ciuda progresului şi a democraţiei, şi că fiecare poartă în suflet Mexicul său şi America sa, frontiera sa întunecată şi sîngerîndă pe care

îndrăznim s-o trecem doar noaptea: aşa a spus bătrînul gringo.

Ii privi de partea cealaltă a rîului pe copilul Pedrito şi pe Inocencio Mansalvo. Le strigă cerîndu-le iertare pentru moartea lui Tomăs Arroyo, dar ei n-o mai auziră şi nici n-ar fi înţeles-o. *N-am făcut decît să-i îndeplinesc dorinţa lui Arroyo, să moară tînăr, să duc cu mine timpul lui, să-l păstrez acum.*

N-au auzit-o strigînd cînd podul sări în aer cuprins de flăcări.

-—Am fost aici. Ţara aceasta nu mă va mai părăsi nicio dată.

Ei îi întoarseră spatele şi o văzură pentru totdeauna intrînd într-un salon de dans plin de oglinzi, fără să se privească pe ea însăşi, pentru că în realitate intra într-un vis.

XXII

AM PRIVIT ÎN INTERIORUL ACELEI CASE (spuse Arroyo mai tîrziu: acum ea se simte singură şi îşi aminteşte) şi am văzut-o pe mama căsătorită. Mama mea căsătorită în casa tatălui meu. Am văzut-o pe soţia tatălui meu şi am văzut-o necăsătorită. Aşa am hotărît eu. Nimeni nu se atinsese de soţia legitimă a tatălui meu. El nu se atinsese de ea. El se atinsese de mama mea: m-am născut eu. Mama mea era căsătorită cu tatăl meu, nu soţia legitimă a tatălui meu. Ea nu era aşa cum mi-am imaginat-o eu cînd bătrînul Graciano m-a luat cu el în casă în seara aceea care m-a marcat pentru totdeauna, gringuita. Era o femeie gălbejită şi bătrînă ca o bucată de brînză veche şi crăpată, stricată pentru că a fost lăsată în părăsire, fără ca cineva să fi mîncat din ea de multă vreme. Era la fel de neagră ca şi rochia ei, culoarea rochiei imitînd culoarea tuturor cutelor corpului ei ascuns. Mortificată, mortificată: ceea ce am ascultat la biserică de cînd eram copii, mortificarea trupului, mărturisirea tuturor păcatelor, iertarea tuturor păcatelor înainte de a muri: biserica ta este la fel de aspră ca a noastră, gringuita, atît de grăbită să atribuie păcatul, dar şi la fel de grăbită să-I ierte? Cînd soţia legitimă a tatălui meu venea la capelă în zilele de sărbătoare, eu mă întrebam dacă va fi iertată după mărturisirea păcatelor sale. Căci eu nu mi-l puteam imagina pe tatăl meu în genunchi şi spunînd „lartă-mă": asta făcea ea, purtătoarea păcatelor tatălui meu, pentru că era fericita purtătoare a bogăţiei lui, a numelui lui şi a grijii pentru el: ea trebuia să plătească toate acestea spovedindu-se în numele lui. Pe el niciodată nu l-am văzut în genunchi, în schimb mamei mele nu i-a oferit nici o bucurie, nici bogăţie, dar nici păcat: eu nu eram un păcat, eu unica ei avere nu

eram, repet, un păcat. Eu nu aveam nimic de mărturisit niciodată. Nici măcar transformarea femeii legitime în femeia uscată, neagră,

neatinsă. Şi el? Dorinţa mea cea mai ascunsă era să stau cu el după ce va muri. Nu în momentul morţii; don Graciano merita acest lucru mai mult decît tatăl meu, cu mult mai mult, şi eu nu i-l dăruisem. Tatăl meu nu merita nimic. Am jurat că dacă printr-o ciudăţenie a sorţii eu voi ajunge să fiu prezent în clipa morţii tatălui meu, îi voi ocoli privirea, chiar dacă el mă va ruga ca ochii mei să-l conducă pe drumul morţii; am jurat că-mi voi păstra ochii pentru a privi cum i se descompune corpul, am jurat că-l voi dezgropa şi-l voi purta cu mine şi voi rămîne cu el toate zilele şi toate nopţile de care va fi nevoie pentru a-i vedea corpul în descompunere, pentru a vedea cum îi creşte părul şi apoi se opreşte, pentru a-i vedea unghiile ascunse zgîriind liniştea lumii şi apoi oprindu-se şi ele; pleoapele lui dezinte-grîndu-se şi ochii lui de mort apărînd din nou pentru a mă provoca să-l .privesc, oasele lui apărînd atît de curate şi de albe cum sînt capetele vitelor moarte din deşert: tu ştii de cît timp e nevoie pentru ca adevărata moarte, goliciunea absolută a oaselor (ea îl întrebă înainte ca el s-o poată face) să se manifeste, de cît timp este nevoie pentru ca esenţa absolută a eternităţii noastre pe pămînt să apară, Arroyo, de cît timp e nevoie, mai ales, pentru ca să tolerăm viziunea nu numai a ceea ce vom fi, ci a eternităţii pe pămînt cum este într-adevăr, fără basme, fără credinţă în spirit sau speranţă de înviere? Cîtă vreme ţi-ai fi petrecut privind cadavrul tatălui tău, Arroyo? Cîtă vreme ai fi privit moartea după moarte, Arroyo, fără să ştii, biet idiot viteaz, că moartea este doar ceea ce se întîmplă în interiorul nostru, bine, ai dreptate, dar nu cum gîndeşti tu, nu moartea inseparabilă de viaţă cum crezi tu, ci moartea în locul vieţii în timp ce credem că o trăim: eu, Harriet Winslow, trăiam în atîtea moduri o moarte în interiorul meu, ştiind că sînt moartă şi, ştiind acest lucru, moartea va avea realitate doar în interiorul meu, doar în sufletul meu, iar restul nu conta: acum spune-mi tu, generale Tomâs Arroyo, spune-mi tu dacă eu am ieşit din mine însămi, în vreun fel misterios, fără ca eu însămi să ştiu cum,

şi după ce mi-am trăit moartea doar în mine, acum am ieşit în viaţa din afara mea, viaţa pe care o ignoram, acum o accept şi tu eşti o parte din această viaţă, însă doar o parte, bietul meu bărbat, nu te simţi atît de orgolios, există un milion de lucruri care cad în cascadă şi cuvintele mele, visele mele, timpul meu, chiar dacă le-ai dubla cum ai spus-o despre bătrînul gringo care ne-ar urî dacă i-am dărui, cum spuneai tu, alţi şaptezeci de ani, ne-ar detesta: mai sînt şi alţii, în afară de tine care l-au condamnat, Arroyo, bătrînul este acum o parte din viaţa din afara mea, care acum pare să fie în mod miraculos unica viaţă din interiorul meu, mă înţelegi? Şi din ea mai face parte şi amanta ta, femeia numită Luna, şi biata femeie pe a cărei fiică am salvat-o de la moarte în timp ce mă îndoiam dacă merită s-o salvez, în timp ce mă îndoiam dacă eu voi putea vreodată să am propriul meu copil, pentru ca apoi să salvez viaţa aşa cum am salvat-o pe aceea a unei fiinţe necunoscute, anonime: Arroyo, ştiu bine, nu i-am cunoscut pe toţi oamenii tăi, nu i-am privit pe toţi aşa cum aş fi vrut, ştiu că am pierdut ceva, ce am pierdut? Există

doi ochi care ar fi trebuit să se întîlnească cu ai mei, sînt vinovată de a nu fi stabilit, pentru prima oară, o lume în afara mea, în afara lumii mele închise, sînt vinovată, Arroyo? Tu trebuie să-mi spui. Eu nu pot să asimilez totul într-un timp atît de scurt. Eu sînt slabă şi străină şi chiar în situaţia mea de aristocrată sărăcită, sînt o fiinţă protejată, înţeleg] lucrul acesta? Dar am învăţat. Fac un mare efort, ţi-o jur. încerc să înţeleg totul, pe tine, ţara ta, poporul tău. Dar sînt şi o parte din propriul meu popor, nu pot să neg ceea ce sînt, Arroyo, iar aici nu am nici tată, nici mamă, nici pe altcineva decît pe bătrîn, doar în bătrîn mă recunosc eu aici în timp ce încerc să vă recunosc pe voi toţi. Doar pe bătrîn îl am, mă asculţi, Arroyo? Tu m-ai obligat să vă ascult pe voi toţi (spune-mi dacă am pierdut ceva, Arroyo), iar eu am încercat să înţeleg de ce faceţi voi tot ce faceţi. Dar dacă tu mă laşi să văd că le vei face şi lor aceleaşi lucruri împotriva cărora ei luptă, moartea-în-interiorul-lor de care fug în această mişcare asfixiantă în care toţi sîntem captivi, dacă eu cred că le vei face acelaşi rău pe care ţi l-au

făcut ţie cînd erai copil, Arroyo, atunci, Arroyo, mă vei fi omorît şi mă vei fi trimis înapoi la izolarea care este propria mea moarte, singura moarte pe care eu am cunoscut-o vreodată. Iar acest lucru nu ţi-l voi ierta, Arroyo. Să nu faci nimic împotriva propriului tău popor. Dar să nu faci nimic nici împotriva singurului om de lîngă mine, bătrînul care scrie, Arroyo. Acest lucru nu ţi-l voi ierta niciodată, spuse Harriet.

Atunci cadavrele de la întîlnirea din timpul nopţii cu porcii care guiţau au fost întinse în jurul pieţei din faţa bisericii. Harriet văzuse reproducerea după tabloul unuia dintre vechii maeştri pe care fratele bunicului ei îi ura în aceeaşi măsură în care îi dorea, îi dorea pentru că erau celebri şi nepreţuiţi, îi ura cînd încă faima lor nu putea să deghizeze distorsionarea realităţii, perspectivele atît de scandalos de ireale şi autodramatice (oare fratele bunicului său ura ceva mai mult ca dislocarea vieţii de către teatru, ca toate lucrurile care refuzau să se contopească şi să dispară în schema lui despre lume, tăcute şi reticente pentru ca el, mister Halston, să poată ocupa nobilul centru a tot ce există? „Ce departe!" strigă Harriet aproape cu mînie): i-l aminteau pe Hristosul lui Mantegna, atît de solitar pe placa lui funebră, picioarele, întregul lui corp tinzînd să se proiecteze în afara pînzei, călcînd peste cel care priveşte ca şi cum ar dori să-i deschidă ochii violent asupra faptului că moartea nu este nobilă, ci josnică, nu senină, ci convulsivă, nu promiţătoare, ci irevocabilă şi neiertătoare: ochii sticloşi pe jumătate închişi, barba rară de două săptămîni, picioarele acoperite cu plăgi, gurile fără suflu şi pe jumătate deschise, fosele nazale înfundate, pieptul sîngerînd, părul încîlcit plin de praf şi sudoare, senzaţia înspăimîntătoare a noilor morţi care doar cu cîteva ore înainte înjurau, şi erau încovoiaţi sub povara pe care o purtau în spate şi mergeau şi se opreau în poziţie de drepţi: Arroyo avea dreptate cînd vorbea de moartea tatălui său şi de veghea fiului său lîngă trupul neînsufleţit al tatălui: ce faci dacă deodată tatăl se ridică din morţi şi dovedeşte că toţi sînt morţi deja (tocmai acest lucru l-a aflat ea mai înainte în timp ce era culcată alături de

Arroyo în vagonul de cale ferată) şi că toţi ne dublăm timpul în altă împrejurare, în altă poziţie, în altă vreme: sînt oare toate aceste corpuri întinse cu grijă în jurul pieţei ca nişte marionete vopsite în alb (palide ca ceaţa, Arroyo, care a coborît de pe culmi şi totuşi năzuia să se întoarcă în munţi) doar dovada că ei înşişi, bătrînul scriitor şi tînărul general, tatăl ei rătăcitor şi mama ei înrădăcinată, copilul Pedrito şi femeia cu faţa ca luna, erau cu toţii corpuri ocupate de cei morţi, cadavre locuite în prezent de oameni numiţi „Harriet Winslow", „Tomâs Arroyo", „Ambrose Bierce"?... Se opri simţind că îi îngheaţă sîngele în vene: ca şi cum simplul fapt de a pronunţa numele unei persoane, mai ales pentru prima oară, ar fi fost într-adevăr o violare a vieţii acesteia: ca şi cum dacă ar spune acest nume l-ar condamna imediat la moarte pe bătrîn, îl văzu întins acolo printre morţii din timpul luptei, întrebîndu-se dacă l-a omorît Arroyo, sau l-a omorît ea în imaginaţia ei, sau l-a omorît însăşi dorinţa lui obscură şi labirintică: un nume pe care ea l-a citit pe coperta cărţilor pe care bătrînul le purta cu el; un nume care mai mult ca sigur nu era al lui, pentru că el nu vroia să i se spună pe nume şi ea îi respecta această dorinţă explicită cu scopul de a respecta şi toate dorinţele implicite: ea învăţa să se ocupe de lucrurile nevăzute prin intermediul celor pe care putea să le vadă şi de lucrurile văzute prin intermediul celor pe care nu putea să le vadă: cu cîteva ore în urmă, aceste corpuri erau însufleţite şi ea văzu cum le-au sfîrtecat baionetele, le-a văzut cu intestinele împrăştiate, cu creierii străpunşi de gloanţe, cu piepturile ochite de mitralieră, cu picioarele irupînd în şanţuri vulcanice roşii de praf sulfuric, cu fesele acoperite de ultimele fecale, cu pantalonii uzi de ultimul urinat; poate ultima sămînţă, poate, dacă le-a fost dată în clipa morţii erecţia pe care unii bărbaţi o încearcă atunci cînd înfruntă moartea „Ambrose Bierce" era un nume mort tipărit pe coperţile cărţilor pe care un bătrîn le purta cu el în călătoria lui spre moarte. Harriet nu-l va numi „Cervantes", numele autorului celeilalte cărţi. Astfel încît a-l numi „Bierce" era poate la fel de extravagant. Dar era al doilea nume invizibil, pur şi simplu pentru că bătrînul

gringo nu avea nume: numele lui era deja un nume mort. La fel de mort ca şi cadavrele aşezate cu grijă în jurul pieţei. Oare au avut ele vreodată un nume? Cine se afla printre corpurile pe care ea le-a văzut acum cînd a traversat piaţa pe care a cunoscut-o în vreme de sărbătoare şi în vreme de doliu, cînd bocitoarele s-au aşezat în colţuri şi au început metamorfozarea lor rituală a vieţii şi a morţii cu gesturi şi cuvinte? Care dintre cei pe care îi cunoscuse acolo se afla acolo? Se afla acolo propriul ei tată? Se afla acolo bătrînul gringo? Se afla acolo tatăl lui Arroyo în mijlocul strigătelor şi al prafului stîrnit şi al tăciunilor gata să se stingă, pe care se pregătiseră mîncăruri uitate?

Tatăl meu a fost omorît în Yucatan. Bătrînul ticălos şi-a pus în minte s-o aibă pe o mică indiană frumoasă chiar la conacul lui don Olegario Molina, care era guvernatorul etern al provinciei. Aceasta se întîmpla în

perioada de avînt al cultivării agavei. Toţi ştiam că nimic nu aducea mai mulţi bani ca recolta de agavă. Yucatanul era guvernat de casta divină, aşa s-au proclamat ei înşişi, ticăloşii de ei. Tatăl meu era un moşier din nord, de prin locurile în care ne aflăm acum: deşert şi nopali şi cîteva vii ici-colo, de asemenea culturi de agavă şi recolte bune de bumbac. Nopţile sînt reci aici în deşert. Sîntem sus, aerul este rarefiat. Se spune că acolo jos e cald şi umed tot anul. O crustă tare de pămînt fără fluvii. Fîntîni foarte adînci. Păduri cenuşii, se spune. Eu n-am fost acolo. Se spune că pe fecioare le aruncau în fîn-tîni. Tatăl meu era oaspete la conac şi simţea că o merită pe fata frumoasă pe care a văzut-o lucrînd acolo, îi dă tîrcoale. Se spune că a avut-o chiar în ajunul revoluţiei. El era deja bătrîn, dar la fel de cocoş ca totdeauna. Pentru că tot pămîn-tul mirosea a sulf şi a sînge, trebuie să fi crezut că a luat deja drumul infernului şi că va trebui să se grăbească pentru ultima lui mare cucerire. Se spune că a avut-o pe fată chiar în camera lui şi că ea a dat din picioare şi a dat jos plasa pentru ţînţari care a căzut peste ei şi că el a grohăit de plăcere, simţind cum umezeala sîngelui fetei pătează plasa pentru ţînţari cu muştele şi insectele prinse în ţesătura care a căzut peste ei ca un nor uşor, dar care te strangulează, şi

baldachinele de aramă s-au cutremurat şi fata la fel: acum alt bărbat ca mine, logodnicul fetei, care avea în sarcina lui cheile conacului, cine ştie? care poate avea în sarcină să întoarcă şi ceasornicele, a văzut-o ieşind din camera tatălui meu şi a lovit-o peste faţă cu cheile, dar ea n-a plîns, a spus doar: „El este acolo înăuntru", tatăl meu era acolo, gringuita, frecîndu-şi din nou penisul ulcerat, ştergîndu-l de sînge, un bătrîn viguros, acum cu penisul etern mînjit de sînge, ima-ginîndu-şi că posedînd o fecioară poseda toate femeile din Mexic, cînd erau la ciclu, posedînd ciclul ca şi cum ar fi posedat o femeie, ah, bătrîn ticălos, cum îl detest şi cum doresc să fi fost acolo cînd perechea aceea de tineri, o pereche ca mine şi… şi... la naiba, nu ca tine, miss Harriet, fii blestemată, nici ca Luna, blestemată fie, ultima fată pe care a avut-o tatăl meu nu era ca nici una dintre femeile pe care le-am avut vreodată eu, blestemată fii, gringa, şi blestemată fie şi Luna şi blestemate fie toate bătrînele care nu seamănă cu mama mea, care este geamăna ultimei femei pe care un tată blestemat ar fi putut s-o aibă vreodată: ei l-au omorît chiar acolo în pat, ştii? a fost îngrozitor: i-au pus cheile conacului în gură, pe toate, l-au obligat să înghită cheile, gringa, pînă cînd s-a sufocat şi a devenit albastru ca metalul şi atunci l-au tîrît înfăşurat în plasa de ţînţari şi în cearşafuri în timpul nopţii, cînd mai era mult pînă în zori, l-au pus în coşul cu rufe murdare şi au aşteptat pînă a răsărit soarele, atunci l-au dus pînă la fîntîna săpată adînc şi acolo l-au atîrnat, l-au atîrnat de testicule, cu un cîrlig pe care îl folosesc pentru a ridica baloturile, l-au atîrnat şi el i-a spus ei:

„—Eu mă duc la revoluţie, dar tu să rămîi aici şi să nu spui nimic. Tu vino aici şi priveşte-l cum putrezeşte atîrnat de fudulii chiar aici unde nimeni nu va şti că se află. Tu nu ştii nimic, aminteşte-

ţi. Vino doar tu singură să-l vezi. Nu lăsa pe nimeni să afle sau să vină cu tine. Tu să-mi spui cînd va putrezi de tot şi nu va mai rămîne din el altceva decît oasele bătrîne şi albe. Atunci poţi să dai totul la iveală şi să-l înmormîntezi creştineşte."

„Eu vin din nord. Acest bărbat necunoscut, asasinul tatălui meu, vine din sud. Revoluţia se mişcă. Undeva va trebui să ne întîlnim. Poate în capitală. Ciudad de Mexico. Eu îl voi îmbrăţişa. El va veni să cunoască pămîntul acesta unde într-o vreme tatăl meu a fost puternic şi temut. Eu mă voi duce să cunosc locul în care scheletul lui este atîrnat într-o fîntîna."

O vei iubi şi tu pe fată şi i-o vei fura asasinului tatălui tău.

Poate.

Atunci făcură din nou dragoste şi în timp ce ea simţi acel corp sălbatic şi zvelt lovindu-se puternic şi blînd de clitorisul ei, mîngîindu-l îndemînatic cu corpul lui nervos şi catifelat în timp ce zăbovea în interiorul ei un moment etern, aşteptînd ca ea să termine, depinzînd nu numai de sexul lui tare, ci şi de mîngîierea lui, ritmul lui sexual era bătaia inimii lui, simţind ritmul în care pubisul său atingea clitorisul femeii, Harriet îşi dădu seama că acesta este un moment unic şi că ea nu-l va mai retrăi niciodată, nu pentru că nu va mai putea să facă dragoste, ci pentru că nu va mai putea să aibă nimic din ceea ce i-ar aparţine lui Arroyo: termină cu un geamăt intolerabil, un puternic geamăt animalic pe care nu l-ar mai fi tolerat la nimeni, un suspin de plăcere a căderii în păcat care îl sfida pe Dumnezeu, care-şi bătea joc de plăcere (nici ea însăşi nu l-ar fi tolerat la ea cu o lună în urmă), un strigăt de iubire care a anunţat lumii că acesta este singurul lucru pe care merită să-l faci, să-l ai, să-l ştii, nimic altceva pe lumea asta, nimic, ci această clipă între cealaltă clipă care ne-a dat viaţa şi clipa ultimă care ne-a luat-o pentru totdeauna: între cele două momente, lasă-mi doar momentul ăsta, se rugă, şi apoi se rupse violent de corpul lui Arroyo cu un gest mai de temut ca însăşi castrarea, un gest de ură infinită faţă de bărbatul care i-a oferit ceea ce ea ştia că niciodată nu va mai fi posibil să aibă şi, ştiind acest lucru, a descoperit că tot ceea ce îi dă el şi poate să-i dea în orice moment este tocmai ceea ce nu poate să-i dea: transpunerea plenitudinii corpului său în lunga călătorie, fragmentară şi pedestră prin ani: această clipă de excepţie

este a ei pentru totdeauna, nu însă şi aştep-tînd ca trupul atîrnat în fîntîna sacră putrezească, un bătrîn desculţ care refuza să hainele de oraş primite în dar de la stăpînii numită Garduna ca animalul carnivor care devorează puii altor animale, sau o femeie cu faţa ca luna, care îi permitea bărbatului ei să se culce şi cu alte femei în timp ce ea

sursa clipei. Fata din Yucatan să se îmbrace în lui, o femeie fertilă

aştepta răbdătoare afară lîngă uşă, un popor practic idolatru, mişcîndu-se în genunchi spre un Hristos însîngerat, acoperit cu catifele şi încununat cu spini, sau spre un tînăr, alt asasin, dublul lui Arroyo, mergînd cu revoluţia dinspre sud pentru a se întîlni cu Arroyo în inima ţării care era ca un corp arămiu, suma corpurilor lor arămii, o ţară de forma unui corn al abundenţei gol din piele tare şi carne uscată şi coapse asudate şi braţe descărnate: ei toţi puteau cunoaşte sursa clipei pe care o trăieşte ea cu Arroyo, ea însă nu: pentru ea toate acestea nu puteau avea niciodată un sens, o prelungire, o prezenţă continuată în propriul ei viitor, oricare ar fi acesta

Chiar în această clipă, în braţele lui Arroyo, Harriet l-a urît pe Arroyo, mai ales pentru acest motiv: ea a cunoscut această lume, dar nu poate să facă parte din ea şi el ştie acest lucru şi totuşi i-a ofcrit-o, a ispitit-o cu ea, ştiind bine că nimic nu-i poate ţine împreună pentru totdeauna, şi poate chiar a rîs de ea: Nu ţi-ar fi fost mai bine să nu ajungi niciodată pînă aici, gringuita? şi ea îi spuse că nu, dacă te-aş fi trimis imediat înapoi la frontieră, escortată de oamenii mei? şi ea spuse că nu, dacă acum vei rămîne aici cu mine pentru totdeauna şi eu o voi lăsa pe Luna şi tu vei veni cu mine să-l cunoşti pe fratele meu necunoscut din Yucatan, care l-a asasinat pe tatăl meu? şi ea spuse că nu, nu, nu (dacă vom trăi împreună şi vom creşte copii şi ne vom căsători şi vom îmbătrîni împreună, da, gringuita?).

Nu.

—Te temi să nu mă omoare un glonte într-o bună zi?

— Nu. Mă tem de ceea ce tu poţi să omori.

—Crezi că pe bătrînul tău gringo?

—Şi pe tine însuţi, Arroyo. Matern de ceea ce poţi să-ţi faci ţie însuţi.

—Crede-mă, gringa, ceqş mai mare par$ejajtimpului eu nu sînt eu. Eu alerg, rostogolindu-mă dt^eî^d^lji,^ Acum m-am oprit aici în casa care l fost trecutei rmeu^pej^u, mai este. Acum ştiu. Trebuie să mergem frfairite:- Mişcarea-n» s-a-terminat.

Ai încălcat nişte ordine rămînînd aici?

Nu. Eu lupt. Astea sînt ordinele mele. Dar, rîse Arroyo, Pancho Villa detestă pe oricine ar vrea să se în toarcă acasă. El priveşte acest lucru aproape ca pe o trădare. Sigur că m-am expus cînd am pus stăpînire pe conacul fa miliei Miranda şi am rămas aici.

El mergea spre sud, spre Ciudad de Mexico, să se întîl-nească cu fratele lui care i-a asasinat tatăl. Ea nu.

——Nu e posibil, spuse Harriet cu amărăciune, îmi oferi ceea ce eu niciodată nu voi putea fi.

Iar acest lucru Harriet Winslow nu i l-a iertat niciodată lui Tomâs

Arroyo.

I-ar fi plăcut, la sfîrşit, să întindă mîna pentru a o atinge pe cea a bătrînului, pistruiată şi osoasă, cu verigheta lui groasă, şi pentru a-i spune că ceea ce a făcut n-a fost pentru a-l răzbuna pe el, ci pentru a-i plăti lui Arroyo pentru răul pe care i l-a făcut ei: el ştia că ea nu va fi niciodată ceea ce el i-a demonstrat că poate fi. Atunci ea, condamnată să se întoarcă acasă cu cadavrul bătrînului gringo, a trebuit să-i demonstreze lui Arroyo că nimeni nu are dreptul să se întoarcă acasă.

Totuşi Harriet Winslow ştia, îi spuse scriitorului rătăcitor, mîngîindu-i mîna acoperită de păr alb, că nu i-a făcut rău lui Arroyo, ci i-a dăruit victoria eroului, moartea tînără. Şi el, bătrînul gringo, şi-a atins scopul: a venit în Mexic ca să moară. Ah, bătrîne, ţi-ai atins scopul şi ai fost un cadavru frumos. Ah, generale Arroyo, ţi-ai atins scopul şi ai murit tînăr. Ah, bătrîne. Ah, tinere.

XXIII
ACUM EA SE AŞAZĂ, SINGURĂ, ŞI ÎŞI AMINTEŞTE

Nota autorului

IN 1913, SCRIITORUL AMERICAN AMBROSE BIERCE,

mizantrop, ziarist al reţelei de presă Hearst si autor al unor frumoase povestiri despre Războiul de secesiune, s-a despărţit de prietenii săi scriindu-le nişte scrisori m care, dezmin-ţindu-şi vigoarea recunoscută de toţi, se declara bălrîn şi obosit.

Totuşi, în toate aceste scrisori spunea că îşi rezervă dreptul de a-şi alege modul de a muri. Boala şi accidentul, de exemplu să cadă pe o scară, i se păreau nedemne de el. în schimb posibilitatea de a fi pus la zid în faţa unui pluton de execuţie mexican... „Ah, a scris în ultima lui scrisoare, să fii un gringo în Mexic; acest lucru înseamnă eutanasie."

A intrat în Mexic în noiembrie şi nu s-a mai ştiut nimic de el. Restul este ficţiune.

Această carte a fost începută într-un tren între Chihuahua şi Zacatecas în 1964 şi terminată la Tepoztlăn, Morelos, în 1984, acasă la Antonio şi Francesca Saldivar şi utilizînd maşina de scris a pictorului Mariana Rivera Veldzquez.

Mexic, februarie 1985